

การเมืองของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่การท่องเที่ยว:

กรณีศึกษาโฮมสเตย์ชาวลานู๋ บ้านยะดู

สารนิย์ ภาสยะวรรณ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมษายน 2554

การเมืองของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่การท่องเที่ยว:

กรณีศึกษาโฮมสเตย์ชาวลานู๋ บ้านยะดู

สารณีย์ ภาสยะวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง

ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เมษายน 2554

การเมืองของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่การท่องเที่ยว:

กรณีศึกษาโฮมสเตย์ชาวลาหู่ บ้านยะดู่

สารินีย์ ภาสยะวรรณ

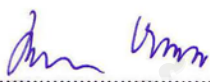
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์

.....กรรมการ
อาจารย์ ดร. ขวัญชีวัน บัวแดง

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
อาจารย์ ดร. ขวัญชีวัน บัวแดง

.....กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ เสริมฐมาลินี

25 เมษายน 2554

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การเมืองของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่การท่องเที่ยว:กรณีศึกษาโฮมสเตย์ชาวลานู บ้านยะดู” เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ในการสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนควบคุมการเขียนวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ขวัญชวีวัน บัวแดง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้ คำแนะนำ ตลอดจนข้อวิจารณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานเกิดพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

ขอขอบพระคุณอย่างมากถึง พ่อแม่พี่น้องชาวลานูในพื้นที่ศึกษาทุกท่าน ผู้เป็นส่วนสำคัญยิ่งบนความร่วมมือให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จได้ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานศึกษาที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ พี่ชื่น หรือ คุณอณัญญา ทาจันทร์ เลขาสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ ที่ช่วยเหลือในการติดต่อดำเนินเรื่องจนทำให้ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้สำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณ เพื่อนนักศึกษารวมรุ่น ชิสเตอร์ พี่ต๋อก พี่แปง พี่แจ่ง ออม พแนง ชิน และบอยกับกิ้ง รวมถึงรุ่นน้องรุ่นพี่สาขาการพัฒนาศาสตร์ทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้เสมอ ตลอดจนขอขอบคุณ นายอรุณ กันยามา และ นางสาวณัฐญาณี ธนาฤทธิ์ เพื่อนผู้ให้ความช่วยเหลือด้านให้คำปรึกษาพร้อมมอบกำลังใจในการต่อสู้

ขอขอบคุณ โครงการวิจัยทุนมหาบัณฑิตสำนักงานส่งเสริมการทำวิจัย ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาของข้าพเจ้า

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณแม่เสาวณีย์ ภาสยะวรรณ ที่เชื่อใจและมั่นใจ พร้อมเปิดโอกาสให้ลูกคนนี้เข้ามาศึกษาในระดับมหาบัณฑิต พร้อมทั้งเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในการศึกษาของลูกเรื่อยมา ขอขอบใจ โอ น้องชาย นายฉัตรศิริ ภาสยะวรรณ และขอบคุณญาติ พี่น้องครอบครัวทุกท่าน ที่เฝ้าให้กำลังใจและดูแลกันละกัน จนผู้ศึกษามีอาจท้อต่อการเรียนศึกษาและการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สาริณีย์ ภาสยะวรรณ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การเมืองของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่การท่องเที่ยว: กรณีศึกษาโฮมสเตย์ชาวลานู๋ บ้านยะคู	
ผู้เขียน	นางสาวสาริณี ภาสยะวรรณ	
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)	
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
	อาจารย์ ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นความสนใจศึกษาโฮมสเตย์ชาวลานู๋แห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย ที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการนำชีวิตประจำวันและพื้นที่บ้านที่มีนัยของความเป็นชาติพันธุ์ลานู๋มาเป็นสินค้าในการท่องเที่ยว อันเป็นการเอื้อให้นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนสามารถเข้าไปสัมผัสและรู้เห็นถึงชีวิตประจำวันถึงในระดับพื้นที่บ้าน การศึกษารครั้งนี้จึงเป็นการพยายามทำความเข้าใจถึงการถูกควบคุมและกำกับกับการดำเนินชีวิตชาวลานู๋บ้านยะคูในระดับพื้นที่บ้านและชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นภายในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ตลอดจนค้นหาปฏิบัติการของชาวลานู๋ที่พวกเขาใช้ในการสร้างภาพตัวแทน เพื่อ ช่างชิง ต่อรอง และจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ให้ตนอยู่ได้ในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

จากการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ชาวลานู๋แห่งนี้ที่นักท่องเที่ยวรับรู้ันถูกผลิตสร้างเป็นลักษณะดั่งเส้นเดินทางชักจูงให้เดินตามกระบวนการเสนอภาพลักษณ์จากการนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ การมีปฏิสัมพันธ์ทางตรงกับองค์กรหรือตัวแทนการท่องเที่ยว รวมถึงการปะทะกับพื้นที่และมีประสบการณ์ร่วมกับโปรแกรมทัวร์การท่องเที่ยว ซึ่งผลทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ลานู๋ในพื้นที่โฮมสเตย์นั้นถูกกำกับให้มีหลากหลายความหมายตามเส้นกระบวนการเสนอภาพลักษณ์โฮมสเตย์ ไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ชาวมูเซอแบบดั้งเดิม ภาพชาวลานู๋ผู้มีใจอนุรักษ์ และมีศักยภาพจัดการท่องเที่ยว และอาจไม่มีความหมายทางชาติพันธุ์ลานู๋เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เพียงหมู่บ้านที่ขอค้างพักระหว่างเดินบ้านเท่านั้นเอง

ทั้งนี้ยังพบว่า ภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ชาวลานู๋ นั้นมีกระบวนการประดิษฐ์สร้างพื้นที่อยู่เบื้องหลังอันเป็นผลความสัมพันธ์ระหว่างชาวลานู๋กับบริษัททัวร์และมัคคุเทศก์ในเชิงธุรกิจทัวร์ป่า ตลอดจนเป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนกับชาวลานู๋ในเชิงการพัฒนา ที่ต้องการ

สร้างบ้านลานูแห่งนี้ให้เป็นโฮมสเตย์ชาวลานูตามการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศในอุดมคติ ซึ่งกระบวนการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าวได้ส่งผลเข้ามากำกับควบคุมชาวลานู ให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่ต้องคงรูปแบบบ้านและชีวิตประจำวัน ให้เป็นไปตามรูปแบบโปรแกรมท่องเที่ยวที่บริษัททัวร์และองค์กรพัฒนาเอกชนกำหนด นอกจากนั้นการกำกับให้สินค้าสินค้า ยังส่งผลทำให้ชาวลานูต้องทำหน้าที่เป็นบริกรในบ้านตนเอง อีกทั้งยังต้องเผชิญกับสภาวะอึดอัด ณ ขณะการต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้านและร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวัน จากการถูกให้ความหมายว่าเป็นชนเผ่าแปลกประหลาดหรือน่าเวทนาสงสาร อนึ่งภายใต้การควบคุมดังกล่าวยังได้ส่งผลต่อการแบ่งกลุ่มการเมืองในการปกครองหมู่บ้านจำแนกตามรูปแบบการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าและโฮมสเตย์อีกด้วย

อย่างไรก็ตามจากการค้นหาปฏิบัติการของชาวลานูของพบว่า ผลมาจากการสะสมปฏิบัติการระดับชีวิตประจำวันในการต้อนรับนักท่องเที่ยวมายาวนานถึงสามสิบปี ทำให้ชาวลานูในหมู่บ้านแห่งนี้ มีเทคนิควิธีการและอุบาย การจัดบ้าน การบริการ การทำอาหาร ในการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวทัวร์ป่าและอาสาสมัครจากองค์กรพัฒนาเอกชน จนพวกเขาสามารถผลิต “ปฏิบัติเจียบ” ให้เป็นปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนทั้งการปกปิดภาพไม่พึงประสงค์ เป็นวิธีการป้องตัวในการเผชิญสภาวะอึดอัด หรือเป็นวิธีการต่อรองกับการควบคุมขององค์กรพัฒนาเอกชน และที่สำคัญชาวลานูหมู่บ้านแห่งนี้ยังสามารถใช้ “ปฏิบัติเจียบ” สร้างความหมายความเป็นชาติพันธุ์ลานู ให้เป็น “ชาวลานูผู้รักความสงบ” ได้อีกด้วย

Thesis Title	Politics of Ethnic Representation in Tourist Space: A Case Study of Lahu Home Stay at Yadoo Village	
Author	Miss Sarinee Paasayawan	
Degree	Master of Arts (Socail Development)	
Thesis Advisory Committee	Assistant Professor Dr.Pirote Kongthaweesak	Advisor
	Lecturer Dr. Kwanchewan Buadaeng	Co-advisor

ABSTRACT

This thesis aims to study a Lahu homestay in Chiang Rai province which promotes tourism by bringing everyday life and the house space to represent ethnicity as a commodity in tourism. Tourists are allowed to touch and learn daily life of people in their own houses. This study tries to understand how the Lahu people are regulated and controlled in their house space in everyday life under the context of homestay tourism. It also investigates the Lahu's practices in constructing representation to contest, negotiate, and position power relations in the tourism space.

This study found that the perception of tourists toward Lahu in this village is constructed through the process of image making by media and advertisement, communication with an organization or a representative of tourism, and experiences in a tour program. These activities create a variety of Lahu images to the public such as traditional Lahu, preservative Lahu, and enabling Lahu in tourism management. These images are not connected to the village with ethnicity idea, merely giving the perception of homestay during trekking.

This work also came across that the image of Lahu homestay is created under the space construction by interrelations between Lahu people and trekking tour companies and tour guides. It is also a representation of cooperation between NGOs and Lahu villagers in an aim to build this Lahu village to present idealistically sustainable development. The process of tourist space construction has accordingly regulated the Lahu to be a tourism commodity. They are

expected to maintain their housing style and daily life to suit the tour package programmed by the tour companies and NGOs. They have to act as waiters in their own houses and face discomfort when welcoming tourists in their houses and having tourists participating in their daily life. The Lahu in tourism space are defined as an exotic tribe which is also perceived as sympathetic. Moreover, the regulations set by several actors have resulted in political division in administering the village following different groups in operating jungle tours and homestay services.

To look at everyday life practices of the Lahu, this study found that the Lahu have been in tourism for approximately 30 years until they can develop techniques, means, and strategies to manage services such as cooking food to impress trekkers and volunteers from NGOs. They are able to turn “silent practice” into practice of representation by concealing unpleasant images. This is considered self prevention in an uncomfortable condition or negotiating ways against the controls of NGOs. They also use these same tactics to construct the meaning of ‘Lahu ethnicity’ as ‘Lahu Peace Lover’ as well.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย	5
1.4 ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	5
1.4.1 การท่องเที่ยว	5
1.4.2 ความเป็นชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์	12
1.4.3 พื้นที่ท่องเที่ยว: พื้นที่ทางสังคมในการสร้างความหมาย	18
1.4.4 การสร้างภาพตัวแทน และแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน	22
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	29
1.6 ขอบเขตและวิธีวิจัย	32
บทที่ 2 ชาวลาหู่จากนายพรานนักล่าสู่สินค้าทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	34
2.1 ลาหู่คือใคร	34
2.2 ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ในงานชาติพันธุ์วรรณนา	46
2.3 การท่องเที่ยวชาวเขา	51
2.4 โฮมสเตย์บ้านยะดู	56
2.4.1 ชุมชนชาวลาหู่บ้านยะดู	56
2.4.2 ประวัติชุมชน-ประวัติท่องเที่ยวบ้านยะดู	65
2.3.3 โฮมสเตย์บ้านยะดู ณ ปัจจุบัน	73

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลานู๋บ้านยะดู	76
3.1 ภาพลักษณ์บนสื่อประชาสัมพันธ์	77
3.2 ภาพเสนอผ่านปฏิบัติการโปรแกรมท่องเที่ยว	89
3.3 ภาพลักษณ์จากนักท่องเที่ยว	96
3.4 ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ ภาพลักษณ์ด้านความเป็นชาติพันธุ์ลานู๋	99
บทที่ 4 ผู้ถูกกำกับควบคุมภายใต้การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์	101
4.1 บริษัททัวร์ ทุนเดิม ความสัมพันธ์บ้านยะดู	101
4.2 มุลนิธิหุ่นแก้ว “นักพัฒนา” และ บ้านยะดู “ชาวลานู๋ผู้ถูกพัฒนา”	102
4.3 โฮมสเตย์ “การท่องเที่ยว” และ “การพัฒนา”	106
4.4 โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า	111
4.5 ปรับสร้างภูมิทัศน์ท่องเที่ยว	115
4.6 การถูกควบคุมภายใต้ตำแหน่งสินค้า	126
บทที่ 5 การเมืองของสร้างภาพชาติพันธุ์ลานู๋ในการท่องเที่ยวโฮมสเตย์	134
5.1 นักท่องเที่ยวคือใคร	134
5.2 ปฏิบัติการสร้างความประทับใจ	139
5.3 ปฏิบัติการเงียบ	155
5.4 การท่องเที่ยวความสัมพันธ์กับการเมืองภายในหมู่บ้าน	157
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา	162
บรรณานุกรม	170
ประวัติผู้เขียน	175

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
3.1 การจัดรูปแบบนำเสนอหน้าหลัก (homepage) ของเว็บไซต์	80
3.2 ห้องภาพของเว็บไซต์แสดงวิถีทัศน์หมู่บ้านยะดู	81
3.3 การจัดรูปแบบนำเสนอหน้าหลักเว็บไซต์ภาคภาษาอังกฤษ	88
3.4 การอธิบายเกี่ยวกับชาวเขามบน เว็บไซต์ภาคภาษาอังกฤษ	89
3.5 ภาพประกอบกิจกรรม“Do & Don't ข้อห้ามมีเพศสัมพันธ์ในบ้านพักโฮมสเตย์	91
3.6 ภูมิทัศน์หมู่บ้านชาวลานูบ้านยะดู	92
3.7 รายการอาหาร “นักท่องเที่ยวหุงเา”	94
3.8 กิจกรรมเต็นจะคี	95
5.1 การขุดพื้นลงเสาปูนเพื่อสร้างบ้านของ “นาลี”	141
5.2 การสร้างตัวบ้านปิดบังเสาปูน “บ้านนาลี”	142
5.3 การปูที่นอนสำหรับนักท่องเที่ยวบริเวณห้องโถงของตัวบ้าน	144
5.4 การสร้างชั้นวางอุปกรณ์เครื่องครัวในการประกอบอาหาร	145
5.5 การออกแบบประตูห้องนอนให้มีความกลมกับฝาบ้าน	147
5.6 เทคนิคการสวมชุดลาหู่เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวถ่ายภาพสินค้าของ “จาเปียว”	149
5.7 กาแฟ ขนนปัง และแยม บนจักโตก การจัดอาหารเช้า “นักท่องเที่ยวบริษัททัวร์”	152

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

หน้า

2.1 จำนวนนักท่องเที่ยว“โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะคู” ระหว่าง
เดือนพฤษภาคม2551-ธันวาคม2552

73

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งในการใช้เวลาว่างของมนุษย์ อันก่อให้เกิดการเดินทางหลั่งไหลของผู้คนข้ามพรมแดนประเทศกันอย่างแพร่หลาย ในช่วง 60 ปีที่ผ่านมา จนส่งผลให้การท่องเที่ยวกลายเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางธุรกิจที่ดำเนินการตามกลไกตลาดในรูปแบบอุตสาหกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งหนึ่งในความต้องการของนักท่องเที่ยวก็คือ ความอยากรู้อยากเห็น และอยากเผชิญหน้ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดการนำความเป็นชาติพันธุ์มาทำให้เป็นสินค้า และก่อรูปขึ้นมาเป็นการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ในระดับนานาชาติ (Wood, 1997)

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่น่าชวนเขา 6 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เข่า อ่าข่า กะเหรี่ยง ลาหู่ ม้ง และ ลีซอ ที่อาศัยอยู่บนภูเขาทางภาคเหนือของประเทศ (Cohen, 1999) มาสร้างเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว โดยมีการนำประเพณี ความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตของชาวเขา มาจัดทำให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว และนำเสนอในรูปแบบการท่องเที่ยวชาวเขา อันได้แก่ ผลิตภัณฑ์ พิพิธภัณฑสถาน การแสดง การจัดเทศกาลต่าง ๆ และทัวร์ป่า บนพื้นฐานการสร้างภาพลักษณ์ (image) ให้เป็นสิ่งแปลกใหม่ในแง่การตอกย้ำความจริงแท้ และตอบสนองความปรารถนาที่จะได้สัมผัสกับความแปลกของชาติพันธุ์ (Munt, 1994, อ้างใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) จนทำให้ประเทศไทยเป็นเป้าหมายการเดินทางที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก และทำให้ชาวเขามีตัวตนมากขึ้นในฐานะสินค้าทางชาติพันธุ์

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวดังกล่าวกลับไม่สามารถกระจายรายได้ให้กับชาวเขาและทำให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่ไร้อำนาจต่อรอง ขณะเดียวกันรูปแบบการท่องเที่ยวชาวเขาทำให้เกิดสภาวะสวนสัตว์จีน ชาวเขากลายเป็นวัตถุที่มีชีวิตในการถูกจ้องมองจากนักท่องเที่ยวเหมือนดั่งงานแสดงสินค้า (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) การทำชาติพันธุ์ให้เป็นสินค้าได้สร้างภาพลักษณ์ตายตัวให้แก่ชาวเขา (Cohen, 1999) เหมือนการติดป้ายวัฒนธรรมให้หยุดนิ่งมีผลทำให้สูญเสียความเป็นคนตกเป็นทาสของความหมายที่อยู่เบื้องหลังป้าย (Appadurai, 1986, อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549) อีกทั้งทำให้เกิดปัญหาสังคมและวัฒนธรรม อาทิเช่น ปัญหาการค้าประเวณี ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลอกเลียนแบบวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว เป็นต้น

พ.ศ. 2540 กระแสการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนได้รับความนิยม บวกกับผลกระทบที่ชาวเขาได้รับจากการท่องเที่ยวข้างต้น จึงทำให้รัฐบาล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สถาบันศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หันมาทบทวนนโยบายและทิศทางที่เหมาะสมในการสนับสนุนการเติบโตของการท่องเที่ยว และส่งเสริมให้ชุมชนดำเนินการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ซึ่งการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ดำเนินการจัดการโดยชุมชนในการจัดที่พักให้นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้านเพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เรียนรู้ การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งร่วมทำกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนและเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน โดยชุมชนที่จะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จะต้องปรับตัวในการยอมรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสการดำรงชีวิตประจำวันอย่างใกล้ชิด และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 บัญญัติ (พรเพ็ญ วิจัยฉวีประเสริฐ และ คณะ, 2548) ซึ่งการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ จะทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับคนท้องถิ่นในการอยู่บ้านเดียวกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันและได้ปฏิบัติตนเหมือนกับชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

ชาวเขาในฐานะสินค้าทางชาติพันธุ์ที่มีลักษณะสอดคล้องกับจุดหมายทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ทั้งในด้านการมีประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักในพื้นที่บ้าน การตั้งถิ่นฐานท่ามกลางธรรมชาติและป่าเขา การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย การดำรงประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และการมีเครือข่ายติดต่อกับบริษัททัวร์ ชาวเขาจึงได้ทำถูกต้องเข้ามาสู่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บนความเชื่อที่ว่าจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จะทำให้ชาวเขา เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การสร้างพลังในการควบคุม ต่อรอง และสามารถแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวโดยตัวชาวเขาเองได้

บ้านยะคู¹ เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ภายใต้การสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) บริษัททัวร์ มูลนิธิหุ่นเงา² และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว มาเป็นระยะเวลา 7 ปี โดยหมู่บ้านยะคูดังกล่าว เป็นหมู่บ้านชาวล่าหู่ที่ยังคงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม สภาพแวดล้อมและทรัพยากรบริเวณหมู่บ้านยังคงความเป็นธรรมชาติไว้อย่างงดงาม ส่วนการบริการภายในหมู่บ้านนั้นเป็นบริการแบบ โฮมสเตย์ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสถึงบรรยากาศสุดพิเศษ คือ บ้านพักแบบกระท่อมไม้ไผ่ ท่ามกลางหุบเขาที่โอบล้อมไปด้วย พืชพรรณ

¹ ชื่อหมู่บ้าน หน่วยงาน องค์กร สถานที่และ บุคคล ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ล้วนแล้วเป็นนามสมมติ

² มูลนิธิหุ่นเงา เป็นนามสมมติของ องค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาทำการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้ บ้านยะคู

ไม้ป่า นานาชนิด รวมถึงทะเลหมอกยามเช้า และทะเลดาวยามค่ำ พร้อมกับการพักผ่อนคลายแบบสบายๆ กับกิจกรรมขี่ม้า การยิงธนูหน้า ไม้ตามแบบฉบับของชาวลานู่ พร้อมกับเรียนรู้วิถีชีวิตการทำอาหารโดยการใช้น้ำไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งคงคุณค่าไว้มายาวนานกว่า 100 ปี รวมไปถึงการชมการแสดงการเต้นจะคีซึ่งเป็นการละเล่นของชาวบ้านในการประกอบพิธีกรรม และสามารถร่วมกิจกรรม อื่น ๆ ของหมู่บ้าน ได้อีกมากมาย อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังสามารถสัมผัสวิถีชีวิตของลานู่ได้อย่างใกล้ชิด โดยการเข้าพักในบ้านชาวลานู่และดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกับชาวลานู่ ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน เช่น เช้าลุกขึ้นทำอาหาร จัดเตรียมข้าวห่อไปทานกลางวัน สายหน่อย ออกไปทำไร่ ทำนา ปลูกผัก ส่วนผู้หญิงอาจอยู่บ้านทำงานฝีมือ ทอผ้า จักสาน รับประทานอาหารท้องถิ่น เก็บผัก ตกปลา และนอกจากนี้ยังมีการจัดบริการเสริมเพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้กับนักท่องเที่ยวภายใต้มาตรฐาน โสมสเดย์ไทย เช่น เตียงนอนที่สบาย ห้องน้ำที่สะอาด อาหารลานู่ปรุงแต่งอย่างดี การดูแลรักษาหมู่บ้านสะอาดและปลอดภัย โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในบ้านยะดู ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวแบกเป้ (backpack) กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาสมัครที่เข้ามาเรียนรู้พร้อมกับจัดกิจกรรมพัฒนาให้แก่หมู่บ้านทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

ภายใต้รูปแบบโสมสเดย์ชาวลานู่บ้านยะดูดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นว่าบ้านยะดูเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีลักษณะซับซ้อน ทั้งด้านความหลากหลายและความย้อนแย้ง (paradox) อยู่ใน โดยด้านความหลากหลายของโสมสเดย์ลานู่บ้านยะดูนั้น คือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการ การนักท่องเที่ยวได้อย่างมีสีสัน ไม่ว่าจะเป็นการสัมผัสวิถีชีวิตชาวลานู่ได้อย่างใกล้ชิด การผจญภัยในดินแดนที่อยู่ห่างไกลท่ามกลางป่าเขาที่งดงาม ความสนุกสนานจากการร่วมกิจกรรมชีวิตประจำวันของชาวลานู่ ความบันเทิงจากการแสดงเต้นจะคี และการได้รับการบริการที่สะดวกสบาย แต่ในขณะเดียวกันรูปแบบความหลากหลายดังกล่าวกลับมีความย้อนแย้งอยู่ภายในระหว่างการพยายามเสนอจุดขายที่เน้นวิถีชีวิตลานู่ที่แท้จริง กับการบริการที่พยายามสอดแทรกความสะดวกสบายตามรูปแบบวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่วิถีชีวิตของชาวลานู่ อาทิ เช่น การบริการภายใต้มาตรฐานโสมสเดย์ เป็นต้น

และในขณะเดียวกันท่ามกลางรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีความย้อนแย้งอยู่ในของโสมสเดย์ชาวลานู่บ้านยะดูดังกล่าว กลับสามารถผลิตผลรวมออกมาเป็นภาพลักษณ์ปรากฏต่อสายตานักท่องเที่ยวที่ทำให้รับรู้และเข้าใจว่า โสมสเดย์ลานู่บ้านยะดูเป็นวิถีชีวิตชาวลานู่ที่มีจริง และมีเอกลักษณ์แตกต่างจากชนกลุ่มอื่น ไม่เคยแปดเปื้อนอารยธรรมที่ทันสมัยอยู่ห่างไกล ไม่เคยถูกทำลาย ค่อยพัฒนา และดำรงอยู่ในโลกอีกโลกหนึ่งที่มีความแตกต่างจากชีวิตของนักท่องเที่ยว ซึ่งภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวรับรู้ดังกล่าว มิใช่ลักษณะหมู่บ้านของชาวลานู่ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน จึงอาจกล่าวได้ว่าโสมสเดย์ชาวลานู่บ้านยะดูไม่ใช่วิถีชีวิตที่มีอยู่จริง

แต่เป็นเพียงภาพตัวแทนของวิถีชีวิตชาวลาหู่ ที่ผ่านการจัดเตรียมและการปรุงแต่งขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวเท่านั้นเอง และการจัดเตรียมดังกล่าวก็มิได้ถูกสร้างขึ้นมาจากเพียงลำพัง แต่เป็นการจัดสร้างที่เกิดขึ้นบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่าง ชาวลาหู่ นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชนอีกด้วย

นอกจากนั้น การสร้างภาพตัวแทนของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ดังกล่าว มีลักษณะการทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ให้เป็นสินค้าที่โดดเด่นกว่ารูปแบบการท่องเที่ยวชาวเขาทั่วไป คือ การเน้นย้ำความสมจริงที่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวันและสามารถเข้าพักในพื้นที่บ้านได้ ซึ่งลักษณะเด่นดังกล่าว ได้แสดงถึงนัยที่ว่าชีวิตประจำวันของชาวเขาสามารถนำมาเป็นสินค้าที่ขายได้ในโลกของการท่องเที่ยว ที่บ่งบอกว่ากระบวนการทำชาติพันธุ์ให้เป็นสินค้าและรูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้น ได้เอื้อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าไปใกล้กับชีวิตประจำวันของเจ้าของบ้านมากขึ้น และส่งผลทำให้ชาวลาหู่บ้านยะดู่ต้องตกอยู่ในสภาวะการฉกฉกตอนให้ เป็นสินค้ามีชีวิต ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปสัมผัสและรู้เห็นถึงชีวิตประจำวันถึงในระดับพื้นที่บ้านกันเลยทีเดียว

อย่างไรก็ตามชาวลาหู่บ้านยะดู่กลับสามารถดำรงชีวิตท่ามกลางสภาวะการฉกฉกตอนนั้นได้ ปรากฏการณ์นี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าพวกเขาน่าจะมีเทคนิควิธีหรือปฏิบัติการที่ทำให้พวกเขาดำรงอยู่รอด และชาวลาหู่บ้านยะดู่ยังรับรู้ว่าเป็นชาติพันธุ์ลาหู่สามารถสร้างผล ประโยชน์ให้แก่พวกเขา มิเช่นนั้น พวกเขาคงไม่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จนสามารถทำให้หมู่บ้านของตนมีชื่อเสียงและได้รับความนิยมมาถึงปัจจุบัน โดยการสวมบทบาทเป็นผู้กระทำ (agent) เสนอภาพตัวแทนการดำรงชีวิตประจำวันของตนให้เป็นสินค้า

การสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ของโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู่ มีลักษณะซับซ้อนที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำชาติพันธุ์ให้เป็นสินค้าได้ขยับเข้ามาสู่พื้นที่บ้านและชีวิตประจำวัน และการมีปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนที่มีนัยของการเมืองดังที่ได้กล่าวไป ประเด็นนี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้ ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมแบบใดบ้าง ต่อความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ ทั้งในฐานะสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ถูกควบคุมและกำกับชีวิต ประจำวัน และในฐานะผู้กระทำที่มีปฏิบัติการผ่านการนำเสนอภาพตัวแทน เพื่อให้ตนสามารถอยู่รอด ท่ามกลางสภาวะการฉกฉกตอนและการแข่งขันที่ทำให้หมู่บ้านของตนได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นเพื่อแสดงถึงพลวัตในเชิงการเมือง การศึกษาครั้งนี้จึงวางอยู่บนมุมมองที่ว่า โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู่เป็นพื้นที่ทางสังคม ที่มีลักษณะของการเมืองเรื่องพื้นที่ในการต่อสู้ ช่างชิง จัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ในระหว่าง ชาวลาหู่ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้เข้ามาควบคุมและกำกับการค้าเงินชีวิตของชาวลาหู่บ้านยะคูในระดับพื้นที่บ้านและชีวิตประจำวัน ซึ่งป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักท่องเที่ยว ชาว ลาหู่ หน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน อย่างไร

1.2.2 ชาวลาหู่มีปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวันที่แสดงให้เห็นถึงการเมืองของการสร้างภาพตัวแทน เพื่อ ช่างชิง ต่อรอง และจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ให้ตนอยู่ได้ในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะคูที่มีการนำชีวิตประจำวันและพื้นที่บ้านที่มีนัยของความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่มาเป็นสินค้าในการท่องเที่ยว

1.3.2 เพื่อศึกษาการถูกควบคุมและกำกับการดำเนินชีวิตชาวลาหู่บ้านยะคูในระดับพื้นที่บ้านและชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นภายในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

1.3.3 เพื่อศึกษาการเมืองในระดับชีวิตประจำวันของการสร้างภาพตัวแทนของชาวลาหู่ในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

1.4 ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.4.1 การท่องเที่ยว

การทบทวนในส่วนนี้เป็นการทบทวนเกี่ยวกับ ลักษณะการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เพื่อชี้ให้เห็นภาพการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) ลักษณะการท่องเที่ยว

หากมองตามการบัญญัติความหมาย “การท่องเที่ยว” ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization - WTO) แล้ว ลักษณะการท่องเที่ยวในระดับมาตรฐานสากลที่เราสามารถรับรู้ได้ คือ เรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทางในเชิงพักผ่อนหย่อนใจ อันมีมีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) การเดินทางจากสถาน ที่ปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวที่ไม่มีการตั้งรกรากอยู่ประจำ 2) การเดินทางนั้นเป็นความสมัครใจหรือพึงพอใจของผู้เดินทางไม่ใช่การถูกบังคับ 3) การเดินทางที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการหารายได้ แต่เป็นไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและรวมถึงการเดินทางเพื่อเยี่ยมชมญาติพี่น้อง เล่นกีฬา วัฒนธรรม หรือ เพื่อประชุมสัมมนา (สมหมาย ชินนาค, 2541)

ทว่าลักษณะของการท่องเที่ยว มิใช่มีเพียงเรื่องการเดินทางไปสถานที่อื่นๆเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น “การท่องเที่ยว” ยังถือว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวกับการเดินทางเพื่อไปสัมผัสสิ่งที่แตกต่างกันจากการดำเนินชีวิตและการทำงานตามปกติ ดังที่ Urry ได้กำหนดลักษณะของการท่องเที่ยว ที่เป็นขอบเขตในการศึกษาของเขา ดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้เวลาว่างความสนุกสนานในการเดินทาง ที่เป็นการกระทำที่แตกต่างจากการดำเนินชีวิตและการทำงานตามปกติ 2) การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเคลื่อนย้าย หรือ การเดินทาง การพักอาศัย ในสถานที่จุดหมายปลายทางเพียงช่วงเวลาหนึ่งไม่ใช่การตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ประจำ 3) สถานที่ที่ถูกอาศัยหรือถูกเยี่ยมชมนั้นมีความแตกต่างจากสถานที่ปกติที่นักท่องเที่ยวอาศัยหรือทำงานในชีวิตประจำวัน 4) การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการจ้องมองของนักท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ในการจับจ้องมองสิ่งที่แตกต่างกันจากการดำเนิน ชีวิตประจำวันและการทำงาน 5) การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ได้รับความนิยม ที่มีการจัดเตรียม และพัฒนาเพื่อรับมือกับการจ้องมองของนักท่องเที่ยว 6) การท่องเที่ยวเป็นการพยายามในการผลิตและสร้างวัตถุรูปแบบใหม่เพื่อใช้ในการจ้องมองของนักท่องเที่ยวอยู่เสมอ (Urry, 1992)

นอกจากนั้น“การท่องเที่ยว” ยังเป็นสิ่งที่มาคู่การบริโภคเสมอ การบริโภคในความหมายนี้ คือ การบริโภคความสุข อันเกิดจากการได้เดินทาง หรือสิ่งใดก็ตามที่ได้จากการเดินทางนั้นๆ เช่น ความสุขจากการชมความงามตามธรรมชาติของสถานที่ หรือความสุขอันเกิดจากการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างการเดินทาง หรือความสุขจากการละทิ้งงานเดินทางไปพักผ่อน เป็นต้น (สมหมาย ชินนาค, 2541) Campbell กล่าวว่า “การท่องเที่ยว” เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคที่ซ่อนเร้นความคาดหวัง ความฝัน และประสบการณ์ ที่แตกต่างจากชีวิตประจำวัน วัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองการบริโภค นอกจากการบริโภควัตถุแล้ว การท่องเที่ยวยังเป็นการบริโภคในระดับจินตนาการของนักท่องเที่ยว ที่ถูกสร้างผ่าน สื่อ โฆษณา การท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับความคาดหวัง จินตนาการที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสื่อ ไปพร้อมๆกัน (Campbell, 1987 อ้างใน Shaw and Williams, 2004)

อีกทั้งเพื่อตอบสนองการบริโภคดังกล่าว “การท่องเที่ยว” จึงถูกจัดระบบและดำเนินการในรูปแบบอุตสาหกรรมประเภทหนึ่งในสังคมทุนนิยม “การท่องเที่ยว” จึงนับเป็นไวพจน์ของคำว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่มีคุณลักษณะเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคสินค้าและบริการการท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) คน ได้แก่ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจ การท่องเที่ยว รัฐบาล ชุมชนเจ้าของพื้นที่ 2) แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรม ประเพณี 3) การจัดการ ได้แก่ การขนส่ง อาหารเครื่องดื่ม ที่พัก นันทนาการ สินค้าที่ระลึก (สมหมาย ชินนาค, 2541)

และด้วยลักษณะเป็นอุตสาหกรรมการอันเป็นผลพวงของการบริโภคนิยมและอุดมการณ์ทุนนิยม “การท่องเที่ยว” จึงมีกระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า(cultural commoditization)บนการมองวัฒนธรรมนั้นเป็นทุน สามารถผลิตเป็นสินค้า ที่มีผู้ซื้อและผู้ขาย อย่างชัดเจน เกิดการดำเนินการในรูปแบบธุรกิจการท่องเที่ยว ที่มุ่งสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้้อย่างบริบูรณ์ และสามารถทำทุกอย่างออกมาขาย เป็นต้นว่า สิ่งแวดล้อม สินค้าของที่ระลึก ต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตผู้คน ประเพณี ความเชื่อ การละเล่น กีฬา ฯลฯ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540) ซึ่งสินค้าวัฒนธรรมจะมีนัยทางวัฒนธรรมในด้านใดด้านหนึ่งไม่ว่าจะเป็นจารีตขนบธรรมเนียม ประเพณี ระบบความเชื่อและศรัทธา ระบบคุณค่า บรรทัดฐานทางจริยธรรม แบบแผน การดำเนินชีวิต แบบแผนการบริโภค แบบแผนการพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่น กีฬา วรรณกรรม ศิลปะ ฯลฯ (รังสรรค์ ษนะพรพันธุ์, 2532) และนอกจากนั้นสินค้าวัฒนธรรมทางการท่องเที่ยวสามารถเป็นหรือมีความหมายในเชิงสังคมวัฒนธรรม หรือประสบการณ์ท่องเที่ยว ที่เป็นภาพตัวแทนของวิถีชีวิต ธรรมเนียม และสถานะ (McCanell, 1976, อ้างใน Shaw and Williams, 2004.)

นอกจากนั้น กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าในการท่องเที่ยวยังมีลักษณะทางวัฒนธรรมอันส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ดังนี้ 1) กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการบริโภคบนความหมายบนสัญลักษณ์ 2) กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวเกิดสภาวะการพึ่งพาทางด้านวัฒนธรรมระหว่างจุดหมายปลายทางในการเดินทางและนักท่องเที่ยว 3) กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวนำไปสู่การคัดกรองความหมาย การถูกเพิ่มเติม อันเป็นผลผลิตของกระบวนการของสื่อมวลชน (Selwyn, 1996 อ้างใน Shaw and William, 2004)

แต่ทางด้าน Crick กลับเสนอว่า กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าในการท่องเที่ยว นั้น ทำให้เกิดการติดต่อการค้าระหว่างคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่มีวิธีแตกต่างกันไป แต่ละสังคม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความพยายามจะควบคุม วัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญาของตน ในการทำให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นของตน (Crick , 1989 อ้างใน Shaw and William, 2004) ฉะนั้น “การท่องเที่ยว” จึงนับได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ที่เชื่อมโยงผู้คนทั่วโลกให้ใกล้ชิดและเข้มข้นมากขึ้น อันส่งผลให้ผู้คนและสถานที่ที่ห่างไกลจากกันมีความสัมพันธ์ กันมากขึ้น จนกระทั่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแห่งหนึ่งแห่งใด สามารถก่อให้เกิดอิทธิพลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในอีกที่หนึ่งที่ห่างไกลออกไป (Giddens, 1990:64, อ้างใน วัฒนา สุกัณสีล, 2548)

Shaw and Williams (2004) พูดถึงการท่องเที่ยวว่ามีนัย โลกาวัดน์ดังนี้ 1) การท่องเที่ยว แสดงถึงการหลั่งไหลของข้อมูลการท่องเที่ยว การจัดสร้างสถานที่พื้นที่ และการบริการ ต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการสร้างสรรค์จินตนาการ (image) วัตถุต่าง ๆ เช่น ของที่ระลึก การบริการ เพื่อดึงดูดการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวในระดับโลก 2) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่เข้มข้นระหว่างกัน ทั้งด้านกายภาพในการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว ความเข้มข้นด้านการเงินในการร่วมกลุ่มใช้จ่ายเงินใน การท่องเที่ยว 3) การท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่สู่ท้องถิ่นและการจัดสร้างภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยว 4) การท่องเที่ยวเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผลิต การบริโภค อัตลักษณ์ และการให้ความหมายกับสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ โดยโลกาวัดน์ไม่ใช่เพียงแต่สิ่งที่ปรากฏการณ์ทางสังคม แต่เป็นการอ้างอิงถึงการเดินทางที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่แสดงนัยปรากฏการณ์อัตลักษณ์ของท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ และสนับสนุนให้เกิดรูปแบบอัตลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น 5) ลักษณะโลกาวัดน์ของการท่องเที่ยวทำให้เกิดการปรับปรุงหรือประยุกต์พัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น บนความเชื่อว่าเป็นยาวิเศษที่จะมาช่วยแก้ปัญหาความยากจนและสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจทำให้แต่ละประเทศ โดยเฉพาะประเทศโลกที่ 3 ที่มีภูมิแผนพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเฉพาะสถานที่จุดหมายปลายทางที่มีเสน่ห์น่าดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และการส่งเสริมให้ออนุรักษ์ สงวนพื้นที่ศิลปวัฒนธรรมเพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยว

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการมองการท่องเที่ยวว่าเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมในยุค โลกาวัดน์ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทาง เพื่อใช้เวลาว่างและพักผ่อนในวันหยุดให้เกิดความสนุกสนานในการเข้าไปสัมผัสสถานที่ ชีวิตผู้คน หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชีวิตปกติของตน การท่องเที่ยวเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคที่สัมพันธ์กับการผลิตโดยผ่านกระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า เพื่อตอบสนองการหลั่งไหลการเดินทางของนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวยังเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ท้องถิ่น และเจ้าบ้านที่ส่งผลทำให้เกิดการปรับตัวของเจ้าของบ้านและท้องถิ่น ทั้งการค้าและจัดสร้างพื้นที่ท่องเที่ยว (Shaw and Williams, 2004: 21-24)

2) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เป็นผลผลิตของวาทกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวในปี.ศ 2541 ที่รัฐบาลไทยหันมาทบทวนนโยบายและทิศทางที่เหมาะสมในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นจึงได้มีการนำแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เข้ามาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ หรือ ที่พัก สัมผัสวัฒนธรรมชนบท ว่าหมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้านและมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชาวบ้านซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยวโดยได้รับ ค่าตอบแทนตามความเหมาะสม บ้านที่จัดเป็นโฮมสเตย์ต้องเป็นบ้าน ที่เจ้าของบ้านมีความพร้อม สำหรับการแบ่งพื้นที่บ้านให้บริการนักท่องเที่ยวพักอาศัยเสมือนเป็นสมาชิกหรือญาติ มีความพร้อม ภายใต้อการบริหารจัดการของชุมชนที่มีหลักสำคัญว่า การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จะต้อง ดำรงรักษาประเพณีของชุมชนตนไว้ ซึ่งที่ผ่านมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้รับความนิยมนจาก นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2549)

โดยเหตุนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงส่งเสริมให้ชุมชนจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ เพื่อสร้างรายได้เสริมให้ชาวบ้านกินดีอยู่ดี และจัดทำมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยบัญญัติ 10 ประการ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติการและเกณฑ์วัดมาตรฐาน ดังนี้ 1) เติงนอนที่สบายราคา สมเหตุสมผล 2) ห้องอาบน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด 3) อาหารพื้นบ้านปรุงอย่างถูกสุขลักษณะ 4) ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สงบและสวยงาม 5) ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น 6) กิจกรรมการท่องเที่ยว 7) ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายของที่ระลึก 8) ความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยว 9) ความบันเทิง เช่น การละเล่น ดนตรีพื้นบ้าน 10) ความเป็นมิตรรอยยิ้มของ เจ้าของบ้าน (พรเพ็ญ วิจัยพันธ์ประเสริฐ และ คณะ, 2548)

ส่วนปัญหาและอุปสรรคจากการสำรวจโฮมสเตย์บางแห่งในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้ 1) รายได้ที่ได้รับการจัดโฮมสเตย์อยู่ในระดับต่ำ ไม่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้พื้น ตัวได้ในระยะเวลาอันสั้น 2) ปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ปัญหาเครือข่ายการสำรองที่พัก ปัญหาการ ประสานงานกับบริษัทนำเที่ยวเอกชนและหน่วยงานของรัฐ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์และปัญหา การแย่งลูกค้าและตัดราคากันเองในหมู่เจ้าบ้านในโฮมสเตย์ 3) ปัญหาระดับความคาดหวังที่แตกต่าง กันระหว่างแขกผู้มาพักและเจ้าของบ้าน ได้แก่ คุณภาพของอาหาร ความสะอาด ความปลอดภัย เป็นต้น 4) ปัญหาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น การสูญเสียความเป็นส่วนตัว การบิดเบือน วัฒนธรรมท้องถิ่นเพียงเพื่อวัตถุประสงค์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว และการแก่งแย่งลูกค้าอัน นำไปสู่ความแตกแยกภายในชุมชน (ชววิทย์ ศิริเวชกุล, 2544)

นอกจากนั้น Petersen ผู้เชี่ยวชาญพิเศษขององค์การการท่องเที่ยวโลกได้สรุปปัญหาและ อุปสรรคการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทย ดังนี้ 1) อุปสรรคทางด้านภาษาที่เจ้าบ้านไม่ สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ 2) อุปสรรคด้านวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นง่าย ๆ ทั้งนี้เพราะทั้ง

สองฝ่าย มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิดและความคลาดเคลื่อนทางวัฒนธรรม 3) ปัญหาด้านระดับความคาดหวังและความพึงพอใจที่แตกต่างกันระหว่างเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจคาดหวังว่าเจ้าของบ้านควรนำเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวและบริการให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ขณะที่เจ้าของบ้านคิดว่าบริการที่ตนเสนอเป็นที่พอใจของนักท่องเที่ยวแล้ว 4) ปัญหาการจัดระบบการบริการของชุมชน ถึงแม้ว่าบางชุมชนมีการจัดตั้งองค์การบริหารในรูปแบบชมรม หรือสมาคมการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนบางแห่งเกิดระบบผูกขาดในการจัดสรรรายได้ ซึ่งเกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชน 4) ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันและไม่เป็นธรรมในกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน (Petersen อ้างใน วัฒนพงษ์ ภัทรสุขเกษม, 2545)

อนึ่ง Petersen ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการจัดการโฮมสเตย์ในประเทศไทย ดังนี้ 1) ประเทศไทยยังไม่มีสินค้าทางการท่องเที่ยวประเภทโฮมสเตย์ที่เหมาะสมและพร้อมจะรองรับนักท่องเที่ยวได้เลย เนื่องจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น 2) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับสากลไม่มีประเทศใดที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างจริงจัง เนื่องจากการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ไม่ใช่การท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับประเทศ ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบทางวัฒนธรรม 3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรลดการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างจริงจัง เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมา ทั้งนี้ควรพิจารณาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบอื่นๆแทนในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ควรเน้นการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมเป็นหลัก และต้องมีการสร้างมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ถ้าเป็นไปได้ควรจำกัดกลุ่มนักท่องเที่ยวและต้องมีนโยบายที่ชัดเจนพร้อมกับการควบคุมอย่างใกล้ชิดจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (Petersen อ้างใน วัฒนพงษ์ ภัทรสุขเกษม, 2545)

ทั้งนี้ในด้านงานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทยนั้นพบว่าส่วนใหญ่เป็นการวิจัยภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเชิงเสาะหาสืบค้นศักยภาพชุมชนให้จับคู่ด้านบวกของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งผลการศึกษานั้นยังเป็นไปในลักษณะเชิงสนับสนุนและให้ตัวเนื่องงานของการศึกษาเป็นดังข้อพิสูจน์ว่าการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้นสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชนได้จริง ทั้งนี้สามารถพบการศึกษาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ดังกล่าวได้ในกลุ่มโครงการงานวิจัยของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้การสนับสนุน สำนักงานส่งเสริมกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)สำนักงานภาค หรือในงานศึกษามานิตย์ มณีธรรม (2545), พณิตตา สิงห์ครา (2547) และ ญัฐณิย์ ทวีผล (2547) เป็นต้น และแม้ว่า

กลุ่มงานวิจัยเหล่านี้จะก่อคุณประโยชน์ในการเชิงการพัฒนาแบบยั่งยืน แต่กลุ่มงานวิจัยดังกล่าวก็มิได้มีสนใจศึกษาการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในประเด็นเชิงวัฒนธรรม และมีได้มองว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์เป็นการสร้างภาพตัวแทนขึ้นแต่อย่างไร

ถึงกระนั้นอาจมีอยู่บ้างในงานของ ชลีจันท์ ทองคำชู (2549) ซึ่งเป็นการศึกษาการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างภาพตัวแทน โดย ชลีจันท์ ทองคำชูได้ศึกษาการสร้างภาพลักษณ์ของธุรกิจการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในสื่อการโฆษณาทางอินเทอร์เน็ตและแผ่นพับ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การสร้างภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์เกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ การคัดเลือกวัตถุดิบในท้องถิ่น หรือต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่แล้ว มาเป็นภาพลักษณ์ของธุรกิจการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ การส่งเสริมทางการตลาดของธุรกิจการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ และกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ดังนั้น เมื่อองค์ประกอบทั้ง 3 มารวมกันจึงทำให้การท่องเที่ยวโฮมสเตย์มีการสร้างภาพลักษณ์ต่าง ๆ ขึ้น คือภาพลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นนิยม ภาพลักษณ์ความเก่าแก่ และภาพลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนในด้านการส่งเสริมการตลาดมีส่วนช่วยในการสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดขึ้นต่าง ๆ คือ ภาพลักษณ์ความอบอุ่น ภาพลักษณ์ความสะอาดสบาย ภาพลักษณ์ความปลอดภัย ภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือ ภาพลักษณ์ของกิจกรรมการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของการส่งเสริมการขาย และภาพลักษณ์ของภาษาโฆษณาที่มีความเด่นและน่าสนใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งภาพลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก และมีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวหันมาท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยของชลีจันท์ ทองคำชู ก็เพียงก็ศึกษาการสร้างภาพตัวแทนโฮมสเตย์ในเฉพาะทางสื่อประชาสัมพันธ์ แต่ยังไม่ขาคมิติทางวัฒนธรรม และปฏิบัติการของเจ้าของบ้านในการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่การท่องเที่ยวโฮมสเตย์

อย่างไรก็ตามยังมีงานศึกษาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรมในประเทศจีนของ Wang (2007) ที่แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้น เป็นการบริโภคความจริงที่เกิดจากการจัดฉากขึ้นมา โดย Wang ได้ศึกษา การท่องเที่ยวโฮมสเตย์วัฒนธรรมนาซี ณ เมืองลี่เจียง ประเทศจีน ที่เริ่มปรากฏขึ้นในช่วง ค.ศ. 1997 หลังจากที่เมืองโบราณลี่เจียงได้รับประกาศจากยูเนสโกให้เป็นมรดกโลก โดยการดำเนินการโฮมสเตย์ในเมืองลี่เจียงนั้นอยู่ภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลจีน ที่มองว่าการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ จะสามารถสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น ไปพร้อม ๆ กับอนุรักษ์วัฒนธรรมนาซีให้คงอยู่ และส่งผลทำให้เมืองลี่เจียงดำรงสภาพเป็นมรดกโลกได้ตลอดไป ซึ่งจากการดำเนินส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของรัฐบาลจึงทำให้เมืองลี่เจียงได้รับความนิยมนับเป็นอย่างมาก จากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ปรารถนาค้นหาความจริงแท้ และจากการศึกษาของ Wang ดังกล่าว พบว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์วัฒนธรรมนาซีนั้น เป็นรูปแบบการ

ท่องเที่ยวในการบริโภคความจริงแท้ที่เป็นเพียงภาพแทนของการดำเนินชีวิตของวัฒนธรรมนาซี อันเกิดจากการจัดการความจริงแท้ที่ถูกผลิตโดยเจ้าของบ้าน ในการนำบ้านแบบวัฒนธรรมนาซีให้ แยกเข้าพัก และให้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมกับเจ้าของบ้านได้ ซึ่งปฏิบัติการดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการสร้างภาพขึ้นมาจากการมีประสบการณ์ร่วมกับเจ้าของบ้านว่าโฮมสเตย์ที่ตนพัก นั้นเป็นการได้สัมผัสวิถีชีวิตที่แท้จริงของวัฒนธรรมนาซี

ฉะนั้น ตลอดเนื้อหาการทบทวนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ สามารถทำให้ผู้ศึกษา เข้าใจถึงการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ว่ามีบ้านและชีวิตประจำวันของชาวบ้านในพื้นที่ชนบทจตุชาย โดยมีมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยเป็นหลักยึดในการเข้ามากำกับคุณภาพ อีกทั้งเมื่อลงมือปฏิบัติจริงแล้วการ ดำเนินการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ดังกล่าวยังก่อให้เกิดปัญหาให้กับชุมชนอีกด้วย ซึ่งประเด็นที่จากการ ทบทวนเกี่ยวกับปัญหาการท่องเที่ยวโฮมสเตย์นั้นมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาครั้งนี้ ในมิติที่ว่า ภายใต้อุปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ดังกล่าวนี้ ได้เข้ามากำกับควบคุมเจ้าของบ้านอย่างไรบ้าง

ทั้งนี้ในส่วนของการทบทวนงานวิจัย ในงานศึกษาของ ชลธิจันทร์ ทองคำชู ก็สามารถ สะท้อนถึงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์โฮมสเตย์ในพื้นที่สื่อประชาสัมพันธ์นั้นมีองค์ประกอบ อะไร และส่งผลทำให้ภาพลักษณ์โฮมสเตย์นั้นเป็นอย่างไรบ้าง และในส่วนของ Wang นั้น ก็ สามารถทำให้เข้าใจได้ว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดจากการจัดการ ความจริงขึ้นมา โดยการนำบ้านและการบริการของเจ้าบ้านเป็นองค์ประกอบของกิจกรรม จนทำให้นักท่องเที่ยวเชื่อว่าตนได้สัมผัสวิถีชีวิตอันเป็นของจริง แต่กระนั้นงานวิจัยที่ทบทวนดังกล่าว ก็ได้ ลงเจาะลึกถึงประเด็นว่าเจ้าบ้านนั้นถูกควบคุมอย่างไรในฐานะสินค้าของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ และในส่วนตัวเจ้าบ้านนั้นมีปฏิบัติการอย่างไรให้สามารถอยู่ได้ในสถานการณ์ที่นักท่องเที่ยวเข้ามา พักและร่วมกิจกรรมในบ้านตน ฉะนั้นงานศึกษานี้เกี่ยวกับโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูครั้งนี้ จะ ศึกษาในประเด็นที่งานทบทวนเหล่านี้มิได้ลงลึกตามที่ได้อ้างไป

1.4.2 ความเป็นชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์

โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูเป็นการท่องเที่ยวที่นำความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่มาสร้างจุดขาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงทำให้การทบทวนในส่วนนี้จึงมุ่งประเด็นไปที่ความเป็นชาติพันธุ์และการ ท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์เป็นเนื้อหลัก

1) ความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity)

เรามักเข้าใจว่าชาติพันธุ์เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ติดตัวเรามาตั้งแต่กำเนิด เช่น เชื้อชาติ หรือ เป็นลักษณะรวมกันกับความเป็นชาติ เช่น สัญชาติ หรือ รวมถึงกลุ่มที่มีวัฒนธรรมและความเป็น กลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากกลุ่มอื่น เช่น ชนเผ่า ชนพื้นเมือง แต่จากการศึกษาของ มานุษยวิทยาในศตวรรษที่ 20 พบว่าความเป็นชาติพันธุ์นั้นมีความหลากหลายและซับซ้อนมากกว่า

นั้น โดยพวกเขา มองว่าความเป็นชาติพันธุ์เป็นเพียงสิ่งที่สร้างขึ้น และไม่ใช่นโยบายทางสังคมที่มีอยู่แล้วตั้งแต่ดั้งเดิม แต่ความเป็นกลุ่มทางชาติพันธุ์นั้น เป็นเพียงสำนึก ความเข้าใจ หรือรูปแบบขององค์กรทางสังคมที่ถูกสร้างความหมายให้เป็นภาพตัวแทนขึ้นมาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จาก Barth ที่กล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นผลผลิตของการสร้างพรหมแดนชาติพันธุ์เพื่อแยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่เกิดการตีความตามสถานการณ์ที่เป็นเงื่อนไขของปัจเจกบุคคล เป็นการระบุแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อใช้เรียกตัวเองหรือถูกเรียกจาก คนอื่น โดยอาศัยลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์กำหนดความเป็นชาติพันธุ์ ในแง่นี้ความเป็นชาติพันธุ์เปรียบเสมือนสถานภาพ อื่นๆ ในสังคม เช่น เพศสภาพ ชนชั้น หรือวัยวุฒิที่กลายเป็นเครื่องหมายของการปฏิสัมพันธ์ที่จะทำให้ผู้ปฏิสัมพันธ์รู้ว่าควรปฏิบัติกันอย่างไร และใช้มาตรฐานใดเป็นหลักการที่ถูกต้องเหมาะสมในการปฏิบัติต่อกัน (Barth, 1969 อ้างใน นวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547)

ส่วนความเป็นชาติพันธุ์ที่มาจากการสร้างความหมาย สามารถเห็นได้ชัดเจนจาก Keyes ที่ศึกษาความเป็นชาติพันธุ์ไทย ได้อธิบายว่า ความเป็นชาติพันธุ์ไทย เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นเรื่องสมมติหรือเป็นชุมชนในจินตนาการที่อยู่ภายใต้กระบวนการทางการเมืองของการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่โดยการให้ความหมายใหม่ในรูปแบบสัญลักษณ์ร่วมกัน ซึ่ง Keyes พบว่าคนไทยในอดีตไม่ได้สร้างรัฐขึ้นมาภายใต้ฐานของความเป็นชาติพันธุ์แต่เป็นการยึดสำนึกในการมีบรรพบุรุษร่วมกันในแต่ละท้องถิ่น เช่น คนเชียงใหม่นับถือพระยาเจือ แต่เมื่อมีการสร้างรัฐสมัยใหม่จึงมีความพยายามนำคนไทยหลายท้องถิ่นมารวมเป็นชาติเดียวกันและมีการสร้างความหมายใหม่ให้เป็นสัญลักษณ์ร่วมของความเป็นพลเมืองรัฐชาติไทย และนำพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่เป็นบรรพบุรุษของสุโขทัยมาสร้างความหมายใหม่ว่าเป็นบรรพบุรุษคนสำคัญที่สร้างชาติไทยขึ้นมา จึงทำให้คนไทยในท้องถิ่นถูกล้อมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันและรู้สึกร่วมจินตนาการความเป็นชาติไทยร่วมกัน (Keyes, 1995 อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2548)

ความเป็นชาติพันธุ์ยังมีความสัมพันธ์ในการสร้างภาพตัวแทนที่มีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแยกแยะกลุ่มชนต่าง ๆ ประเมิน กตจี หรือ ละเลยมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่แตกต่างดังจะเห็นได้จาก การสร้างภาพตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาในประเทศไทย เริ่มจากกลางพุทธศตวรรษที่ 25 ประเทศไทยได้นำแนวคิดสร้างรัฐชาติสมัยใหม่เข้ามา ทำให้เริ่มมีการสร้างรัฐที่มีพรหมแดนที่ชัดเจนและ สร้างการเมืองศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพมหานครให้เป็นศูนย์กลางทางอำนาจและเริ่มสร้างความเป็นชาติไทยที่เป็นอัตลักษณ์ร่วมขึ้นมา เช่น เชื้อชาติไทยที่บริสุทธิ์ นับถือศาสนาพุทธ ศรัทธาในสถาบันกษัตริย์ มีวัฒนธรรมประเพณีไทยที่ดำรงรักษาไว้มาตั้งแต่สมัยบรรพ

ชน เป็นต้น นอกจากนั้นไทยยังได้รับกระแสองค์ความรู้จากภายนอก เช่น กระแสการพัฒนา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบประชาธิปไตย เข้ามาปรับเป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศ การนิยามอัตลักษณ์ร่วมดังกล่าว ได้กลายเป็นวาทกรรมที่ทำให้ชาวเขาที่อยู่ไกลจากศูนย์กลางอำนาจและมีอัตลักษณ์ต่างจากอัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างภาพตัวแทนทำให้กลายเป็นอื่นและตกอยู่ในสถานะชายขอบของสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาจึงถูกนิยามว่าไม่ใช่คนไทย และถูกตอกย้ำอย่างต่อเนื่องโดยผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ใช้เครื่องมือทางการเมือง แผนพัฒนาประเทศ สถาบัน ทำให้มีการสร้างภาพต่อกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาในรูปแบบ อื่นๆตามมา เช่น วาทกรรมเรื่องความมั่นคงแห่งชาติสร้างภาพชาวเขาให้เป็นภัยต่อสังคมทั้งผู้ก่อการร้ายและผู้ค้ายาเสพติด การดำเนินงานของกรมสงเคราะห์ชาวเขาสร้างภาพชาวเขาเป็นกลุ่มด้อยพัฒนา วาทกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทำให้ชาวเขากลายเป็นผู้ทำลายป่า รวมทั้งนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการต่อกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยว (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546)

นอกจากนั้นความเป็นชาติพันธุ์ยังมีลักษณะการประดิษฐ์สร้างความหมายเชิงการเมือง ดังคำกล่าวของ Eriksen (1997) ที่กล่าวว่าความเป็นชาติพันธุ์เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะทางการเมืองในการผลิตความหมาย และการก่อรูปความเป็นชาติพันธุ์ ในการพิจารณาตนเอง (agent) ถึงลักษณะที่แตกต่างจากคนอื่น ที่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และสถานการณ์ ต่าง ๆ ในสังคม โดย Eriksen ได้เสนอรูปแบบทางการเมืองของ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีกระบวนการก่อรูปแบบสัมพันธ์กับสถานการณ์ ดังนี้ 1) การปฏิบัติการทางการเมืองของชนกลุ่มน้อยในพื้นที่เมืองที่กำหนดอัตลักษณ์ทางสังคมในการมีบทบาททำให้เกิดการยกเลิกการดูถูกและการเหยียดสีผิวในระบบทุนนิยม 2) การต้องตกอยู่ในสถานะอ่อนด้อยทางอำนาจของชนเผ่าพื้นเมือง เนื่องจากอยู่ภายใต้การครอบงำของรัฐชาติ 3) การเคลื่อนไหวของชนกลุ่มน้อยทางการเมืองต่อการเลือกปฏิบัติของรัฐชาติ หรือการจัดการกับชนกลุ่มน้อยในฐานะที่เป็นอื่น 4) การแข่งขันช่วงชิงระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมพหุลักษณะ อันเป็นผลจากระบบอาณานิคมในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ให้ปกครองในรูปแบบรัฐชาติหนึ่งเดียวกัน เช่น เคนยา อินโดนีเซีย จาไมกา

จากการทบทวนมุมมองของนักมานุษยวิทยาในศตวรรษที่ 20 ดังกล่าว ทำให้การศึกษาครั้งนี้ มีพื้นฐานการมองต่อความเป็นชาติพันธุ์ว่า เป็นการประดิษฐ์สร้างความหมาย ภาพลักษณ์ของตัวตนในเชิงทางการเมือง ที่ไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับกรณีปฏิสัมพันธ์และสถานการณ์ในสังคม ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ส่งผลให้การศึกษาครั้งนี้ สามารถนำความเป็นชาติพันธุ์ไปพิจารณากับประเด็นการท่องเที่ยวให้ความเป็นชาติพันธุ์มีมิติที่หลากหลายขึ้น

2) การท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์

ในส่วนนี้ได้ดำเนินทบทวนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมือง เพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชาติพันธุ์กับการท่องเที่ยวด้วย ดังนี้ Horron และ Weiler (1992) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมืองว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของเจ้าบ้าน ในการเข้าเยี่ยมชมบ้านของชนพื้นเมือง เพื่อสังเกตการณ์หรือมีส่วนร่วมในประเพณี นักท่องเที่ยวอาจมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงจากการเผชิญหน้าหรือไม่เผชิญหน้ากับชนพื้นเมืองก็ได้ ส่วนทางด้าน Hinch and Butler (1996) ได้กำหนดนิยามความหมายว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมือง” เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับชนพื้นเมืองโดยตรง ในการนำวัฒนธรรมของพวกเขาเป็นตัวเลือก เสนอและบริการแก่นักท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน(Horron and Weiler, 1992; Hinch and Butler, 1996 อ้างใน Smith, 2003) สำหรับ Smith (2003) มองว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมือง” เป็นการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบเดินทางมุ่งไปพื้นที่ห่างไกล และมีความสนใจอย่างมากในการท่องเที่ยวเชิงประเพณี วิถีชีวิตของชนพื้นเมือง โดยชนิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมืองที่ได้รับความนิยม ดังต่อไปนี้ 1) รูปแบบการเดินทางที่เกี่ยวกับชนพื้นเมืองในประเทศไทย เวียดนาม เปรู ชิลี เนปาล จีน อินเดีย เป็นต้น 2) การท่องเที่ยวแบบเดินป่าในเคนยา 3) การท่องเที่ยวขั้วโลกเหนือ เช่น แอทแลนติก 4) การท่องเที่ยวบ้านชาวบ้าน 5) การท่องเที่ยวในเชิงมรดกสืบทอด 6) การท่องเที่ยวศิลปะและหัตถกรรม

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมือง” มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักท่องเที่ยวประเภทแบกเป้ (backpack) ที่ชื่นชอบการผจญภัย ค้นหาพื้นที่ที่ไม่เคยมีใครสัมผัส ในปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวแบบนี้มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและมีตลาดแข่งขันกันค่อนข้างใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองสามารถผลิตเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าทางการท่องเที่ยวได้ และสามารถสร้างประโยชน์ต่อชนพื้นเมือง ในการนำทรัพยากรท้องถิ่นวัฒนธรรมมาผลิตเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว อีกทั้งยังช่วยลบภาพลักษณ์ที่เป็นผลกระทบจากการล่าอาณานิคมที่ดองคเป็นทาสภายใต้อำนาจของคนผิวขาว และถูกมองว่าเป็นชนที่ไม่อารยธรรมหรือถูกมองว่าเป็นความยากทางวัฒนธรรม (culture poverty) ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมือง จึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและสร้างภาพลักษณ์ใหม่แก่ชนเผ่าพื้นเมืองให้เป็นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Smith, 2003)

Smith (2003) มองว่าภาพลักษณ์ที่ปรากฏของกลุ่มชนพื้นเมือง ที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนและหลังยุคล่าอาณานิคมนั้น มีความสัมพันธ์ต่อการสร้างภาพตัวแทนชนเผ่าพื้นเมืองทั้งในฐานะที่ถูกสร้างและในฐานะที่ชนพื้นเมืองเป็นผู้สร้างเอง Simpon มองว่าภาพตัวแทนชนเผ่าพื้นเมืองที่ปรากฏ

กฎขึ้นมา นั้น เป็นผลมาจากการสร้างของนักมานุษยวิทยาผ่านการจัดพิพิธภัณฑสถานและการจัดนิทรรศการ ที่มีการนำเสนอภายใต้แนวคิดการล่าอาณานิคม อันส่งผลทำให้ภาพลักษณ์ชนเผ่าพื้นเมืองมีลักษณะต่ำกว่าความเป็นจริงที่ตออยู่ภายใต้อำนาจคนผิวขาว วัฒนธรรมของชนพื้นเมืองกลายเป็นเพียงฟอสซิลแข็งแรงแสดงถึงการหวลหาอดีตและเป็นวัฒนธรรมที่ไม่มีพลวัต ส่วนทาง Weedon กล่าวว่า การจัดนิทรรศการนั้นส่งผลต่อการรับรู้ของคนตะวันตกว่า ชนพื้นเมืองเป็นกลุ่มชนที่มีความแปลกประหลาดมาแต่กำเนิด ซึ่งเขาได้ยกตัวอย่างจินตนาการรับรู้ของชาวตะวันตกต่อชนเผ่าอะบอริจินว่า เผ่าอะบอริจินนั้นมีลักษณะแบบบรรพกาล ไม่มีความศิวิไลซ์ เป็นคนผิวดำที่โหดร้าย อาศัยอยู่ในสังคมยุคหิน และมีอาวุธเป็นขลุ่ยเมอแรง ซึ่งภาพชนเผ่าพื้นเมืองที่ชาวตะวันตกรับรู้ดังกล่าว นั้น เป็นภาพที่ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงในยุคปัจจุบันที่ชนพื้นเมืองมีวิถีชีวิตอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ด้าน Whitter ได้เสนอความคิดต่อโปสเตอร์การท่องเที่ยวว่า เป็นการวาดภาพชนพื้นเมืองให้มีรูปแบบเดียวกัน เช่น มีความแปลกประหลาด ยั่วยวน และแสดงถึงการเหยียดสีผิว แต่อีกด้านหนึ่งการเสนอภาพเชิงศิลปะหัตถกรรม และวัฒนธรรม กลับเป็นการเพิ่มสีสันให้กับท้องถิ่นและเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมชนเผ่าพื้นเมืองที่เกิดจากตัวพวกเขาเอง ส่วนทางด้าน Dam มองว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการวาดภาพชนเผ่าพื้นเมืองว่าเป็นสิ่งยั่วยวนในสายตาของนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ชนพื้นเมืองดังกล่าวของก็ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (Simpon, 1995; Weedon, 1995; Whitter, 2000; Dam อ้างใน Smith, 2003)

นอกจากนั้น Smith (2003) มองว่าการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนพื้นเมืองนั้น มีความสัมพันธ์กับความจริงแท้ และการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า ที่ทำให้เกิดการจัดฉากการปรับตัว การนำศิลปะวัฒนธรรมชนพื้นเมือง เช่น การร้องเพลง เทศกาล ประเพณี มาฟื้นฟูประเพณีขึ้นมาใหม่และทำให้เป็นสินค้าและบริการในการท่องเที่ยวตามคำเรียกร้องของนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ Barker ที่นำเสนอว่าการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีการประดิษฐ์สร้างขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากการศึกษาในฮาวายว่าเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีการจัดการวัฒนธรรมให้มีภาพลักษณ์เป็นเกาะสวรรค์ เป็นสังคมที่มีมิตรไมตรี คนพื้นเมืองฮาวายอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขกับเชื้อชาติพันธุ์อื่น และมีความต้องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว โดยภาพลักษณ์เหล่านั้นเป็นเพียงมายาคติที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แม้แต่คุณค่าแบบฮาวายที่นิยมยึดถือกัน อย่างเช่น ความโอบอ้อมอารีและร่าเริงสดใส ที่เรียกว่า aloha spirit นั้น เป็นเพียงประดิษฐ์กรรมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผ่านการควบคุมตรวจตรา สอดส่องตอกย้ำในรูปแบบต่าง เช่น การอบรมคนขับรถนักท่องเที่ยวและคนงานสนามบินให้ตระหนักรู้และซึมซับในคุณค่าแบบนี้ ในขณะนี้ วัฒนธรรม คุณค่าแบบฮาวาย คือ จุดตัดที่ปะทะประสานระหว่างวัฒนธรรมและกลไกตลาด ผลประโยชน์ของรัฐ และตกผลึกเป็นรูปธรรม

ของ aloha spirit ที่ไม่รับรู้ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ในการกดทับรากศัพท์เดิมเป็นคำพื้นเมืองที่แปลว่า ความรัก ที่มีต่อครอบครัว เชื้อสาย เครือญาติ มิใช่ความหมายที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตอกย้ำ โดยเขามองว่าเอกลักษณ์เกาะสวรรค์ของคนฮาวายเป็นการต่อสู้ช่วงชิงการบริหารและการจัดการวัฒนธรรมในรูปแบบความรู้ชุดใหม่ ที่เลือกและสร้างผลิตระหว่างคนฮาวายและรัฐ (Barker, 1997 อ้างใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2543)

ด้านหนึ่งมีงานศึกษาการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ในที่แสดงให้เห็นศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในการมีปฏิบัติการ ได้ตอบ ช่วงชิง ฉวยใช้ จากการถูกทำให้เป็นสินค้าในพื้นที่ท่องเที่ยวที่สามารถเห็นได้ในงานของ Friedman, ทวิช จตุรพฤกษ์ และ ไพโรจน์ กงทวีศักดิ์ โดยงานศึกษาของ Friedman (1990) เสนอว่าการที่ระบบทุนนิยมทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นกลายเป็นสินค้าไม่จำเป็นเสมอไปที่คุกคามเอกลักษณ์ของท้องถิ่น แต่อาจจะเป็นการตอกย้ำเอกลักษณ์ท้องถิ่นให้เข้มแข็งขึ้น ดังเช่นกรณีชาวไอนุในประเทศญี่ปุ่น ที่ได้ถูกรอบงาจากวาทกรรมการท่องเที่ยวและทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยชาวไอนุนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศญี่ปุ่นที่ถูกกลืนวัฒนธรรมจากการพัฒนาของประเทศญี่ปุ่นที่ต้องการสร้างความทันสมัยทางเศรษฐกิจ และไม่ต้องทำให้มีเชื้อชาติอื่นที่แตกต่างออกไป ชาวไอนุจึงถูกมองว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่มีความหมายในสังคมญี่ปุ่น ฐานะยากจน และเป็นชนกลุ่มน้อยทางการ เมืองที่ถูกให้ผลักดันให้เป็นชายขอบของสังคม ดังนั้น ค.ศ.1980 ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ภายใต้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวชาวไอนุได้ดำเนินการพัฒนาวัฒนธรรมของตนเองผ่านการท่องเที่ยวในการรื้อฟื้นวัฒนธรรมของตนขึ้นมาใหม่ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ การเพาะปลูก ภาษา และ พิธีกรรมต่าง ๆ แปรรูปเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยววิถีชีวิตของพวกเขาที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งจากปฏิบัติการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชาวไอนุดังกล่าว ทำให้ชาวไอนุสามารถสร้างภาพลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาขึ้นมาได้ อีกทั้งการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้ากลับสามารถเสริมสร้างเอกลักษณ์ที่แข็งแกร่งให้แก่ชาวไอนุ ส่งผลทำให้พวกเขาได้รับการยอมรับและมีสถานะภาพที่เท่าเทียมในสังคม

งานศึกษาของ ทวิช จตุรพฤกษ์ (2548) ได้แสดงให้เห็นการช่วงชิงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ท่องเที่ยว จากการศึกษาเรื่อง พรหมแดน อัตลักษณ์และกระบวนการกลายเป็นสินค้า : การเมืองเรื่องวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทท่องเที่ยว ใน อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่สามารถทำให้เข้าใจได้ว่าการท่องเที่ยวนั้นมีบทบาทในการสร้างรายได้แก่ชนชายขอบเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากทาง เลือกลงการเกษตรไม่สามารถทำให้ชาวเขามีรายได้ที่ดีขึ้นอีกต่อไป และนอกจากนั้นภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวนั้น ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเข้มข้นในการผลิตสินค้าวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ซับซ้อนจากการรุกล้ำ

เข้ามาในพรมแดนทางวัฒนธรรมของอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง และถกเถียงเอาสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นมาเป็นของตน เพื่อนำมาพลิกแพลงผลิตสินค้าทางชาติพันธุ์เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ส่งผลทำให้พรมแดนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เริ่มพร่ามัว

ส่วนทางด้านงานศึกษาของ ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ (2548) ได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญเป็นชาติพันธุ์อาข่าเป็นเครื่องมือในการต่อรองให้ตนดำรงอยู่ได้ในพื้นที่ท่องเที่ยวได้ โดย ไพโรจน์ ได้เลือกศึกษาชาวอาข่าในไนท์บาซาร์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าความเป็นชาติพันธุ์หรือการเป็นชาวเขาสามารถเป็นจุดขายที่ช่วยสร้างอำนาจต่อรองให้กับชาวอาข่าในแง่การยึดครองพื้นที่การค้าโดยไม่จำเป็น ต้องจ่ายค่าเช่า เพราะความเป็นอาข่าสามารถเป็นจุดขายที่สร้างสีสันและสร้างแรงดึงดูดต่อนักท่องเที่ยวให้แก่ไนท์บาซาร์ แม้ว่าความเป็นชาติพันธุ์จะเป็นจุดขายที่ช่วยสร้างอำนาจต่อรองให้กับชาวอาข่า แต่มิ ได้หมายความว่าชาวอาข่าจะนำเสนออัตลักษณ์ของตนที่เป็นชาวเขาอยู่ตลอด ในทางตรงกันข้ามความเป็นชาติพันธุ์กลับถูกสร้างขึ้น และถูกเลือกใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทและเงื่อนไขที่เกิดขึ้น เช่น การเลือกใช้ภาษา เลือกชุดแต่งกายชาวอาข่าในการขาย เพื่อนิยามความหมายของตัวตนและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แตกต่างออกไปตามแต่สถานการณ์และคู่แข่งค้าต่อรองในการค้า

1.4.3 พื้นที่ท่องเที่ยว:พื้นที่ทางสังคมในการสร้างความหมาย

การศึกษาครั้งนี้อยู่บนมุมมองที่ว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์เชิงชาติพันธุ์เป็น “พื้นที่ท่องเที่ยว” ที่มีการจัดฉากความจริงแท้ และเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีการผลิตสร้างความหมายในฐานะการเมืองของพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการมอง “พื้นที่ท่องเที่ยว” ว่าเป็นพื้นที่ที่สร้างโอกาสให้กับคนท้องถิ่นในการแสดง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการโต้ตอบ หยิบฉวย ช่วงชิง การสร้างความหมาย

Lefebvre (2002) กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคมนั้นเป็นการประดิษฐ์สร้างทางสังคม เป็นภาพตัวแทนทางสังคม ซึ่งแต่ละสังคมมีรูปแบบการผลิตพื้นที่ทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป Lefebvre กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคมนั้นมีลักษณะเป็นทั้ง “พื้นที่ในความคิดหรือจินตนาการ” และ “พื้นที่ทางกายภาพ” โดย “พื้นที่ในความคิดหรือจินตนาการ” เป็นพื้นที่ที่อยู่ในใจในความคิดจินตนาการ มีลักษณะเป็นนามธรรม ปรัชญาที่สัมพันธ์กับตรรกะ ความรู้ สัญลักษณ์ ส่วน “พื้นที่ทางกายภาพ” เป็นพื้นที่ทางวัตถุ ที่เป็นปฏิบัติการทางพื้นที่ (spatial practice) หรือ การกระทำผ่านกระบวนการผลิตและผลิตซ้ำ อันก่อให้เกิดรูปแบบที่สามารถรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้าโดยตรง และเปิดกว้างต่อการวาดภาพบรรยายและชั่งตวงวัด ทั้งนี้ “พื้นที่ในความคิดหรือจินตนาการ” และ “พื้นที่ทางกายภาพ” ดังกล่าวจะถูกเชื่อมโยงเข้าหากันผสมผสานกันจนกลายมาเป็นพื้นที่ของการใช้ชีวิตจริงหรือพื้นที่เชิงภาพแทน (representational of space) ซึ่งในตัวพื้นที่

ลักษณะนี้จะมีทั้งมิติทางกายภาพและมิติความคิดและจินตนาการที่แฝงด้วยสัญลักษณ์อันซับซ้อน อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ของการใช้ชีวิตจริงนี้ก็คือ “พื้นที่ทางสังคม” (social space) นั่นเอง (Lefebvre, 2002:131-141)

ด้วยภายในพื้นที่ทางสังคมจะมีการบรรจุการสร้างหรือการผลิตที่ซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่าง “ความสัมพันธ์ในการผลิตซ้ำ” (relation of reproduction) เช่น การผลิตความสัมพันธ์ทางเพศผ่านครอบครัว และ “ความสัมพันธ์ทางการผลิต” (relation of production) ที่เป็นปฏิกริยาระหว่างกันในความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างการผลิตทั้งสองดังกล่าวนี้ จะก่อให้เกิดขอบเขตของพื้นที่ และกำหนดความแตกต่างของพื้นที่กับสิ่งอื่นๆ หรือจำแนกประเภทให้กับพื้นที่ นอกจากนั้นภายในพื้นที่ทางสังคม มีการบรรจุกระบวนการสร้างภาพตัวแทนที่มีลักษณะกดทับ ซ่อนเร้น และมีการบิดเบือนบางอย่างออกไป แสดงออกมาเพียงบางส่วน และสร้างผลผลิตออกมาในรูปแบบภาพตัวแทนหรือสัญลักษณ์ (Lefebvre, 2002:131-141)

พื้นที่ทางสังคมสำหรับ Lefebvre จึงเป็นพื้นที่ที่อุปไมยหรือเป็นภาพตัวแทนทางสังคม เป็นการผลิตที่เกี่ยวข้องกับอำนาจที่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองที่เรียกว่า การเมืองของพื้นที่ ด้วยเหตุที่ว่าพื้นที่ทางสังคมนั้นมีองค์ประกอบที่เป็นความคิดจินตนาการอยู่ในตัวด้วย พื้นที่ทางสังคมจึงเป็นพื้นที่ที่มักจะมีการต่อรอง ถกเถียง หรือพูดคุยเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งอื่นหรือทางเลือกอันใหม่ที่บุคคลนั้นหรือกลุ่มนั้น ได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้ ดังนั้น ในการศึกษาพื้นที่ทางสังคมนั้นควรศึกษาปฏิบัติการในพื้นที่ (spatial practice) ภาพตัวแทนของพื้นที่ (representation of space) และพื้นที่เชิงภาพตัวแทน (representational space) (Lefebvre, 2002:131-141)

การท่องเที่ยวสามารถจัดเป็นพื้นที่ทางสังคมตามข้อสังเกตของ Massey ที่เสนอว่า “พื้นที่การท่องเที่ยว” เป็นพื้นที่ที่ถูกทำให้ชัดหรือมีรูปร่าง โดยการจัดเรียงลำดับบทบาท การดำเนินการภายในพื้นที่ เพื่อแบ่งแยกการท่องเที่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ (Massey, 2000 อ้างใน Shaw and Williams, 2004) โดย “พื้นที่การท่องเที่ยว” นั้น มีลักษณะเป็นพื้นที่ประดิษฐ์สร้างภาพตัวแทนความจริงแท้ ดังจะเห็นได้จากงานทบทวนของ Ning (1999) ในการจำแนกกลุ่มแนวคิดในเรื่องการประดิษฐ์สร้างความจริงแท้ใน “พื้นที่การท่องเที่ยว” ดังนี้ 1) กลุ่มแนวคิดประดิษฐ์สร้าง (Constructivism approach) ที่มอง ว่าวัตถุที่ถูกท่องเที่ยวชมทางท่องเที่ยวเป็นผลมาจากการสร้างทางสังคม ความจริงแท้ในการท่องเที่ยวเป็นความจริงแท้เชิงสัญลักษณ์ที่เกิดจากผู้ผลิตทางท่องเที่ยว ภายใต้ขอบเขตของจินตนาการ ความเชื่อความคาดหวัง และอำนาจของผู้ผลิต 2) กลุ่มแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism approaches) เป็นกลุ่มความคิดหรือสร้าง (deconstruction) ความจริงแท้ และพบว่าใน “พื้นที่การท่องเที่ยว” ไม่มีพรมแดนหรือเส้นแบ่งที่

ชัดเจนมากำหนดว่าสิ่งใดคือความจริงแท้ สิ่งใดไม่ใช่ความจริงแท้ เพราะสิ่งปรากฏนั้น มีลักษณะที่
 ลื่นไหลไม่สามารถจำแนกความแตกต่าง (de-differentiation) และเป็นภาพตัวแทนที่สร้างมาให้
 เสมือนจริง (simulation) 3) กลุ่มความจริงแท้ ณ ขณะหนึ่ง (Existential authenticity) หรือกลุ่ม
 ความจริงแท้ที่เกิดจากการได้ไปดำรงอยู่ร่วมอยู่กับที่นั้น แนวคิดนี้มองว่าความจริงแท้เป็นสภาวะที่
 ดำรงอยู่ ณ ขณะนั้น ที่เรียกว่า “ช่วงเวลาแห่งความจริงแท้” ที่สัมพันธ์กับสมัยเวลา กิจกรรมที่
 กระตุ้น ณ ขณะนั้น และบนความรู้สึกประสบการณ์ของคนที่ดีความ ดังนั้นความจริงแท้ในการ
 ท่องเที่ยว จึงเป็นความจริงที่เกิดจากประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่ดำรงอยู่ ณ ขณะนั้นในการ
 ร่วมกิจกรรมของการท่องเที่ยวที่ถูกกระตุ้น โดยบรรยากาศทางการท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นในช่วงนั้น
 ซึ่งมันจะไม่สัมพันธ์กับความจริงในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ได้มีนักคิดสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาการท่องเที่ยว และเสนอ
 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ว่าเป็นพื้นที่อันเป็นผลผลิตจากการประดิษฐ์สร้างเพื่อการมองของ
 นักท่องเที่ยว ดังจะพบได้จากข้อเสนอของ Boorstin ที่มองว่า “พื้นที่ท่องเที่ยว” สำหรับเขาแล้ว
 เปรียบเสมือนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมือนกับฟองอากาศล้อมรอบตัวนักท่องเที่ยวให้ถูก
 แยกตัวจากสภาพแวดล้อมที่แท้จริง โดย Boorstin เรียกสภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นว่า “วง
 สภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้น” (environment bubble) ซึ่งภายในวงของสภาพแวดล้อมดังกล่าว จะมี
 การจำลองภาพให้เสมือนจริงและการสร้างภาพขึ้นมา เพื่อตอบสนองการจ้องมองของนักท่องเที่ยว
 ในด้านความต้องการมองสิ่งที่แตกต่างจากปกติ และในด้านความต้องการมองที่มีลักษณะตามที่สื่อ
 นำเสนอ (Boorstin, 1964 อ้างใน Urry, 1992: 7-15)

ส่วน Cohen มองว่า “วงสภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้น” นั้น เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่
 อนุญาตให้นักท่องเที่ยวที่เป็นคนแปลกหน้าสามารถจับจ้องมอง อย่งไรก็ตามนักท่องเที่ยวไม่
 จำเป็นจะต้องมองแต่ใน “วงสภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้น” แต่พวกเขาอาจมองนอก เหนือจากพื้นที่
 ดังกล่าว โดยการกำหนดจุดหมายในการมองขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีหลาย
 รูปแบบและมีประสบการณ์ในการมองของตนที่แตกต่างกันไป (Cohen , 1976 อ้างใน Urry, 1992:
 7-15)

และ MacCanell มองว่า “พื้นที่การท่องเที่ยว” นั้นเป็นการจัดฉากความจริงแท้ที่เกิดจาก
 การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเจ้าของ บ้าน (host) หรือ คนท้องถิ่นที่ถูกมอง และนักท่องเที่ยวที่
 เป็นผู้จ้องมอง โดยเขากล่าวว่า การจ้องมองของนักท่องเที่ยว นั้น เป็นการจ้องมองเพื่อค้นหาความ
 จริงที่พยายามบุกรุกพื้นที่ส่วนตัวของเจ้าของบ้านหรือคนท้องถิ่น ดังนั้น จึงทำให้เจ้าของบ้านเกิดการ

ประดิษฐ์สร้างฉากหรือจัดฉากจากความจริงขึ้นมา เพื่อป้องกันพื้นที่ส่วนตัวและสร้างฉากความ
จริงให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดสายตาของนักท่องเที่ยวในการจับจ้องมองเพื่อนำมาสู่การสร้างผลประโยชน์
ให้แก่พวกเขา (MacCanell, 1979 อ้างใน Urry, 1992: 7-15)

ทางด้าน Rojek (1997) ได้เสนอปฏิบัติการในการสร้าง “พื้นที่ท่องเที่ยว” เพื่อการมอง
ของนักท่องเที่ยวว่าเป็นผลของการประดิษฐ์สร้างทางสังคมที่ผ่านกระบวนการการแบ่งขอบเขต
เช่น การจัดภูมิทัศน์ที่ช่วยให้สามารถจำแนกให้แตกต่างระหว่างสถานที่ต้นฉบับหรือสถานที่
ธรรมดา กับสถานที่พิเศษหรือสถานที่ท่องเที่ยว (Rojek, 1997 อ้างใน Shaw and Williams, 2004)

นอกจากนั้น “พื้นที่การท่องเที่ยว” เป็นรูปแบบที่ถูกจัดสร้างขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์เชิง
อำนาจ มากกว่าค้ำความจริงแท้เพราะทุกสิ่งทั้งในและนอกพื้นที่ท่องเที่ยวล้วนแล้วแต่มีลักษณะเชิง
วัฒนธรรม อันถูกประดิษฐ์สร้างขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสามารถพบได้ในงานของ
Urry (1991) ที่มองว่านักท่องเที่ยวมีอำนาจในการบริโภคโดยการจับจ้องมอง (gaze) ที่ทำให้เกิดมี
การจัดเตรียมวัตถุและสร้าง “พื้นที่การท่องเที่ยว” ในเชิงกายภาพ โดยเขานำแนวคิดการจับจ้องมอง
ของ Foucault เป็นแนวทางในการศึกษาและทำให้เราเกิดความเข้าใจได้ว่าการท่องเที่ยวนั้นเป็น
อุตสาหกรรมในการจับจ้องมอง โดยนักท่องเที่ยวเป็นผู้บริโภคที่มีอำนาจในการจ้องมองภายใต้การ
จัดวางของวาทกรรมอุตสาหกรรมแบบทุนนิยม ที่ทำให้การจับจ้องมองของนักท่องเที่ยวมีอำนาจ
ในการควบคุมทรัพยากรให้เป็นวัตถุของการจ้องมอง และส่งผลทำให้มีการจัดเตรียมวัตถุของการ
ท่องเที่ยวตามความต้องการในการจับจ้องมองของนักท่องเที่ยวซึ่ง Urry มองว่าการจัดเตรียมวัตถุเพื่อ
การจ้องมองของนักท่องเที่ยวดังกล่าวนั้น เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักท่องเที่ยวและ
วัตถุที่ถูกจ้องมองโดยการจัดเตรียมในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว
ในฐานะผู้บริโภค

ทั้งนี้ ภายใน “พื้นที่การท่องเที่ยว” ยังมีกระบวนการสร้างภาพตัวแทนผ่านกระบวนการแปร
วัฒนธรรมให้เป็นสินค้าตามที่ Meethan ที่กล่าวว่า “พื้นที่การท่องเที่ยว” อาจสามารถมองว่าเป็น
พื้นที่ส่วนหนึ่งในสังคมที่ภายในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์อย่างเข้มแข็งต่อการผลิต การบริโภค และ
ล้อมรอบโดยสัญลักษณ์ วัตถุดิบ รูปแบบที่หลากหลาย อันมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการ
สร้างสรรค์ ของกระบวนการผลิตวัฒนธรรม หรือกระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า (Meethan ,
2001 อ้างใน Shaw and William, 2004)

กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าใน “พื้นที่การท่องเที่ยว” นั้นจะมีลักษณะการ
ผลิตเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมทั่วไป คือ 1) โรงงาน ได้แก่ อาณาบริเวณที่นักท่องเที่ยวเดินทางมา
เยือน สถานที่พัก และการบริการที่สะดวกสบายพอสมควรสำหรับการพักอยู่ชั่วคราว 2) วัตถุดิบ
ได้แก่ ทรัพยากรที่ชักจูงให้นักท่องเที่ยวสนใจ 3) การลงทุน ได้แก่ การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ถนน ไฟฟ้า ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการต่าง ๆ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ฯลฯ 4) การใช้แรงงาน เพื่อสร้างสาธารณูปโภค ผลิตสินค้า และบริการ 5) ผลผลิต ได้แก่ การบริการที่ประกอบกันเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 6) การส่งเสริมการขาย ที่มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ให้ผลิตผลเป็นที่รู้จัก (Urry, 1991)

นอกจากนั้น กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ใน “พื้นที่ท่องเที่ยว” ยังมีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมตามข้อเสนอของ Meethan ดังนี้ต่อไป 1) กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าในการท่องเที่ยวนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเสนอภาพลักษณ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อจุดหมายปลายทาง และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยความสัมพันธ์ดังกล่าว จะมีการรวมความรู้สึกจินตนาการต่อพื้นที่เดียวกัน และทำให้เกิดการสร้างภาพลักษณ์ (image) แสดงออกมาในรูปภาพตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของพื้นที่ (symbolic representation of space) 2) กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นเท่านั้น แต่มันรวมถึงการถูกทำให้เป็นภาพแทนที่เสนอผ่านระบบการตลาดตามความต้องการของผู้บริโภค 3) กระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าในการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง นักท่องเที่ยว นานาชาติและจุดหมายปลายทางบนความเป็นอื่น โดยอำนาจและความรู้จะเป็นตัวกำเนิดจินตนาการกับสิ่งอื่น สร้างความจริงแท้ เรื่องเล่า และให้ความหมายแก่สถานที่ท่องเที่ยว ดังนั้นสินค้าทางการท่องเที่ยว มิได้มีลักษณะเป็นสินค้าตั้งแต่กำเนิด แต่เป็นผลผลิตของอุตสาหกรรมการโฆษณาที่ทำให้เกิดจินตนาการ (Meethan, 2001 อ้างใน Shaw and William, 2004)

จากการทบทวน “พื้นที่การท่องเที่ยว” ข้างต้นสามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการศึกษาครั้งนี้ว่าการท่องเที่ยวเป็นพื้นที่ภาพแทนที่เกิดจากการประดิษฐ์สร้างทางสังคม ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักท่องเที่ยว สื่อ เจ้าของกิจการ คนในท้องถิ่น รัฐบาล ในลักษณะเชิงการเมืองของพื้นที่ และการที่จะเข้าใจการประดิษฐ์สร้างของ “พื้นที่การท่องเที่ยว” ต้องศึกษากระบวนการผลิตที่อยู่ภายใน นั่นก็คือ กระบวนการทำให้สินค้าและกระบวนการสร้างตัวแทนที่จะมีการทบทวนในหัวข้อต่อไป

1.4.4 การสร้างภาพตัวแทน (Representation) และแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ปฏิบัติการในพื้นที่ทางสังคม

การทบทวนในหัวข้อนี้จะมุ่งไปที่ แนวคิดการสร้างภาพตัวแทนและปฏิบัติการในชีวิตประจำวันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาที่แสดงถึงปฏิบัติการภายในพื้นที่ทั้งระดับโครงสร้างและระดับผู้กระทำ ดังนี้

1) แนวคิดกระบวนการสร้างภาพตัวแทน (Representation)

กลุ่มแนวคิดวัฒนธรรมศึกษา มองว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับปฏิบัติการในการผลิตความหมาย การแลกเปลี่ยนความหมาย การให้ความหมาย การใช้ความหมายร่วมกัน การตีความหมาย และการสร้างภาพตัวแทนอันก่อให้เกิดการสร้างพื้นที่ขึ้นมา โดย Hall (1997) เสนอว่าถ้าต้องการเข้าใจวัฒนธรรมจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการสร้างภาพตัวแทนด้วย ดังนั้น ถ้าหากเราต้องการเข้าใจการทอเกี่ยวในฐานะวัฒนธรรมเราก็ต้องเข้าใจกระบวนการสร้างภาพตัวแทนด้วยเช่นกัน

Hall(1997) กล่าวว่า กระบวนการสร้างภาพตัวแทน นั้น เป็นปฏิบัติการในการผลิตวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวตาม วัฏจักรวัฒนธรรม (the circuit of culture) ที่แสดงผลของการผลิตผ่านออกมาในรูปภาษา โดย Hall มองว่าวัฒนธรรมนั้น มีลักษณะเป็น “ปฏิบัติการทางวัฒนธรรม” ที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง “การใช้ความหมายร่วมกัน” “การผลิตความหมาย” “การให้ความหมาย” และ “กำหนดขอบเขตและกำหนดความหมาย ต่อ คน วัตถุ และเหตุการณ์” ซึ่งมนุษย์มี “ปฏิบัติการวัฒนธรรม” ในการผลิตความหมาย ตาม “วัฏจักรวัฒนธรรม” (du Gay, อ้างใน Hall, 1997) โดยใช้วิธีการสร้างขอบเขตให้มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น วิธีการใช้ประโยชน์จาก คน วัตถุ และเหตุการณ์โดยผ่านรูปแบบการบริโภคที่นำไปสู่รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป วิธีจัดระเบียบจัดการควบคุมสร้างข้อตกลงในการดำเนินชีวิต และวิธีการสร้างให้ภาพตัวแทนแก่ คน วัตถุ เหตุการณ์ และคุณค่า ความหมาย ความคิด จิตให้มีรูปร่างขึ้นมา โดย “ปฏิบัติการวัฒนธรรม” ตาม “วัฏจักรวัฒนธรรม” เหล่านี้ จะใช้ ภาษา เป็นสื่อกลางในการแสดงความหมาย โดยภาษาที่เป็นสื่อกลางในการสื่อความหมายดังกล่าว จะมีระบบการสร้างภาพตัวแทน(system of representation) การผลิตความหมาย และแสดงความหมายออกมาเป็น สัญลักษณ์ ภาษา ภาพแทน ความคิด วัตถุ ความรู้ ทั้งเชิงรูปธรรม และนามธรรมที่ไม่สามารถอ้างอิงได้ในโลกความจริงได้ ซึ่งภาษาในกรณีเหล่านี้จะรวมถึง สัญลักษณ์ เช่น เสียง คำ โน้ต ภาษาใบ ภาพจน์ ที่ไม่ใช่เพียงเป็นวัตถุดิบของโลก แต่มันยังเป็นอ้างอิงหรือเป็นภาพแทนของการกำหนดความหมายปฏิบัติการ สัญลักษณ์ ในการให้ความหมายที่แสดงถึง ความคิด ลักษณะวัฒนธรรม อัตลักษณ์ ความรู้ ดังนั้น Hall จึงเสนอว่าสิ่งที่เราจะเข้าใจวัฒนธรรมเราต้องเข้าใจกระบวนการสร้างภาพตัวแทนของภาษา เพราะภาษานั้นเป็นสื่อกลางแสดงการออกของวัฒนธรรมและความหมาย โดยใช้วิธีระบบการสร้างภาพตัวแทน (Hall, 1997)

ระบบการสร้างภาพตัวแทนของภาษา หรือ กระบวนการผลิตความหมาย ที่เกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์โดยการแสดงออกผ่านภาษาที่เชื่อมต่อกับความคิด ความจริง ภาษา นั้น เป็นระบบประกอบสร้างความหมายที่มีความสัมพันธ์สลับซับซ้อน ในการจัดระเบียบ จำแนกประเภท และ

จำแนกความแตกต่าง เพื่อให้สิ่งที่เชื่อมต่อกันนั้น ดำรงอยู่หรือเกิดขึ้นมาโดยระบบการสร้างภาพ ตัวแทนของภาษามี 2 นัย คือ 1) การสร้างภาพตัวแทนโดยการนำ “แผนที่ความคิดของเรา” สื่อความหมายต่อสิ่งที่ปรากฏอยู่ในโลก เช่น สิ่งของ คน วัตถุ สถานที่ และเหตุการณ์ โดย “แผนที่ความคิดของเรา” ใน ที่นี้ นั้นเกิดจากการที่มนุษย์ใช้ความคิดร่วมกับคนในสังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน 2) การสร้างภาพตัวแทนโดยการสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมา เพื่อให้เป็นภาพตัวแทน “แผนที่ความคิดของเรา” ที่สื่อความหมายถึงลักษณะเชิงนามธรรม ซึ่งนัยทั้ง 2 นัย ได้แสดงให้เห็นถึงหัวใจหลักในการผลิตความหมาย หรือ กระบวนการสร้างภาพตัวแทนว่า เป็นกระบวนการที่เชื่อมต่อกันระหว่างความสัมพันธ์ของ “สิ่งที่ปรากฏอยู่ในโลก” (thing) “ความคิด”(แผนที่ความคิด) และสัญลักษณ์ (Hall, 1997)

นอกจากนั้น Hall เสนอว่า แนวคิดการสร้างภาพตัวแทนของกลุ่มความคิดการประดิษฐ์สร้างทางสังคม (constructionist) ว่าเป็นแนวคิดที่เหมาะสมในการศึกษาวัฒนธรรม ที่สามารถเชื่อมต่อกับ ภาษา ความหมาย และวัฒนธรรม โดยมี 2 แนวทางการศึกษา ดังนี้ 1) แนวทางการศึกษาสัญศาสตร์ (semiotic approach) เป็นการศึกษาการผลิตความหมาย หรือกระบวนการเสนอภาพความจริงของภาษา และสัญลักษณ์ว่ามีหน้าที่ในการสื่อสารวัฒนธรรมอย่างไร เช่น แนวคิดของ Roland Barthes 2) แนวทางการศึกษาวาทกรรม (discursive approach) ของ Michel Foucault ศึกษากระบวนการสร้างภาพตัวแทนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่าง อำนาจ ความรู้ ในการผลิตวาทกรรม (discourse) และเสนอวิธีเชิงปฏิบัติการในการสร้างภาพตัวแทน (Hall, 1997)

การทบทวนครั้งนี้เลือกทบทวนเฉพาะแนวทางการศึกษาวาทกรรม ของ Foucault เนื่องจากแนวคิดนี้ได้แสดงการเชื่อมต่อกันระหว่าง ภาษา กับ ปฏิบัติการ และขยายมิติการศึกษาการสร้างภาพตัวแทนที่ไม่จำกัดเฉพาะการศึกษาภาษาโดยการให้ความสนใจศึกษาวาทกรรมในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างภาพตัวแทนในเชิงปฏิบัติการที่เชื่อมโยง กับ อำนาจ ความรู้ การจัดระเบียบ การประดิษฐ์สร้าง การกำหนดความหมาย การจัดวางตำแหน่ง (subject) และปฏิบัติการที่เกิดขึ้นบนประวัติศาสตร์เฉพาะ จากรูปแบบการศึกษาวาทกรรมของ Foucault ดังกล่าว จึงสามารถทำให้เห็นภาพปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทน (Hall, 1997) ซึ่งปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนสำหรับ Foucault คือ ปฏิบัติการวาทกรรม(discursive practice) ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการผลิตความหมายที่เกี่ยวกับความจริงในเรื่อง ต่าง ๆ รวมถึงการผลิตชุดความรู้ กฎเกณฑ์ และ ข้อปฏิบัติทางสังคม ที่ทำให้เกิดปฏิบัติการทางสังคมกับความรู้อย่างต่อเนื่องผ่านสถาบันทางสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ผลิตออกมา จากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถาบันทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคมที่สร้างขึ้นมา ส่วน อำนาจ หมายถึง กระบวนการทางประวัติศาสตร์สังคมที่สร้างความจริงชุดใดชุดหนึ่งขึ้นมา และนำไปสู่ปฏิบัติการทางสังคมมากมาย

ที่เป็นผลทำให้มีการจัดตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจก (subject position) ที่ถูกนิยามจากการสร้างความจริงภายในอาณาจักรแห่งความจริง นั้นๆ ภายใต้วาทกรรม โดยเขาได้เสนอปฏิบัติการในการจัดวางตำแหน่ง ดังนี้ 1) การทำให้ปัจเจกนั้นกลายเป็นวัตถุของความรู้และการศึกษา โดยอาศัยปฏิบัติการที่เขาเรียกว่า ปฏิบัติการแบ่งแยกส่วน (dividing practices) ที่ปัจเจกที่ถูกแยกในตัวบุคคล หรือถูกแยกแบ่งออกจากผู้อื่น กระบวนการเหล่านี้จะทำให้ปัจเจกภาพกลายเป็นวัตถุ เช่น การแบ่งระหว่างคนบ้ากับคนปกติ ทำให้คนบ้าแตกต่างจากคนปกติโดยการถูกนิยามว่าเป็นคนคิดปกติทางจิต และกลายเป็นวัตถุที่ถูกกระทำในการบำบัดรักษาจากแพทย์ 2) การทำให้ปัจเจกรู้สึกว่าตนเองเป็นองค์ประธานของการกระทำ Foucault ซึ่งให้เห็นว่าเทคนิคนี้มีพลังมากในการเป็นจารีตอย่างหนึ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การทำให้มนุษย์เป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจที่อยู่ภายใต้การถูกกระทำของความรู้ทางเศรษฐศาสตร์และถูกควบคุมภายใต้กรอบวาทกรรมของระบบทุนนิยม (อภิัญญา เพ็ญฟูสกุล, 2546)

2) แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ มีความประสงค์ศึกษาวิธีการ (ways of operating) ของชาวลาหู่ ต่อพื้นที่ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในการนำชีวิตประจำวันมาให้เป็นสินค้า จึงทำให้หัวข้อนี้สนใจ ทบทวนปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวัน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและเครื่องมือในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

Giddens เสนอมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาทางสังคมวิทยาว่า ควรให้ความสำคัญกับมนุษย์และการศึกษาชีวิตประจำวัน โดยสำหรับ Giddens มนุษย์โดยเนื้อแท้ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม และเข้าไปเป็นส่วนประกอบหลักของสังคม มนุษย์นั้นสามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงสังคมได้ เนื่องจากเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและสร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมของตน มนุษย์ไม่ได้อยู่อย่างหยุดนิ่ง แต่มนุษย์มีการเคลื่อนไหวที่ไม่จำกัดเฉพาะตามความรู้สึกแรงงูใจของตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเคลื่อนไหวเมื่อถูกแรงกระทบจากพลังที่อยู่รอบตัวมนุษย์ และสามารถมองย้อนกลับมาที่พฤติกรรมและสถานการณ์ ซึ่งจากความสามารถในการเคลื่อนไหวของมนุษย์ดังกล่าว จึงทำให้มนุษย์มีทางเลือกในการกระทำต่อต้านแรงบีบทางสังคม และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์สังคมได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น นักสังคมวิทยาจำเป็นต้องค้นหาวิธีการที่มนุษย์ใช้ในการสร้างและปฏิบัติทางสังคมในการดำรงชีวิตประจำวัน และจะต้องให้ความสนใจพฤติกรรมชีวิตประจำวันในแง่มุมของการวิเคราะห์ (Giddens, 1976 อ้างใน เศษฐา พวงหัตถ์, 2548)

ชีวิตประจำวันเป็นมโนทัศน์ที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ทั้งในแง่ที่เป็นวัตถุของการวิเคราะห์ บริบทของการวิเคราะห์ และเครื่องมือในการศึกษาวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากกลุ่มวัฒนธรรมศึกษา ที่สนใจชีวิตประจำวันในฐานะประเด็นที่ควรนำมาวิเคราะห์ ที่ไม่ใช่เศษของสิ่งที่เป็นสาระของชีวิต แต่เป็นสาระอย่างหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญไปพร้อม การเมืองระดับจุลภาค และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ ชีวิตประจำวันในมุมมอง วัฒนธรรมศึกษาจึงผูกโยงความเป็นอื่น ไม่ว่าจะเป็กลุ่มชายขอบ กลุ่มที่อ่อนแอ กลุ่มที่ถูกกดขี่ ที่ เชื่อมโยงกับปฏิบัติการต่อต้าน โดยใช้แนวคิดชีวิตประจำวันในการวิเคราะห์กลุ่มอื่นในสังคม (สุธาริน คุณผล, 2550)

ด้านหนึ่งชีวิตประจำวันได้รับความสนใจเพื่อเน้นความสำคัญของประสบการณ์ และ ความรู้สึกของแต่ละบุคคลว่ามีส่วนกำหนดความเป็นไปในสังคม ที่ไม่ใช่เพียงการถูกครอบงำหรือ ถูกกำหนดจากระดับโครงสร้างแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งเราสามารถพบความสนใจต่อชีวิตประจำ ดังกล่าวได้ ในกลุ่มสังคมวิทยาจุลภาค (Micro sociology) ที่มุ่งเน้นการหาวิธีอธิบายรายละเอียดของ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และถือว่าชีวิตประจำวันเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอม ความคิด พฤติกรรมของคนในสังคม ที่นอกเหนือจากระเบียบและการกำหนดของระดับ โครงสร้าง ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันสำหรับกลุ่มนี้ถือว่าเป็นความรู้ที่ไม่ได้ผ่านการตรึงตรอง แต่เป็นความรู้ที่เกิดจากความเคยชินจนเป็นนิสัย และเป็นความรู้ที่มาจากสามัญสำนึกมากกว่าการเป็น ความรู้ที่เป็นศาสตร์ ชีวิตประจำวันในความหมายนี้จึงเป็นหน่วยพื้นฐานของประสบการณ์สังคมใน ลักษณะที่ตายตัว (Bovone, 1989, อ้างใน สุธาริน คุณผล, 2550)

การมองชีวิตประจำวันในอีกความหมายหนึ่งเชื่อมโยงอยู่กับกลุ่มที่เรียกรวมกันอย่าง กว้างๆ ว่า มาร์กซิสม์ใหม่ นักคิดกลุ่มนี้มองชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นผลผลิตของภาวะทุนนิยม สมัยใหม่ที่ครอบงำลึกลงไปถึงในระดับชีวิตประจำวัน สังคมบริโภคนิยมทำให้ชีวิตประจำวันถูก ครอบงำโดยความ ไม่แท้ (inauthenticity) ความแปลกแยก (alienation) และ ดายคีน (banality) กลุ่มนี้ต้องการขยายการมองปัญหาของภาวะสมัยใหม่ออกไปจากเรื่องการผลิต และการครอบงำ ทางอุดมการณ์ ให้ครอบคลุม ไปถึงการบริโภคนิยมและการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยนักคิดใน สำนักแฟรงเฟิร์ต (Frankfurt School) เห็นว่าชีวิตประจำวันถูกยึดครองจนไม่สามารถจะกอบกู้มา ได้แล้ว แต่อีกกลุ่มกลับมองว่าถึงแม้ชีวิตประจำวันจะถูกยึดครองโดยกลไกของภาวะสมัยใหม่จนไร้ ชีวิตชีวาและน่าเบื่อเหลือเพียงกากเดนมนุษย์ แต่ชีวิต ประจำวันยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ ที่มี ศักยภาพพลิกฟื้นความมีชีวิตชีวา หรือปลุกจิตสำนึกขึ้นมาใหม่ ชีวิตประจำวันในความหมายหลังนี้ ปรากฏชัดในงานของ Heller และ Lefebvre ทั้งสองคนเห็นตรงกันว่าจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญ กับชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์อาจไม่สมบูรณ์ได้ถ้าชีวิตประจำวันยังถูกครอบงำโดยจิตสำนึกที่

ผิดพลาด พวกเขาทั้งสองเน้นว่าชีวิตประจำวันไม่ใช่ประสบการณ์ที่ตายตัว แต่สามารถพลิกผันเปลี่ยนแปลงได้ ในด้านหนึ่งชีวิตประจำวันอาจถูกครอบงำจนไร้ชีวิตชีวา แต่ขณะเดียวกันมีพลังแฝงอยู่ที่สามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมในอุดมคติ งานของ Heller ให้ความสำคัญวิธีศึกษาชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ เพื่อจะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวิธีการของแต่ละคนที่ทำความเข้าใจกับสังคมรอบตัว แต่ชีวิตประจำวันของ Lefebvre นั้น ให้ความสำคัญกับการหาจังหวะเวลาและปัจจัยที่จะพลิกให้สถานะของความตายซากน่าเบื่อหน่ายของชีวิตประจำวัน ให้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงและหลุดพ้นจากวาทกรรม (Heller, 1999; Lefebvre, 1999 อ้างใน สุธาริน คุณผล, 2550)

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของ de Certeau ที่ให้ความสนใจศึกษาชีวิตประจำวันของคนสามัญธรรมดาที่สอดคล้องกับสถานการณ์แห่งยุคหลังสมัยใหม่โดย de Certeau มองว่าชีวิตประจำวัน นั้นมีพลังสร้างสรรค์เช่นเดียวกับ Lefebvre แต่ de Certeau มีจุดมุ่งหมายและวิธีการที่ต่างออกไป โดยจุดมุ่งหมายในการศึกษาชีวิตประจำวันของเขาคือความต้องการค้นหาวิธีการของมนุษย์ในชีวิตประจำวันในการใช้ไหวพริบบริภูมิภาณในการที่จะอยู่รอด ภายใต้การเกาะกุมครอบงำของตรรกะ และกลไกของอำนาจ อีกทั้งต้องการชี้ให้เห็นว่าอำนาจไม้อาจจะครอบงำชีวิตประจำวันได้อย่างหมดสิ้น โดยวิธีการของฝ่ายอ่อนแอหรือฝ่ายถูกครอบงำจะเลือกใช้จังหวะเวลา และโอกาสที่มีอยู่ช่วยใช้ประโยชน์จากฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า (สุธาริน คุณผล, 2550)

นอกจากนี้ เขายังมองว่าการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น มีมิติทางการเมืองในการเป็นแย่งชิงและต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างผู้กำหนดกับผู้ใช้ทั้งหมดไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว แต่เป็นวงจรของอำนาจที่หมุนเวียนอย่างไม่สิ้นสุดในชีวิตประจำวัน โดยการต่อรองและความสัมพันธ์ของอำนาจในชีวิตประจำวันที่ว่านี้ จะมีวิธีการผ่านยุทธวิธี (strategy) และ อุบาย (tactic) ในการอธิบายถึงพลวัตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในชีวิตประจำวัน (สุธาริน คุณผล, 2550)

ยุทธวิธี หมายถึง การกระทำของอำนาจที่มีฐานมั่นคงชัดเจน ซึ่งเป็นตัวกำหนดการจัดวางความสัมพันธ์กับส่วน อื่นๆ ที่อยู่ภายในวงจร ตรรกะของการเมือง เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ ถูกสร้างขึ้นในรูปแบบยุทธศาสตร์ ส่วน อุบาย หมายถึง การกระทำที่ไม่มีตำแหน่งแห่งที่ของตัวเอง แต่แฝงอยู่ในเครือข่ายของอำนาจ อาศัยจังหวะและโอกาสในการฉกฉวยประโยชน์ ต่อรองกับอำนาจ การทำงานของอุบายมีลักษณะชั่วคราว และไม่ได้ครอบครองผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ความสำเร็จของอุบายนั้นขึ้นอยู่กับการค้นหาช่องจังหวะเวลาที่จะแปลงสถานการณ์เฉพาะหน้าให้เป็นโอกาส de Certeau ชี้ว่ากิจกรรมในชีวิตประจำวันมีกระบวนการทำงานของอุบายแฝงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการสนทนา การอ่าน การเดินทาง การจับจ่ายซื้อของ การทำกับข้าวและอื่น ๆ เพื่อช่วงชิงต่อรอง การจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (สุธาริน คุณผล, 2550)

ส่วนทางด้าน Bourdieu นักคิดชาวฝรั่งเศสเป็นบุคคลหนึ่งที่สนใจศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของมนุษย์ในฐานะผู้กระทำเช่นกัน แต่ Bourdieu จะมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างออกไปเพื่อค้นหาปฏิบัติการใช้สภาวะ (habitus) ของมนุษย์ที่มีลักษณะเฉพาะ กลุ่ม ชนชั้น และ ปัจเจกบุคคล อันเกิดจากการสะสมทุนในการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีปฏิบัติการต่อสู้ดิ้นรน ท่ามกลางสนาม แข่งขันเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากการครอบงำของวาทกรรม และได้มาซึ่งชัยชนะผลประโยชน์ (Bourdieu, 1980 อ้างใน สุณี๋ย ประสงค์บัณฑิต, 2548: 43-67)

ด้วยสภาวะนั้นเป็น โครงสร้างที่บรรจุอยู่ในร่างกายของมนุษย์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่มีจุดกำเนิดมาจากโครงสร้างสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกในร่างกายมนุษย์ แล้ว ค่อย ๆ หลอมรวมซึมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย (embodiment) และดำเนินการเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมให้เป็นโครงสร้างสภาวะ โครงสร้างสภาวะเป็นโครงสร้างที่ถูกฝังจารึกอยู่ในร่างกายมนุษย์ ที่กลายมาเป็นสิ่งที่เรียกว่า ความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (disposition) ซึ่งอยู่ในรูปของอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธา ที่จะแสดงออกมามีภายนอกผ่านการกระทำของร่างกายให้เห็นเป็นรูปอกัปกริยา (manner) ต่างๆ เช่น น้ำเสียง จังหวะจะโคนในการพูด แววตา กริยาอาการ การเดิน การกิน การยืน ความชอบ ที่นำไปสู่การจำแนกความแตกต่างในระดับปัจเจกบุคคล โดยอกัปกริยาที่คนแสดงออกมามีจะถูกนำไปใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับ คนในสังคมที่อยู่ภายนอกในร่างกาย ส่งผลทำให้เกิดการผลิตซ้ำโครงสร้างของกลุ่มหรือชนชั้นทางสังคมที่เรียกว่า การสลายภาพผู้วัตถุ (objectification) อันก่อเกิดโครงสร้างทางสังคมภายนอก เช่น ความเป็นหญิง ความเป็นชาย ความยากจน โดยอกัปกริยาที่แสดงออกมาเป็นการแสดงที่ผู้แสดงรู้ตัวบ้างและไม่รู้ตัวบ้าง (unconscious) และเนื่องจากสภาวะเป็น โครงสร้างที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างร่างกายของมนุษย์และโครงสร้างทางสังคม จึงทำให้สภาวะไม่ได้มีโครงสร้างที่แข็งที่ตายตัว แต่เป็น โครงสร้างที่ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนระดับได้ (transposable) นั่นหมายความว่า สภาวะ มีการเปลี่ยนแปลงไม่ย่ำอยู่กับที่ มีการเพิ่มพูนตามประสบการณ์ในการปฏิบัติของคน นอกจากนั้น ร่างกายมนุษย์แต่ละคน ไม่เหมือนกันและบวกกับร่างกายมีทั้งในทางด้านธรรมชาติและด้านสังคมที่รวมอยู่ในตัวคนๆ หนึ่ง ทำให้เขามีโอกาสรับรู้และเรียนรู้ไม่เหมือนกัน ดังนั้น แม้ว่าคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันแต่ละคนก็จะมีสภาวะเฉพาะตัวไม่เหมือนกัน หรือแม้ว่าจะอยู่ในสังคมวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีสภาวะเฉพาะกลุ่มเฉพาะชนชั้น (สุณี๋ย ประสงค์บัณฑิต, 2548: 43-67)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสภาวะไม่ได้เป็นผลผลิตของร่างกายคนเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังเป็นผลผลิตของโครงสร้างสังคมเดียวกัน จึงมีสภาวะที่คล้ายกันมากกว่าคนที่อยู่คนละ โครงสร้าง อาจกล่าวได้ว่าคนมีการกระทำ การปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว มีอิสระในการกระทำ แต่ก็จะมีอิสระภายในโครงสร้างชนิดใดชนิดหนึ่ง ครอบงำที่มนุษย์ต้องเกิดมาท่ามกลางสังคมหรือคน อื่นๆ และ

ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ดังนั้นฮาบิตัส จึงมีทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับชนชั้น และการที่คนในกลุ่มหรือชนชั้นเดียวกัน และการที่มีฮาบิตัสคล้ายกันจึงหมายถึงการมีประสบการณ์บางอย่างร่วมกัน ที่เป็นประสบการณ์เฉพาะ กลุ่ม หรือ ชนชั้น นั้น ๆ และการมีประสบการณ์คล้าย ๆ กัน จึงเป็นที่มาของอารมณ์ความรู้สึกคล้ายกันมีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2548: 43-67)

จากการทบทวนดังกล่าวสามารถนำมาโน้ตค้นเกี่ยวกับชีวิตประจำวันมาเป็นเครื่องมือศึกษาและหน่วยวิเคราะห์ ทั้งในมิติที่ชีวิตประจำวันของชาวลาหู่บ้านยะคูนันถูกรุกล้ำ การถูกยึดครอง จากการท่องเที่ยว แต่ในขณะเดียวกันการศึกษาในระดับชีวิตประจำวันก็เครื่องมือในการค้นหาวิธีการ (ways of operating) ของชาวลาหู่ในการต่อสู้ต่อรองภายในพื้นที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ โดยเฉพาะแนวคิดปฏิบัติการชีวิตประจำวันของ de Certeau ที่สามารถเป็นตัวช่วยในการค้นหาปฏิบัติการทางสังคมอันแสดงให้เห็นว่าชาวลาหู่บ้านยะคูนัน มีอุบายในการต่อรอง ต่อสู้กับการควบคุมภายใต้การท่องเที่ยวโฮมสเตย์อย่างไรบ้าง ทั้งนี้ในแนวคิดปฏิบัติการชีวิตประจำวันของ Bourdieu ก็สามารถใช้เป็นแนวทางการศึกษาถึงการสะสมทุนในชีวิตประจำวันจากการรับมือกับนักท่องเที่ยวว่าชาวลาหู่บ้านยะคูนันสามารถผลิตว่าวิธีการเฉพาะในการนำมาใช้สร้างภาพตัวแทนทางการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดพื้นที่ทางสังคมของ Henri Lefebvre ที่มองว่าพื้นที่ทางสังคมนั้น เป็นการประดิษฐ์สร้างทางสังคม อันเกิดจากปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนที่บรรจุอยู่ภายในพื้นที่ ที่ส่งผลให้พื้นที่ทางสังคมนี้อาจเป็นพื้นที่ที่มากไปด้วยการเมือง โฮมสเตย์ลาหู่บ้านยะคูนันที่นี้ถูกมองว่าเป็น พื้นที่ท่องเที่ยว ที่เกี่ยวพันอยู่กับการจัดการความจริงแท้ ที่มีปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทน ผ่านกระบวนการแปรชาติพันธุ์ลาหู่ให้เป็นสินค้า การกระทำดังกล่าวเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการเมือง การจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง ชาวลาหู่ นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งเกิดขึ้นภายในความพยายามที่จะนิยามความหมายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บนการทำความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยว ในแบบที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเองมากที่สุด

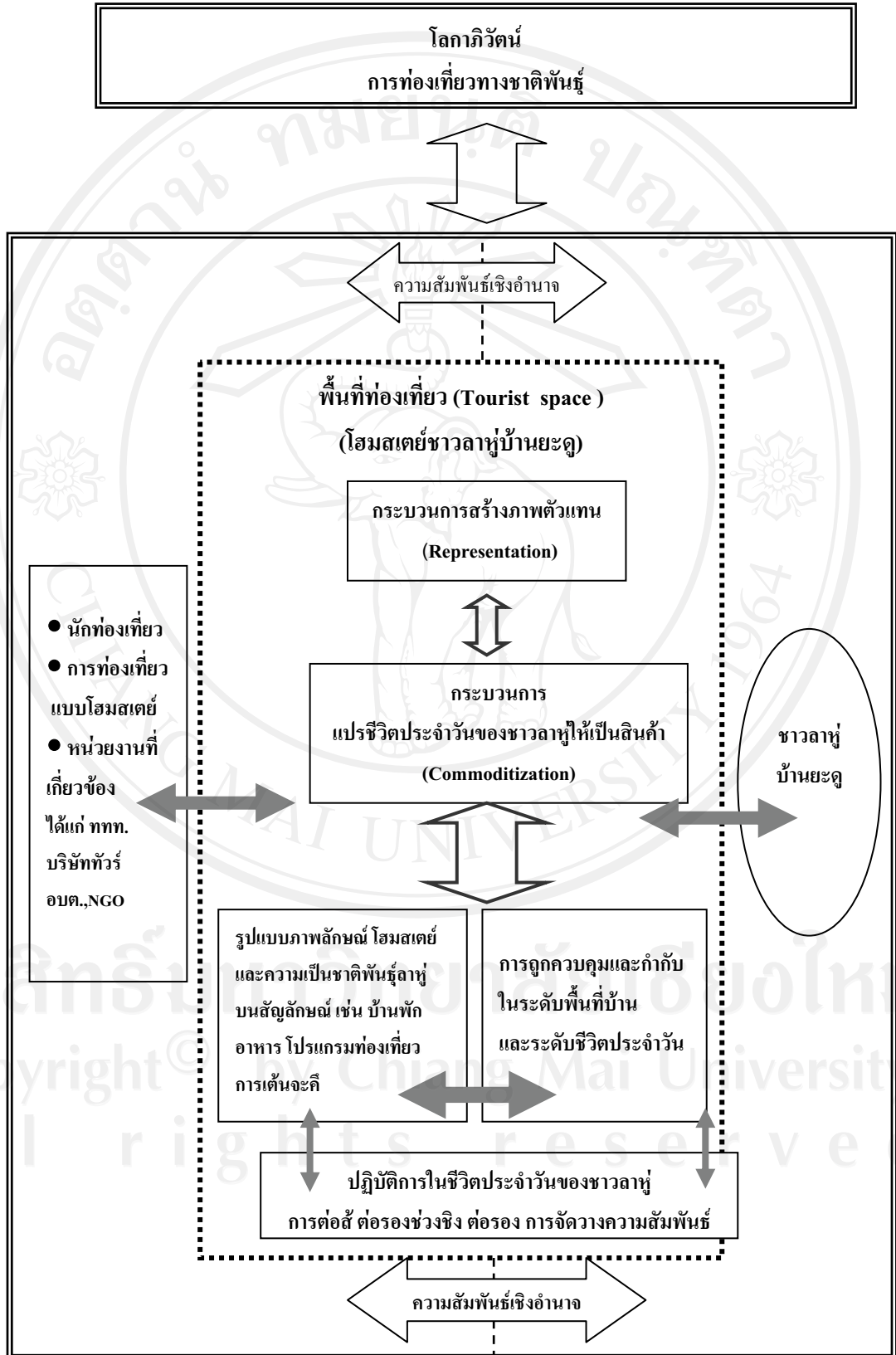
เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาต้องการเข้าใจภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะคูนัน ที่มี การนำชีวิตประจำวันมาเป็นสินค้าการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างภาพตัวแทน ผู้ศึกษาจึงใช้แนวคิดการสร้างภาพตัวแทนของ Stuart Hall ที่เสนอว่าการที่เราจะเข้าใจปฏิบัติการผลิตวัฒนธรรมได้นั้น เราต้องเข้าใจระบบการสร้างภาพตัวแทนของภาษา โดยการศึกษาผ่านกระบวนการเชื่อมต่อการสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งปรากฏอยู่ในโลก แผนที่

ความคิด และสัญลักษณ์ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาชีวิตประจำวันของชาวลาหู่ที่ถูกผลิตผ่านสัญลักษณ์ที่แสดงออก มาในรูปสินค้าทางการท่องเที่ยว เช่น บ้านพักโฮมสเตย์ โปรแกรมการท่องเที่ยว การบริการ การแสดง เป็นต้น เพื่อเกิดความเข้าใจรูปแบบของโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูจากการนำชีวิตประจำวันมาเป็นสินค้า และแสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ดังกล่าว นั้นเข้ามากำกับความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ต่อชาวลาหู่บ้านยะดูอย่างไร

และเพื่อแสดงให้เห็นสภาวะการถูกควบคุมและกำกับกับการดำเนินชีวิตชาวลาหู่บ้านยะดู ในระดับชีวิตประจำวัน อันเป็นผลผลิตของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่มีการนำเอาชีวิตประจำวัน ที่มีนัยทางชาติพันธุ์มาเป็นสินค้าภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง ชาวลาหู่ นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน การศึกษาครั้งนี้จึงไม่จำกัดอยู่แต่สัญลักษณ์เท่านั้น แต่จะดำเนินการศึกษาควบคู่ไปกับแนวคิดปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนในการผลิตวาทกรรมของ Michel Foucault ที่มีการเชื่อมโยงอำนาจและความรู้ กับปฏิบัติการในการจัดระเบียบ การประดิษฐ์สร้าง การกำหนดความหมาย การจัดวางตำแหน่งที่เป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นบนประวัติศาสตร์เฉพาะ

นอกจากนั้น เพื่อทำความเข้าใจกับปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนในระดับผู้กระทำ ผู้ศึกษา จึงเลือกใช้ปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวันของชาวลาหู่ที่พบเห็นได้ในการจัดโฮมสเตย์ เป็นหน่วยของวิเคราะห์ในการศึกษาได้มุมมองของแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน เพื่อค้นหาวิธีการและปฏิบัติการเฉพาะของกลุ่มชาวลาหู่บ้านยะดู ในการช่วงชิง ต่อรอง การจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อให้ตนอยู่รอดในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ของผู้คนหลายกลุ่ม ทั้งนี้สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 ขอบเขตและวิธีวิจัย

1.6.1 หน่วยการวิเคราะห์

หน่วยวิเคราะห์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวันของชาวลานู ในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่มีการแบ่งหน่วยวิเคราะห์ในการศึกษาเป็น 3 ด้าน ดังนี้ **ด้านแรก** ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของชาวลานู ในฐานะสิ่งที่ถูกทำให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่แสดงออกมาทางสัญญา ทั้งในรูปแบบของภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวรับรู้จากเอกสารและเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ และการรับรู้จากการบริโภคสินค้าและบริการในการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบภาพลักษณ์ของชาวลานูบ้านยะดู **ด้านที่สอง** ปฏิบัติการชีวิตประจำวันของชาวลานู ในฐานะของสิ่งที่เป็นผลมาจากการสร้างภาพตัวแทนที่นำชีวิตประจำวันมาให้เป็นสินค้า ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวลานู นักท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงให้เห็นภาพการถูกควบคุมการถูกกำกับในระดับพื้นที่บ้านและระดับชีวิตประจำวัน **ด้านที่สาม** ปฏิบัติการชีวิตประจำวันของชาวลานู ในฐานะปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนเพื่อ ต่อรองกับการถูกจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าว เพื่อให้ตนอยู่รอดในพื้นที่การท่องเที่ยว

1.6.2 การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ศึกษาจากเอกสารที่สื่อถึงรูปแบบภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู เอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลบริบทของชุมชน และข้อมูลการดำเนินการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านยะดู จากการศึกษาจากแหล่งข้อมูล ดังต่อไปนี้

- เอกสารด้านนโยบายและกระบวนการดำเนินงานของภาครัฐ สถาบันศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในการเข้ามาส่งเสริม ควบคุม และสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

- เอกสารและเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู

- เอกสารกิจกรรมและข้อมูลของชุมชนจากการรวบรวมของชุมชน

- เอกสารงานศึกษาวิจัยที่เคยเข้ามาศึกษาในชุมชนบ้านยะดู

2) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับชาวลานู นักท่องเที่ยว บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐาน บริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวของชุมชน ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว รูปแบบและวิธีการ รวมถึงปัญหาและวิธีแก้ไข

3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการใช้ชีวิตร่วมกับชุมชนและเข้าพักอาศัยในบ้านชาวลานูทั้งบ้านที่บริการและไม่บริการแบบโฮมสเตย์ ตลอดจนร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ของชุมชน และ

ดำเนินชีวิตร่วมกับชาวลาหู่ทั้งในช่วงที่ต้อนรับและไม่ต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ
ปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวันในการสร้างภาพตัวแทนภายในพื้นที่การท่องเที่ยว

4) การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์มา
ตรวจสอบความถูกต้องและจัดระบบข้อมูลตามหน่วยวิเคราะห์เพื่อนำไปวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 2

ชาวลาหู่จากนายพรานนักล่าสัตว์สินค้าทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

นับเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของการท่องเที่ยวเลยก็ว่าได้ เมื่อเริ่มออกเดินทางนักท่องเที่ยวมักสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ทั้งเอกสาร คู่มือแนะนำ เว็บไซต์ และคำบอกเล่าของเพื่อนหรือผู้มีประสบการณ์ที่เคยแวะเวียนเยี่ยมชม เพื่อให้ตนเกิดมโนทัศน์ความเข้าใจต่อจุดหมายปลายทาง เตรียมพร้อมกับการผจญภัยอย่างมีข้อมูล และให้การท่องเที่ยวบนผืนโลกเต็มไปด้วยความสุขสนุกสนานอย่างสอดคล้องกับสถานที่ท่องเที่ยวและสมปรารถนาอย่างใจที่ตนต้องการท่องเที่ยว

การศึกษาโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูครั้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรง ย่อมปฏิบัติตามธรรมเนียมการท่องเที่ยว เช่นเดียวกัน นั่นคือ การเริ่มปฐมบทการเดินทางโดยการศึกษาบริบทการศึกษานั้นเอง ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่การสืบค้นข้อมูลถึงที่มาและลักษณะทางชาติพันธุ์ชาวลาหู่ การถูกดึงให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและการถูกเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์จากนั้นจึงไต่ระดับลงมาสู่พื้นที่ศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลสถานภาพหรือบริบทชุมชนบ้านยะดู ค้นหาการเกี่ยวโยงระหว่างชาวลาหู่บ้านยะดูกับการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ในรูปแบบโฮมสเตย์ผ่านการศึกษาประวัติท่องเที่ยวของชุมชน และต่อท้ายโดยการศึกษาสถานการณ์โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู ณ ปัจจุบัน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวผู้ศึกษาได้ถ่ายทอดไว้ในบทที่สองนี้แล้ว โดยหวังว่าบริบทการศึกษายทนี่จะเป็นคู่มือท่องเที่ยว การเมืองเรื่องของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ท่องเที่ยว กรณีศึกษาโฮมสเตย์ชาวลาหู่ บ้านยะดู การออกเดินทางค้นหาคำตอบปัญหาการวิจัยในบทต่อไป

2.1 ลาหู่คือใคร

“ลาหู่” คือชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่คนไทยรับรู้ว่าเป็นหนึ่งใน 6 กลุ่มชาวเขาที่อาศัยทางภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งโดยทั่วไปมักจะเรียกชื่อว่า “มูเซอ” ตามการเรียกขานของชาวพม่าในรัฐฉานอันมีความหมายว่า “นายพราน” ส่วนด้านความหมายของชื่อกลุ่มตามประวัติความหมายคำในบันทึกประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่กล่าวว่า คำว่า “ลา” หมายถึง “เสือ” ส่วน “หู่” หมายถึง “การปรุงเนื้อสัตว์ใหญ่” อันมีความหมายรวมกันว่า “ผู้ล่าเสือและกินเนื้อเสือ” หรือหมายรวมว่า “นายพรานผู้ล่าเสือ” และถูกนำมาถ่ายทอดเป็นความหมายร่วมระดับกว้างในงานเขียนจีนทั่วไป อันมีความหมายว่า “ชนชาติแห่งนายพรานล่าเสือ”(Walker, 2003, p 98)

ชาวลานูนั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาสายกลุ่มชนโลโล(Loloish) หนึ่งในกลุ่มภาษา โลโล-พม่า (Lolo-Burmese sub-group)ของตระกูลภาษาทิเบต-พม่า(Tibeto-Burman Family) โดยมีกลุ่มชนสายภาษาโลโลที่มีสำเนียงใกล้เคียง คือ ลีซอ อาซ่า และ วอนิ (Walker, 1975, p111-112)

การตั้งถิ่นฐานในเชิงภูมิศาสตร์ ณ ปัจจุบัน ชาวลานูกระจายตัวกันตั้งถิ่นฐานระหว่างอาณาบริเวณระหว่างเทือกเขาทางทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวินและทางทิศตะวันออกของแม่น้ำโขง ขยายยาวลงทางใต้จากเขตการปกครองลินเชียง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ถึงภาคเหนือของประเทศไทย รวมความยาวเป็นระยะทางประมาณ 1,000 กิโลเมตร ส่วนความกว้างเป็นพื้นที่ระหว่างทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศพม่าในเมืองลาซิโอดีถึงเขตมณฑล ทางทิศตะวันออกของประเทศเวียดนาม รวมความกว้างเป็นระยะทางประมาณ 600 กิโลเมตร ด้านประชากรชาวลานูปัจจุบันมียอดรวมประชากรประมาณ 700,000 คน มีการกระจายตัวอาศัยใน มณฑลยูนนาน ประเทศจีน รัฐเชียงตุง ประเทศพม่า พื้นที่ 6 จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย อันได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แม่ฮ่องสอน ตากและกำแพงเพชร ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศลาวและประเทศเวียดนาม ทั้งนี้จำนวนประชากรลานูมากที่สุดในบริเวณทางใต้ของมณฑลยูนนานประเทศจีนร้อยละ 59 ของจำนวนประชากรลานูทั้งหมด อันดับรองลงมาคือประเทศพม่ามีประชากรลานูประมาณร้อยละ 29 ส่วนประเทศไทย ประมาณ ร้อยละ 9 ประเทศลาวและเวียดนามร้อยละ 2.3 และ 0.79 ของจำนวนประชากรลานูทั้งหมด(Walker, 2007, p101-102) นอกจากนั้นยังชาวลานูการอพยพพลัดถิ่นสงครามการเมืองไปยังประเทศโลกที่ 3 อย่างเช่น สหรัฐ อังกฤษ (ชลดดา มนตรีวัต, 2544)

ชาวลานูจัดได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งอันมีการแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นหลายกลุ่มย่อยมีจำนวนกลุ่มประมาณ 27 กลุ่มย่อย แต่เท่าที่สำรวจพบในประเทศไทยมีอยู่ด้วยกัน 7 กลุ่มย่อย คือ ลานูนะ ลานูญี ลานูกุเลา ลานูราบา ลานูบาเกี้ยว ลานูแซแล ลานูซี ซึ่งทั้ง 7กลุ่มนี้มีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันไปอย่างชัดเจน โดยเฉพาะชุดประจำเผ่าของผู้หญิง แต่ก็มีกลุ่มที่อพยพเพิ่มเติมเข้ามาใหม่อีก 4 กลุ่ม รวมเป็น 11 กลุ่มย่อย กลุ่มที่เพิ่มมาคือ ลานูปูโหล ลานูล่าลา ลานูไกซี และลานูเวหะ ซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มชนที่มีสาขาย่อยมากที่สุดในบรรดาชาวเขาเผ่าต่างๆ (Walker, 1983) ส่วนชาวลานูในพื้นที่การศึกษาครั้งนี้จัดอยู่ในกลุ่มลานูญี หรือ ลานูแดง มีลักษณะเฉพาะตามการศึกษาเชิงชาติพันธุ์นิพนธ์คือนับถือเทพเจ้ากือฉ่า (G'ui-sha)เป็นศาสนาตามแบบฉบับลานูญีโดยไม่นับถือศาสนาคริสต์

2.1.1 จุดกำเนิดชาวล่าหู่กับการเมืองในอาณาจักรจีน

ด้านถิ่นกำเนิดชาวล่าหู่ตามบันทึกประวัติศาสตร์จีนกล่าวกันว่าบรรพบุรุษของพวกเขา นั้นเคยเป็นส่วนหนึ่งของชาวเฉียง(Qiang)ที่สืบเชื้อสายมาจากชาวทิเบตโดยบรรพบุรุษชาวล่าหู่จัด อยู่ในกลุ่มชาวเฉียงไปหลาง (Bai Lang Qiang) และเริ่มรวมกลุ่มตั้งถิ่นฐานกันตั้งแต่ 800 ปีก่อน คริสต์ศักราช ณ บริเวณที่ราบสูงทางตะวันออกเฉียงใต้ของทะเลสาบเฉียงไห่ (Qianghai) หรือแถบ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือเขตรอบนอกของประเทศจีนในปัจจุบัน และจากแหล่งกำเนิดแห่งนี้กลุ่มชาว เฉียงได้เคลื่อนย้ายกลุ่มตนขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ณ พื้นที่โดยรอบทะเลสาบเฉียงไห่ จนกระทั่ง ณ ช่วง 500 ปีก่อนคริสตศักราช กลุ่มชนชาวเฉียงรอบทะเลสาบเฉียงชายต้องประสบกับ สภาวะสงครามและไม่สามารถทนต่อแรงกดดันการขยายอำนาจราชวงศ์ฉิน(221-206 ปีก่อนคริสต ศักราช)ได้ จึงจำเป็นต้องเคลื่อนกลุ่มตนอพยพย้ายถิ่นขึ้นไปตามแนวภูเขาจีเหลียน(Qilian Mountain)มุ่งสู่ลุ่มน้ำชาดามู (Chaidamu Basin) แต่การสู้รบเหนือพื้นที่มณฑลเฉียงฮายระหว่างกลุ่ม ชนฮั่น(Huns)และราชวงศ์ฉินมิได้สงบลงแต่ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ชาวเฉียงต้อง อพยพลงได้อีกครั้งในช่วงรัชสมัยราชวงศ์ฮั่น(202ปีก่อนคริสตศักราช- ค.ศ. 220)และตั้งหมู่บ้านแห่ง ใหม่ ณ บริเวณต้นน้ำแม่น้ำธงเทียน(Tongtian River)หรือเขตปกครองทิเบตในปัจจุบัน(Walker, 2007, p59-61)

แต่ตลอดระยะเวลาพร้อม 700 ปี ณ ต้นน้ำแม่น้ำธงเทียนแห่งนี้ ชาวเฉียงก็มีโอกาสหนี จากสภาวะสงครามได้เช่นเดิม พวกเขายังคงได้ผลกระทบจากการสู้รบระหว่างชาวฮั่นและชาวตู ฟาน(ชาวทิเบต)อย่างสม่ำเสมอ อันส่งผลเป็นแรงกดดันทำให้บรรพบุรุษชาวเฉียงตัดสินใจอีกครั้ง อพยพกลุ่มลงได้มุ่งสู่เมืองกันซี(อยู่ในเขตปกครองทิเบตในปัจจุบัน) ทั้งนี้มีชาวเฉียงจำนวนมาก เคลื่อนย้ายกระจายตัวละตามแม่น้ำยาลอง(Yalong River)ลงได้ไปสู่พื้นที่ยันฮวน(Yanyuan)และ ยันเปียน(Yanbian) ซึ่งนักเขียนชาวจีนได้บรรยายดินแดนแถบได้แม่น้ำยาลองแห่งนี้ว่าเป็น “ดินแดน เจ็ดภูเขาเจ็ดสายน้ำ ดำนานแห่งชาวล่าหู่ แหล่งทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ของจีนและถิ่นอาศัยบรรพ บุรุษชาวล่าหู่แหล่งรวมนายพรานล่าสัตว์” และ ณ ดินแดนแห่งนี้เอง ชาวล่าหู่ได้วิวัฒน์แยกกลุ่มออก จากชาวเฉียงกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่มตน ซึ่งชาวจีนได้เรียกชาวล่าหู่ตอนนั้นว่า "กูคู" (Guocuo) อันหมายถึงชนบนเขาที่นัยแสดงถึงความป่าเถื่อน และ ณ ห้วงเวลาเดียวกัน"ชาวกูคู" ทาง ตะวันตกเฉียงใต้ของล่องซู่ได้แยกวิวัฒน์กลุ่มตนจำแนกแบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ นั่นคือ ล่าหู่หนะ(ล่าหู่ คำ) และ ล่าหู่ซี และเล็กออาศัย ณ บริเวณ ต้นน้ำแม่น้ำยาลอง(Walker, 2007, p59-61)

ช่วงเวลาระหว่างทำรัชสมัยราชวงศ์ฉิ่ง(ค.ศ.618-907) ถึงต้นรัชสมัยราชวงศ์ซ่ง(ค.ศ. 960-1279) ชาวล่าหู่ได้ขยายพื้นที่ที่อยู่อาศัยจาก“ดินแดนเจ็ดภูเขาเจ็ดสายน้ำ”แยกกลุ่มกระจายลงได้ เข้าสู่พื้นที่ต่างๆในบริเวณมณฑลยูนนาน โดยชาวล่าหู่หนะแยกกลุ่มเคลื่อนย้ายไปทางตะวันตกเฉียงใต้

ข้ามแม่น้ำเดินหน้าเพื่อตั้งถิ่น ณ เขตการปกครองลินเคียง (Lincang) มณฑลยูนนาน ส่วนลาหู่ซีแยกกลุ่มขยายมุ่งไปทางตะวันออกเฉียงใต้และเลือกตั้งถิ่น ณ เขตเมืองโยเจิน เมืองคาเยา เมืองยูนเหมา และเมืองกันตัง มณฑลยูนนาน และจากการแยกกลุ่มเคลื่อนย้ายระหว่างกลุ่มลาหู่ซีและลาหู่ณะเข้าสู่ปริมณฑลยูนนานรวมถึงหกศตวรรษครั้งนั้นเองก็ได้ส่งผลทำให้ภาษาวัฒนธรรมของกลุ่มลาหู่ทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันกลายเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มลาหู่กลุ่มย่อยของตน

นอกจากนั้นการเคลื่อนย้ายดังกล่าวยังเป็นเหตุทำให้ชาวลาหู่ได้เผชิญหน้ากับกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไต(Tai people)กลุ่มชนผู้มาตั้งถิ่นฐาน ณ ดินแดนยูนนานในช่วงเวลาไล่เลี่ยกันอันส่งผลทำให้เกิดการความขัดแย้งแย่งชิงพื้นที่ราบแหล่งทำมาหากินอันอุดมสมบูรณ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง จวบจนในช่วงต้นรัชสมัยราชวงศ์หมิง(ค.ศ1368-1644)ชาวไตสามารถบีบขับและผลักดันชาวลาหู่ได้สำเร็จส่งผลทำให้ชาวลาหู่ต้องตัดสินใจหลบหนีย้ายถิ่นที่อยู่ขึ้นไปตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงอันเป็เหตุทำให้ชาวลาหู่ต้องดำรงชีพทำไร่บนพื้นที่สูงและตกอยู่ในสถานะใต้บังคับบัญชาชาวกไตนับตั้งแต่นั้นมา(Walker, 2007, p61-68)

ศตวรรษที่18 หรือในช่วงต้นราชวงศ์ชิง(Qing dynasty)(ค.ศ 1644-1911) ถึงได้เริ่มมีเริ่มมีการระบุชื่อถึงชาวลาหู่ในการการบันทึกทางประวัติศาสตร์จีน ภายใต้ชื่อ “เลาไฮ”(Luohei) ซึ่งภาพปรากฏในครั้งนั้น ชาวลาหู่ได้ถูกมองเป็นกลุ่มชนผู้และดำรงชีพทำไร่บนพื้นที่สูงไปเสียแล้วอันมีความเห็นในทางด้านว่าเป็นชนป่าเถื่อน(barbarians) ตามบันทึกที่ว่า“**เป็นเผ่าพันธุ์ที่ป่าเถื่อนอีกหนึ่งชนเผ่า โดยพวกเขาจะอาศัยอยู่ในป่าลึกและสร้างบ้านจากหญ้า กินของเกือบทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็สิ่งแมลง คางคกอาหารที่โปรดปรานของพวกเขาคือข้าวเด็ยหรือเมล็ดพืชต่างๆ ด้วยชาวเลาไฮทั้งหมดนี้อาศัยกันอยู่ในป่ามีลักษณะคล้ายกับลิง**”(History of Nanzhao,1775,อ้างใน Walker, 2007, p 70) ถึงกระนั้นมีการกล่าวเพิ่มเติมถึงจุดเด่นของชาวเลาไฮว่าเป็นกลุ่มชนผู้มากโดยความสามารถด้านการเก็บของป่าและเป็นนายพรานล่าสัตว์อันแสนเก่งกาจ และมีเครื่องแต่งกายเฉพาะกลุ่ม ตามถ้อยคำที่บันทึกรายงาน ดังนี้“**เลาไฮนั้นเป็นชาวป่าผู้มีความชำนาญในเรื่องธรรมชาติและสิ่งแวดลอมทั้งชายและหญิงจะสวมเสื้อนอกตัวสั้นและกางเกงสีดำหรือน้ำเงิน พวกเขานั้นดื่มเก่งและรักในการกินเนื้อดิบ พวกเขามักจะแบกปืนและหน้าไม้ไว้กับตัว พวกเขาจึงดำรงชีพด้วยการเกษตรแต่จะอาศัยหากินจากการล่าสัตว์และปล้นสดม**” ตลอดจนรายงานถึงลักษณะนิสัย อันมุ่งให้นำหน้าเป็นกลุ่มชนผู้ก้าวร้าว ดังนี้“**ชาวเลาไฮมีลักษณะนิสัยคือร้นเป็ด้วยธรรมชาติและไม่นิยมทำการเกษตรแต่อาศัยการล่าสัตว์แทน เมื่อเกิดเหตุขัดแย้งพวกเขานั้นมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นโดยถ้อยคำแสดงถึงอารมณ์โกรธ**”(Zhong,1980,อ้างใน Walker, 2007, p 72)

ณ ช่วงรัชสมัยราชวงศ์ชิง(ค.ศ 1644-1911) นั้น ชาวล่าหู่มีความสัมพันธ์กับชาวไตเป็นหลักแต่อยู่ในสถานะเป็นรองชาวไต ภายใต้ระบบการปกครองของราชอาณาจักรจีนที่ชื่อว่า

“คนป่าเถื่อนปกครองคนป่าเถื่อน” (yi yi shi yi) นั้นหมายความว่าชาวลาหู่^๑นั้นมีเจ้าฟ้าชาวไต(เจ้าชีวิต)เป็นผู้ปกครองและเป็นตัวแทนการเชื่อมต่อกับเจ้าหน้าที่ราชอาณาจักรจีน ความสัมพันธ์ด้านการปกครองกับจีน ณ ช่วงเวลานั้น จึงค่อนข้างห่างไกลหรือเรียกได้ว่าเป็นรูปแบบการปกครองแบบอาณานิคมอันมีลักษณะการปกครองทางอ้อม โดยผ่านเจ้าฟ้าชาวไตเป็นสื่อกลางดูแลและควบคุมกฎ (Walker, 2007, p 74-81)

ประมาณ ค.ศ. 1723 มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองแบบ“คนป่าเถื่อนปกครองคนป่าเถื่อน” มาเป็นระบบการปกครองแบบ “เก้ตู่ ไก่ลู่”(gaitu guiliu) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าจากคนพื้นถิ่นให้เป็นชาวฮั่นเจ้าหน้าที่จากศูนย์กลางแทน ซึ่งการปฏิบัติงานของข้าราชการชาวฮั่นในการควบคุมคนชาวไต ชาวอี ลาหู่ และชาวฮั่นหนี บนพื้นที่เขาสูงในมณฑลยูนนานได้ดำเนินไปอย่างเข้มงวด ภายใต้มาตรการกำหนดขอบเขตพื้นที่อาศัยและที่ทำกิน ตลอดจนเก็บภาษีและเข้ามามีบทบาทในการค้าขายสินค้า ซึ่งสร้างความไม่พอใจกับคนพื้นถิ่นเป็นอันมาก เนื่องจากข้าราชการชาวฮั่นปฏิบัติหน้าที่อย่างทารุณโหดร้ายและปฏิบัติงานในทางทุจริต ใน ค.ศ. 1725 จึงเกิดเหตุกบฏ “ตู่ซิ”ชาวไต ร่วมกับผู้นำชาวลาหู่ ในเมืองซินยวนก่อกบฏต่อต้านระบบการปกครองราชอาณาจักรจีนเป็นครั้งแรก อันส่งผลทำให้จักรพรรดิฉินถึงขั้นต้องส่งกองกำลังทหารมาปราบปรามและดำเนินการประหารผู้นำชาวไตและชาวลาหู่ทันที จากเหตุการณ์ก่อกบฏครั้งนั้น แต่ถึงอย่างไรก็การลุกขึ้นก่อกบฏรวมกันระหว่างชาวไตและชาวลาหู่มิได้จบสิ้นลง ซึ่งตลอดระยะเวลาระหว่างค.ศ. 1728-1734 กลุ่มชนทั้งสองได้ร่วมมือกันต่อต้านอำนาจจักรพรรดิฉินอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การปลุกระดมผ่านคำสอนพระสงฆ์ชาวไตว่าการดำเนินการกบฏจะนำมาสู่การปลดปล่อยจากการถูกกดขี่ (Walker, 2007, p 74-81)

จนกระทั่งมาในช่วง ค.ศ 1798-1820 ชาวลาหู่ได้มีการนำศาสนาพุทธแบบมาฮายานะมาประยุกต์ปรับสร้างความเชื่อทางจิตวิญญาณรูปโฉมใหม่ให้เป็นแบบฉบับเฉพาะตัวชาวลาหู่ ภายใต้การนำของผู้นำศาสนาชื่อว่า ลิ เวินหมิง (Li Wenming) และจากการปรับรูปแบบศาสนาลาหู่ครั้งนั้นได้ส่งผลทำให้ ลิ เวินหมิง กลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลเหนือชาวลาหู่ในบริเวณแม่น้ำแลนแคงหรือแม่น้ำโขง และส่งผลทำให้ใน ค.ศ 1799 ลิ เวินหมิง และชาวลาหู่ลุ่มน้ำแฉนแคนทั้งปวงเป็นผู้นำการก่อกบฏร่วมกับ ชาวว้า ชาวบูแลงต่อต้านรัฐบาลจีนจากการเก็บภาษีและการเกณฑ์ใช้แรงงาน ส่งผลทำให้เกิดภาพการรับรู้ในสายตาของราชอาณาจักรจีน ณ ขณะนั้นว่าชาวลาหู่^๑นั้นเป็นกลุ่มชนกบฏอันมีภัยต่อบ้านเมือง แต่ถึงอย่างไรใน ค.ศ. 1800 กลุ่มกบฏภายใต้การนำของ ลิ เวินหมิง ต้องประสบความพ่ายแพ้ต่อกองกำลังทหารองคค์จักรพรรดิฉิน และจากบันทึกข้อมูลของชาวจีนได้กล่าวว่า ความพ่ายแพ้ของกุ่มกบฏภายในครั้งนั้นได้ส่งผลให้มีการอพยพชาวลาหู่เป็นกลุ่มใหญ่เป็นครั้งแรก เคลื่อนย้ายกลุ่มชนออกจากจีนเข้าสู่พม่า(Walker, 2007, p 74-81)

หลังจากความพ่ายแพ้ในครั้งนั้น ชาวล่าหู่กลุ่มผู้มิยอมย้ายถิ่นไปพม่าได้ลุกขึ้นต่อสู้กับ กองกำลังทหารองค์จักรพรรดิอย่างเข้มแข็งอีกหลายครั้งแต่ฝ่ายจีนสามารถปราบปรามกบฏชาวล่าหู่ สำเร็จทุกครั้งไป(Walker, 1983, p 299) และใน ค.ศ 1889 องค์จักรพรรดิจึงดำเนินการเข้ายึดกุม อาณาจักรชาวล่าหู่ให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของจีนพร้อมจัดตั้งเป็นเมืองใหม่ภายใต้ชื่อว่า เซนเปียง (Chen-Pien) โดยแต่งตั้งข้าราชการจากศูนย์กลางเป็นผู้ปกครอง และเริ่มนำประชากรชาวจีนอพยพ เข้าไปตั้งถิ่นฐาน ถึงกระนั้นก็มีชาวล่าหู่บางส่วนรุกขึ้นก่อกบฏอยู่เนืองๆ แต่ท้ายที่สุดใน ค.ศ. 1895 กบฏชาวล่าหู่ถึงได้ยอมจำนนและอยู่อาศัยร่วมกับชาวจีนอย่างสงบ แต่มีชาวล่าหู่จำนวนหนึ่ง เคลื่อนย้ายจากจีนสู่ อาณาจักรพม่า และลาว เนื่องจากไม่สามารถอดทนอยู่ได้มาตรการของ ราชอาณาจักรจีนที่เข้ามาควบคุมชาวล่าหู่ในยูนานได้ (Walker, 1983, p 299)

นับจากแหล่งกำเนิดชาวล่าหู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจีน ถึงมณฑลยูนนานในทศ ศตวรรษที่1880 ดังกล่าว นั้นได้สะท้อนภาพชาวล่าหู่ในเชิงภาพรวมให้เราได้รับรู้ได้ว่าชาวล่าหู่ ฌ ราชอาณาจักรจีน ใน สมัยนั้น เป็นกลุ่มชนผู้อาศัยบนภูเขาสูง ดำรงชีพโดยการทำไร่หมุนเวียน ล่า สัตว์ และหาของป่าเป็นสำคัญ มีจุดเด่นด้านความสามารถในการล่าสัตว์ แต่ภาพเหมารวมต่อชาวล่า หู่ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น กลับมีความโน้มเอียงไปในทิศการถูกว่าเป็นชนเผ่าป่าเถื่อน นิสยก้าวร้าว แส่นคือด้าน และมักก่อความเหตุความไม่สงบต่อต้านการปกครองแห่งราชอาณาจักรจีนอยู่บ่อยครั้ง ภาพรวมพวงท้ายก่อนเกิดเหตุอพยพกลุ่มใหญ่เข้าสู่เขตแดนประเทศพม่าสำหรับชาวล่าหู่จึงเป็นกลุ่ม ชนกบฏอันมีภัยต่อบ้านเมือง

อย่างไรก็ตามภาพความเป็นชาติพันธุ์ล่าหู่ข้างต้นนั้นก็เป็ผลสะท้อนตัวตนที่เกิดจากการ มีสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น ไม่ว่าจะเป็นชาวไต หรือชาวจีน อันส่งผลทำให้เกิดการปะทะปะสานผสม พัฒนาวิวัฒนประคิษฐ์สร้างเป็นสังคมวัฒนธรรมเฉพาะตามแบบฉบับล่าหู่ ไม่ว่าจะเป็นการประสบ ภาวะสงครามของชาวจีนหรือการถูกบีบบังคับจากชนชาวไตอันเป็นเหตุให้ชาวล่าหู่ต้องหลบหนี เลือกลงใช้ชีวิตบนเขาสูงจนสามารถปรับตัวดำรงชีพ โดยทำไร่พื้นที่สูงและก่อเกิดความชำนาญในการ ล่าสัตว์ รวมถึงด้านศาสนาที่นำศาสนาพุทธแบบชาวไตมาปรับเป็นศาสนาของกลุ่มตนเพื่อสร้าง ความเป็นปึกแผ่นและขยายอำนาจของผู้นำชาวล่าหู่ลี เวินหมิง อันก่อให้เกิดกบฏชาวล่าหู่บังเกิดขึ้น ตลอดจนมีการปรับใช้วิถีการเกษตรในการทำนาดำแบบชาวไตมาแทนการทำข้าวไร่ แต่มีรูปแบบ เฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของชาวล่าหู่ นั่นก็คือการทำนาดำบนภูเขาสูงเป็นขั้นบันไดลดหลั่นตามเขาสูง ดังภาพปรากฏในประเทศจีนและสร้างชื่อเสียงแก่มณฑลยูนนาน ณ ปัจจุบัน (Walker, 2007, p 103) ส่วนวัฒนธรรมชาวจีนที่แทรกซึมเข้าไปสู่วิถีชีวิตล่าหู่้นั้นมาจากการต่อต้านและก่อกบฏกับ ราชอาณาจักรจีนหลายหนในช่วงเวลาระหว่างค.ศ1886-1888 ส่งผลให้บ้านเรือนชาวล่าหู่จึงเริ่มมี ปรากฏการณ์การสร้างรั้ว เกิดการแต่งงานกับชาวจีน และเริ่มมีการปลูกฝิ่นในชาวล่าหู่เกิดขึ้น

2.1.2 มูเซอในพม่า

ส่วนการอพยพชาวลาหู่เข้าสู่ประเทศพม่านั้นซึ่งเป็นผลมาจากความพ่ายแพ้ต่อการลุกขึ้นสู้ต่อต้านอำนาจของจักรพรรดิจีน จึงทำใน ค.ศ. 1837 เริ่มมีการพบชาวลาหู่กระจายอาศัยบนภูเขา ระหว่างเมืองฉานแห่งรัฐเชียงตุงและชายแดนราชอาณาจักรสยาม ซึ่งตามการบันทึกของร้อยเอกแมคเคลีออกทหารชาวอังกฤษได้มีกล่าวถึงชาวลาหู่ภายใต้ชื่อกะไก(Ka Kui)ตามภาษาฉานที่เรียกชาวลาหู่จีน ช่วงเวลานั้นว่า

“มีชาวกะไกจำนวนประมาณ 6,000 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่ภูเขาระหว่างพรมแดนเชียงตุงและรัฐสยาม โดยมีตำแหน่งพญาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าฟ้าชาวไตทำหน้าที่ดูแลลูกจำนวน 800 หลัคน่า ทั้งนี้พวกเขายังได้รับความไว้วางใจจากเจ้าฟ้าให้พิทักษ์อาณาบริเวณพื้นภูเขา ซึ่งจะมีหน้าไม้เป็นอาวุธ ลูกธนูอาบยาพิษและปืนล่าสัตว์ ส่วนการอาศัยเป็นรูปแบบหมู่บ้านถาวรแต่มีการเคลื่อนย้ายจากสถานที่หนึ่งไปยังพื้นที่อื่นในทุกๆสี่ปี พวกเขานั้นเพาะปลูกข้าว ยาสูบ พริก ฝ้าย ที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวจีนนอกจากนั้นพวกเขากล่าวว่าพวกเขานั้นไม่ได้จ่ายเงินภาษีเพียงแต่มอบเครื่องบรรณาการประเภทเสื้อ ข้าว และเสื้อผ้าให้กับหัวหน้า บ้างครั้งพวกเขามีการปล้นสะดม การวานพ่อค้า วัวควาย ล่าสัตว์เจ้าเชียงตุงก็กำลังพลมาลงโทษพวกเขาเพื่อให้หยุดการปล้น”

(McLeod, 1837, อ้างใน Walker, 2007, p 103)

จากข้อบันทึกข้างต้นได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวลาหู่และชาวไตรัฐฉาน ในยุคที่ชาวลาหู่กระจายหลบภัยมาตั้งถิ่นฐานพม่าในช่วงแรกนั้นยังคงมีสถานะเป็นรองชาวไตทั้งในด้านเป็นกองกำลังป้องกันเขตพื้นที่สูงให้กับชาวไตในรัฐฉานและส่งส่วยให้กับเจ้าฟ้าไต (Walker, 2007)

อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลา ค.ศ. 1886 – 1890 กลุ่มชาวลาหู่ก็ยังคงอพยพถอยร่นเข้ามาพม่าอย่างต่อเนื่องแม้ว่าอาณาจักรพม่าในสมัยนั้นได้ตกเป็นเมืองขึ้นของราชอาณาจักรอังกฤษแล้วก็ตาม ทั้งนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันชาวลาหู่กลุ่มอื่นก็ได้เริ่มกระจายตัวตั้งหมู่บ้านอาศัยอยู่ในอีกหลายประเทศ เช่น ไทย ลาว เวียดนาม (Walker, 1983, อ้างใน สุภชัย สติรสิลปิน, 2527: 1-11)

แต่กระนั้นการดำเนินชีวิตทำมาหากินในพม่าและในพื้นที่ประเทศข้างต้นเชื่อว่าสงบสุขเสมอไป ใน ค.ศ. 1920 มีการรวมกลุ่มกบฏชาวลาหู่ทั้งลาวและพม่า โดยชาวลาหู่ในพม่ามี “มะเฮ” เป็นผู้นำก่อกบฏ ต่อต้านรัฐบาลภายใต้การปกครองของอังกฤษ แต่ด้วยกองทัพพมามีขนาดใหญ่กว่ามากที่สุดทำยกกองทัพมาปราบปรามได้ได้รับความพ่ายแพ้ (Walker, 1983, อ้างใน สุภชัย สติรสิลปิน, 2527: 1-11)

ต่อมาชาวลาหู่ต้องประสบความวุ่นวายอีกหลายครั้ง ทั้งการเกิดเหตุการณ์ปฏิรูปการปกครองของจีนเป็นระบบคอมมิวนิสต์อันส่งผลทำให้ชาวลาหู่จากจีนอพยพเข้าสู่พม่ามากขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงเหตุการณ์ระดับโลกที่ชาวลาหู่มิใช่ผู้ก่อนั้นคือ การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ 1937-1945)นั่นเอง กองกำลังทหารองคักักรพรรดิญี่ปุ่นเดินทัพบุกกรุกดินแดนและเข้ายึดครองรัฐฉาน เชียงตุง และประเทศพม่า(Walker, 1983, p 299-230)ผลที่ตามมาคือเกิดการรวมตัวของชาวลาหู่คริสต์เถียนในรูปแบบกองโจรต่อต้านกองทหารญี่ปุ่นและกองทหารไทยที่เข้ามาครอบครองเชียงตุงถึงระดับขั้นปะทะกันอย่างรุนแรงบ้านเรือนถูกเผาผลาญทำลายทำให้ชาวลาหู่จำนวนหนึ่งต้องหลีกเลี่ยงอพยพกลับจีน และมีชาวลาหู่อีกจำนวนมากอพยพเข้ามาสู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย

และเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เหตุการณ์ความไม่สงบมิได้ยุติลงตาม ค.ศ. 1949-1961 ชาวลาหู่ในรัฐฉานยังคงได้รับแรงปะทะและเผชิญเหตุความยุ่งยากการสู้รบช่วงชิงอำนาจการควบคุมพื้นที่ระหว่างรัฐบาลอย่างกึ่งกับกองกำลังจีนคณะชาติกลุ่มจีนประชาธิปไตยผู้พ่ายแพ้รัฐจีนคอมมิวนิสต์ผู้หลีกเลี่ยงอพยพเข้ามาพม่าในช่วงเวลานั้น ผลที่ตามมาจากเหตุการณ์การเมืองภายในพม่าดังกล่าวก็กลายเป็นเหตุผลหลักที่สร้างความลำบากต่อการดำเนินชีวิตชาวลาหู่และชาวเขากลุ่มอื่นๆ พวกเขาจึงได้ร่วมมือกันต่อต้านการจัดการของกองทหารรัฐบาลพม่าเพื่อประกาศกลุ่มตนเป็นอิสระ (Walker, 1975) ไม่ว่าจะเป็น กองกำลังรัฐชาติลาหู่หรือชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในพม่าต่างลุกขึ้นรวมกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่ากัน แต่ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มชาวลาหู่บ้างกลุ่มยอมรับการสนับสนุนจากรัฐพม่า รับมอบอาวุธสร้างกองกำลังติดอาวุธเพื่อให้ดำเนินการขับไล่กองทัพทหารจีนคณะชาติผลัดออกไปจากพม่า(Walker, 1983, p 299-230)

ท่ามกลางสภาวะสงครามดังกล่าวก่อให้เกิดความวุ่นวายสร้างความกระสับส่ายในชีวิตทำให้ชาวลาหู่ไร้ซึ่งความสุข ค.ศ 1960 “เหมาะสมะ” ผู้นำลาหู่ผู้ในพม่าจึงเริ่มก่อกบฏต่อรัฐบาลพม่าอีกครั้ง แต่ประสบความแพ้ย่ำ ค.ศ. 1972 จากความเคลื่อนไหวที่ล้มเหลวครั้งแรก ทำให้ “เหมาะสมะ” นำไปสู่การหนีไปทางมุ่งเน้นปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลาหู่ด้วยตนเองอย่างเข้มงวด ไม่ว่า การฟื้นฟูศาสนาประจำเผ่า การชักชวนให้ทำงานหนัก และงดการดื่มสุรา และต่อมา “เหมาะสมะ” ได้ตั้งตนเป็นผู้นำทางศาสนาคนสำคัญ เรียกว่า “เหมาะสมะตูโบ” หรือ “ปู่จองหลวง” บุคคลผู้นี้เป็นที่เคารพยำเกรงแก่ชาวลาหู่โดยทั่วไปที่อาศัยอยู่ตามเขตชายแดนไทย-พม่า ทั้งนี้เชื่อกันว่า “เหมาะสมะ” ผู้นี้เองเป็นผู้ทรงอิทธิพลผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาในกลุ่มลาหู่และกลุ่มลาหู่บางกลุ่ม โดยปรับรูปกระตุ้นให้หันมาสร้าง “วัด” หรือ “หอแห่ย์” แทนศาลผีประจำหมู่บ้านตามแบบอย่างวัดในศาสนาพุทธและจำลองสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นในวัดมาเป็นสัญลักษณ์ประจำใน “หอแห่ย์” เพื่อเป็นเครื่องบูชาเทพเจ้า เช่น ชง เสาววิหาร ดอกไม้ ชันน้ำมันต์

เป็นต้น และยังกำหนดให้มีวันสี่หรือวันพระ ตรงกับวันข้างขึ้น ข้างแรม 15 ค่ำตามแบบอย่างพุทธศาสนา (Walker, 1983, อ้างใน ศุภชัย สติรศิลป์, 2527: 1-11)

การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของ “เหมาชะนะ” ครั้งนั้น ได้กลายเป็นแนวทางปฏิบัติและประเพณีจนถึงปัจจุบันรวมถึงลาหู่ญี่(ลาหู่แดง)ในประเทศไทยด้วย ดังจะเห็นงานศึกษาลาหู่ในประเทศไทยของนักชาติพันธุ์วิทยาในช่วงพ.ศ. 2514-2523 กล่าวถึงด้านศาสนาว่า ชาวลาหู่มีกรรมนับถือ “อ้อชา” เป็นเทพเจ้าสูงสุด มีความเชื่อเกี่ยวกับผีและนับถือผีที่มีประโยชน์ ผีที่ป้องกันภัยให้แก่มนุษย์ เช่น ผีบรรพบุรุษ โดยชาวลาหู่มีศาสนาสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเรียกว่า “ห่อแห่” ซึ่งในช่วงเวลากลางคืนจะมีการเดิน “จะคี” เพื่อบวงสรวงเทพเจ้าอ้อชา และมีผู้นำทางศาสนาที่เรียกว่า “โตโบ” ทำหน้าที่ดูแลพิธีกรรมทางศาสนา (Walker, 1983)

ถึงแม้ว่าชาวลาหู่สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นในการประดิษฐ์สร้างศาสนาของตน และลุกขึ้นมาตั้งกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่าได้ แต่จากการลุกขึ้นสู้ดังกล่าวก็ได้ส่งผลทำให้ชาวลาหู่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์การสู้รบและเกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ประกอบกับการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลอย่างกึ่งกับกองกำลังติดอาวุธอื่นๆ ทั้ง กองทัพรัฐบาลจีนคณะชาติหรือ กองทัพก๊กมินตั๋ง กองทัพรัฐบาลกู่ชาตีสวรรค์ และกองกำลังอาสาสมัครติดอาวุธป้องกันตนเองชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มที่รัฐบาลพม่าสนับสนุนเพื่อก่อกวนการสู้รบ เช่น กาก่วยเยชา กลุ่มเหมาชะนะ โตบู กาก่วยเยชาวจีนฮ่อ กลุ่มขุนสา กลุ่มโลชิงฮั่น รวมถึง กลุ่มพ่อค้ายาเสพติดบางกลุ่มพวกจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยเพื่อคุ้มครองป้องกันขบวนการยาเสพติดของตน(สมบัติ บุญคำแข็ง, 2540, น37- 38) ได้ส่งแรงกดดันทำให้กลุ่มชาวลาหู่ได้รับผลกระทบไร้ความสงบสุข ชาวลาหู่จึงต้องตัดสินใจอพยพครั้งใหญ่เคลื่อนย้ายมุ่งลงทางใต้กระจายอาศัยอยู่ในหลายประเทศ ทั้ง จีน พม่า ลาว เวียดนาม และรวมถึงประเทศไทยอีกด้วย

จากความสัมพันธ์ทางการเมืองของชาวลาหู่เมื่อครั้งอพยพเข้าสู่พม่าดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนภาพว่าชาวลาหู่ในพม่ายังคงมีความสัมพันธ์กับชาวไต แต่มีเพิ่มความสัมพันธ์กับพม่าและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ภาพความเป็นชาวลาหู่ที่ปรากฏขึ้นในประเทศพม่า ณ ช่วงเวลานั้น ก็ยังคงเป็นอาศัยอยู่คอย คงภาพความเป็นนายพรานผู้มีความชำนาญในเรื่องป่า แต่ก็ยังมีเพิ่มภาพเป็นกองกำลังติดอาวุธ เพราะพวกเขานั้นมีสถานะที่ยังตกเป็นรองถึงขั้นผลักดันให้ออกจากพื้นที่ ชาวลาหู่ในพม่าต้องตกอยู่ในสถานะสงครามจับอาวุธต่อสู้ให้दनรอด แต่ทั้งนี้พวกเขาก็สามารถสร้างแรงยึดเหนี่ยวก่อรูปศาสนาเฉพาะกลุ่มลาหู่ขึ้นมา นั่นก็สะท้อนได้ว่ากรรมนับ “เทพเจ้าอ้อชา” หรือการประกอบพิธีใน “ห่อแห่” ของชาวลาหู่ในประเทศไทยก็เพิ่งก่อตัวขึ้น ณ สมัยย้ายถิ่นตั้งถิ่นฐาน ในช่วงทศวรรษที่ 1970 เมื่อไม่นานในประเทศพม่านี้เอง

2.1.3 ล่าหู่ในประเทศไทย

การตั้งรกรากของชาวล่าหู่ในประเทศไทยกลุ่มแรกเริ่มขึ้นในราวปี พ.ศ 2418(ค.ศ 1875) ซึ่งเป็นการเลือกพื้นที่ตั้งถิ่น ณ บริเวณทางตอนเหนือของประเทศไทย โดยชาวล่าหู่กลุ่มแรกที่หลีกเลี่ยงเข้ามาอาศัยในครั้งนั้นเป็นผลจากความพ่ายแพ้ในการรุกขึ้นสู่ต่อต้านการปกครองจีนและทนแรงกดดันของกองทัพองค์จักรพรรดิฉินมิไหว พวกเขาจึงเลือกเคลื่อนย้ายลงใต้มาเรื่อย ๆ พร้อม ๆ กับชาวโลโลเผ่าอื่น ๆ (Walker, 1983, อ้างใน ศุภชัย เสถียรศิลป์, 2527) ซึ่งการทะลุข้ามเข้าดินแดนรัฐสยามครั้งนั้นเป็นไปอย่างช้าๆ และเงียบเฉิบจึงมีมีผู้คนชาวสยามรับรู้ถึงการมาเยือนและไม่ทราบชาวล่าหู่ที่นั่นคือใคร (Walker, 1975) แต่มีบันทึกของนักเดินทางชาวตะวันตกรายงานถึงถิ่นอาศัยของชาวล่าหู่ในช่วงเวลานั้น อันแสดงถึงในเชิงลักษณะชนเผ่าบ้านป่า ผู้นิยมการย้ายถิ่นเร่ร่อน อาศัยแบบอิงธรรมชาติและป่าเขา มีความชำนาญในการล่าสัตว์ นับถือผี และมีขยายภาพเพิ่มเล็กน้อยถึงเหตุที่มาของการอพยพ ภายใต้การเอ่ยนามพวกเขาว่า “มูเซอ” ดังเช่นการบันทึกของนักเดินทางชาวตะวันตกรายงานถึงชาวล่าหู่ที่พวกเขาพบในรัฐสยามเมื่อ ค.ศ. 1882 ว่า **“พวกเขาจะมีการนำพริกมาแลกเปลี่ยนกับข้างในตลาดเชียงราย พวกเขานั้นกระจายตัวอยู่ตามรัฐฉานซึ่งเป็นชนเผ่าเร่ร่อน และมีเคยอยู่ที่ใดนานๆ อาศัยอยู่ในป่า ล่าสัตว์หาของป่า และพวกเขายังนับถือวิญญาณเพื่อให้วิญญาณภูตผีเหล่านั้นป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายในป่า”** (Carl, 1882; Mccarty, 1891 อ้างใน Walker, 2007)

จากนั้นระหว่างทศวรรษที่ 1880s -1890s จึงเริ่มรายงานถึงการปรากฏตัวของชาวล่าหู่ในอำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตามบันทึกของ ค.ศ. 1892 นักเดินทางชาวตะวันตกได้ค้นพบหมู่บ้านชาวล่าหู่บริเวณแม่น้ำกกและบนภูเขาบริเวณอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย และอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเขาได้บันทึกว่า **“ชาวล่าหู่ที่กระจายตัวอาศัยอยู่ตามเชียงตุง ได้รับแรงกดดันให้เคลื่อนย้ายถิ่นลงใต้เข้าสู่รัฐสยามและเลือกอาศัยทางเหนือของเชียงใหม่ซึ่งพวกเขาพากันอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอีกหลายกลุ่มและสร้างสัมพันธติดต่อกับคนพื้นราบในเมืองฝางและเมืองเชียงแสนอย่างรวดเร็ว”** (Walker, 1983)

ค.ศ. 1949-1961 (พ.ศ 2492-2504) ชาวล่าหู่ที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าต้องเผชิญสงครามโลกครั้งที่สอง และปัญหาทางการเมืองภายในระหว่างรัฐบาลอย่างกึ่งและกองกำลังทหารจีนคณะชาติหรือกองทัพก๊กมินตั๋ง จึงเป็นเหตุให้ชาวล่าหู่กลุ่มใหญ่ต้องอพยพพลอยร่นลงใต้และกระจายอาศัยอยู่ในประเทศไทย (Walker, 1983, อ้างใน ศุภชัย เสถียรศิลป์, 2527) ช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีเคลื่อนย้ายชาวล่าหู่กลุ่มใหญ่อีกครั้ง โดยเข้ามาตั้งรกรากกระจายตัวและเคลื่อนย้ายไปมาในอาณาบริเวณภูเขาสูงแนวเขตชายแดนไทย - พม่า ด้านต้นน้ำแม่จัน - แม่สลอง จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2504 - 2508 กองทัพก๊กมินตั๋งถูกโจมนตีขับไล่จนต้องเคลื่อนย้ายกองบัญชาการพร้อมกำลังพล

เข้ามาตั้งกองบัญชาการและฐานที่มั่นทางการทหารในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ณ บริเวณต้นน้ำแม่จัน-แม่สลอง และได้อพยพครอบครัวเครือญาติ เข้ามาตั้งบ้านเรือนในอาณาบริเวณคอยแม่สลองมากขึ้น

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ชาวล่าหู่ในประเทศไทยที่ตั้งบ้านอยู่ตามแนวเขตชายแดนไทย จึงไม่ได้ดำรงชีวิตอย่างโดดเดี่ยวและสงบสุข แต่กลับต้องเผชิญและดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจควบคุมจัดการพื้นที่ระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยต่างๆ(สมบัติ บุญคำเอียง, 2540, น37-38)และประสบปัญหากับการใช้กำลังอำนาจทางการทหารเพื่อควบคุมจัดการพื้นที่ ภายใต้สภาวะกดดันจากการตั้งถิ่นฐานที่มั่นทางการทหารและการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮ่อ ประมาณปี พ.ศ. 2506-2507 ชาวล่าหู่แถบต้นน้ำแม่จัน-แม่สลอง บางกลุ่ม จึงอพยพโยกย้ายไปอยู่ในเขตคอยแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย บางส่วนก็โยกย้ายไปอยู่ในเขตคอยแฮนุกโก่ท่า อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่ บางส่วนแยกครอบครัวไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวกลางป่าเขา ไม่ไกลจากหมู่บ้านเก่ามากนัก มีบ้างบางส่วนที่ยังคงตั้งถิ่นฐานที่อยู่ในพื้นที่เดิม

จุดน่าสนใจที่สังเกตได้ว่า นับตั้งแต่เริ่มมีการเข้ามาของชาวล่าหู่ในประเทศจนถึงระหว่าง พ.ศ. 2513-2528 รัฐก็ไม่มีกำหนดแนวนโยบายควบคุมอย่างชัดเจนต่อชาวล่าหู่ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ได้สะท้อนถึงความสนใจและการขยายอำนาจการควบคุมจัดการชาวล่าหู่เขาจนกระทั่งถึง ปี พ.ศ. 2528 ชาวล่าหู่จึงได้รับการสำรวจข้อมูลและถูกผนวกนับรวมเป็นประชากรชาวเขา โดยศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย ตามโครงการการสำรวจข้อมูลประชากรชาวเขา ที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2527 (สมบัติ บุญคำเอียง, 2540, น 43-58)

พ.ศ. 2530 กระทรวงกลาโหม ได้สร้างถนนตามแนวชายแดนเพื่อความมั่นคงของชาติ ทำให้ชาวเขาที่มีความสัมพันธ์กับสังคมชาวไทยพื้นราบ มีความสะดวกใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งรัฐบาลไทยสามารถขยายอำนาจเหนือพื้นที่และควบคุมความเป็นบุคคลของชาวล่าหู่ในฐานะพลเมืองของรัฐได้มากกว่าเดิม สามารถเข้าถึงควบคุมจัดการ ทั้งพื้นที่กายภาพ และควบคุมปัจเจกบุคคลในฐานะพลเมืองของรัฐ โดยระบบการจัดทำทะเบียนบุคคล ซึ่งได้แก่การจัดทำบัตรประชาชน หรือบัตรบุคคลบนพื้นที่สูง(สมบัติ บุญคำเอียง, 2540: 56-58)

ช่วงปีพ.ศ.2530- 2540 รัฐบาลไทยและหน่วยงานเอกชนได้ดำเนินการพัฒนาชาวล่าหู่ผ่าน มาตรการทางการเมือง กฎหมาย และโครงการพัฒนา ในด้านต่างๆ เช่น การเกษตร การท่องเที่ยว เศรษฐกิจ เพื่อให้ชาวล่าหู่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ภายใต้ว่าทกรรมพัฒนาดังกล่าว ก็ได้ส่งผลทำให้เกิดการผลักดันชาวล่าหู่ให้ตกอยู่ในสภาพขายขอบและเกิดการพยายามต่อสู้ปรับตัวให้อยู่รอดภายใต้ ท่ามกลางการควบคุมจากอำนาจของคนพื้นราบ(สมบัติ บุญคำเอียง, 2540: 56-58)

การพัฒนาภายใต้แนวคิดและนโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของรัฐบาลนั้น ทำให้เกิดการตีตราว่า ชาวลาหู่เป็น “ผู้ทำลายป่า” เนื่องจากชาวลาหู่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของรัฐบาล และมีวิธีการทำไร่แบบหมุนเวียนที่ถูกรับมองว่าเป็นวิธีการทำไร่แบบเลื่อยลอยซึ่งทำให้พื้นที่ป่าของประเทศลดน้อยลง จากการถูกมองว่าเป็น “ผู้ทำลายป่า” ดังกล่าว รัฐบาลจึงเข้ามาควบคุมวิธีการดำเนินชีวิตของชาวลาหู่ ให้หยุดทำไร่หมุนเวียน หยุดปลูกฝิ่น และให้เปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบยั่งยืน อีกทั้งดำเนินการบังคับให้ชาวลาหู่ทำหน้าที่ปลูกสวนป่าถาวรเพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ให้คงอยู่ ซึ่งจากการดำเนินการพัฒนาของรัฐต่อลาหู่ดังกล่าว กลับไม่สามารถสร้างรายได้ชาวลาหู่และทำให้ชาวลาหู่ตกอยู่ในสภาวะพึ่งพาเศรษฐกิจจากคนภายนอก เนื่องจากการทำการเกษตรแบบยั่งยืนไม่ประสบความสำเร็จ เกิดภาวะหนี้สิน ปัญหายาเสพติด หนุ่มสาวอพยพเข้าไปเป็นแรงงานในเมือง และประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ(สมบัติ บุญคำเยื้อง, 2540: 56-58)

ณ ปัจจุบัน จึงทำเกิดภาพชาวลาหู่ที่ไม่ยึดติดพื้นที่เฉพาะพื้นที่ภูเขา แต่มีการอพยพเข้าสู่เมือง โดยการอพยพของชาวลาหู่ดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับบริบทการเปลี่ยนแปลงด้าน ต่าง ๆ ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ตลอดจนทิศทางการพัฒนาที่ล้นวงจรรอบตัวอยู่ในเมือง คนลาหู่จำนวนมาก จึงตกอยู่ในสภาพเดียวกันกับคนไทยในชนบทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และทำให้เกิดการตัดสินใจละทิ้งวิถีชีวิตแบบเดิมในหมู่บ้านเข้ามาหาทางเลือกทางรอดที่คิดว่าดีกว่าในเมืองใหญ่ โดยชาวลาหู่มีรูปแบบการมาปรับตัวในพื้นที่เมืองในการเลือกใช้การดำเนินชีวิตที่แตกต่างหลากหลาย และมีการประยุกต์ใช้ทุน ทางสังคมของตนที่มีอยู่เดิมทั้งแบบทางการและไม่ทางการ โดยเฉพาะทุนทางศาสนาซึ่งส่วนใหญ่เป็น กลุ่มชาวลาหู่ นะที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ และได้พัฒนาตนเองให้เป็นคริสตจักรแบ็บ ดิสท์ เชียงใหม่ พร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้าน อื่น ๆ อีกด้วย เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพ ส่วนลาหู่กลุ่ม อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ลาหู่ นะ เช่น ลาหู่เซแล และลาหู่ญี มีความสัมพันธ์บนพื้นฐานการประกอบอาชีพร่วมกัน และทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเหลือในเรื่องการทำงาน จนกระทั่งบางกลุ่มเริ่มรวมตัวกันประมาณ 2-5 ครอบครัวและขยายขยายที่อยู่อาศัยทำให้เกิดชุมชนลาหู่ขนาดเล็กขึ้น และมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมระหว่างชาวลาหู่ที่อาศัยในพื้นที่เมือง (ปนัดดา บุญยสารนะย, 2549)

แต่อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ชาวลาหู่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันที่เริ่มเคลื่อนย้ายมาประกอบอาชีพในเขตตัวเมือง ภาพปรากฏบนความเข้าใจของสาธารณชนกลุ่มใหญ่ต่อชาวลาหู่ก็ยังคงมีมโนทัศน์เหมารวมบนคำว่า “ชาวเขา” ในความหมายที่ว่า “ชาวเขา” คือ กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ที่มีการตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ในบริเวณภูเขาที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 800 -5,000 เมตร ได้แก่ กระเหรี่ยง เย้า ม้ง มูเซอ อาข่า โดยแต่ละเผ่าจะมีความแตกต่างในเรื่องความเชื่อประเพณี การสร้างบ้านเรือน และเอกลักษณ์ของแต่ละเผ่า

ศาสนาของชาวเขาเป็นศาสนาแบบลัทธิที่ถือผี ระบบเศรษฐกิจ ของชาวเขาคือ การทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ ที่มุ่งผลิตเพื่อยังชีพ ที่ลักษณะการทำไร่แบบเลื่อนลอยและหมุนเวียน (จันทบูรณ์ สุทธิ , 2527) ภาพปรากฏชาวลาหู่ในความหมายร่วมบ่นคำว่า “ชาวเขา” เป็นเพียงบางส่วนของที่เกิดจากศึกษา แบบชาติพันธุ์วรรณาเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วอัตลักษณ์ชาวเขาที่คนไทยรับรู้ยังมีภาพที่สร้างขึ้นผ่าน กลไกของรัฐอันสืบเนื่องมาจากการพัฒนาของประเทศไทยและการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับชาวเขา ที่มีลักษณะรัฐมีสิทธิผูกขาดในการพัฒนาส่งผลให้รัฐมีอำนาจผูกขาดเหนือกว่าประชาชนในการ จัดการควบคุมประชากร โดยใช้กลไกรัฐและการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดกระบวนการ กลายเป็นชายขอบและสร้างอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นทำให้ชาวเขาเป็นพวกกล้าหลัง เป็นชาว ป่าชาวคอยชาวเป็นคอมมิวนิสต์ ค้ายาเสพติด เป็นสาเหตุของการทำลายป่า และอัตลักษณ์ที่ถูกสร้าง ขึ้นดังกล่าวนั้นก็ได้ผลักดันให้พวกเขาเป็นชายขอบเป็นบุคคลที่เป็นปัญหา และอันตราย หรือมี วัฒนธรรมที่ต่ำกว่าคนไทยส่วนใหญ่ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) ส่วนภาพลักษณ์ลาหู่บน ความเป็นชาวเขาที่ถูกสร้างขึ้นมาต่อท้ายอีกภาพหนึ่งนั้นคือสินค้าทางการท่องเที่ยว อันสืบเนื่องจาก การเฟื่องฟูของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ทำให้ชาวเขาที่ถูกมองว่ามีความแตกต่างทางชาติ พันธุ์ กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยชาวลาหู่มีภาพลักษณ์ภายใต้บริบทการ ท่องเที่ยวดังหัวข้อยกไป

2.2 ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ในงานชาติพันธุ์วรรณา

แม้ว่าชาวลาหู่ในประเทศไทย ณ ปัจจุบันได้การยอมรับในฐานะการพลเมืองไทย แต่ภาพ ที่คนไทยรับรู้ถึงชาวลาหู่ยังเป็นภาพเหมารวมบนความเป็นชาวเขาตามที่เสนอไป แต่กระนั้นก็มี การศึกษาที่เจาะเฉพาะชาติพันธุ์ลาหู่ดังเช่นการศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณา ณ ทศวรรษ 1960-1970 การศึกษาดังกล่าวทำให้ภาพความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่มีความชัดเจนมากขึ้นและยังได้รับตีพิมพ์เผยแพร่ พื้นที่สาธารณะอีกด้วย ทั้งนี้จะเห็นได้จากงาน Walker (1975,1983) และ Lewis (1984)¹ ที่ศึกษา ในประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 1980s อันกล่าวถึงชาวลาหู่ ตั้งแต่ระดับร่างกายระบุลักษณะกายภาพ ว่า “รูปร่างเตี้ยอ้วนลำ ขาแข็งแรง กล้ามเนื้อแข็งแรงลำสัน ชอบสูบบุหรี่ ผู้ชายสูงประมาณ 166 เซนติเมตร ผู้หญิงสูงประมาณ 144 เซนติเมตร ทั้งนี้พวกเขามีความสามารถในการอยู่อาศัยบนภูเขา

¹ นอกเหนือจากสาเหตุที่เป็นนักมานุษยวิทยาที่ศึกษาชาวลาหู่ในช่วงต้นแล้ว การเลือกนำเสนอข้อมูลชาติพันธุ์นิพนธ์เฉพาะ Anthony R. Walker (1983) และ Lewis Paul (1984) นั้นมีมูลเหตุมาจากการเขียนของทั้งสองคนนั้น ได้มีอิทธิพลต่อการศึกษาชาวเขา ในประเทศไทยในช่วงเวลาต่อมา ทั้งใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยชาวลาหู่ และใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นอธิบายถึงชาวลาหู่ใน อุตสาหกรรมกรการท่องเที่ยว ซึ่งจากการดำเนินการเก็บข้อมูล ทั้งบททวนวรรณกรรม รวบรวมเอกสารและเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ หนังสือแนะนำการท่องเที่ยว และเข้าชมการจัดพิพิธภัณฑ์ชาวเขา ผู้ศึกษาพบว่ามีความนิยมนำข้อมูลของทั้งสองคนอ้างอิงถึงความ เป็นชาติพันธุ์ลาหู่ จนถึงกระทั่งมีการวางจำหน่ายในร้านหนังสือและพิพิธภัณฑ์สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม

ดูชาวลาหู่จึงมีชาติที่แข็งแกร่งและกล้ามเนื้อหลังที่แข็งแรง” (Walker 1975) เลื่อนนำเสนอเฉพาะจุดเด่นแสดงแตกต่างจากชาวเขากลุ่มอื่นว่าชาวลาหู่เป็น“ชนเผ่าที่ปรารถนาการขอพร”มีสนใจศาสนาบู่มั่นแต่ขอพรจากสิ่งศักดิ์(Lewis and Lewis ,1984) การอธิบายลักษณะทางชาติพันธุ์ลาหู่ของงานชาติพันธุ์วรรณาในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นการนำเสนอเชิงวิเคราะห์ที่จำแนกจัดหมวดหมู่เป็นและให้ความสำคัญเฉพาะหัวข้อ การแต่งกาย และ ศิลปะ ประเพณี ความเชื่อ เพื่อแสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและสังคมชาวลาหู่ แทรกโดยภาพประกอบ นิทาน พร้อมแสดงความคิดเห็นเสียดายอันปรารถนาให้ชาวลาหู่มีวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นระยะๆตลอดการนำเสนองานเขียน ทั้งนี้ผู้ศึกษาจะเลือกนำเสนอเฉพาะหมวดหัวข้อที่ได้รับความนิยมในการนำไปอธิบายความเป็นชาติพันธุ์ในการท่องเที่ยวเท่านั้น

การแต่งกาย

ชาวลาหู่ในประเทศไทยจะสวมเสื้อเสื่อผ้าเหมือนคนพื้นราบในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว แต่เมื่อช่วงเทศกาลมาเยือน โอกาสนี้และที่พวกเขาจะสวมชุดตามประเพณีของพวกเขา ชาวลาหู่ นั้นมีชื่อเสียงในเย็บผ้าติดประดับปะติด บนชายเสื้อ ชายผ้าถุง และมีความสามารถในการทอผ้าเป็นสายกระเป๋ายามอีกด้วย เครื่องแต่งกายของผู้หญิงชาวลาหู่ นั้นจะสวมเสื้อนอกตัวสั้น สวมผ้าถุงยาวคลุมเข้าผลิดจากผ้าสีดำ น้ำเงิน เขียว บริเวณขอบเสื้อด้านหน้าเย็บแถบผ้าสีแดงติดทับโดยกระดุมกระบอกแขนเสื้อเย็บแถบผ้าสีแดงรอบแขน ใต้ด้านบนอันเป็นลักษณะเด่นแสดงถึงที่มาของชื่อลาหู่ (ลาหู่แดง) อย่างไรก็ตามจะมีสีน้ำเงิน สีขาว ประดับเพิ่มเติมด้านหน้าของชุดพร้อมตกแต่งโดยเครื่องเงินขนานใหญ่ ส่วนผ้าถุงนั้นมีการประดิษฐ์แถบผ้าลายกว้างจำนวน 3 เส้น โดยแถบด้านบนมีพื้นเป็นสีแดงแล้วจึงปะผ้าสีอื่นลงไป แถบผ้าตรงกระดุมนั้นมีความหนาขนาน 6 เซนติเมตร เดินตะเข็บเหมือนชายผ้าถุง แต่ผ้าถุงที่ใช้สวมในช่วงเทศกาลจะมีขอบขนาน 15 เซนติเมตร เป็นพื้นผ้าสีแดงและเดินเส้นด้ายหลายสี ส่วนตรงกลางผ้าถุงมักจะถูกทิ้งไว้แต่บ้างที่บางคนอาจมีการประดับโดยแถบผ้าสีแดง สายคาดเอว เครื่องเงินที่ถูกใช้จนเก่า หรือเหรียญเงินรูปของอินเดีย ปัจจุบัน ชาวลาหู่ผู้มีการใช้จักรเย็บแทบการใช้มือ ทำให้สามารถออกแบบตะเข็บลวดลายหลากหลายบนผ้าถุงและชายเสื้อได้มากขึ้น ด้านเครื่องประดับนั้นจะนิยมเครื่องเงินประเภท กำไล ห่วงคอ แหวนและตุ้มหูทรงวงกลมมีตะขอคล้องหูหรือขม้วนเป็นกระดุม (Lewis and Lewis , 1984)

ชาวลาหู่ผู้ชายนั้น สวมเสื้อนอกสีดำและผูกไว้ด้านข้างตามสไตล์จีนทรงชายเสื้อผู้ชายอาจมีเย็บปักประดับบ้างเล็กน้อย เด็กหนุ่มจะสวมเสื้อสีน้ำเงินและเขียว เมื่ออายุสูงขึ้นนั้นจะสวมเสื้อสีดำหรือบางเวลาอาจสวมสีขาว ส่วนกางเกงของผู้ชายนั้นจะเป็นสีดำ สีขาวหรือสีน้ำเงิน ในช่วงเทศกาลทั้งชายหญิงชาวลาหู่ทุกวัยจะประดับชุดของตนด้วยกระดุมเงินและเหรียญ ซึ่งตามประเพณี

ในเทศกาลปีใหม่ผู้ชายจะโปกหัวโดยผ้าสีแดง สีดำ หรือ สีขาว ทั้งนี้รูปแบบมาตรฐานที่แสดงถึงความเป็นชาวลาหู่คือ ชาวลาหู่จะต้องมีการสะพายกระเป๋าข้ามสีแดงเด่น เข็มปักกลดลายหลากหลายและเดินตะเข็บสีแดง รอบๆ กระเป๋าและในช่วงเทศกาลจะมีการประดับเพิ่มโดยกระดุมเงินหรือเหรียญรูปีอินเดีย (Lewis and Lewis , 1984)

ลักษณะบ้าน

ขนาดของหมู่บ้านชาวลาหู่มีขนาดเล็กประกอบไปด้วยบ้านประมาณ 5 - 6 หลังคาเรือน มีสมาชิกในหมู่บ้านประมาณ 25 - 30 คน การสร้างบ้านจะสร้างโดยไม้ไผ่ หลังคาสร้างจากหญ้าคา และได้หมู่บ้านมีการเลี้ยงสัตว์เช่น ไก่ หมู หมา เป็ด ควาย โดยเฉพาะหมูจะเป็นสัตว์เลี้ยงที่ชาวลาหู่นำไปประกอบอาหารเพื่อทำพิธีทางศาสนา ภายในบ้านชาวลาหู่มีรูปแบบอาศัยแบบครอบครัวที่มีประกอบโดยสมาชิกประมาณ 7 คน ที่เป็นเครือญาติประมาณ 2-3 รุ่น ผู้ชายที่มีอายุมากที่สุดจะเป็นหัวหน้าครอบครัว นอกจากนั้นภายในบ้านลาหู่ยังมีสมบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิตนั้น คือ ไร่ ไม้ และค้อนที่ใช้ทุบเมล็ดพืช (Walker 1975) การสร้างบ้านของชาวลาหู่เป็นลักษณะสร้างบ้านบนไม้ตอกยกพื้นสูงจากพื้นดิน โดยรูปแบบแผนผังบ้านจะขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม ขนาดครอบครัวจำนวนสมาชิก ตัวบ้านจะปิดโดยฝากระดานรอบด้านยกเว้นเปิดไว้แต่ด้านหน้าของบ้านซึ่งจะแบ่งเป็นพื้นที่ส่วนเปิดหรือระเบียงเชื่อมต่อกับห้องหลักด้านในซึ่งจะมีเตาไฟตรงกลางห้องเป็นเตาไฟจุดรวมกลุ่มสนทนาพูดคุยของคนในบ้าน ส่วนห้องนั้นจะมีการแบ่งจัดสรรพื้นที่ออกไปจากพื้นที่การใช้สอย ชาวลาหู่จะมีการสร้างแท่นบูชาไว้มุมบ้านในที่ปลอดภัยที่สุดของบ้านห่างไกลจากประตู เมื่อบ้านชาวลาหู่สร้างเสร็จนั้นจะมีพิธีกรรมโดยการจุดเทียนเพื่อแสดงความเคารพวิญญานผู้ช่วยสร้างบ้านให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หลังจากนั้นก็จะมีการเลี้ยงฉลองคนในหมู่บ้านโดยข้าวและหมูเพราะเชื่อกันว่าเสียงสนุกสนานจะทำให้เจ้าของบ้านเจริญรุ่งเรือง(Lewis and Lewis , 1984)

สังคมและการเมือง

ระบบครอบครัวและเครือญาติชาวลาหู่ มีความสัมพันธ์นับญาติฝ่ายทั้งพ่อแม่ และปรับบริบทความสัมพันธ์ตามการแต่งงาน นอกจากนั้นชาวลาหู่ยังมีระบบความสัมพันธ์นับถือผู้อาวุโสให้เป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง ทั้งนี้การเป็นผู้อาวุโสที่ได้รับการนับถือและการสนับสนุนในทุกๆด้านจากสมาชิกของหมู่บ้านนั้น การเลือกผู้นำแสดงระบบการเมือง จะต้องผ่านเส้นทางการขึ้นสู่ตำแหน่งผู้ปกครองอันแสนยากลำบากและกล้าหาญพอที่จะแสดงความท้าทายช่วงชิงอำนาจเพื่อเป็นการปูทางให้ตนได้รับการยอมรับและยกสถานะทางอำนาจให้สูงขึ้นในอนาคต ดังนั้นก่อนที่จะมีการเลือกผู้นำชาวลาหู่จะมีการพูดคุยอภิปรายรอบเตาไฟในยามค่ำคืนแสดงความเห็นต่อตำแหน่งผู้นำ รวมถึงมีการพยายามพูดคุยชักจูงสร้างกลุ่มสนับสนุนให้ได้รับการเลือก อีกทั้งยังมีการแสดง

ความท้าทายผ่านถ้อยแถลงขู่เชิญต่อผู้ที่คิดช่วงชิงตำแหน่งหัวหน้าอาวูซึ่งการดำเนินการเช่นนี้จะทำให้ผู้คิดที่จะช่วงชิงตำแหน่งหลหนีไป นอกจากนั้นชาวลาหู่มีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมระหว่างสามีและภรรยา ผู้ชายจะช่วยงานบ้านภรรยามากกว่าชาวเขากลุ่มอื่น)ครอบครัวลาหู่ครัวเรือนจะประกอบไปด้วยผู้ชายและภรรยาของเขา เด็กที่ยังมิได้แต่งงาน ลูกสาวที่แต่งงานแล้วกับสามีและลูกๆ ของเธอ โดยลูกสาวคนโตและสามีของเธอจะได้รับข้อยกเว้นในการอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ จนกระทั่งลูกสาวคนที่สองจะแต่งงาน ลูกสาวคนโตและสามีจึงจะสามารถย้ายออกไปได้(Lewis and Lewis , 1984)

ศาสนา

ชาวลาหู่มีการนับถือ “อ้อซา” เป็นเทพเจ้าสูงสุด มีความเชื่อเกี่ยวกับผีและนับถือผีที่มีประโยชน์ ผีที่ป้องกันภัยให้แก่มนุษย์ เช่น ผีบรรพบุรุษ โดยชาวลาหู่มีศาสนาสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเรียกว่า “หอแห่” ซึ่งในช่วงเวลากลางคืนจะมีการเต้น “จะคี” เพื่อบวงสรวงเทพเจ้าอ้อซา และมีผู้นำทางศาสนาที่เรียกว่า “โตโบ” ทำหน้าที่ดูแลพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นตัวสื่อสารระหว่าง “ชาวบ้าน” และ “ก้อซา” (Walker 1975) พิธีกรรมทางศาสนา การสวดมนต์นั้นมีความสำคัญกับชาวลาหู่ เป็นการสวดมนต์ให้ “ก้อซา” หรือวิญญาณที่ปกป้องรักษาบ้าน วิญญาณปกครองป่า ถ้า บทสวดจัดเป็นสูตรท่องสวดอันสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หรืออาจไม่มีการเตรียม มีการแต่งขึ้นมาเป็นใหม่เป็นบทกลอนสด การสวดเหล่านี้จะส่งผลดีต่อร่างกาย จิตวิญญาณ ทั้งสำหรับตัวเอง ครอบครัว สัตว์เลี้ยง พืชพรรณ(Lewis and Lewis , 1984)

ทั้งนี้การประกอบพิธีกรรมศาสนาในหอแห่ดังกล่าวจะปฏิบัติกันในวันพระหรือวันพระจันทร์เต็มดวง นอกจากนั้นในหนึ่งรอบปีจะมีวันศักดิ์สิทธิ์หลัก สามวัน ที่พวกเขาจะหยุดงานในการทำไร่ของพวกเขา วันแรกจะเป็นช่วงระหว่างการกำจัดวัชพืชก่อนการปลูกข้าวไร่ วันที่สองเป็นช่วงพิธีขึ้น วันที่สามเป็นช่วงเวลาหลังการเก็บเกี่ยวข้าว โดยทั้งสามวันนี้เป็นการรับอิทธิพลมาจากวันพระของชาวไต ซึ่งในช่วงเวลานี้ชาวลาหู่จะการสักการะ “เจ้าแห่งดิน” โดยการเต้น “จะคี” เป็นวงกลม บนความเชื่อว่าการเต้นจะนำโชคดีมาสู่พวกเขา ซึ่งในช่วงทศวรรษ ดังกล่าวชาวลาหู่บางกลุ่มได้เปลี่ยนศาสนาของตนมานับถือศาสนาอื่นๆ เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ (Lewis and Lewis , 1984)

นอกจากนั้นก็จะมีการนำเสนอทั้งพิธีแต่งงาน การเกิดพิธีเกี่ยวกับการตาย ระบบการรักษาสุขภาพ ตลอดจนเรื่องราว เรื่องเล่า นิทาน ความเชื่อ ต่างๆ แต่ผู้ศึกษาจะเน้นนำเสนอถึงความสำคัญกับเทศกาลปีใหม่อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวลาหู่ที่ต่างจากชาวเขากลุ่มอื่น :ซึ่งมักถูกใช้เป็นเทศกาล อธิบายลักษณะชาวลาหู่ในโลกของสื่อทางการท่องเที่ยว

เทศกาลปีใหม่

วันปีใหม่เป็นกิจกรรมที่สำคัญอันมีความหมายต่อชาวลาหู่มาก การกำหนดวันปีใหม่มจะหลากหลายตามแต่ละหมู่บ้าน ส่วนมากจะยึดตามวันตรุษจีนของชาวจีน พวกเขาเชื่อว่าวันปีใหม่วิญญาณพยายามกลับมาเป็นพยานการเลี้ยงฉลองวันนั้นจึงถือว่าป็นวันมงคล มากกว่านั้นการเลี้ยงฉลองในวันปีใหมพวกเขาจะไม่ยุ่งกับการทำงาน และไม่มีใครเลยทำงานในไร่ ซึ่งในช่วงปีใหม่นั้น ชาวลาหู่ก็เดินทางเยี่ยมเยือนกันระหว่างหมู่บ้าน ผู้หญิงจะทำเสื้อผ้าใหม่ให้กับสมาชิกในครอบครัว เด็กๆและหนุ่มสาวจะสวมเสื้อใหม่ คนแต่งงานแล้วก็ใส่ชุดประจำเผ่า เครื่องเงินที่มีทั้งหมดก็ถูกนำประดับเสื้อผ้า สิ่งสำคัญในงานปีใหม่คือการเลี้ยงสังสรรค์ แต่ละครอบครัวจะต้องการสร้างความประทับใจเพื่อแสดงความมั่นคง ช่วงเวลาปีใหม่มจะแบ่งเป็นสองช่วง ช่วงที่หนึ่ง เป็นช่วงปีใหม่มผู้หญิง ช่วงที่สอง เป็นปีใหม่มผู้ชาย

วันแรกของปีใหม่ม เรียกว่า “วันเริ่มแห่งปี” ในวันนี้ทุกบ้านจะแลกเปลี่ยนเมล็ดข้าวกัน แต่ละบ้านจะรับข้าวที่แลกกันมาทำ “เค้กแป้ง” โดยการหุงข้าวให้เหนียวแล้วนำมาผสมงานและนำมาผสมในอ่างไม้ไผ่ เวลาช่วงนั้นจะมีการทำแท่นบูชาเพื่อวาง “เค้กข้าว” แท่นที่ทำขึ้นจะได้รับการตกแต่งโดยด้ายสีขาวและกระดาษสีที่ถูกตัดเป็นรูปคนชายหญิง พวกเขาจะระลึกถึงเวลาพระเจ้าประทานหนังสือให้แก่เขาโดยการเขียนบน “แขกข้าว” ส่วนต้นไม่มเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตใหม่ม สุดท้ายทุกครอบครัวจะจุดเทียนพร้อมเค้กข้าว แล้วเอาเค้กให้คู่สามีภรรยาที่เป็นเนื้อคู่ การจุดเทียนเพื่อให้ชีวิตแต่งงานนั้นแข็งแรง สิ่งที่ตามมาคือการเลี้ยงฉลอง อันจะมีการเต้น โดยจะมีผู้นำจังหวะเป็นผู้เล่นพิณ ตีกลอง ฉิ่ง ฉาบ เด็ก ผู้หญิง ผู้ชายจะเดินตามซึ่งรูปแบบการเดินจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มย่อย ผู้ชายและเด็กชายจะสนุกกับการเล่นลูกข่าง ผู้หญิงและเด็กหญิงก็จะสนุกกับการเล่นลูกสะบ้า

“การรดน้ำใหม่ม” เป็นสิ่งสำคัญในการฉลองปีใหม่ม ผู้หญิงจะเล่นเกมค้นหา เพราะเชื่อว่า ชีวิตนั้นจะสิ้นไหลเหมือนน้ำ แล้วพวกเขา จะให้ “น้ำใหม่ม” นั้นเป็นตัวแทนผู้หญิงจากทุกครอบครัว ไปล้างมือให้ทุกครอบครัว โดยเฉพาะหัวหน้าหมู่บ้านและภรรยาของเขา และขอพร หลังจากนั้นพ่อแม่จะอาบน้ำโดยสมาชิกในบ้านจะนำบริสุทธีนี้ไปอุ่นโดยอบตั้งแต่หัวและร่างกาย การเดินรอบจะเป็นการเคลื่อนย้ายรอบต้นปีใหม่ม ส่วนชาวลาหู่ผู้จะทำต้นวจากไม้ไผ่เป็นสี่ต้นและทำเป็นสี่เหลี่ยมมีแท่นบูชาอยู่ตรงกลางเพื่อวางหัวหมู “ต้นปีใหม่ม” เป็นตัวแทนของต้นชีวิต ชาวลาหู่เชื่อว่าถ้าต้นนี้แล้วจะทำให้มีชีวิตอมตะ ชาวลาหู่ผู้จะมีการถวายของบนแท่นบูชาและพวกเขาจะนำน้ำมารดต้นว ประเพณีปีใหม่มเป็นการแสดงออกถึงการช่วยเหลือกันในหมู่บ้านกลุ่มคนจะเดินทางเยี่ยมเยือนกันระหว่างหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านจะร่วมกันเดินเป็นกลุ่มใหญ่พร้อมหมู่บ้านอื่น และนำ เค้กข้าว เทียน หมู ไปให้หัวหน้าหมู่บ้าน เอา ให้กือซา สวดในพิธีให้พื้นผลดี

สุขภาพดี มีเด็กเกิดใหม่ หลังจากนั้น 4-5 วัน มีการเฉลิมฉลอง มีการเดิน ยิงปืน จุดดอกไม้ไฟ เล่น ลูกข่าง เยี่ยมญาติ ซึ่งวันปีใหม่ชาวลาหู่มีความสุขมาก ปีอื่นก็ทำเช่นนี้ อดีตให้อยู่ข้างหลังและหวังในวันปีใหม่ ให้เจริญและเกิดขึ้นในใจ(Lewis and Lewis , 1984)

ทั้งนี้งานเขียนดังกล่าวก็มีการแทรกการดำเนินชีวิตของชาวลาหู่ในช่วงทศวรรษ 1980s นั้น เริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ไม่ว่าจะการหยิบยืม ภาษาอังกฤษมาดัดแปลงให้เป็นภาษาเขียนลาหู่ภายใต้การสนับสนุนของหมอศาสนา การแต่งกายของผู้ชายลาหู่ที่สวมเสื้อผ้าตามคนพื้นราบ การหันมานับถือศาสนาคริสต์ การบวชทางศาสนาพุทธ เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา การอยู่ภายใต้การปกครองตามรูปแบบการเมืองของรัฐบาลไทย และการปฏิบัติตามโครงการพัฒนาที่รัฐบาลส่งเสริม แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็จะพยายามแทรกความคิดเห็นของตนแสดงความเสียดยอนปรารถนาให้ชาวลาหู่มีวิถีชีวิตดั้งเดิมเป็นระยะๆตลอดการนำเสนองานเขียน

การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาในช่วงเวลานั้น นอกจากจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ชาวลาหู่ในแวดวงการศึกษาด้านวิชาการแล้ว งานศึกษาเชิงพรรณนาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ลาหู่ดังกล่าวยังถูกเลือกหยิบใช้สร้าง ภาพลักษณ์ทางสื่อการท่องเที่ยวมากที่สุด ไม่ว่าจะ แผ่นพับแนะนำการท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ เว็บไซต์ สื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ รวมถึงเป็นหนังสืออ้างอิงของมัคคุเทศก์ในการใช้เป็นข้อมูลอธิบายถึงชาวลาหู่ให้นักท่องเที่ยวอีกด้วย ส่งผลต่อภาพลักษณ์ชาวลาหู่ในการท่องเที่ยวเป็นไปตามการศึกษาในช่วงในช่วงทศวรรษ 1980s ถึงแม้เวลาล่วงผ่านเลยเกือบสามทศวรรษแล้วก็ตาม ทั้งนี้จะนำเสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับภาพลักษณ์ชาวลาหู่บ้านยะดูในพื้นที่ท่องเที่ยวโสมสเคย์ในบทต่อไป

2.3 การท่องเที่ยวชาวเขา

การท่องเที่ยวชาวเขาในประเทศไทยเป็นผลพวงมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวนับตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ที่รัฐบาลต้องการให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักในการดึงเงินตราจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำเงินรายได้มาสู่ประเทศให้มากที่สุดบนความมุ่งหวังเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ผ่านการใช้วิธีสร้างภาพลักษณ์ประเทศไทยให้เป็นจุดเด่นโดยการนำ ธรรมชาติ ป่าเขา ท้องทะเล ศาสนา ประเพณี ประวัติศาสตร์ ผู้คนชาวไทยบนการมีมิตรภาพและรอยยิ้มสยาม ให้จุดขายสร้างเสน่ห์เรียกแก่นักท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งชาวเขาเผ่า เข้า มูเซอ อ่าข่า ม้ง กะเหรี่ยง และลาหู่ 6 กลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทยก็ถูกดึงผนวกให้อยู่ในรูปแบบท่องเที่ยว ชาวเขาเสนอขายการเพื่อดึงดูดใจกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ปรารถนาอยากสัมผัสกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีความแปลกแตกต่างจากตน(Cohen, 1999)

การท่องเที่ยวชาวเขานั้นมีจุดเริ่มต้นอันสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานของรัฐบาลที่ต้องการกระจายเม็ดเงินสู่ชนบท โดยการดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาคกระจายจากแต่เดิมมักท่องเที่ยวเพียงแต่ในกรุงเทพฯและจังหวัดใกล้เคียง

ดังนั้นในปี พ.ศ 2510-2512 รัฐบาลและ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว(อ.ส.ท)จึงได้ลงมือพัฒนาพร้อมประกาศให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวนานาชาติอันดับที่ 2 รองจากกรุงเทพฯ โดยการจัดสร้างถนนซูเปอร์ไฮเวย์อำนวยความสะดวกในการเดินทางจากกรุงเทพฯเข้ามาเชียงใหม่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ภาครัฐกิจดำเนินงานจัดเตรียมความอำนวยความสะดวกและบริการด้านต่างๆ ทั้งที่พัก ร้านอาหาร ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยเพื่อรองรับการท่องเที่ยวนานาชาติ ซึ่งจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคม สถานที่ท่องเที่ยว และจัดเตรียมการบริการ ดังกล่าว ส่งผลทำให้จังหวัดเชียงใหม่เริ่มเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติและมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเริ่มทยอยเข้ามาท่องเที่ยว(ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, 2549:52-56) จนถึงขั้นที่ว่าสามารถดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นต่างชาติผู้นิยมการแสวงหาประสบการณ์ชีวิตอันแปลกใหม่เดินทางเข้ามาสัมผัสเชียงใหม่เมืองท่องเที่ยวอันใหม่แห่งนี้ได้(Cohen, 1999:37)

และนั่นก็เป็นช่วงเวลาเดียวกันที่ภาพความเป็นชาวเขาอันเป็นผลมาจากการสำรวจของหมอสอนคริสต์ศาสนา การศึกษาของนักมานุษยวิทยา และการดำเนินงานพัฒนาชาวเขาทั้งของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรนานาชาติ ในช่วงระหว่าง พ.ศ 2504-2508 หรือช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 ที่ผ่านมามีได้ถูกผลิตเผยแพร่ออกสู่โลกภายนอกและคนไทยพื้นราบ ทั้งผ่านการนำเสนอทางชาติพันธุ์วรรณนา งานตีพิมพ์ต่างๆ เอกสารรายงานทางราชการ ตลอดจนสถาบันวิชาการดังเช่นสถาบันวิจัยชาวเขา เสนอข้อมูลชาวเขา จัดรูปแบบจำลองวิถีชีวิตชาวเขาในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ และมีการเสริมทัพผลิตภาพลักษณ์ชาวเขาตามสื่อประชาสัมพันธ์ของภาคเอกชน อย่างเช่น ภาพยนตร์ บทเพลง และโปสการ์ด (Leeprecha, 2002:225-227)

งานเหล่านั้นได้ส่งอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ชาวเขาและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ทั้ง เย้า มูเซอ อ่าข่า ม้ง และกะเหรี่ยง ว่าเป็น “ชาวเขา” กลุ่มชนผู้อาศัยอยู่ติดกับพื้นที่ภูเขาและธรรมชาติป่าไม้ มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมลักษณะเฉพาะแตกต่างและแสนแปลกประหลาด อันเป็นคุณลักษณะทรงเสน่ห์และสร้างแรงดึงดูดใจ กลายเป็นข้อมูลหลักติดต่อกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นชาวต่างชาติเกิดแรงปรารถนาอยากเห็นชาวเขาตัวเป็นเป็นเพื่อค้นหาและพิสูจน์ความจริง พวกเขาจึงพยายามเดินทางเข้าเขตป่าใหญ่มุ่งสู่หมู่บ้านชาวเขาโดยตัวพวกเขาเอง แต่ในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นชาวต่างชาติอีกกลุ่มใหญ่ที่มีเป้าประสงค์การเดินทางเพื่อค้นหาชาวเขาที่จริงแท้เช่นเดียวกัน แต่พวกเขาเหล่านั้นยังคงคำนึงถึงความปลอดภัย และมีความต้องการคำแนะนำชี้แนะพร้อมทั้งการบริการเล็กน้อยๆเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง ดังนั้นประมาณ ปี

พ.ศ. 2514-2516 หรือต้นปีคริสต์ทศวรรษที่ 1970 จึงก่อกำเนิดธุรกิจการนำเที่ยวหมู่บ้านชาวเขา ขึ้นมาโดยคนพื้นถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ชื่อกิจการที่ถูกรเรียกว่า “บริษัททัวร์ป่า” เพื่อตอบสนองและอำนวยความสะดวกให้ความปรารถนาค้นหาหมู่บ้านชาวเขาของนักท่องเที่ยวเหล่านั้นให้เป็นจริง แลกค่ากับเงินตอบแทนที่สามารถต่อรองกันได้ในราคาแสนประหยัดเหมาะกับเงินในกระเป๋าของนักท่องเที่ยววัยรุ่นต่างชาติ การเปิด “บริษัททัวร์ป่า” เป็นการลงทุนที่มีการใช้เงินไม่มากนัก เป็นเพียงการเปิดห้องเช่าขนาดเล็ก ครอบๆ บริเวณเกสต์เฮาส์หรือศูนย์อาหาร โดยการจัดร้านแบบเรียบง่ายมีเพียงโต๊ะและบอร์ดเสนอรายละเอียดการเดินทางพร้อมแผนที่ที่ร่างเขียนจากมือ แทรกภาพระดับรูปชาวเขาและข้อมูลอันคัดลอกมาจากงานเขียนวิชาการชาวเขา

ในช่วงปลายช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 ทั้งนี้ “บริษัททัวร์ป่า” ได้เริ่มเสนอขายการนำเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวชม (sign seeing tour) ก่อนเป็นรูปแบบแรก คือ การพาเที่ยวชมเฉพาะหมู่บ้านม้งคอยปุยบนคอยสุเทพที่ใช้เวลาเพียงหนึ่งวัน ซึ่งการบริการดังกล่าวได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แต่แรงปรารถนาของนักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสชีวิตชาวเขาที่ห่างไกลยากต่อการเข้าถึงมีมากกว่านั้น ทำให้บริษัทต้องปรับเส้นทางการเดินทางให้มีรสชาติผจญภัยเข้มข้นยิ่งขึ้น โดยการเข้าไปบุกเบิกพื้นที่ภูเขาติดชายแดนพม่า อันมีชาวเขาหลากหลายชนเผ่าทั้งเข้า มูเซอ อาข่า ม้ง กะเหรี่ยง และลาหู่ เข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายตัวทางตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายหรือบริเวณตอนเหนือของแม่น้ำกกให้เป็นจุดหมายปลายทาง เพื่อเสนอขายบริการนำเที่ยวบ้านชาวเขาในรูปแบบทัวร์ป่า (jungle tour) บริการนำเที่ยว เดินป่า พาเที่ยวชมและนอนหมู่บ้านชาวเขาที่ใช้เวลาเดินทางถึงสามและห้าวัน

ฉะนั้นภายใต้การค้นหาเพื่อนำเสนอการเดินทางท่องเที่ยวผจญภัยดังกล่าวจึงส่งผลทำให้ใน ปี พ.ศ. 2517 การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าก่อตัวขึ้น ณ หมู่บ้านชาวเขา บริเวณทางตอนเหนือของแม่น้ำกก(รวมเป็นแห่งแรกของประเทศไทย บริเวณดังกล่าวจึงค่อยๆถูกเปิดพื้นที่ให้กลายเป็นบ้านพักปลายทางเส้นทางทัวร์ และถูกดึงใช้เข้ามาพัวพันเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการผจญภัย ปรารถนาความแปลกทางชาติพันธุ์ และค้นหาความจริงแท้ ภายใต้การดำเนินการเชิงธุรกิจของบริษัททัวร์ป่าและไกด์ป่า(Cohen, 1999: 32-82)

หลังจากนั้นระหว่างช่วง ปี พ.ศ. 2518-2526 หรือ ปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ถึง ต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1980 การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าได้รับความนิยมและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวต่างชาติมากขึ้น การดำเนินธุรกิจดังกล่าวก่อให้เกิดรายได้และส่งผลทำให้มีการเปิดบริษัททัวร์ป่าเพิ่มมากขึ้นทั้งในตัวเมืองเชียงใหม่และเชียงราย รวมถึงมีไกด์ป่าอิสระออกมารับงานเองเพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก การเติบโตของธุรกิจนำเที่ยวบ้านชาวเขา ณ ช่วงเวลานั้น จึงเต็มไปด้วย

การแข่งขัน ทั้งในเรื่องราคา รูปแบบการขายผ่านการจัดบอร์ดแสดงภาพชาวเขาพร้อมกิจกรรม แผนที่ และแผนที่ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการ โฆษณาชวนเชื่อถึงหมู่บ้านชาวเขาแหล่งไปเยือนนั้นว่านักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกสนานจากการเดินป่าท่ามกลางธรรมชาติและป่าเขา อันจะได้รับประสบการณ์แสนตื่นตาตื่นใจจากการผจญภัยค้นหาชาวเขาของจริงแท้และหลากหลายสีสันที่ยังคงสวมชุดประจำเผ่าดำรงวิถีแบบดั้งเดิม อาศัยท่ามกลางธรรมชาติแสนห่างไกลยากต่อการเข้าถึง และมีความบริสุทธิ์ใสไร้ซึ่งนักท่องเที่ยวและสิ่งทันสมัย ราวกับว่านักท่องเที่ยวได้บินข้ามสู่โลกอีกโลกหนึ่งที่มีความแตกต่างจากชีวิตของตน

ส่วนการเติบโตในพื้นที่ทางตอนเหนือของแม่น้ำกอนั้น ได้มีการตระเตรียมสร้างบรรยากาศการเดินทางให้เล้าใจมากขึ้น ทั้งการบริการล่องแพแม่น้ำกก โดยคนพื้นถิ่นภาคเหนือ และเปิดจีซังท่องเที่ยวโดยคนกระเหรี่ยง ส่วนไค้ป่านั้นก็ยังคงบุกเบิกเปิดทางหมู่บ้านชาวเขา ขยายไปเรื่อยๆ จนถึงบริเวณดอยแม่สลองจังหวัดเชียงราย เพื่อค้นหาหมู่บ้านชาวเขาที่ห่างไกล บริสุทธิ์ไร้ความเจริญ รองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่วนด้านหมู่บ้านชาวเขานั้น ก็ได้รับการสร้างสัมพันธ์จากไค้ป้าเพื่อให้เปิดบ้านรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือฝรั่งได้เข้าพักนอนเกือบทุกคืน แลกกับการได้ค่าตอบแทนจากไค้ป้าคืนละ 10 บาทต่อนักท่องเที่ยวหนึ่งคน และบางครั้งอาจจะต้องจัดการเดินประกอบพิธีกรรมประจำเผ่าให้นักท่องเที่ยวชม หรือต้องสรรหาพื้นม้วนอัดยาฝิ่นให้นักท่องเที่ยวสูบ หากไค้ป้าเรียกร้องและเสนอค่าตอบแทน(Cohen, 1999: 32-82) จากการการแข่งขันและเติบโตของการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า ณ ครั้งนั้น ได้ส่งผลทำให้พื้นที่ทางตอนเหนือของแม่น้ำกก กลายเป็นอาณาบริเวณการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าไปในที่สุด อันเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือฝรั่งจำนวนมาก เดินทางหลังไหลเข้ามาสัมผัส สีสันแห่งการผจญภัย ล่องแพ จีซัง เดินป่า นอนชาวเขา และสูบยา

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2530 อันเป็นปี “ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย”(Visit Thailand Year)รัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนอย่างเป็นทางการ โดยการนำชาวเขาเข้าเป็นองค์ประกอบสำคัญของยุทธการเสนอขายความเป็นไทยสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับโลก จึงทำให้ในช่วงปี พ.ศ. 2526-2533 ทัวร์ป่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ถึงกระทั่งขยายพื้นที่และเปิดการท่องเที่ยวทัวร์ป่าไปในพื้นที่อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น อำเภอแม่ริม อำเภอแม่แตง อำเภอเชียงดาวในเขตจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอนทั้งในอำเภอแม่สะเรียงและปาย จนทำให้พื้นที่ภาคเหนือตอนบนของไทยกลายเป็นภูมิภาคอันมีชื่อเสียงในเรื่องการท่องเที่ยวชาวเขาไปในที่สุด

นอกจากนั้นยังได้มีการต่อยอดขยายในระดับกว้างที่นอกเขตพื้นที่การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า โดยการนำความเป็นชาวเขาไปใช้เชิงธุรกิจท่องเที่ยวด้านอื่นๆ ทั้งในรูปแบบการแสดงเต้นระบำ การขายงานหัตถกรรมของที่ระลึก การจัดงานเทศกาลประเพณี (Cohen, 1999: 32-82) ตลอดจนนำ

ชาวเขามาจัดฉากจำลองวิถีชีวิตเรียกเก็บเงินค่าตัวเข้าชม ทั้งนี้การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวชาวเขาดังกล่าวได้ผสมโรงดำเนินงานควบคู่กับการผลิตภาพลักษณ์ชาวเขา ตอกย้ำความแปลกทางชาติพันธุ์และความจริงแท้ของชาวเขาผ่านทางประสมสื่อและกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโฆษณาการท่องเที่ยว สารคดีการท่องเที่ยว แผ่นพับและคู่มือต่างๆ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) ดังที่เราจะพบการติดตั้งป้ายโฆษณาภาพชาวเขาเผ่าต่างๆ ตามเขตพื้นที่เมืองในภาคเหนือทั้ง จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และแม้กระทั่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็ได้นำรูปภาพหญิงสาวชาวเขาเข้ามาสวมหมวกประจำเผ่าขยายภาพเป็นป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ติดตั้งตรงทางเข้าสนามบินนานาชาติเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2542-2546 ภายใต้อแคมเปญ “Amazing Thailand และ Unseen in Thailand” Campaigns (Leeprecha, 2002:225-227)

ทั้งนี้ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวชาวเขาจะมีรูปแบบหลากหลายขึ้น แต่ทว่าการท่องเที่ยวแบบทัวร์ปาก็ยังคงดำเนินกิจการตามแบบฉบับเดิมอยู่จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าการท่องเที่ยวแบบชาวเขาจะเสื่อมความนิยมลง เพราะชาวเขามีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยตอบรับการพัฒนาของรัฐบาล ซึ่งการดำเนินงานจากอดีตจนถึง ณ ปัจจุบันบนการคงรูปเดิมของทัวร์ป่าได้ถูกมองว่าเป็นการจัดฉากความจริง (stage authenticity) ขึ้นมา ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีจินตนาการต่อชาวเขาว่าเป็นชนเผ่าที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ห่างไกล และมีลักษณะสังคมบรรพกาลอันเป็นผลภาพจินตนาการซึ่งก่อตัวมาจากน้ำมือการสร้างของบริษัททัวร์ป่าและไกด์ป่าโดยการดึงความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งอยากสัมผัสชีวิตชาวเขาในรูปแบบอดีตมาใช้เป็นทรัพยากรในการผลิตโฆษณานำเสนอบนแผ่นพับต่อนักท่องเที่ยว และสำหรับตัวชาวเขาเองก็รับรู้ถึงภาพจินตนาการดังกล่าวด้วยเช่นกัน จึงทำให้พวกเขาดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวของพวกเขาให้มีสีสันที่หลากหลาย มีเสน่ห์แบบดั้งเดิม และทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความหลงใหลอยากเข้าเยี่ยมชมหมู่บ้าน (Cohen, 1999: 32-82)

นอกจากนั้นการดึงชาวเขามาพัวพันการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าและรูปแบบอื่นๆ ได้สะท้อนถึงกระบวนการทำให้ชาวเขากลายเป็นสินค้าในการท่องเที่ยว อันทำให้ชาวเขาถูกทำให้เป็นวัตถุดิบค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวจ้องมองดูความแปลก (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) ก่อให้เกิดภาพตายตัวและหยุดนิ่งทำให้ชาวลาหู่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ถูกเหมารวมในความหมาย “ชาวเขา” เป็น “ชนดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลง” “ไม่แปดเปื้อนอารยธรรมสมัยใหม่” “อยู่ห่างไกลและยังไม่ถูกทำลาย” และ “เกือบไม่มีใครรู้จัก” (Cohen, 1999: 32-82) ถูกผลิตขึ้นซ้อนเพิ่มรวมกับภาพลักษณ์ชาวป่าชาวคอย คอมมิวนิสต์ ค้ายาเสพติด ผู้การทำลายป่า ที่มีเคยเลือนหาย เพราะรัฐบาลยังคงดำเนินส่งเสริมชาวเขาให้เป็นสินค้าการท่องเที่ยวควบคู่กับนโยบายกลืนกลายให้เป็นไทยปราบปรามยาเสพติด ควบคุมเปลี่ยนวิถีการผลิตส่งผลทำให้ภาพลักษณ์ “ชาวเขา” ในการท่องเที่ยวประเทศไทยจึงมีลักษณะที่ขัดแย้งภายในการนำเสนอ ขณะที่การปลูกฝังรัฐมองเป็นภัยคุกคาม

จำเป็นต้องปราบปราม จุดขายสำคัญของความเป็นชาวเขาที่จริงแท้ในการท่องเที่ยวกลับเป็น ทุ่ง ดอกฝิ่นที่สวยงาม หรือการค้าแรงงาน โดยการทำให้ไร่ในพื้นที่ป่าเป็นสิ่งที่รัฐมองว่าเป็นอันตรายต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ แต่การค้าแรงงานและการทำไร่อยู่ในป่ากลับเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับธุรกิจทัวร์ป่า การนำชาวเขาเข้าไปพัวพันกับการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชาวเขาคือวัฒนธรรม ประเพณีไม่เป็นจริงของหมู่บ้านอีกต่อไป แต่ต้องไปตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ความหมาย ทางวัฒนธรรมประเพณีถูกเปลี่ยนแปลงไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปกติ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2541) เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างชาวเขาและบริษัททัวร์ ไม่สามารถกระจายรายได้ให้กับชาวเขาและทำ ให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่ไร้อำนาจต่อรอง

แม้กระนั้นชาวเขาบางกลุ่มได้มีการปรับตัวต่อการท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จใน การธุรกิจการค้าในการจำหน่ายสินค้าทางชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะ ชาวม้ง ลิซอ อาข่าและลาหู่ ต่างผันตัวเป็น ทั้งผู้จำหน่าย ผู้ผลิตหรือ ขายส่งหรือพ่อค้าคนกลางในการผลิตหัตถกรรมของพวกเขา ส่วนการ ท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าชาวเขามีการปรับตัวยอมรับนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการ ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Leeprecha, 2003, p.225) ภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐและองค์กรพัฒนา เอกชนที่นำเสนอบนความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือการพัฒนาให้ชาวเขาสามารถ บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตัวเขาเองนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ ทั้งนี้ชาวลาหู่บ้านยะดูพื้นที่การศึกษาก็เป็นชุมชนหนึ่งที่ถูก ผนวกให้เข้าร่วมจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บนความคาดหวังว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จะทำให้ ชาวเขามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การสร้างพลังในการควบคุม ต่อรอง และสามารถ ย้อนกลับแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพวกเขา

2.4 โฮมสเตย์บ้านยะดู²

2.4.1 ชุมชนชาวลาหู่บ้านยะดู

โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูเป็นชุมชนชาวลาหู่ผู้ที่ตั้งถิ่นฐาน ณ บริเวณสันดอยบ่อเขต พื้นที่ป่าสงวนของอุทยานแห่งชาติแม่ น้ำกกที่มีสถานะเป็นกลุ่มบ้านบริวารของหมู่บ้านแห่งหนึ่งใน เขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อันมีระยะห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 26 กิโลเมตร ปัจจุบันบ้านยะดูประกอบด้วยครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 42 หลังคาเรือน มีจำนวน ประชากรทั้งหมด 172 คน แบ่งเป็นชาย 87 คน หญิง 85 คน และมีพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมด 20 ไร่

² นามสมมติ

ด้วยเหตุของการตั้งถิ่นฐานบนเทือกเขาสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 875 เมตรนี้เอง พื้นที่อยู่อาศัยของบ้านยะดูแห่งนี้จึงเป็นพื้นที่ควบคุมพิเศษภายใต้การกำกับของกรมป่าไม้ โดยเริ่มจากประมาณพ.ศ. 2521-2522 พื้นที่ทำกินของบ้านยะดูได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2522 และถูกจัดระเบียบชุมชนและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตต้นน้ำลำธารตามโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทยเร่งรัดต้นน้ำลำธาร(รพต.) พ.ศ. 2535-2539 การใช้ที่ดินของบ้านยะดูจึงถูกกำหนดเขตที่อยู่อาศัย เขตที่ทำกินและพื้นที่ป่าไม้ออกจากกันอย่างชัดเจน และถูกจัดเป็นรูปหมู่บ้านป่าไม้ถือครองที่ดินได้ครอบครัวยุคไม่เกิน 15 ไร่ (สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน, 2535) จึงส่งผลทำให้การดำเนินการเพาะปลูกพืชนั้นอยู่ภายใต้การจำกัดขอบเขตการใช้พื้นที่ของกรมป่าไม้ที่อนุญาตให้ใช้เป็นพื้นที่ทำกินเพื่อการเกษตรเท่านั้น แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในการถือครองหรือขายทอดตลาดได้ และไม่มีสิทธิขยายพื้นที่เพิ่มเติมจากจำนวนพื้นที่กรมป่าไม้กำหนดไว้ การทำไร่สำหรับชาวบ้านยะดูในปัจจุบันจึงไม่สามารถใช้วิธีแบบหมุนเวียนกลับไปกลับมาระหว่างจำนวนพื้นที่ต้นบุกเบิกเพิ่มเติมครั้งแต่เดิมได้ การเพาะปลูกข้าวไร่จึงเป็นการเพาะปลูกในพื้นที่เดิม มีการลงทุนซื้อปุ๋ยและสารเคมีเข้ามาช่วยเมื่อดินทำไร่นั้นเสื่อมสภาพลง ซึ่งจำนวนพื้นที่เฉลี่ยที่ชาวบ้านยะดูได้รับอนุญาตให้ทำกินอยู่ประมาณครัวเรือนละ 1- 2 แห่ง ทั้งนี้ยังไม่ได้มีการวัดพื้นที่การถือครองเป็นหน่วยวัดมาตรฐานว่าชาวบ้านมีสิทธิทำกินจำนวนครัวเรือนละกี่ไร่ แต่สำหรับอาณาเขตพื้นที่ป่าในการดูแลของกรมป่าไม้มีการปักหลักล้อมรั้วแสดงอาณาเขต หรือสามารถสังเกตด้วยตาเปล่าตามความเข้าใจของชาวบ้านว่าตรงพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ด้วยต้นไม้หรือเป็นพื้นที่ปลูกป่าบริเวณตามขอบบริเวณพื้นที่ไร่ข้าวไร่คือพื้นที่ครอบครองของกรมป่าไม้ ดังคำอธิบายของ “อู่แล” อดีตผู้นำหมู่บ้านซึ่งบอกอาณาเขตพื้นที่ทำกินของบ้านยะดู “ปุ่น....ตรงที่ต้นไม้ขึ้นเขียวๆหนักๆ ปุ่น...ที่ป่าปลูกอันแน่ ตรงอิมขอบไฮ่เฮอัน นั้นนะเป็นที่ป่าไม้ไฮ่ที่ขอบสนๆ ต้นไม้เขียวล้อมไฮ่ชาวบ้านนี้ใช้หมดเลยที่ของป่าไม้”

นอกเหนือจากการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่าสงวนแล้ว บ้านยะดูยังตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จากลักษณะเฉพาะของตำบลแหล่งที่ตั้งบ้านยะดูอันมีจำนวนประชากรถึงร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดเป็นชาวเขาทั้งเผ่า ลahu, อาข่า, เมี่ยน และ กระเหรี่ยง ซึ่งด้วยลักษณะประชากรดังกล่าว หลายชนเผ่าในตำบลนี้จึงตกอยู่ในสภาวะความเป็นชายขอบจากการพัฒนาภาครัฐและจำกัดขอบสถานะการปกครองเป็นหมู่บ้านบริวารมิให้ขยายตัว บนพื้นฐานความหวาดระแวงในเรื่องความมั่นคงแห่งชาติและหวาดกลัวปัญหาเสียดิตต่อชาวเขา ส่งผลทำให้ท้องที่แห่งนี้จึงถูกชะลอการเจริญเติบโตและมักถูกละเลยการพัฒนาจากภาครัฐแม้ว่าจะเป็นตำบลนี้ที่อยู่ในเขตการปกครองอำเภอเมืองเชียงรายก็ตาม ดังถ้อยคำบ่นของเจ้าหน้าที่อำนวยการพื้นที่ถิ่นที่สามารถแสดงถึงความคืบหน้าของพื้นที่ได้ว่า “ดูสิ ที่นี่เป็นอำเภอเมืองนะแต่กลับต่างกันลิบลับ

ภาพเป็นอำเภอเมืองจริง แต่การพัฒนาความเจริญกลับตรงกันข้าม บางหมู่บ้านห่างจากตัวเมืองถึง 40 กิโลเมตร เส้นทางไม่สะดวกเป็นทางลูกรัง เพราะเป็นชาวเขาอยู่ในดอย ยากต่อการพัฒนา มีปัญหาขาดเสถียรภาพ กลัวความมั่นคง ทั้งที่จริงตำบลนี้เป็นตำบลที่ใหญ่มากนะ มีโอกาสเป็นอำเภอได้เลยแต่ทางการไม่ยอมเพราะกลัวความมั่นคงและยาเสพติด”

ทั้งนี้ยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่ชาวบ้านยะดู่ต้องประสบและสามารถสะท้อนความเป็นชายขอบการพัฒนาจากรัฐ ดังเช่น กรณีการตกลงการลงสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวเขาพ.ศ. 2517 และการจัดทำทะเบียนบุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2532 อันส่งผลให้สมาชิกบ้านยะดู่ได้รับสัญชาติไทยล่าช้ากว่าชาวเขาพื้นที่อื่นในจังหวัดเชียงรายและได้รับบัตรประชาชนเมื่อ ปี พ.ศ. 2550 ผ่านมาหนึ่ง หรือในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บ้านยะดู่มักจะได้รับเป็นพิจารณาเป็นอันดับสุดท้าย ดังเช่น การสร้างถนนทางลูกรังเมื่อปี พ.ศ. 2540 หรือการติดตั้งไฟฟ้าโซลาเซลล์ เมื่อปี พ.ศ. 2549 ที่ชาวบ้านมักพูดถึงที่มาของระบบไฟฟ้าอันสะท้อนภาพการถูกละเลยว่า “บ้านยะดู่ได้รับโซลาเซลล์เป็นบ้านสุดท้ายของเชียงราย ถ้าตอนนั้นหมู่บ้านไปทั่วทั้งสส. ก็คงมีไฟฟ้าใช้แล้ว” ฉะนั้นจากสถานการณ์ชายขอบการพัฒนาจากรัฐดังกล่าว สภาพบ้านยะดู่ ณ ปัจจุบัน จึงเป็นหมู่บ้านที่ดูถูกรังคันดาร์และด้อยพัฒนาอย่างมีหน้าเป็น ไปได้หากเปรียบเทียบกับระยะทางที่ห่างจากตัวอำเภอเมืองเพียงแค่ 26 กิโลเมตร

แต่ถึงกระนั้น ท่ามกลางการขาดโอกาสทางการพัฒนาจากรัฐดังกล่าว กลับทำให้บ้านยะดู่กลายเป็นพื้นที่รองรับการช่วยเหลือสงเคราะห์ และเป็นพื้นที่เหมาะสมต่อการพัฒนา ทั้งตามแนวการทำงานสังคมสงเคราะห์ของภาครัฐ และขององค์กรพัฒนาเอกชน ดังจะเห็นได้จาก การมีบุคคลทั่วไปแวะเวียนนำเสื้อผ้ามาบริจาค มีกลุ่มนักศึกษาเข้ามาจัดกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาอย่างบ่อยครั้ง รวมไปถึงการเป็นพื้นที่รองรับการสงเคราะห์ชาวเขา ดังจะเห็นได้จาก การได้รับจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง และการได้รับการส่งเสริมปลูกพืชผลตามโครงการประชามิตรเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่า ส่วนในการพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนนั้น มีมูลนิธิหุ่นเงาเข้ามาส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา โดยการจัดโครงการพัฒนาช่วยเหลือทั้งเรื่องสัญชาติไทย การบำบัดยาเสพติด ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อป้องกันการค้ามนุษย์ เป็นต้น

และด้วยลักษณะของพื้นที่อันมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และการดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่เขตป่าดังกล่าว บ้านยะดู่และหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่นๆ ณ บริเวณแม่น้ำกก จึงได้รับความสนใจจากบริษัททัวร์เปิดพื้นที่ให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่านับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 จนถึงปัจจุบัน ฉะนั้นพื้นที่ที่อยู่อาศัยบ้านยะดู่แห่งนี้จึงตั้งอยู่และเป็นส่วนหนึ่งของอาณาบริเวณการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าซึ่งสามารถสะท้อนจากอาณาเขตการติดต่อของบ้านยะดู่ได้ดังนี้ ทิศใต้มีอาณา

เขตเชื่อมต่อกับหมู่บ้านกระเหรี่ยงแหล่งรวมศูนย์ทัวร์ช้างและจุดกระจายตัวนักท่องเที่ยวทัวร์ป่าบริเวณแม่น้ำกก ทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดต่อกับสวนป่าจุดจอดช้างและสถานที่พักรับประทานอาหารกลางวันก่อนเดินขึ้นเขา ด้านทิศตะวันตกมีอาณาเขตติดต่อกับผืนป่าของหน่วยรักษาต้นน้ำหรือเส้นทางเดินป่าสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางต่อไปยังหมู่บ้านชาวเขาถัดไป และสุดท้ายคือทิศเหนือมีอาณาเขตติดกับน้ำตกจุดแวะพักและสิ้นสุดการเดินทางทัวร์ป่าก่อนเดินทางกลับเข้าสู่ตัวเมือง

ทั้งนี้ท่ามกลางอาณาบริเวณการท่องเที่ยวทัวร์ป่าดังกล่าว บ้านยะดูได้มีตำแหน่งแห่งที่เป็นหมู่บ้านชาวเขาจุดหมายปลายทางและแหล่งที่พักนอนให้นักท่องเที่ยว ปัจจุบันบ้านยะดูจึงมีนักท่องเที่ยวและอาสาสมัครทั้งชาวไทยและต่างชาติ เดินเข้าแวะชมนอนพักบ้านในแต่ละวันเพื่อเข้ามาสัมผัสชีวิตชาวเขาและด้วยเหตุนี้เอง สภาพบ้านเรือนของบ้านยะดู ณ ปัจจุบัน จึงมีความแตกต่างจากหมู่บ้านชาวเขาอื่นในตำบลเดียวกันที่มีการสร้างเป็นบ้านไม้สองชั้นตามสมัยนิยม แต่สำหรับบ้านยะดูแล้ว พวกเขายังคงสร้างบ้านตามแบบฉบับลาหู่ดั้งเดิมเหมือนดังรูปภาพที่เราสามารถพบในงานชาติพันธุ์วรรณนาเมื่อ 30 กว่าปีก่อน (หรือตามการประชาสัมพันธ์ของบริษัททัวร์ป่า การท่องเที่ยวประเทศไทย และมูลนิธิหูนงา) นั่นก็คือ บ้านเรือนเกือบทั้ง 42 หลังภายในหมู่บ้าน ล้วนแล้วแต่เป็นกระท่อมไม้ยกพื้น ที่พื้นเรือนและฝาบ้านนั้นสร้างมาจากไม้ไผ่และมุงหญ้าคาในส่วนหลังคา แต่จะมีบ้างที่บางบ้านอาจเริ่มมีการประยุกต์ใช้เสาคอนกรีตแทนเสาไม้และปูหลังคาเป็นกระเบื้องแทนหญ้าคา

ดังนั้น จากสภาพพื้นที่และการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านยะดูข้างต้น สามารถสะท้อนความพิเศษของพื้นที่ จากการปะทะสัมพันธ์กับบุคคล องค์กร อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น องค์กรหน่วยงานรักษาต้นน้ำ มูลนิธิหูนงา บริษัททัวร์หรือว่านักท่องเที่ยว ทั้งกลุ่มแบคแพ็คเกอร์ อาสาสมัคร นักศึกษา ซึ่งล้วนแล้วแต่เข้ามาร่วมสร้างความหมายและกำกับควบคุมบ้านยะดูภายใต้สถานะเงื่อนไขแตกต่างกันไป บ้านยะดูแห่งนี้จึงอะไรที่มากกว่าที่อยู่อาศัยเพื่อการดำรงชีพของชาวลาหู่ (อันแวดล้อมโดยชาวเขาหลากหลายชาติพันธุ์) แต่บ้านยะดูยังมีลักษณะพื้นที่ ที่เป็นทั้งพื้นที่ที่ถูกควบคุมการใช้ทรัพยากรของกรมป่าไม้ เป็นทั้งพื้นที่ที่เฝ้าระวังภัยความมั่นคงแห่งชาติ และยาเสพติดซึ่งขยายผลทำให้บ้านยะดูตกอยู่ในสภาวะการฉวยโอกาสจากการพัฒนาภาครัฐ แต่ทว่าอีกด้านหนึ่งบ้านยะดูกลับกลายเป็นพื้นที่การพัฒนา อันเหมาะสมต่อการพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชน และเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสชีวิตชาวเขาแสดงถึงการเชื่อมต่อแบบโลกาภิวัตน์ และท่ามกลางลักษณะพื้นที่พิเศษดังกล่าว บ้านยะดูแห่งนี้ จึงมีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนี้

สภาพเศรษฐกิจของชาวลาหู่บ้านยะดูนั้น เป็นรูปแบบการหาเลี้ยงชีวิตแบบวันต่อวัน โดยการดำรงชีพจากการทำข้าวไร่ข้าว พลูข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ หาของป่า และรับจ้างทั่วไปอัตราวันละ 150 บาท ซึ่งการดำรงชีพดังกล่าวถือว่าเป็นอาชีพหลักของสมาชิกส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน โดยมีจำนวนถึง 32 หลังคาเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 76 ของจำนวนหลังเรือนทั้งหมด ซึ่งสมาชิกกลุ่มนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนละประมาณ 20,000-30,000 บาทต่อปี ส่วนกลุ่มสมาชิกผู้มีรายได้สูงสุดของบ้านยะดูนั้นคือ กลุ่มบ้านแจกประจำ เป็นครัวเรือนที่มีรายได้หลัก จากการรับแขกนักท่องเที่ยว ประมาณเดือนละประมาณ 5,000- 20,000 บาท ซึ่งกลุ่มนี้มีจำนวนเพียง 3 หลังคาเรือนเท่านั้นหรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของจำนวนหลังเรือนทั้งหมด ส่วนสมาชิกกลุ่มสุดท้ายคือ ครัวเรือนที่รายได้อยู่ระหว่างสองกลุ่มข้างต้นอันมีรายได้พิเศษจากการรับหน้าที่เป็น “ไกด์หุ้เงา” หรือเปิดร้านค้าขายของชำ ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากกลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่ของผู้ของหมู่บ้านประมาณเดือนละ 1,000-2,000 บาท ซึ่งสมาชิกกลุ่มนี้มีจำนวน 7 หลังคาเรือนหรือประมาณร้อยละ 14 ของจำนวนหลังเรือนทั้งหมด แต่ทั้งนี้ สมาชิกเกือบทุกหลังคาเรือนในบ้านยะดู จำนวน 40 หลังคาเรือนนั้น ยังมีรายได้เสริมจากการเปิดบริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เฉลี่ยแล้วครัวเรือนละประมาณ 2,000 - 3,000 บาทต่อปี และอาจมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยจากขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักตั้งแต่ 20 - 5,000 บาท

ส่วนรายจ่ายชาวลาหู่บ้านยะดูนั้น ส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารในการอุปโภคบริโภค รวมถึงค่าขนของลูกๆ ประมาณวันละ 50-150 บาท และอาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเป็นค่าเดินทางไปตัวเมืองหรือสถาน ต่าง ๆ ทั้งค่าน้ำมันรวมค่าจ้างสมาชิกในหมู่บ้านขับมอเตอร์ไซด์ในอัตราค่าเสียเวลาวันละประมาณ 200- 300 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายในระดับเงินก้อนใหญ่จำนวนตั้งแต่ 3,000 - 20,000 บาทนั้น เป็นค่าใช้จ่ายในการลงทุนปูย สารเคมีในการเกษตร ค่าใช้จ่ายเทศกาลกินวอ ค่าผ่อนซื้อมอเตอร์ไซด์ และค่าใช้จ่ายในการเรียนหนังสือสำหรับครอบครัวที่ส่งบุตรไปเรียนนอกพื้นที่หมู่บ้าน แต่ทั้งนี้การลงทุนกาเกษตรบ้านยะดูจะต้องจ่ายค่าบริการขนส่งเพิ่มเติมจากปัญหาการคมนาคมถนนลูกลังที่ไม่สะดวกในดังเช่นการจ่ายค่าจ้างขนข้าวโพดในราคากระสอบละสิบบาท หรือครั้งละประมาณ 1,000-2,000 บาท ต่อการนำสินค้าเกษตรไปขายในแต่ละครั้ง..และเมื่อชาวบ้านยะดูประสบภาวะเงินขาดมือ พวกเขาจะใช้วิธีระดมเงินในการกู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านและมูลนิธิหุ้เงา หรืออาจหยิบยืมจากเพื่อนบ้านและบุคคลผู้มีฐานะในหมู่บ้าน โดยอัตราหนี้สินของแต่ละครัวเรือนอยู่ประมาณที่ 2,000-10,000 บาทต่อปี...ฉะนั้นจากระบบรายรับรายจ่ายของบ้านยะดูข้างต้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าสภาพเศรษฐกิจของบ้านยะดูนั้น เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตหาเงินเลี้ยงชีพแบบวันต่อวัน เหมือนดังคำพูด “จะบ่วย” หนึ่งในสมาชิกบ้านยะดู สะท้อนเรื่องค่าใช้จ่ายในการกินอยู่ในแต่ละวันของเขาว่า “เงินที่หาได้...บ่พอกิน... ค่านี๊กะ... ค่าขนนลูก ค่า...

ซื้อกิน..ซื้อกิน..หาได้วันหนึ่ง...หมดไป..หมดไป ก็หาใหม่ เก็บหน่อขายนิกะ หางานรับจ้างได้ ก็กิน...ก็กิน...น้ำพริกอย่างเดียว”

ส่วนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจหรือระบบสาธารณูปโภคของบ้านยะดูนั้น การคมนาคมและการสื่อสาร ชาวบ้านยะดูจะใช้ถนนเส้นทางเข้าสู่ตัวเมืองหลักอันมีระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร แบ่งเป็นถนนลาดยางจากตัวเมืองถึงปากทางเข้าน้ำตก 17 กิโลเมตร และต่อโดยถนนลูกรังถึงบ้านยะดู 4 กิโลเมตร ทั้งนี้บ้านยะดูยังมีเส้นทางเดินป่าและทิวไร่ข้างอีกหนึ่งเส้นทาง ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากหมู่บ้านกระเหรี่ยงติดน้ำตกทางทิศเหนือ อันมีระยะทาง 7 กิโลเมตรและใช้ระยะเวลาเดินเท้าหรือนั่งช้างประมาณ 2 ชั่วโมง ส่วนระบบการสื่อสารนั้น ชาวบ้านยะดูส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือใช้มากกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยบ้านยะดูสามารถรับสัญญาณโทรศัพท์มือถือได้ทั้งระบบ GSM, DTAC และ TRUE การใช้งานโทรศัพท์ส่วนใหญ่เป็นการพูดคุยกันระหว่างญาติพี่น้อง และใช้รับสายประสานงานติดต่อเรื่องนักท่องเที่ยวเข้าพัก ทั้งนี้อาจมีการเปิดฟังชั่นพิเศษรับสัญญาณโทรทัศน์เมื่อพลังงานไฟฟ้าหมด

ด้านไฟฟ้า ปัจจุบันบ้านยะดูมีไฟฟ้าใช้จากระบบโซลาร์เซลล์ทุกหลังคา โดยโครงการจัดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าเข้ามาติดตั้งให้กับชาวบ้านเมื่อปี พ.ศ. 2549 ชาวบ้านเรียกกันว่า “โซลาร์เซลล์ทักษิณ” โดยกระแสไฟฟ้าจากระบบโซลาร์เซลล์นั้นชาวบ้านจะใช้เป็นพลังงานในการให้ความสว่าง ใช้เปิดโทรทัศน์ เครื่องเล่นดีวีดีและเครื่องเสียงในยามค่ำช่วงเวลาพักผ่อนหลังจากการทำงานในภาคเช้า ซึ่งพลังงานไฟฟ้าโซลาร์เซลล์แต่บ้านจะหมดพลังงานไฟฟ้าในเวลาประมาณ 21.00 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศว่าวันนั้นมีแสงอาทิตย์มากน้อยเพียงใด แต่ในปัจจุบันในบางบ้านประมาณ 1-3 หลังคาเรือน ระบบโซลาร์เซลล์ไม่สามารถใช้งานและไม่สามารถซ่อมแซมได้เพราะไม่มีหน่วยงานภาครัฐรองรับการซ่อมบำรุง บ้านดังกล่าวจึงกลับไปอาศัยแสงไฟจากกองไฟและแสงเทียนดั้งเดิม ส่วนด้านประปา ใช้ระบบน้ำประปาภูเขาซึ่งมีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์มาจากห้วยหมากเกลี้ยงบรรจูลงถังกักเก็บน้ำบริเวณหน้าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านยะดูหรือโรงเรียนที่ชาวบ้านเรียกกัน กระจายให้สมาชิกแต่บ้านได้ใช้อุปโภคบริโภค การบริการด้านการค้า มีร้านขายของชำจำนวน 1 ร้าน โดยการซื้อสินค้าจากตัวเมืองเชียงรายดำเนินการจำหน่าย ขน อาหารแห้ง เครื่องปรุง เครื่องดื่ม เบียร์และสุราให้แก่ชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ในช่วงเช้าเวลา 08.00 น. และช่วงเย็นเวลา 17.00 น. ของทุกวัน มีรถมอเตอร์ไซด์พ่อค้าคนเมือง(ลาหู่หมายถึงคนไทยภาคเหนือ)และพ่อค้าชาวอาข่าขึ้นมารับบริการขายอาหารสดและอาหารสำเร็จ เช่น เนื้อหมู เนื้อปลา ผักสดตามฤดูกาล และขนนต่างๆ บางวันของแต่ละช่วงอาทิตย์ อาจมีพ่อค้าชาวไทยจากถิ่นต่างๆและเวียน เข้ามาแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าแก่ชาวบ้านยะดู ไม่ว่าจะเป็น ถังพลาสติก ผลไม้ ไข่ หอมแดง กระเทียม และรวมไปถึง

สินค้าขนานใหญ่อย่างเช่น ตู้ หรือ ที่นอน หรือแม้กระทั่งการเสนอขายประกันชีวิตจากตัวแทนต่างๆ ซึ่งสินค้าที่นอกเหนือจากการบริการการค้าในหมู่บ้านข้างต้นแล้วชาวลาหู่จะเข้าไปซื้อในตลาดตัวเมืองเชียงราย

การเข้าถึงและรับบริการจากภาครัฐของบ้านยะคูนั้น แบ่งเป็นด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุขดังนี้ ด้านการศึกษา บุตรหลานชาวบ้านยะคูนส่วนใหญ่เรียนหนังสือ ณ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง ซึ่งสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านยะคูนที่จัดสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2540 เปิดสอนในระดับชั้นประถมศึกษาและให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนในระดับผู้ใหญ่ โดยมีครูการศึกษานอนโรงเรียนดำเนินการสอนทุกระดับชั้นจำนวนเพียง 1 ท่าน และเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ชาวบ้านยะคูนนิยมให้ลูกหลานไปทำงานรับจ้างในเมืองหรือให้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานพร้อมกับเรียนการศึกษานอกโรงเรียนในวันเสาร์อาทิตย์ ถึงอย่างไรมีนักเรียนจำนวน 6 คน ที่พ่อแม่ส่งเสริมให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา แบ่งเป็นระดับมัธยมต้นจำนวน 3 คน ระดับมัธยมปลายโรงเรียนจำนวน 1 คน สุดท้ายคือระดับอาชีวศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 2 คน ที่จัดได้ว่าเป็นสมาชิกในหมู่บ้านยะคูนที่มีระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบัน ส่วนระดับการศึกษาของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ไม่ได้รับการศึกษาจำนวน 93 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 24 คน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 6 คน จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย จำนวน 2 คน และกำลังศึกษาการศึกษาผู้ใหญ่นอกระบบการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจำนวน 40 คน(ทั้งนี้วัยผู้ใหญ่ที่ได้รับการศึกษามีทักษะการใช้ภาษาไทยในระดับพอใช้คือพออ่านออกและเขียนหนังสือได้บ้างจนถึงระดับพออ่านหนังสือได้บ้างแต่มีอาจเขียนผสมคำได้ก็มี

ด้านสาธารณสุข สถานพยาบาลอยู่ใกล้ที่สุดคือ สถานีอนามัยบ้านห้วยแม่ซ้ายอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 6.5 กิโลเมตร แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้าตัวเมืองเชียงรายเพื่อรับบริการ ณ โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ เพราะเนื่องจากมีบริการทางการแพทย์ที่ทันสมัยมากกว่า และสามารถใช้บริการบัตรประกันสุขภาพได้ด้วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามการรับการรักษาในระบบสาธารณสุขของรัฐชาวบ้านมักเลือกใช้บริการเมื่อมีอาการเจ็บป่วยขั้นรุนแรงหรือได้รับอุบัติเหตุหนักเท่านั้น เมื่อสมาชิกภายในหมู่บ้านมีอาการเจ็บป่วยพวกเขาดำเนินการรักษาตนเองตามวิถีลาหู่ไม่ว่าจะเป็นใช้ยาสมุนไพร นวดดึงผิวหนังบรรเทาความเจ็บปวด เป่าคาถา หรือรักษาทางจิตวิญญาณจากผู้นำทางศาสนา ดังคำบอกกล่าวของหญิงสาววัยกลางคน หนึ่งในสมาชิกของหมู่บ้านพูดคุยกับผู้ศึกษาเมื่อครั้งไปเยี่ยมไข้ถึงสาเหตุไม่ไปโรงพยาบาลเมื่อยามเจ็บไข้ของชาวลาหู่ **“คนลาหู่ มันจึงเป็นจะอิหน่า ไม่สบายที่เขาก่อนนอน...นอนอยู่บ้าน แบบอิ้ๆ บไปหาหมอกัน ตอนนั้นลูกชายที่**

รถเครื่องคว่ำมือบวม แม่พี่ก็เอายาสมุนไพรอย่างลาหู่ ตำ ๆ แปะมือ ฟัน ๆ มันก็หายของมันเป็นคนเดียว บิได้ไปหาหมอเอา

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ในส่วนของการปกครองสถานะบ้านยะดูนั้นเป็นหมู่บ้านบริวารที่ขึ้นอยู่กับปกครองระดับหมู่บ้าน โดยการส่งผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนเป็นตัวแทนในการปกครองหมู่บ้านในตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง แต่ถึงกระนั้นระบบการปกครองภายในบ้านยะดูก็ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้นำที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในลักษณะที่มีสัมพันธ์กับระบบนับถือผู้อาวุโสและการรับรู้ของคนในชุมชนเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์การตัดสินใจทำผิดกฎหมู่บ้านและละเมิดเรื่องศีลธรรม ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะวิวาท ระหว่างชาวบ้าน โดยกันเอง หรือเป็นเรื่องราวระหว่างพ่อแม่อย่างเช่นกรณีลักลอบเล่นขี้ ผู้นำจะต้องเรียกคู่อริมาชี้แจง พร้อมเรียกประชุมให้ชาวบ้านทั้งหมดหมู่บ้านมารับฟังและรับทราบเหตุการณ์ เมื่อคู่อริชี้แจงเสร็จผู้นำก็จะขอความเห็นคิดเห็นจากชาวบ้านโดยยึดข้อคิดเห็นของผู้อาวุโสเป็นหลัก หลังจากนั้นผู้นำจึงตัดสินใจซึ่งคู่อริก็ยอมรับการตัดสินใจอย่างโดยดี ทั้งนี้ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนยังสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากกรณีการเลือกผู้นำหมู่บ้านคนปัจจุบันที่เป็นหนึ่งในกลุ่มผู้มีรายได้อันดับสองในหมู่บ้าน บนการให้เหตุของชาวบ้านตามคำกล่าวของอดีตผู้นำหมู่บ้าน “อูแล” ที่ว่า “เป็นผู้นำสมัยนี้ ต้องไปนั้น ไปนี้ ขับรถเครื่องไปประชุมที่นั่น ประชุมนี้ จ่ายค่าน้ำมันและ ใช้เงินเยอะมาก ต้องเป็นคนมีตังค์ มันถึงจะอยู่ได้ ไม่มีเงินแบบเขาเป็นไม่ได้”

แต่ถึงอย่างไรภายใต้ความสัมพันธ์ในชุมชนทั้งหมด ชาวบ้านยะดูจะให้ความสำคัญกับเครือญาติของตนเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากกรณี การอนุญาตให้เฉพาะญาติพี่น้องของตนเท่านั้นที่สามารถเข้าไปขายของที่ระลึกเมื่อมีแขกเข้าพักบ้าน ทั้งนี้บ้านยะดูมีสายตระกูลเครือญาติกันทั้งหมด 7ตระกูล ได้แก่ ตระกูลจะเตาะ ตระกูลจะก่อ ตระกูลจะกำ ตระกูลจะบุ ตระกูลจะหมาะ ตระกูลจะปอ และตระกูลอุปา

วัฒนธรรมประเพณีในหมู่บ้านยะดูนั้น เป็นการดำเนินไปตามวิถีการทำไร่และความเชื่อพิธีกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็นประเพณีกินวอช่วงต้นปี ประเพณีก่อกองทรายและทำศาลาปลูกข้าวในช่วงเดือนเมษายนก่อนลงมือทำไร่ และประเพณีการเลี้ยงข้าวใหม่หลังช่วงเวลาเก็บเกี่ยวในเดือนตุลาคม โดยเฉพาะประเพณี “กินวอ” ถือว่าประเพณีอันโดดเด่นที่สุดและเป็นเอกลักษณ์ของชาวลาคูเมื่อเอ่ยถึง หรืออาจเรียกเป็นคำที่ชาวบ้านยะดูมักสื่อให้บุคคลภายนอกเข้าใจว่า “ปีใหม่ลาคู” ประเพณี “กินวอ” เป็นพิธีเลี้ยงฉลองการขึ้นศักราชใหม่ของชาวลาคูที่จัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์หรือช่วงเวลาเดียวกันกับเทศกาลตรุษจีน โดยชาวบ้านจะร่วมกันปักและประดับ “ต้นวอ” ณ บริเวณกลางหมู่บ้าน พร้อมเอาเอาเครื่องเส้นไหว้และ “ข้าวบูก” มาวางไว้เพื่อบูชาเทพเจ้า “อ้อซา” หลังจากนั้นจึงเป็นช่วงเวลาแห่งความสนุกสนาน ฆ่าหมู กินดื่ม เลี้ยงฉลองญาติ

มิตร สมาชิกในหมู่บ้านรวมถึงแขกบ้านผู้มาเยือน และเต็นจะล้อมรอบ “ต้นวอ” เปิดเพลงเดินรำหรือร้องเพลงตลอดคืนทั้งคืน รวมระยะเวลาแห่งการเลี้ยงฉลองทั้งหมดประมาณ 10-17 วัน นอกจากนั้น ประเพณี “กินวอ” ยังถือว่าเป็นช่วงโอกาสอันดี สร้างความทรงจำและมิตรภาพโดยการชักชวนเพื่อนที่รู้จัก บุคคลสำคัญหรือเจ้าหน้าที่ราชการ และนักท่องเที่ยวที่เคยแวะเวียนมาพักบ้านโฮมสเตย์ให้เข้าร่วมงานเกิดความประทับใจจนผันตัวเป็นแขกประจำกลับมาเที่ยวโฮมสเตย์ในช่วงเวลา “กินวอ” ของแต่ละปี

ความเชื่อ และ ศาสนาชาวบ้านยะดุมิความเชื่อในผี และ สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็น การเคารพนับถือวิญญาณ ผีบ้านผีเรือน ผีปญ่า ผีเขา ผีน้ำ ทั้งนี้ความเชื่อดังกล่าวจะสัมพันธ์กับการรักษาอาการเจ็บป่วย โดยให้หมอผีเป็นผู้นำพิธีกรรมเลี้ยงผีเพื่อร้องขอภูตผีวิญญาณให้ตนหายจากอาการป่วย ทั้งนี้ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและภูตผีดังกล่าวมักจะเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องดำเนิน ไปกับพิธีศาสนา ซึ่งถ้าถามชาวบ้านยะดุมิว่านับถือศาสนาอะไร คำตอบที่ได้รับคือ “นับถือศาสนาพุทธ” แต่วิถีการปฏิบัติและความเชื่อสำหรับชาวบ้านนั้นต่างกับศาสนาพุทธ สำหรับชาวบ้านยะดุมิแล้วศาสนาคือการนับถือเทพเจ้า “อ้อซา” เป็นเทพเจ้าสูงสุดให้ปกป้องรักษาให้ตนอยู่สุข ดังเช่นชาวลาหู่ผู้ทั่วไปที่มักประกอบพิธีทางศาสนาใน “หอแห่” ณ ช่วงเวลากลางคืนพร้อมเต็น “จะคี” เพื่อบวงสรวงเทพเจ้าอ้อซาในวันศิวโดยมี “โตโบ” เป็นผู้นำในการประกอบพิธี และถือศีลหยุดทำงานในวันขึ้น 15 ค่ำ ของทุกเดือน แต่สำหรับบ้านยะดุมิการประกอบพิธีไหว้พระเจ้าอ้อซาจะเป็นเพียงการจุดเทียนบูชา ณ แทนเทพเจ้าเฉพาะบ้านตน ไม่มีการประกอบพิธีร่วมกัน เนื่องจาก “โตโบ” มีปัญหาสุขภาพจิตไม่สามารถประกอบพิธีกรรมได้ “หอแห่” ประจำหมู่บ้านจึงถูกทิ้งร้าง ผุพังและรื้อถอนไปในที่สุดเมื่อสามปีที่ผ่านมา

ส่วนการเต็น “จะคี” จะปฏิบัติกันเฉพาะเทศกาลกินวอ(ปีใหม่ลาหู่) โดยการส่งตัวแทนแต่ละครัวเรือนมาเต็น รอบต้นวอก ณ บริเวณลานกลางหมู่บ้าน และเมื่อมีคฤหัสถ์ร้องขอตามความใคร่ดูของนักท่องเที่ยวเท่านั้น ชาวบ้านยะดุมิจึงจะรวบรวมเด็กเยาวชนภายในหมู่บ้านสวมชุดประจำเผ่าลาหู่จัดการแสดงเต็น “จะคี” เฉพาะกิจแสดงให้นักท่องเที่ยวชมและร่วมเต็นรอบกองไฟในยามค่ำคืนและเก็บค่าบริการครั้งละ 500 -1000 บาท จากมีคฤหัสถ์ เมื่อมีคฤหัสถ์อนุญาตจึงเปิดกล่องรับบริจาคเงินค่าทริปจากนักท่องเที่ยวและนำเงินรายได้ดังกล่าวจัดสรรแบ่งส่วนเป็นค่าตอบแทนแก่กลุ่มเด็กและชาวบ้านที่ร่วมแสดง เศษเงินเหลือถึงหักเข้ากองทุนเงินของหมู่บ้าน ส่วนการรักษาทางด้านจิตวิญญาณที่เป็นหน้าที่ของ “โตโบ” นั้น ชาวบ้านยะดุมิเลือกวิธีเดินทางไปสอบถามสาเหตุอาการเจ็บป่วยจาก “โตโบ” หมู่บ้านอื่นที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในชาวลาหู่แดงแถบลุ่มน้ำกก และกลับมาเลี้ยงผีที่บ้านยะดุมิ โดยให้หมอผีในหมู่บ้านเป็นผู้ประกอบพิธี

จากบริบทชุมชนดังกล่าวนับได้ว่าบ้านยะดูเป็นทำเลทองของการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น
ความเป็น “ชาวลานู” ที่ยังคงมีสภาพบ้านเรือนแบบดั้งเดิมตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและป่าเขามน
เส้นทางหลักการเดินป่าและทัวร์ข้างกระเหรี่ยงรวมมิตร อีกทั้งยังอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติที่ได้รับความนิยมเช่น แม่น้ำกนก น้ำตกห้วยแม่ซ่าย จุดชมวิวทะเลหมอกที่สวยงามที่สุดของ
อำเภอเมือง และแม้ว่าการเปิดบริการโฮมสเตย์จะเป็นรายได้เสริมของชาวบ้านยะดูก็ตาม แต่ด้วย
เสน่ห์ด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวบ้านยะดูจึงมีพลังดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักเที่ยวชมเป็น
จำนวนหนึ่งเกือบทุกวัน ในแต่ละสัปดาห์ จนการท่องเที่ยวได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของ
ชาวบ้านไปแล้ว ดังจะสังเกตได้จากประวัติของชุมชนที่มีเงื่อนไขทางการท่องเที่ยวเข้ามาเปลี่ยน
ชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเสนอในหัวข้อถัดไป

2.4.2 ประวัติชุมชน-ประวัติท่องเที่ยวบ้านยะดู

1)บุกเบิกพื้นที่และตั้งถิ่นฐาน

ประวัติการตั้งถิ่นของหมู่บ้านยะดูเริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 40 กว่าปีก่อนหรือประมาณปี
พ.ศ. 2507 อันมีจุดเริ่มต้นจากกลุ่มชาวลานูจำนวน 5 ครอบครัว ตัดสินเลือกเดินทางเคลื่อนย้าย
ร่วมกับชาวเขากลุ่มอื่นๆ ในการหลบหลีกหนีภัยอำนาจทหารจีนคณะชาติจากคอยแม่สลอง และ
เลือกตั้งถิ่นฐาน ณ บริเวณผืนป่าดอยยาว เขตอำเภอเมืองเชียงราย ให้เป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานแห่งแรก

การอยู่ร่วมกันระหว่างชาวลานู ชาวเมี่ยน ชาวกระเหรี่ยง และคนเมือง ในครั้งนั้นน่าจะ
สงบสุข เพราะพื้นที่การตั้งหมู่บ้านช่างห่างไกลจากการถูกรุกรานของทหารจีนคณะชาติ อีกทั้งยังมี
ผืนป่าขนาดใหญ่ที่เพียงพอต่อการหมุนเวียนทำไร่ แต่เมื่อเวลา 5 ปีผ่านไป “จะกุก” หนึ่งในสมาชิก
ชาวลานู ก็ได้ก่อเหตุฆ่าสองคนผิวเมี่ยนคนเมืองที่อาศัยบริเวณน้ำตก ทำให้กลุ่มชาวลานูทั้ง 5
ครอบครัวนั้น ถูกมองจากคนเมืองพื้นราบว่าพวกเขาเป็นกลุ่มชนเผ่าที่โหดร้ายและใจอำมหิต ดังเช่น
คำพูด “พ่อจัน” คนเมืองบ้านพื้นราบที่ให้ความเห็นต่อเหตุการณ์คนเมืองถูกฆ่าเมื่อครั้งนั้นว่า **“มัน
ตั้งเป็นของหมู่เขาจะอ้(มันก็เป็นลักษณะนิสัยของพวกเขา) ขี้สวก (โหดร้าย) ผิดกันก็ยะกัน(ทะเลาะ
ก็ทำร้ายกัน) ขนาน(แม่แต่)ตอนนั้นหมู่เดียวกัน หมู่เขา(พวกเขา)ก็ยิงขา(กัน)เลย”** เพราะฉะนั้นด้วย
การถูกมองเชิงลบบนการก่อเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้ห้าครอบครัวชาวลานู ต้องแยกกลุ่มหลบหนี
ผู้คนและเลือกตั้งถิ่นฐานเข้าไปเขตป่าลึกมากขึ้นกว่าเดิม

ด้วย “ยะดู” หนึ่งในสมาชิกชาวลานู 5 ครอบครัว ได้ตัดสินใจเลือกพื้นที่ตั้งหมู่บ้านปัจจุบัน
เป็นที่ลึกลับและเป็นที่ทำกินสำหรับครอบครัวตน บนการมีหลักการเลือกที่ตั้ง ตามคำเล่าของพ่อ
ยะดูถึงความเหมาะสมของพื้นที่แห่งนี้ว่า **“ที่นั่นคนหนัก(คนมีจำนวนมาก) ตะนี้(ตรงนี้)ไม่มีคน
และน้ำก็มี มีสองฟากน้ำนี้ น้ำก็ตักง่าย ตะก่อนๆ(เมื่อก่อน)ตักเอา เบอะเอา(แบกโดยหลัง)
นอกจากนั้นก็ มีป่าแก่ป่าใหญ่กะ(กับ)ไม้ใหญ่ ปูนก็มี น้ำก็มี”** เมื่อเหตุการณ์ร้ายสงบลง หลังจากนั้น

อีกไม่นานทั้ง 4 ครอบครัวที่แตกแยกกันก็กลับตามมาสมทบกับยะดู และรวมตัวช่วยการบุกเบิกพื้นที่ทำกินกันอีกครั้ง จนกลายเป็นกลุ่มบ้านขนาดเล็กประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 5 หลังคาเรือน ที่ถูกคนเมืองพื้นราบเรียกว่ากลุ่มบ้านยะดูในสมัยนั้นว่า “หมู่(พวก)บ้านมุเซอ”

สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านยะดูในตอนนั้น ถึงแม้ว่าจะอยู่เขตพื้นที่ป่าลึก แต่ก็มิได้มีต้นไม้หนาทึบเหมือนป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เพราะการตั้งถิ่นฐาน ณ ช่วงเวลา ดังกล่าว อยู่ในยุคสัมปทานป่าไม้ ภูเขาจึงเต็มไปด้วยต้นไม้ และไม้ยืนต้นบางชนิดที่อุตสาหกรรมป่าไม้ไม่ต้องการ พื้นที่ค่อยๆ เต็มไปโดยภาพชาวกระเหรี่ยงที่ช้างรับจ้างลากซุงขึ้นลง ไปมา การบุกเบิกที่ทำกินในยุคนั้น จึงไม่ใช่เรื่องยุ่งยากสำหรับชาวล่าหู่ เพราะการทำสัมปทานป่าไม้ได้เบิกหน้าดินให้กับพวกเขาแล้ว พวกเขาจึงมีพื้นที่ทำกินที่สามารถทำไร่หมุนเวียนในการปลูกข้าว และปลูกพริกขาย

การดำเนินชีวิตในแต่ละวันของของชาวล่าหู่บ้านยะดู ณ ช่วงเวลานั้น ชีวิตประจำวันของพวกเขาจึงดำเนินหมุนเวียนไปกับการทำไร่ข้าว ปลูกพริก ทำสวนฝิ่น พร้อมกับล่าสัตว์ และหาของป่า เป็นหลัก ดังคำบอกเล่าของ “พ่อยะดู” ถึงการงานของตนเองและพวกพ้องชาวล่าหู่ 5 หลังคาเรือน ณ ช่วงนั้นว่า “ทำไร่(ข้าว) ทำสวนพริกนี่กะ และก็หมู่เฮาก็ทำสวนฝิ่นนี่กะและก็กินยาฝิ่น ตอนนั้นกินกันทุกคน ตอนนั้นบ่(ไม่)ขาย กินอย่างเดียว ปลูกสูบคนเดียว ทำขายบ่มีคนเอา ส่วนพริกไปขายในเมือง กิโล4-5บาท หากินคนเดียว เหาของป่า กินกล้วยก็หากินคนเดียว หวายก็มีเยอะเยอะ ไปยิงนก ยิ่งไก่ ปืนปืนแก๊ปนี่กะไปยิง”

ฉะนั้นการใช้เวลาส่วนใหญ่จึงอยู่กับผืนไร่มากกว่าบ้าน พื้นที่ “บ้าน” ของชาวล่าหู่ในช่วงเวลานั้น จึงเป็นเพียงที่เก็บของ ผลผลิตทางการเกษตร และพื้นที่พักผ่อน หยุดงาน ในช่วงวันสัปดาห์เท่านั้น ดังเช่นคำพูดของ “แม่เผ่านานะ” ที่ว่า “แต่ก่อนเราอยู่ไร่ปูน เอาหมู เอาไก่หยังไปเลี้ยง ไม่ค่อยได้อยู่บ้าน กลับมาแต่ตอนวันสัปดาห์” ทั้งนี้รูปแบบตัวบ้านในสมัยนั้นก็มีลักษณะเป็นบ้านกระท่อมไม้ไผ่มุงหญ้าคาที่ไม่ต่างจากปัจจุบันมากนัก มีแต่ความสูงของบ้านที่สมัยอดีตจะเตี้ยกว่าเท่านั้นเอง ดังคำอธิบายของ “อูแล” ถึงรูปแบบบ้านสมัยอดีตนั้นว่า “บ้านสมัยก่อน(ในอดีต)ก็เป็นแบบนี้ (ชี้ “บ้านจะจอน” บ้านที่ฐานยกจนที่สุดในหมู่บ้านให้ดู) ใช้ไม้ไผ่สร้าง มุงคา เสยยาวมาถึงพื้นแบบนี้เอาไว้กันหนาวตะก้อ สูงก็แค่เลยหัวไปนิดหน่อย บ่เดียว(ปัจจุบัน)สร้างบ้านกันสูง..เอาไว้ผูกข้าวโพด” ส่วนการแต่งตัวนั้นก็สวมใส่แต่ชุดประจำเผ่าล่าหู่ซึ่ง “แม่นาอู” พูดว่า “บ้านตอนแรก..แม่เขาก็ใส่เสื้อผ้าลาหู่เก่า(ชุดดั้งเดิม)..ทอเองทำเอง ปีไหนมีสักชุดสองชุดใส่ตลอดปี ตอนนั้นทุกซ์..หนาว..เสื้อยืดเสื้อหนาวแบบนี้ไม้ใส่ไม้ห่ม ตูบเอาต้นไม้มาห่มกันเอา อย่างที่เป็นปุ่นร่องซ้างบ่เดียว(ในปัจจุบัน)”

ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว ในด้านการติดต่อกับบุคคลภายนอกของ “กลุ่มบ้านมุเซอ” แห่งนี้ ก็คือการปฏิสัมพันธ์ค้าขายพริกกับพ่อค้าคนเมืองนั่นเอง ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ชายชาวลาหู่ รับหน้าที่เป็นคนพูดต่อราคากับพ่อค้าเสียมากกว่า ส่วนผู้หญิงนั้นยังขี้อายและกลัวที่จะพบปะผู้คน เมื่อคนเมืองเดินเข้ามาในหมู่บ้าน ผู้หญิงก็จะรีบวิ่งหลบเข้าไปในบ้าน เนื่องจากความหวาดกลัวอันเป็นผลจากเหตุการณ์ฆ่าชิงทรัพย์ระหว่างคนเมืองและชาวลาหู่จนกลายเป็นข่าวลือที่ว่า **“คนเมืองนั้นโหดร้าย ถึงขั้นฆ่าบาดคอเอาตัวพ่อค้าขายพริกลาหู่ไป”**

2) ยุคแรกเริ่มรับนักท่องเที่ยวประจำปี

หลังจากการตั้งถิ่นฐานประมาณ 10 ปี หรือประมาณ พ.ศ. 2517 ลูกหลานชาวลาหู่บ้าน 5 หลัง ก็เริ่มแต่งงานกับลาหู่บ้านอื่น ทำให้ชุมชนบ้านยะดูแห่งนี้ มีจำนวนเพิ่มขึ้น 10 กว่าหลัง พร้อมๆกับการก่อตั้งขึ้นของธุรกิจทัวร์ป่าในจังหวัดเชียงใหม่ อันมีรูปแบบการท่องเที่ยว เป็นการผจญภัย ล่องแพ เดินป่า และนอนบ้านชาวเขา ซึ่งการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่านี้ ได้รับความนิยมา จากกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นต่างชาติเป็นอย่างมาก จนส่งผลทำให้เกิดการขยายตัวมาจากพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มาถึงพื้นที่แม่ฮ่องสอนจังหวัดเชียงราย หมู่บ้านชาวเขาบริเวณริมแม่น้ำกกจึงถูกเปิดพื้นที่ต้อนรับคนแปลกหน้า ที่นอกเหนือจากพ่อค้าพริก นั่นก็คือ ไกด์ป่าพร้อมกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ(ฝรั่ง) ที่ชื่นชอบการผจญภัย ค้นหาความจริงแท้จากชาวเขาที่อยู่ห่างไกล และหลงใหลผืน ซึ่งช่วงนั้นเองที่เริ่มมีข่าวลือเกี่ยวกับหมู่บ้านชาวเขาที่รับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือฝรั่งเข้าพักในบ้านว่า **“บ้านนั้นนะ ฝรั่งเข้ามานอน ตื่นมาตอนเช้าเจ้าของบ้านก็ร้องเสียงดังแบบเจ็บปวดก็เพราะว่าฝรั่งที่มานอนเมื่อคืนควักแกนตาไปแล้ว บางคนก็ว่าฝรั่งนี้น่ากลัววะ ถ้ามานอนบ้านมันจะทำให้สลับและก็จับคนคอยนี้ไปดองในขวด”** ฝรั่งหรือนักท่องเที่ยวในสมัยนั้นจึงเป็นบุคคลต้องห้ามและน่ากลัวสำหรับบ้านยะดูด้วย

ความคลั่งคลั่งของทัวร์ป่าในสมัยนั้นได้เริ่มต้นขึ้น ณ “บ้านกระเหรียงรวมใจ”³ หมู่บ้านชาวกระเหรียงติดแม่น้ำกก ที่อยู่ไม่ไกลจากบ้านยะดูไปทางทิศใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร แต่ด้วยการไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นได้เกือบหมด และเมื่อทุกหลังคาเรือนหมู่บ้านกระเหรียงรวมใจมีฝรั่งนอนเต็มทั้งหมด จึงเป็นเหตุที่มา ให้ “บ้านจะพะ” ที่ตั้งเป็นหลังแรกติดทางเดินไป “บ้านรวมใจ” ได้รับการติดต่อจากไกด์ป่าให้ฝรั่งเข้านอนเป็นหลังแรกของหมู่บ้านยะดู ซึ่ง “จะพะ” ได้พูดถึงวิธีการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในครั้งนั้นว่า **“เขาก็ดินเข้ามาของเขาแบบนี้ มีฝรั่งเดินมาโดยกัน (เดินตามกัน) และก็บอกว่านอนคืนนี้”**

³ “บ้านกระเหรียงรวมใจ” นามสมมติหมู่บ้านชาวกระเหรียง แหล่งท่องเที่ยวปางช้างที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย อีกทั้งยังเป็นท่าเรือแม่น้ำกกซึ่งเป็นจุดรวมตัวของนักท่องเที่ยวทัวร์ป่า ก่อนกระจายตัวไปตามหมู่บ้านชาวเขาต่างๆในบริเวณแม่น้ำกก

“จะพะ” หมู่ม้วยกลางคนแห่งบ้านยะดู ณ ช่วงนั้น ยังหลงไหลเสน่ห์การเสพยาฝิ่นและ ไม่คิดเกรงกลัวต่อข่าวลือเรื่องฝรั่ง และเมื่อไค้ป่าคนแรกเสนอขอเช่าพักบ้าน “จะพะ” จึงยินดีตอบ รับนักท่องเที่ยวฝรั่งทันที ทั้งนี้ก็เพื่อแลกกับการได้สูบฝิ่น และมีรายได้จากพันธุหรืออควาฝิ่นให้ นักท่องเที่ยวพร้อมกับ ได้รับค่าตอบแทนจากไค้ป่าคืนละสิบบาทต่อนักท่องเที่ยวหนึ่งคน ส่วน สมาชิกชาวลาหู่บ้านยะดูบ้านอื่นก็ยังหวาดกลัวการเข้ามาเยือนของฝรั่งอยู่ ดังเรื่องแม่ “จาโอโบ” เล่า ให้ลูกชายฟังถึงประสบการณ์ของแม่ในสมัยนั้นว่า **“แม่เฮาบอกว่า ตอนนั้นเห็นฝรั่งมากี่วังหนี่ วัง หนี่หลบในบ้าน กลัว...กลัวฝรั่ง กลัวมันจับไปดอง”**

ประมาณปี พ.ศ. 2518 “บ้านกะเหรี่ยงรวมใจ” ก็เริ่มเปิดปางช้าง และนำช้างของตนมา ให้บริการนักท่องเที่ยวนั่งแทนการรับจ้างลากซุง เนื่องจากสัมปทานป่าไม้ที่ยุติลง พร้อมๆกับการเข้า ของกรมป่าไม้ที่ประกาศพื้นที่เขตป่าสงวน ช่วงนั้นเองการท่องเที่ยวทัวร์ป่าในบริเวณลุ่มน้ำกก ได้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเพราะมีทางเลือกในการผจญภัยอย่างเช่นการนั่งช้าง ชาวกะเหรี่ยงจึงเริ่ม บุกเบิกสร้างทางเดินช้าง โดยมีเป้าหมายการเดินทางของทัวร์ช้าง คือ บ้านยะดู การได้รับความนิยม ของทัวร์ช้างบ้านกะเหรี่ยงรวมใจดังกล่าว จึงทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนบ้านยะดูเพิ่มขึ้น มากอย่างรวดเร็ว ส่วน “บ้านจะพะ” หลังเดิมก็ได้รับการติดต่อจากทัวร์ช้างบ้านกะเหรี่ยงรวมใจอีก ครั้ง ให้สร้างที่จอดช้าง และเมื่อสมาชิกบ้านยะดูบ้านอื่นเห็นว่าการสร้างที่จอดช้างสร้าง ผลประโยชน์เพิ่มเงินให้แก่ตน บ้านชาวลาหู่ยะดูอีกสามหลังได้แก่ “บ้านจะอ้อ” “บ้านจะอู๋” และ “บ้านอู๋แล” จึงเริ่มลงมือสร้างที่จอดช้างพร้อมรับแขกแบบ “จะพะ”

ช่วงเวลานี้เองจึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรับนักท่องเที่ยวเข้ามาอนในพื้นที่บ้าน บ้านของชาวลาหู่ยะดูจึงถูกเปิดผ่านการสร้างสัมพันธจากไค้ป่า เพื่อให้คนแปลกหน้าอย่างเช่น นักท่องเที่ยวฝรั่ง เข้ามาใช้ส่วนห้องโถง ให้เป็นที่สำหรับสูบฝิ่นและนอนพักในเวลาค่ำคืน ดังคำพูด ของ “จะพะ” ที่เราถึงบ้านของตนในช่วงนั้นว่า **“ในบ้านนะ ฝรั่งนอนเต็ม... นอนสูบ...ฝิ่น นักท่องเที่ยวก็สูบ..ไค้ก็สูบ ลาหู่ก็สูบ นอนสูบ..เป็นขี้ยากันหมด...”** ส่วนบ้านกระท่อมไม้ไผ่แบบ ชาวลาหู่ ก็เริ่มมีการปรับปรุงยกพื้นใต้ถุน ให้สูงขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาทัวร์ช้างเข้าพักใน ตัวบ้าน ส่วนเจ้าของบ้านอย่างเช่น “บ้านจะพะ” และบ้านอีกสามหลังที่เพิ่งเปิดรับนักท่องเที่ยว ก็มีการงานเพิ่มอีกเล็กน้อยหลังการกลับจากไร่ นั่นก็คือเจ้าของบ้านต้องมีหน้าที่หุงข้าวหนึ่งหม้อให้กับ ไค้ป่าและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัก ดังที่ “จะอ้อ” บอกถึงหน้าที่ของตนในตอนนั้นว่า **“ฝรั่งนอน กับเฮานี้กะ เฮายะข้าวให้(หุงข้าวให้)นี้ะ แยกผักไค้เอามาให้อยู่ ข้าวนี้เฮายะ(ทำ)”** ส่วนการดูแล แยกก็เป็นหน้าที่ของไค้ป่าทั้งหมด

3) ยุครุ่งเรืองแขกเต็มบ้าน

ประมาณ พ.ศ. 2520-2522 จำนวนสมาชิกบ้านยะดูมีมากขึ้นถึง 20 กว่าหลังคา ชาวลาหู่บ้านยะดูเลือกที่จะถิ่นฐานอยู่ ณ สันคอยแห่งนี้อย่างถาวร ไม่เคลื่อนย้ายค้นหาพื้นที่ทำกินแหล่งใหม่ ดังวิถีชาวลาหู่ทั่วไปปฏิบัติกัน เหตุเพราะว่าปี พ.ศ. 2521 ฝนป่า ณ ที่อยู่อาศัยของบ้านยะดูถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ รวมถึงชาวลาหู่บ้านยะดูก็เริ่มเห็นประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของรับนักท่องเที่ยวฝรั่งพักในบ้าน ดัง “พี่จวน” ไกด์ป่าบ้านกระเหรี่ยงเล่าให้ฟังเมื่อเสด็จของบ้านรวมใจหมดลงเพราะมีไฟฟ้าใช้ นักท่องเที่ยวเริ่มเปลี่ยนที่นอนเป็นบ้านยะดู ซึ่งส่งผลทำให้พวกเขาไม่ย้ายถิ่นที่ทำกินอีกแล้วว่า “ถ้าพูดถึงหมู่บ้านนี้นะ ถ้าเราเข้าไปเป็น หมู่บ้านเขาก็จะย้ายหลบหนีเขาหลบย้ายจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง พอบ้านรวมใจมีไฟฟ้าใช้ ฝรั่งเขาก็หนีขึ้นไปบ้านมุเซอ(บ้านยะดู) ฝรั่งก็หนักเข้าๆ(มากขึ้น) จากนั้นไปยะดูก็เริ่มมีแขกเต็มเกือบทุกหลังคาเรือนเลยนะ ที่นี้เขาก็ตั้งตัวได้ มัน(ชาวลาหู่บ้านยะดู)ก็เลยรับนักท่องเที่ยวได้ รายได้มันก็เพิ่มขึ้นมา มันก็เลยไม่ย้าย ”

จากบ้าน 3 หลังที่เริ่มรับแขก กลายเป็นเกือบทุกหลังคาเย็นดีต้อนรับแขกฝรั่งเข้าพัก เนื่องจากดินที่ปลูกพริกเริ่มเสื่อมคุณภาพไม่สามารถขายพริกดังเช่นเคย บวกกับข้อเสนอของ ไกด์ที่ให้ค่าตอบแทนแก่เจ้าของบ้าน 10- 20 บาทต่อแขกหนึ่งคนหนึ่งคืน แลกเปลี่ยนกับการขอแบ่งพื้นที่เตาไปปลูกเสื่อให้นักท่องเที่ยวนอนและการหุงข้าวให้แขกเท่านั้น และอาจมีรายได้เสริมจากการพันบูหรือยี่ฝืนให้นักท่องเที่ยวตามข้อเสนอของไกด์ประมาณม้วนละ 20 บาท จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในบ้านยะดูเริ่มขยายตัวมากขึ้นบ้างคืนก็มีจำนวนมากถึงตั้ง 80-100 กว่าคน จนมีการถ่ายทอดภาพบรรยากาศในช่วงนั้น ว่า “มีฝรั่งเข้ามาพักที่บ้านยะดูทุกวัน บางวันถึงกับเต็มทุกบ้านนักท่องเที่ยวคนไหนมาช้าถึงกลับต้องกางเต็นท์นอน”

นับได้ว่าช่วงเวลานั้น ชาวลาหู่บ้านยะดูได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทัวร์ป่ากันทั้งหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น การนอนพักบ้านและสูบฝิ่นในเวลากลางคืน และเริ่มมีการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกับชาวบ้าน เช่น การเดินชมหรือถ่ายรูปชาวลาหู่ และมีการอาบน้ำในห้วยกลางหมู่บ้าน “ฝรั่งไม่ทำอะไร มาถ่ายรูปแล้วก็เดินอย่างเดียว ตอนนั้นยังไม่ห้องน้ำและ ฝรั่งนี่เหมือนกันนะ แก่แล้วแก่งเกงหมด สวยๆ ผู้ชายก็มี ผู้หญิงก็มี มูเซอไม่เคยเห็น ก็ไปนั่งดู เขาก็ไปนั่งดู เราไปนั่งดูเขาก็ไม่อาย เขาอาบก่อนแล้วฝรั่งไปอาบ ฝรั่งอาบก่อนเขาก็ไปอาบหลัง แต่ก่อนฝรั่งมาสองคู่สามคู่ มาหนัก(มาก)อยู่ ลีบคนกะ เจ็ดแปดกะ คนอาบน้ำแบบนี้มันตึงแก๊สเต็มหมด ”⁴

⁴ สัมภาษณ์ จะอ้อ วันที่ 21 มีนาคม 2552

สำหรับชาวลาหู่ ณ ขณะนั้น ชีวิตในแต่ละวันของพวกเขาที่ยังคงมุ่งแต่การทำงานไปพื้นที่ไร้เป็นหลัก มีบ้างในบางวันที่ผู้ชายอาจถูกจ้างให้เป็นลูกหาบเดินขนของส่งไค้ป่าไปหมู่บ้านชาวเขาอื่น ส่วนตอนเย็นบ้างครอบครัวอาจต้องกลับมาหุงข้าวเพื่อไค้ป่า และช่วยไค้เตรียมอาหารในบางวัน หน้าที่ดูแลแขกเป็นของไค้ นั้ท่งที่ขั้วแทบไม่คุยกับเจ้าของบ้าน ชาวลาหู่บ้านยะคู้ก็เป็แต่เพียงเจ้าของบ้านที่ไร้ปากเสียงนั้เงียบและช่วยไค้ในบริเวณเตาไฟเท่านั้น ตั้เช้ามาก็ออกไปทำไร้ต่อไป ดังคำพูดของ “นาสอ” ที่เล่าถึงการดำเนินชีวิตของตนในตอนนั้นเมื่อบ้านของเธอรับนั้ท่งที่ขั้วว่า “ตอนนั้นที่เขามั้คู้ห้อย มั้นั้ท่งผ้า ดูแลนั้ท่งที่ขั้ว เตรียมบ้านกวาดบ้านแบบนี้ก็ไม่ได้ และแต่ก่อนอยู่กับพ่อ พ่อก็ให้เราไปทำไร้ทำสวน แต่ก่อนทำไร้ทำสวนทุกขั้วขนาด(มาก)ไม่มีเวลาอยู่บ้าน ตอนนั้นที่เขามั้รู้อะไร ปล่อยให้ไค้ทำ..ถ้ามันทำแบบตอนนี้นะ ที่เขาคงรวย...”

จะนั้นจากประโยคของ “นาสอ” นอกจากจะสะท้อนถึงชีวิตประจำวันของพวกเขาที่ยึดติดกับการทำไร้แล้ว คำพูดของเธอยังสะท้อนถึงการรับรู้ตัวตนและชาวลาหู่บ้านยะคู้ในสมัยนั้นยังไม่รู้เท่าทันถึงการเข้ามาของไค้ป่าและยังขาดซึ่งทักษะการต้อนรับนั้ท่งที่ขั้ว

ทั้งแม้แต่ในเรื่องของการขายของที่ระลึกหรือสินค้าชนเผ่า การดำเนินธุรกิจก็มีใช้ชาวลาหู่บ้านยะคู้แต่บุคคลภายนอกอย่างเช่นแม่ค้าชาวลัซอ ซึ่ง “ผู้นำหมู่บ้าน” ได้อธิบายภาพบรรยากาศถึงความคึกคักของการท่งที่ขั้ว ณ ครั้งนั้น พร้อมบอกกล่าวถึงสถานะชาวลาหู่บ้านยะคู้ตอนนั้นว่า พวกตนนั้นยังไม่รู้ถึงวิธีการค้าขายสินค้าชนเผ่าที่จะนำมาสู่รายได้ แต่พวกเขาก็ค่อยๆเรียนรู้และเริ่มลงมือขายเองดังนี้ “การขายของเริ่มขายแต่ตอนนั้น ตอนแรกๆชาวบ้านไม่กล้าขาย มีลัซอที่อยู่ดอยขั้ว เพราะว่ดอยขั้วฝรั้งไปเมินแล้ว(นานมาแล้ว) ก็เขามาอยู่ในบ้านนี้มาขายและให้เจ้าบ้านขายและแบ่งเปอร์เซ็นต์ให้ชาวบ้าน อยู่ได้สัก(ประมาณ)ปี ได้เงินขนาด(จำนวนมาก) ฝรั้งนอนหลับหลังเขาไปขายทั้งหมด หลังหนึ่งนี้ได้สองสามพัน ตอนนั้นเจ้าบ้านก็รู้อยู่ รู้อะไรได้ตั้งค้ เจ้าบ้านก็เลยทำขายคนเดียว ”

หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2527 – 2529 ชาวลาหู่เริ่มเรียนรู้และลงมือดำเนินขายสินค้าบริการนั้ท่งที่ขั้วด้วยตัวพวกเขาเอง ตามภาพการบรรยาย “พ่อจัน” พ่อค้าคนเมืองที่ขั้วไปขายของกับชาวลาหู่บ้านยะคู้ในตอนนั้นว่า “หลังตอนนั้นสักเจ็ดแปดปี เขามาแ่อว(เที่ยว)บ้านพ่อ เขาก็ว่า ไม่ไปเที่ยวบ้านยะคู้จะไปดูฝรั้งมาลู(นะ)บ่เดียว(เดียวนี้) เขารุกมาจากบ้านรวมใจขั้วมา ที่นี้พ่อก็ขั้วไปดูเห็นหมู่เขาตี้นตัวกัน พ่อก็เอาเอาน้ำขั้วน้ำขวด(น้ำอัดลม) เบียร์ โชดา ขนไปหมด เบียร์ก็ขวดน้อยๆ เอาไปขายเบียร์ลั้ท่งก่อน เอาเข้าๆ คนนั้น(ชาวลาหู่บ้านยะคู้)ก็ขาย คนนี้ขาย ขายกันหลายเจ้า ตะก้อฝรั้งมาบ่อย เขาก็ได้เงิน ”

นอกจากนั้นยังมีการเพิ่มการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การบริการนวดหรือว่า “มาสะๆ” (เสียงเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “massage” เพื่อออกเสียงตามนักท่องเที่ยวว่าต้องการบริการนวดใหม่) ส่วนเด็กและคนชรานั้นก็มีบริการพานักท่องเที่ยวไปชมสวนฝิ่น เหมือนดังคำพูดของ “จ้ออโบ” ที่บอกหน้าที่ในวัยเด็กเมื่อครั้งนั้น **“นักท่องเที่ยวฝรั่งที่หนักขนาด(เยอะมาก)เรานี้จะเป็นเด็ก ก็ได้อะไรนะ คนแก่คนแก่ก็ได้อะไร ก็พอฝรั่งนี้และไปดูสวนฝิ่น ได้เที่ยวละหกสิบบาทจนถึงร้อย”** นอกจากนี้ชาวลาหู่บ้านยะดูเริ่มปฏิบัติตามคำแนะนำไกด์ มีการแต่งกายประจำเผ่าเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง หรือมีการนำการเดินจะก็แสดงให้นักท่องเที่ยวชม ความรุ่งเรืองของการท่องเที่ยวทัวร์ป่าทำให้ชาวลาหู่ได้รับเงินจากค่านอนพัก หรือการขายของสินค้าชนเผ่าที่บั้งวันอาจได้เงินมากถึง 3,000-7,000 บาท ก็เข้ามาของนักท่องเที่ยวเหมือนแหล่งชุมชนชาวไทย ชาวลาหู่บ้านยะดูจึงเริ่มมีกันทำปอองสงวนไกด์ป่าให้นอนประจำบ้าน บ้านหลังอื่นก็เริ่มใช้กลวิธีต่างๆดัง ไกด์ให้เปลี่ยนใจเข้าพักบ้านตน จนเกิดความไม่พอใจระหว่างกันนำมาสู่การทะเลาะเรื่องแย่งนักท่องเที่ยว ดังมีรายละเอียดในยุคต่อไปที่จะนำเสนอ

4) แยกแยกแข่งขันและแยกหายหน้า

ปี พ.ศ 2530 หรือปี “ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย”(Visit Thailand Year)รัฐบาลได้เข้ามาสนับสนุนนำชาวเขาเข้าเป็นองค์ประกอบสำคัญของยุทธการเสนอขายความเป็นไทยสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวระดับโลกอย่างเป็นทางการ หมู่บ้านยะดูและหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่นบริเวณริมแม่น้ำกกกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวชาวเขาที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย ที่มีการแนะนำในแผ่นพับการท่องเที่ยวเชียงรายว่า **“การได้นั่งล่อเรือแม่น้ำกก ทำให้ท่านสามารถหยุดดูหรือเยี่ยมชม หมู่บ้านชาวเขา ได้ตลอดสองข้างของลำน้ำกก ทั้งนี้ท่านอาจจะแวะนั่งข้างเพื่อชมชาวเขาได้ด้วยรอบหมู่บ้าน”** (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานจังหวัดเชียงราย, 2542) ฉะนั้นไกด์ป่าและบริษัททัวร์จึงนิยมนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเดินป่าและพักค้างคืนบ้านชาวเขาในบริเวณแม่น้ำกกแห่งนี้ ส่วนบ้านยะดูก็มีนักท่องเที่ยวฝรั่งเดินทางมาพักทุกคืน **“คืนไหนไม่ต่ำกว่าห้าสิบลีบบ้างคืนเจ็ดสิบบแปดสิบบางคืนชาวสามสิบบ”** โดยรูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยวก็ไว้ซึ่งรูปแบบเดิมคือไกด์ป่าจะนำนักท่องเที่ยวมาพักค้างคืนกับบ้านที่ตนเชื่อมสัมพันธ์ไว้และมีความสามารถในการต้อนรับแขกดังที่ตนต้องการ ทั้งนี้ค่าตอบแทนที่พักและอาหารอาจมีการเพิ่มราคาอยู่ในราว 50 บาท/คน/คืน

รูปแบบทัวร์ป่า ณ ช่วงเวลานั้น ไกด์ป่าจะให้ความสำคัญกับการเอาอกเอาใจนักท่องเที่ยวในฐานะลูกค้า นักท่องเที่ยวสามารถทำสิ่งต่างๆตามใจชอบของตนเองบางครั้งถึงขั้นวางตัวไม่เหมาะสม เช่น แต่งตัวโป้ แก้วฟ้าอาบน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะของชุมชน ขูดกอดกันอย่างเปิดเผย เรียกร้องให้ชาวบ้านนำฝิ่นมาให้สูบและซื้อขายบริการทางเพศจากเด็กสาว จำนวนนักท่องเที่ยวเข้าท่องเที่ยววันละเกือบร้อยคน มีช่างบริการกว่า 20 เชือกต่อวัน ภายในชุมชนจึงเริ่มมีการแข่งขันกัน

ทำมิให้ชาวบ้านคนอื่นเข้าถึงตัวนักท่องเที่ยวเพื่อป้องกันการดึงตัวนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้านอื่นและปิดโอกาสขายของที่ระลึก การแข่งขันดังกล่าวทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้งในหมู่บ้านเกิดความวุ่นวายแก่ชุมชนสร้างความเบื่อหน่ายและภาพจน์อันเลวร้ายต่อชุมชนในที่สุดนักท่องเที่ยวก็ค่อยหดหาย

จวบจน ประมาณปีพ.ศ 2536-2540 จำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มลดน้อยลง พร้อมกับมีการตัดสินใจลี้ภัยกลับบ้าน บ้านยะดูเริ่มขาดเสน่ห์เพราะมีการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังและทำลายแหล่งปลูกฝิ่น ไร่ฝิ่นที่เคยพาแขกมาพักบ้านประจำก็เริ่มหายได้เพราะไปบุกเบิกพื้นที่ใหม่บริเวณลุ่มน้ำแม่แตงที่อยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่มากกว่า บางทีล้มหายตายจากไปดังที่ชาวบ้านยะดูบอกว่า **“ไค้เก๋ที่หายหน้าถ้าไม่รวยไปแล้วก็ตายเป็นเอดส์ หรือบ่อันก็คิดเหล้าติดยากินกันจนตายไปหมดแล้ว”** จนเหลือบ้านไม่กี่หลังที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก รายได้จากทัวร์ป่าจึงจำกัดอยู่ที่บ้านที่มีแขกประจำเพียง 3 หลัง และเมื่อแขกบ้านคนเดิมจึงกระจายแขก ให้กับญาติพี่น้องคนเท่านั้น บ้านที่รับนักท่องเที่ยวจึงมีไม่ถึง 10 หลัง จากจำนวนบ้านในตอนนั้นประมาณ 30 กว่าหลัง แรงงานหนุ่มสาวเริ่มออกไปรับจ้างในเมืองใหญ่ เช่น ตัวเมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่และ กรุงเทพฯ

5) พื้นฟูและพัฒนาเป็นโฮมสเตย์

ระหว่าง ปี พ.ศ 2541 - 2545 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตามวิถีแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจทั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและรัฐบาล ที่ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของภาครัฐลงมือดำเนินแนวความคิดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ไปพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทเพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ในระดับท้องถิ่น

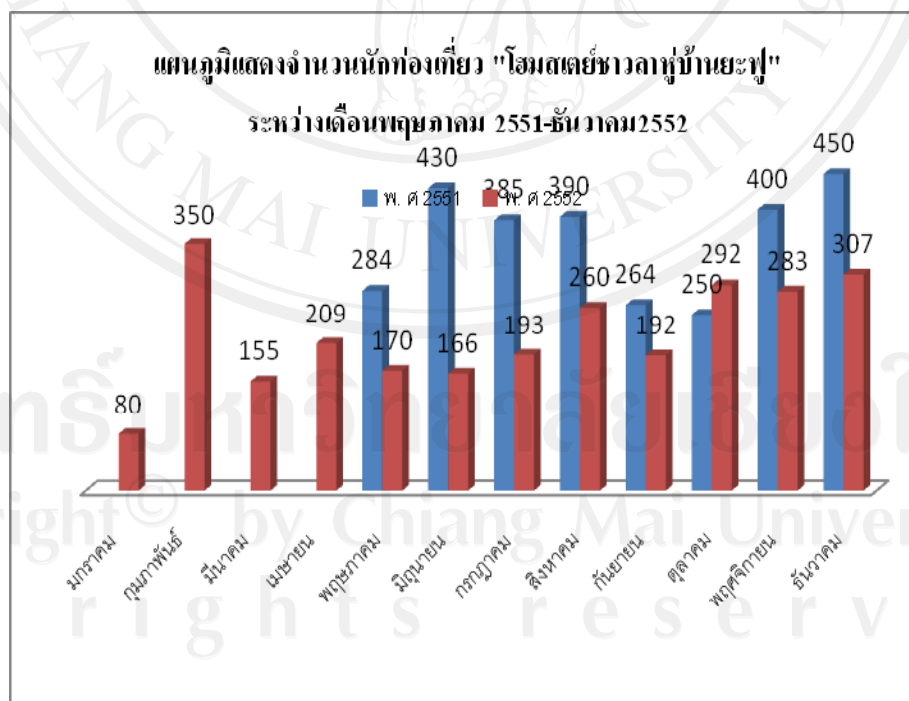
ปี พ.ศ. 2547 สำนักงานการวิจัยแห่งชาติสำนักงานภาคเหนือ(สกว.)ได้เข้ามาส่งเสริมตำบลแหล่งที่ตั้งของบ้านยะดูให้ชาวบ้านทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม พร้อมกับแนะนำรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ให้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงพัฒนา การทำวิจัยครั้งนั้นทำให้ ผู้นำชุมชนและมูลนิธิหุ่นเงาองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับชาวเขาในพื้นที่ตำบลแห่งนี้ เกิดการทบทวนถึงปัญหาและผลกระทบของการท่องเที่ยวทัวร์ป่า หลังจากนั้นจึงเกิดความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนและมูลนิธิหุ่นเงา แก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวที่จำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มลดน้อยลงและจำกัดอยู่บ้านประจำเพียงไม่กี่หลังคาเรือน โดยมูลนิธิหุ่นเงาได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือส่งเสริมให้บ้านยะดูจัดระเบียบการท่องเที่ยวใหม่ให้มีระบบการจัดการแบบโฮมสเตย์ และปรับรูปการให้เหมาะสมกับชุมชน ภายใต้ชื่อ“การท่องเที่ยวชนเผ่า”

การส่งเสริมแนะนำการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จากมูลนิธิหุ่นเงา ณ ครั้งนั้น ทำให้ผู้นำและตัวแทนชาวลาหู่บ้านยะดูได้เปิดโลกเรียนรู้จากการดูงานโฮมสเตย์อื่นที่ประสบความสำเร็จ หลังจากนั้นพวกเขาก็กลับปรับรูปการเปิดบ้านรับแขกทัวร์ ให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่มีระบบ

การจัดการบริหารโดยคณะกรรมการหมู่บ้านกระจายคิวการรับนักท่องเที่ยวเวียนให้ทั่วถึงครบทุกบ้าน มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพงานบริการด้านการท่องเที่ยวขึ้น เช่นกลุ่มทอผ้า กลุ่มนวด คั้นหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เช่นจุดชมวิบ้านยะดู หรือพัฒนาทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยว ทั้งการทำความสะดวกและการประกอบอาหารเป็นต้น การดำเนินงานพัฒนาฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้รับความร่วมมือจากชาวลาหู่เป็นอย่างดีนับความหวังว่า ความร่วมมือครั้งนี้จะทำให้การท่องเที่ยวของพวกเขา กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง ทั้งนี้ตลอดการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวจะมีมูลนิธิหุ่นเงาเป็นที่เลี้ยงในการจัดการท่องเที่ยว พร้อมกับอบรมทักษะให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และทำการตลาดพร้อมประชาสัมพันธ์หากกลุ่มลูกค้าอาสาสมัครส่งเข้าพักในบ้านยะดูจนถึงปัจจุบัน

2.3.3 โสมสเคย์บ้านยะดู ณ ปัจจุบัน

ปัจจุบันโสมสเคย์ชาวลาหู่บ้านยะดูประกอบไปด้วยบ้านที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าพักจำนวน 38 หลังคาเรือน จากจำนวนบ้านทั้งหมด 40 หลังคาเรือน และมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศตลอด เฉลี่ยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโสมสเคย์ประมาณ 275 คนต่อเดือน ทั้งนี้มีรายละเอียดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักดังแผนภูมิแสดงจำนวนนักท่องเที่ยว “โสมสเคย์ชาวลาหู่บ้านยะดู” ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2551 – ธันวาคม 2552

แผนภูมิที่ 2.1 จำนวนนักท่องเที่ยว “โสมสเคย์ชาวลาหู่บ้านยะดู”
ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2551 – ธันวาคม 2552

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในบ้านยะดูเป็นทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีใจรักการผจญภัย ค้นหาความแปลกแตกต่างและท้าทายจากการเดินป่าฝ่าดงท่องไปในดินแดนห่างไกล สัมผัสวิถีชนเผ่า เรียนรู้ชีวิตและช่วยเหลือผู้คนที่ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวแบกเป้ (backpack) กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาสมัครและนักศึกษาที่เข้ามาเรียนรู้พร้อมกับจัดกิจกรรมพัฒนาให้แก่หมู่บ้าน โดยชาวบ้านยะดูได้จัดประเภทกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวเป็น 3 กลุ่ม ตามแหล่งที่มาตัวแทนขาย โปรแกรมท่องเที่ยวหรือผู้ประสานงานการจัดกิจกรรม และรูปแบบการท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 1 “แบกหูนเงา” คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาจากมูลนิธิหูนเงาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ โดยสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยออกมาได้ประเภทตามรูปกิจกรรม **ประเภทที่หนึ่ง** กลุ่มนักท่องเที่ยวโสมสเตย์มีเป้าหมายการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวและเรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่าเท่านั้น กิจกรรมที่ทำได้คือเดินป่า นอนพักบ้านโสมสเตย์ และทานอาหารเช้า ณ จุดชมวิวและเดินทางกลับ **ประเภทที่สอง** กลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาสมัคร เป็นกลุ่มอาสาสมัครที่อาสาเข้ามาช่วยงานมูลนิธิและมีความสนใจช่วยเหลือชาวเขาที่ด้อยโอกาสทางสังคม กิจกรรมที่ปฏิบัติเป็นกิจกรรมเชิงพัฒนา ไม่ว่าจะการก่อสร้าง ซ่อมแซม สถานที่ สาธารณูปโภคภายในหมู่บ้านยะดู รวมถึงการสอนหนังสือและจัดกิจกรรมสันตนาการกับเด็กๆ ดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาของมูลนิธิหูนเงา หรือตามแผนที่อาสาสมัครจัดเตรียมมา ถึงแม้ว่ารูปแบบกิจกรรมจะต่างกัน แต่นักท่องเที่ยว“แบกหูนเงา” ทั้งสองประเภทจะใช้บริการพักบ้านโสมสเตย์เหมือนกัน โดยเรียงลำดับตามคิวจนครบ 38 หลัง โดยชาวบ้านเรียกการจัดคิวนี้ว่า “คิวหูนเงา” และผู้ศึกษาขอเรียกบ้านที่รับ“แบกหูนเงา” ว่า “บ้านคิวหูนเงา” ทั้งนี้การนำเที่ยวและประสานงานกับชาวบ้านจะมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือชาวบ้านเรียกว่า “ไกด์หูนเงา” เป็นผู้ดูแล

กลุ่มที่ 2 “แบกบริษัทัวร์” คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีแหล่งที่มาจาก บริษัททัวร์ เกสเฮาส์ ทั้งในเชียงใหม่และเชียงราย มีเป้าหมายในการท่องเที่ยวเพื่อผจญภัยและพักผ่อน ท่องชมหมู่บ้านเท่านั้น กิจกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ คือ การเดินป่า หรือนั่งช้าง เดินชมหมู่บ้าน นอนพักบ้านตอนกลางคืนและเดินทางกลับในช่วงเช้าของอีกวัน โดยบ้านที่ “แบกบริษัทัวร์” เข้าพักจะเป็นบ้านที่บริษัทติดต่อประสานงานผ่านมัคคุเทศก์ไว้แล้วหรือว่าเป็นสิทธิของมัคคุเทศก์ในการเลือกบนความสนิทสนมกับเจ้าของบ้านที่สามารถเอื้อความสะดวกสบายแก่ตน และเมื่อมัคคุเทศก์เลือกแล้วก็มักไม่พาแขกไปนอนบ้านหลังอื่น ผู้ศึกษาจึงเรียนบ้าน“แบกบริษัทัวร์” เข้าพักว่า“บ้านแขกประจำ” ทั้งนี้บ้านยะดูมี “บ้านแขกประจำ” ทั้งหมดจำนวน 3 หลัง และตลอดระยะเวลาที่พัก “บ้านแขกประจำ” ของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มัคคุเทศก์ของบริษัทเป็นผู้ดูแลตั้งแต่นำเที่ยวจนถึง

ประกอบอาหาร เจ้าของบ้านเพียงจัดที่นอนพร้อมข้าวให้เท่านั้น ทั้งนี้ ระบบการรับแขก ระบบการตลาด และการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์ ต่อ นักท่องเที่ยวกลุ่มที่1และ2ทางมูลนิธิหุ่นเงาและบริษัททัวร์ จะเป็นผู้ดำเนินการให้ชาวบ้านยะดู

กลุ่มที่ 3 “นักศึกษา” คือกลุ่มนักศึกษาชาวไทยที่มีการศึกษาข้อมูลจากสื่อประชาสัมพันธ์หรือหน่วยงานที่ทำงานกับบ้านยะดูและเข้ามาประสานงานกับหมู่บ้านยะดูโดยตรง ส่วนมากนักท่องเที่ยวกลุ่มนักศึกษานี้จะเข้ามาพักเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อ จัดกิจกรรมทั้งประเภทค่ายอาสาและพัฒนาและประเภทศึกษาเรียนรู้หรือดูงาน ทั้งนี้บ้านพักโฮมสเตย์ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่นักศึกษาติดต่อประสานงานในการพิจารณาซึ่งอาจไม่ตรงตามคิวของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1 “แขกหุ่นเงา” ส่วนราคาบริการพักบ้าน โฮมสเตย์นั้นขึ้นอยู่กับงบประมาณหรือการขอความอนุเคราะห์จากนักศึกษา

รูปแบบการบริการของ “โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู” นั้น เป็นการจับบริการนำเที่ยว นั่งเรือล่องน้ำตก นั่งช้าง เดินป่า จากบ้านรวมมิตรถึงบ้านยะดู พาเที่ยวชมวัฒนธรรม ประเพณี ชาวลานูในหมู่บ้าน และนอนพักบ้านชาวลานูแบบโฮมสเตย์พร้อมรับประทานอาหารตามแบบชาวลานูและร่วมเต้นจะคีกับชาวบ้านในช่วงกลางคืน ทั้งนี้คิดค่าบริการอาหารมื้อละ 100 บาท/มื้อ ที่พักคืนละ 100บาท/คน เสริมด้วยการบริการพาเที่ยวชมทะเลหมอก ณ จุดชมวิวของหมู่บ้าน หรือ ให้บริการนำเที่ยว เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสมุนไพร บริเวณคอยบ่อและน้ำตกห้วยแม่ซ่าย (ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค, 2550)

บทที่ 3

ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู

“โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู” เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีทั้งภาพลักษณ์ปรากฏหลากหลายความหมายตามกระบวนการหรือเส้นทางการท่องเที่ยว อันเริ่มจากภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์แบบสะดวกตาตรงใจนักท่องเที่ยวที่รักการผจญภัยและอยากรู้อยากเห็นชีวิตชนเผ่า และเสริมความเชื่อมั่นผ่านโปรแกรมทัวร์โดยการต่อยอดภาพลักษณ์องค์กรที่สนับสนุนว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างไม่เสียเปล่าแต่คุ้มค่าด้วยประโยชน์ทางสังคม พร้อมทั้งปูภาพพื้นฐานเตรียมความพร้อมนักท่องเที่ยวว่ากำลังเข้าสู่หมู่บ้านท่องเที่ยวชนเผ่าในรูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชน ภาพลักษณ์ค่อย ๆ ทวีความตื่นตื้นเร้าใจทุกขณะเมื่อได้เข้าไปพักในบ้านโฮมสเตย์ไม้ไผ่ ท่ามกลางธรรมชาติป่าเขา สัมผัสรสชาติอาหารลาหู่ พูดคุยกับชาวบ้านยะดูและลองเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าจากการเดินจะติดตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่จัดบริการ สุดท้ายขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวจะให้ความหมายสร้างภาพลักษณ์กับบ้านยะดูอย่างไร

บทที่ 3 นี้จึงมีความตั้งใจเสนอเนื้อหาภาพลักษณ์ของ“โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู” ที่ปรากฏตามรอยเส้นทางการท่องเที่ยวของบ้านยะดูข้างต้น เพื่อให้รับรู้ว่าภาพลักษณ์ว่า“โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู”มีเสน่ห์และมนต์ขลังและรูปแบบหรือลักษณะเฉพาะตัวสินค้าจากการนำชีวิตประจำวันและพื้นที่บ้านของชาวลานูมาเป็นจุดขายที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจตามภาพที่ตนท่องเที่ยวชมสัมผัสสมานนั้นเป็นอย่างไร และภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ดังกล่าวนั้นเข้ามาควบคุมความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่อย่างไร

จากการดำเนินเก็บข้อมูลของผู้ศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดูนั้น ถูกผลิตสร้างอย่างเป็นกระบวนการและเคลื่อนย้ายเป็นลำดับขั้นตอน ตามเส้นทางการท่องเที่ยวที่ถูกขีดเขียนขึ้นพร้อมกับบรรจุจินตนาการเป็นข้อมูลสำเร็จรูปส่งให้นักท่องเที่ยวเลือกค้นหาตามใจชอบ นั้นหมายความว่าตัวนักท่องเที่ยวมิใช่ผู้ค้นพบโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู โดยตัวพวกเขาเอง และคุณลักษณะของโฮมสเตย์ที่ตรงใจนักท่องเที่ยวก็ได้ผุดขึ้นมาเองในสุญญากาศ แต่มันถูกผลิตสร้างเป็นลักษณะดังเส้นเดินทางชักจูงให้เราเดินตามกระบวนการเสนอภาพลักษณ์จากการนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์ทางตรงกับองค์กรหรือตัวแทนการท่องเที่ยว รวมถึงการปะทะกับพื้นที่และมีประสบการณ์ร่วมกับโปรแกรมการท่องเที่ยว ซึ่งโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดูมีภาพลักษณ์อันหลากหลายตามเส้นกระบวนการเสนอภาพลักษณ์ดังนี้

3.1 ภาพลักษณ์บนสื่อประชาสัมพันธ์

3.1.1 คู่มือท่องเที่ยวระดับนานาชาติ

เส้นเดินทางของนักท่องเที่ยวผู้บ้านยะดูนั้น เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบหนังสือคู่มือนักท่องเที่ยวหรือเว็บไซต์ที่ได้รับการยอมรับและครอบคลุมความนิยมในระดับสากล ซึ่งหนังสือคู่มือและเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวไม่ได้เสนอภาพโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูโดยตรง แต่เป็นการเสนอภาพเฉพาะชนความเป็นชาวเขาให้เป็นจุดขายระดับประเทศไทยว่า มีจุดเด่นอันน่าสนใจสำหรับผู้ชื่นชอบการเดินป่าและรักการผจญภัย พร้อมกับชี้แนะถึงจุดหมายปลายทางที่ควรจะไปเยี่ยมชม ดังการนำเสนอของหนังสือคู่มือการท่องเที่ยว Lonely Planet ที่ว่า *“ท่ามกลางภูเขาที่มีหมอกปกคลุมและกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาอันหลากหลาย ช่างเป็นเสน่ห์ของภาคเหนือประเทศไทยอันล่อตาต้องใจนักเดินป่าและผู้ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสียเหลือเกิน เริ่มจากเชียงใหม่แล้วท่องเตร่สู่เชียงดาว เมืองแห่งถ้ำผีและการเที่ยวชมป่าลึก. และค่อยยับเดินทางต่อถึงเชียงรายเมืองแห่งการเดินป่าเชิงนิเวศและการเยี่ยมชมหมู่บ้านชาวเขา”* (Lonely Planet, 2003)

จากการนำเสนอภาพดังกล่าว แม้ไม่ได้เสนอภาพของชาวลาหู่บ้านยะดูแบบตรงตัว แต่แสดงถึงการนำเสนอตามสื่อต่างประเทศในระดับนานาชาติ ภาพนำเสนออยู่นั้นอยู่บนคำว่า “ชาวเขา” ชาวลาหู่ที่ถูกจัดหมวดหมู่อยู่ในกลุ่มชาวเขา จึงเลี่ยงไม่ได้ที่จะถูกนิยามในโลกการท่องเที่ยวว่าเป็นชนเผ่าทางภาคเหนือของไทยที่อยู่ห่างไกลและตั้งถิ่นฐานในป่าทึบ(หนังสือเลือกใช้คำว่า jungle)¹ และเป็นสิ่งที่มาคู่กับการเดินป่า นอกจากนี้การนำเสนอยังชี้เส้นทางเดินสู่จังหวัดเชียงรายพร้อมขยายภาพจินตนาการว่าเป็นพื้นที่อันอุดมไปด้วยชาวเขาและการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศ จึงเป็นเรื่องไม่น่าแปลกใจเลยที่กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้รักการท่องเที่ยวและสนใจชาวเขาจะเดินทางมุ่งหน้าสู่จังหวัดเชียงราย ทั้งนี้ ภายในหนังสือได้มีการแบ่งพื้นที่เฉพาะแนะนำรายชื่อบริษัทนำเที่ยวและเน้นเสนอที่อยู่ของมูลนิธิหุนเงาให้เป็นทางเลือกเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มีใจอาสา ซึ่งสะท้อนได้ว่าถึงแม้ภาพถูกนำเสนอในระดับนานาชาติของชาวลาหู่บ้านยะดูจะเป็นภาพเหมารวมบนความเป็นชาวเขา แต่โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูมีพื้นที่เชื่อมโยงระดับนานาชาติผ่านมูลนิธิหุนเงาและบริษัทนำเที่ยวเป็นตัวเชื่อมกลาง

3.1.2 ตั้งโต๊ะทัวร์ป่า จัดบอร์ด แผ่นพับ ภาพนำเสนอบริษัททัวร์

เมื่อนักท่องเที่ยวปฏิบัติตามข้อแนะนำหนังสือคู่มือท่องเที่ยวแล้ว สิ่งที่เขาต้องเผชิญในอันดับต่อมาคือการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ยับเข้ามาในระดับจังหวัดเชียงราย ผ่านการนำเสนอของ

¹ คำคุณศัพท์ที่บรรยายกิจกรรมทัวร์ผู้ศึกษาจะวงเล็บต่อท้ายเสนอศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อแสดงให้การเลือกใช้คำของบริษัททัวร์สร้างภาพจินตนาแก่นักท่องเที่ยว

บริษัททัวร์ป่า ภายใต้การนำเสนอภาพรวมจังหวัดเชียงรายดินแดนแห่งชาวเขา โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับการเสนอภาพลักษณ์ทัวร์ป่านับตั้งแต่ก้าวแรกที่เดินเข้าร้าน ไม่ว่าจะเป็น รูปแบบการจัดร้าน การเสนอขายโปรแกรมทัวร์ผ่านอัลบั้มและแผ่นพับของพนักงาน ดังการเสนอขายของบริษัททัวร์ป่า Kambumbum Travel & Service หนึ่งในบริษัทที่ส่งนักท่องเที่ยวให้หมู่บ้านยะคู้ ซึ่งเริ่มจากการกระตุ้นความอยากผจญภัยและสร้างจินตนาการหมู่บ้านชาวเขานับตั้งแต่ก้าวแรกที่ได้สัมผัส ทั้งการจัดรูปแบบโต๊ะทัวร์ภายในร้านแสดงถึงความเรียบง่าย ไร้ระเบียบและกฎเกณฑ์ ไม่หิวหิวเหมือนว่าราคาทัวร์ย่อมเยาตามขนาดร้านที่เล็ก เสริมทัพโดยการจัดบอร์ดภาพ หรือข้อมูลแผ่นพับแสดงถึงจุดเด่นของจังหวัดเชียงราย เสนอภาพบรรยากาศห้อมรอบตัวนักท่องเที่ยวเสมือนว่าอยู่ในดินแดนแห่งชาวเขาและป่าไม้ กระตุ้นแรงปรารถนานักท่องเที่ยวโดยแผนที่เส้นทางเดินป่าแสดงอาณาบริเวณกว้างใหญ่แดนแห่งดงดอยและชาวเขา พร้อมดึงความสนใจแสดงถึงจุดหยุดพักบนเส้นทางเดินป่าผ่านรูปประกอบกิจกรรมทัวร์ ป่าไม้ และชาวเขาสวมชุดประจำเผ่า แทรกคำคุณศัพท์บรรยายคำในโปรแกรมท่องเที่ยวให้ดูตื่นเต้นเร้าใจเหมาะแก่การผจญภัย

ทั้งนี้ถึงแม้ชาวลาหมู่บ้านยะคู้จะเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการเดินทางแต่การสื่อภาพลักษณ์มิได้บ่งชี้ว่าหมู่บ้านที่นักท่องเที่ยวอนพักนั้นคือ โสมสเคย์ชาวลาหมู่บ้านยะคู้โดยตรงตัวภาพปรากฏเป็นเพียงชื่อชน “มูเซอ” ปรากฏจากคำบรรยายแสดงความเป็นชาติพันธุ์ สิ่งที่ได้รับรู้ได้คือชาวเขาสวมชุดประจำเผ่าอาศัยอยู่ในบ้านไม้ไผ่ที่นักท่องเที่ยวต้องเผชิญระหว่างเดินป่า ตามรูปภาพที่นำเสนอปะคำได้ภาพว่า “หมู่บ้านชาวมูเซอ”

ทั้งนี้การนำคำคุณศัพท์มาบรรยายโปรแกรมทัวร์ส่งให้ชาวลาหมู่บ้านยะคู้เป็นชนเผ่าที่อยู่ห่างไกลต้องบุกป่าฝ่าดงถึงจะค้นพบหมู่บ้านยะคู้ท่ามกลางภูเขาและธรรมชาติ ผ่านเลือกการใช้คำว่า “ป่าทึบ” (jungle) แสดงถึงการท่องเที่ยวผ่านป่าทึบที่ไม่ธรรมดาอยู่บนภูเขาสูงผ่านการใช้คำว่า “ภูเขาสูงใหญ่” (mountain) อันประกอบไปด้วยสถานที่ธรรมชาติล้อมรอบทั้งน้ำตกน้ำพุร้อน นอกจากนั้นเส้นทางเดินป่าเข้าสู่หมู่บ้านชาวล่าหมู่บ้านยะคู้นั้นยากเย็น ต้องใช้ระยะเวลาตามกำหนดวันใน โปรแกรมทัวร์และแสนไกลตามแผนที่ วิธีการเดินทางนั้นแสนลำบากผ่านทางน้ำ โดยการล่องเรือ ผ่านพื้นที่ป่าที่สามารถเข้าถึงได้เฉพาะการนั่งช้างและการเดิน เสริมความวิบากผ่านคำว่า “ทางเดินลูกรัง” (dirt track) แสดงถึงการเดินเท้าบนถนนดินแสนวิบาก และเมื่อเดินทางถึงหมู่บ้านมีการชี้ชวนให้เยี่ยมชมหรือมองดู(เลือกใช้คำว่า see)และเดินไปรอบหมู่บ้านว่าชาวล่าหมู่บ้านมีชีวิตอยู่(เลือกใช้living)อย่างไร และสามารถรับชม(ใช้คำว่า watch)ประเพณีการเต้นรำชาวล่าหมู่บ้านนั้นแสดงให้เห็นว่าการใช้ชีวิตและประเพณีการเต้นรำของชาวล่าหมู่บ้านเป็นจุดขายให้กับทัวร์ป่า ทั้งนี้ภาพลักษณ์ชาวล่าหมู่บ้านยะคู้ที่เป็นจุดขายยังอยู่ในระดับตามกรอบการนำเสนอของโต๊ะทัวร์ดังกล่าวข้างต้นส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้รับข้อมูลคือ “แขกบริษัททัวร์” นั้นเอง

3.1.3 เว็บไซต์มูลนิธิหุ่นเงา

นักท่องเที่ยว กลุ่มที่1 “แขกหุ่นเงา” หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาจากมูลนิธิหุ่นเงาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ข้อมูลภาพลักษณ์ โสมสตร์ชาวลาหู่บ้านยะดูของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือ ภาพลักษณ์ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อประเภทเว็บไซต์ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่งานโครงการท่องเที่ยวชนเผ่ามูลนิธิหุ่นเงาบอกถึงแหล่งที่มาแห่งการรู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวโสมสตร์ชาวลาหู่บ้านยะดูว่า

“แขกที่มาเที่ยว โสมสตร์กับเรา(มูลนิธิหุ่นเงา)ส่วนมากรู้จักทางเว็บไซต์ ติดต่อกับเราก้ทางอินเตอร์เน็ต ทุกวันพวกเราทำงานผ่านทางเน็ตเป็นส่วนใหญ่อยู่หน้าคอมพิวเตอร์กันทั้งวัน อาสาสมัครทำงานเสร็จกลับไปยังติดต่อกันทางเมลล์อยู่เลย”

ลูกอม² เจ้าหน้าที่โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า มูลนิธิหุ่นเงา

เว็บไซต์สื่อกลางหลักในการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวกลุ่มที่1 “แขกหุ่นเงา” จัดทำโดยโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า มูลนิธิหุ่นเงา มีรูปแบบการนำเสนออันมีส่วนประกอบการเสนอภาพลักษณ์โสมสตร์บ้านยะดู ดังนี้

รูปแบบการนำเสนอของเว็บไซต์ ภาพรวมเป็นการนำเสนอข้อมูลด้านการท่องเที่ยวชนเผ่าพร้อมรูปภาพประกอบกิจกรรมนักท่องเที่ยวและรูปชาวเขา บนพื้นสีขาวมีแถบสีเทาเข้มหนาประมาณหนึ่งไม้มบรรทัดเป็นกรอบล้อมรอบ ด้านบนสุดของทุกหน้าเว็บเพจขึ้นต้นโดยแถบชื่อเว็บไซต์พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ตัวขนาดหนึ่งนิ้วสี่เทาเข้มเว้นแต่อักษรตัว T และสัญลักษณ์จุลภาคมีความเด่นชัดกว่าตัวอักษรอื่นจากการเลือกพิมพ์เป็นตัวสีส้มเข้ม โดยชื่อเว็บไซต์ดังกล่าววางอยู่มุมขวาสุดและมีภาพพื้นไร่ข้าวบนยอดคดอยที่เหลืองต้นไม้อ่างช่วงบริเวณสันเขาเป็นภาพพื้นหลัง ซึ่งมีความกว้างประมาณสองนิ้ว ความยาวขนาดพาดตลอดแนวหน้าเว็บไซต์จากซ้ายไปขวา นอกจากนั้นแถบชื่อเว็บไซต์ข้างต้นยังมีแถบสีน้ำเงินกว้างประมาณครึ่งนิ้ววางตามยาวด้านใต้แถบชื่อเว็บไซต์เพื่อใช้เป็นแถบเมนูหลักเชื่อมต่อข้อมูลในแต่ละหัวข้อซึ่งมีหัวข้อดังนี้ หน้าหลัก ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชนเผ่า ข้อมูลนักท่องเที่ยว กระดานข่าว สมุดเยี่ยม สมักรทัวร์ และห้องภาพ ปิดท้ายด้วยรูปธงชาติประเทศอังกฤษและญี่ปุ่นพร้อมชื่อประเทศเป็นภาษาอังกฤษกำกับเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ชาวต่างชาติเลือกภาษาอ่านเว็บไซต์ตามความถนัด นอกจากนี้แถบชื่อเว็บไซต์ที่มีเหมือนกันหมดทุกหน้าแล้วในแต่ละหน้าเว็บเพจจะมีรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันไปตามหัวข้อ

หน้าหลัก (homepage) ของเว็บไซต์ ไซต์เด่น โดยสามหัวข้อหลักใช้พื้นที่ประมาณ 1 ใน 5 ของหน้าอันประกอบด้วยหัวข้อ “เรื่องเด่นในเว็บ” บริเวณซ้ายสุด ถัดไปตรงกลางหน้าเป็นหัวข้อ “โปรแกรมท่องเที่ยว” ส่วนซ้ายสุดเป็นหัวข้อ “แนะนำบ้านโสมสตร์” พร้อมรูปหมู่บ้านโสมสตร์

² นามสมมติ

ชาวเขา หัวข้อในตำแหน่งรองลงมาบริเวณพื้นที่ตรงกลางของหน้าหลักพื้นที่ประมาณ 2 ใน 5 ของหน้า เป็นข้อมูลเสนอเกี่ยวกับท่องเที่ยวโฮมสเตย์ และข้อมูลชาติพันธุ์ ซึ่งในส่วนนี้ข้อมูลเกี่ยวกับท่องเที่ยวโฮมสเตย์ได้นำเสนอเป็นหัวข้อย่อยประกอบด้วยหัวข้อ “ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” “ที่มาของโฮมสเตย์” และ “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โฮมสเตย์”

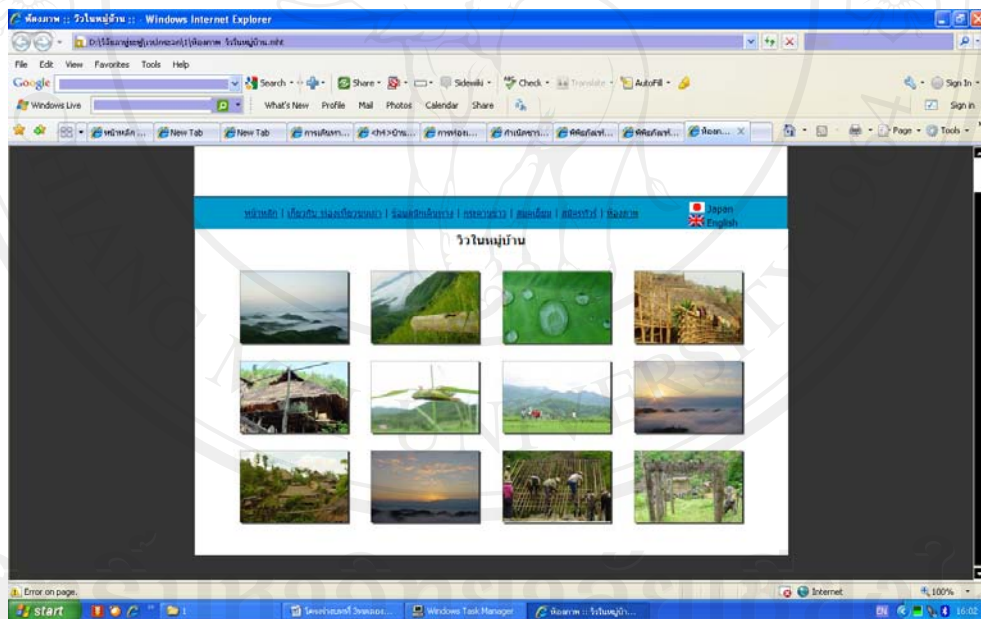
ด้านข้อมูลชาติพันธุ์ได้นำเสนอหัวข้อย่อยประกอบด้วยหัวข้อ “อาหารชนเผ่า” “วิถีชีวิตคนชนเผ่า” “สิ่งที่รู้ก่อนเดินทาง” “ปฏิทินวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา” “แผนที่ชนเผ่าออนไลน์” และ “นิทานชนเผ่า” จากนั้นในส่วนถัดลงด้านล่างเป็น เว็บบอร์ดหรือกระดานข่าว แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ประกอบท้ายด้วยกลุ่มข้อมูลแนะนำโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าระบุดึงที่มา ลักษณะงานและการบริการด้านการท่องเที่ยวของโครงการ และพื้นที่ต่อจากส่วนนี้ผู้จัดทำได้เสนอบทความประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวจากการเข้าร่วมโครงการ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและแผนที่การเดินทาง ส่วนพื้นที่ที่เหลือเป็นการแสดงถึงองค์กรสนับสนุนโครงการ และองค์กรหรือเว็บไซต์ที่เป็นเครือข่ายที่สามารถคลิกเชื่อมต่อเยี่ยมชมเว็บไซต์ได้ อาทิเช่น trekingthai.com , tourthai.com, มูลนิธิหุบเงา เป็นต้น ทั้งนี้ในแต่หัวหลักในเว็บไซต์ดังกล่าวสามารถคลิกดูรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติมตามที่ผู้จัดทำขยายเป็นหัวข้อละประมาณหนึ่งหน้าเว็บเพจ

ภาพที่ 3.1 การจัดรูปแบบนำเสนอหน้าหลัก (homepage) ของเว็บไซต์

จากการจัดรูปแบบการนำเสนอของ นั้น ทั้งข้อความและรูปภาพประกอบสะท้อนทำให้เรารู้ได้ว่าเป็นเว็บไซต์ที่สื่อถึงการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชาวเขาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตั้งแต่การตั้งชื่อเว็บไซต์อันแสดงถึงการท่องเที่ยวชาวเขา และเน้นการย้ายสร้างเป็นแถบชื่อเว็บไซต์มีภาพทิวทัศน์ไร่ข้าวบนพื้นคอยเป็นพื้นหลังจัดวางตำแหน่งอยู่ด้านบนสุดพร้อมติดกรอบสีเทาในทูลหน้าสร้างบรรยากาศครอบคลุมตลอดหน้าเว็บเพจ เสมือนว่าผู้ชมอยู่ท่ามกลางป่าทุกขณะที่อ่านข้อมูล ตลอดจนมีการดึงอารมณ์ร่วมผู้ชมจาก ภาพประกอบเป็นภาพทิวทัศน์กลุ่ม

บ้านไม้ไผ่หมู่บ้านคาตั้งกลุ่มท่ามกลางภูเขาและป่าไม้ แทรกภาพเป็นระยะๆตามหมวดหัวข้อโดยภาพชาวเขาสวมชุดประจำเผ่าในท่วงท่าเต้นรำ ประกอบพิธีกรรมและประเพณีสำคัญหรือนั่งทำกิจกรรมประจำวันบนบ้าน ภาพการ์ตูนชาวเขานบนแผนที่ชนเผ่าออนไลน์ และภาพกิจกรรมนักท่องเที่ยวเดินบนถนนลูกรังผ่านดงป่าสีเขียวและหมู่บ้านชาวเขา เสริมตามโดยภาพแสดงอารมณ์สนุกสนานของกลุ่มนักท่องเที่ยวจากการกระโดดบนถนนพร้อมชูแขน หรือภาพความสุขจากการประกอบอาหารและรับประทานอาหารในบ้านไม้ไผ่ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน ตลอดจนเสนอรูปอาหารชนเผ่าจัดวางบนขันโตกรองพื้นด้วยใบตองสีเขียวชวนรับประทาน นอกจากนี้ผู้จัดทำเว็บไซต์ได้สร้าง“ห้องภาพ” เป็นเวปเพจเฉพาะแสดงวิถีทัศน์ของหมู่บ้านโฮมสเตย์ที่เลือกเสนอภาพบ้านไม้ไผ่หมู่บ้านคา ทุงนาไร่ข้าวสีเขียวอ่อนในฤดูฝน จุดชมวิวยะเลหมอกในช่วงฤดูหนาว ภาพความสามัคคีที่ชาวบ้านรวมแรงสร้างบ้าน หรือภาพประตูลีที่แสดงถึงความเชื่อของชาวอาข่าเป็นต้น

ภาพที่ 3.2 ห้องภาพของเว็บไซต์แสดงวิถีทัศน์หมู่บ้านยะดู

การเน้นจุดสำคัญที่ผู้จัดทำต้องการจะสื่อถึงการท่องเที่ยวชาวเขา คือ ตัวเนื้อหาที่มุ่งเน้นเสนอการท่องเที่ยวโฮมสเตย์หมู่บ้านชาวเขาเป็นหลักและขยายภาพเป็นหัวข้อเรื่องและจัดทำเป็นหน้าเวปเพจเฉพาะที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในหัวข้อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเสนอหัวข้อ “โปรแกรมท่องเที่ยว” และ “แนะนำหมู่บ้าน โฮมสเตย์” เป็นหัวเด่นเปิดหัวเรื่องของเว็บไซต์ ชักชวนเข้ามาสัมผัสหมู่บ้าน โฮมสเตย์ในพื้นที่รับผิดชอบของโครงการอันได้แก่ หมู่บ้านอาพักหมู่บ้านยะดู และบ้านหุดแล แล้วค่อยขยายข้อมูลเป็นหน้าเวปเพจเฉพาะปูพื้นฐานถึงลักษณะของ

โครงการว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยึดปฏิบัติตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์พร้อมภาพประกอบนักท่องเที่ยวทำอาหารร่วมกับเจ้าของบ้านภายในบ้านไม้ไผ่ ที่ผู้จัดทำนำเสนอต่อผู้ชมเวปไซด์ถึงรูปแบบการท่องเที่ยว และข้อควรปฏิบัติ ดังนี้

“โฮมสเตย์ การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ นักท่องเที่ยวจะได้ปฏิบัติตนเหมือนกับชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เช่น เช้าขึ้นทำอาหาร เตรียมข้าวห่อไปทานกลางวัน สายหน่อยออกไปทำไร่ทำนา ปลูกผัก ผู้หญิงอาจอยู่บ้านทำงานฝีมือ ทอผ้า จักสาน ได้รับประทานอาหาร ท้องถิ่น ซึ่งอาจเก็บผัก ตกปลาตนเอง ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนที่ต่างไปจากที่เราเป็นอยู่.....ข้อควรปฏิบัติก่อนออกเดินทางศึกษาข้อมูลของสถานที่และทำความเข้าใจกับเรื่องราวของชุมชน เช่น ขนบประเพณี ความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม.....สิ่งที่นักท่องเที่ยวควรปฏิบัติในการเข้าพักต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน.....ต้องช่วยกันดูแลรักษาความสวยงามของธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนไว้ให้นานที่สุดและ นักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตาม กฎ ที่วางไว้”

นอกจากนั้นมีการเสนอข้อมูลทางชาติพันธุ์เพื่อแสดงถึงลักษณะเฉพาะของโฮมสเตย์ที่โดดเด่นต่างจากแหล่งอื่นๆ เป็นการบรรยายภาพลักษณะชาวเขาเพื่อสร้างมนต์เสน่ห์และความเข้าใจต่อนักท่องเที่ยวก่อนเดินทาง โดยผู้จัดทำได้เลือกใช้คำว่า “คนชนเผ่า” ตามแบบแนวทางการทำงานของมูลนิธิห่มเงาในการหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “ชาวเขา” ที่นัยยะเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศ และเลือกเสนอความเป็นชาติพันธุ์เฉพาะกลุ่มชาวลานูและอาข่า ซึ่งเป็นกลุ่มชนเผ่าในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโครงการ คัดเสนอความเป็นชาติพันธุ์ที่สอดคล้องกับจุดขายของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อย่างเช่น หัวข้อ “อาหารคนชนเผ่า” นำเสนอว่าอาหารตามแบบฉบับของชาวอาข่าและลานูนั้นมีลักษณะเน้นการทานอาหารประเภทข้าว พืชผักสมุนไพร แมลง สัตว์เล็กชนิดต่างๆ หัวข้อ “วิถีชีวิตคนชนเผ่า” บนการนำเสนอว่าเป็นชนเผ่าที่มีลักษณะนิสัยรักสันโดษ จะอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนเล็กๆ มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาตนเอง และเลือกนำเสนอด้านวัฒนธรรมประเพณีชาวเขาในลักษณะว่ามีเอกลักษณ์ของตัวเองและยังคงไว้ซึ่งความเชื่อดั้งเดิม พร้อมกับนำเสนอ “ปฏิทินวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา” เป็นเมนูวัฒนธรรมกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเลือกสรรตามความสนใจ และสามารถเข้ามาเรียนรู้วิถีชนเผ่าได้ตลอดทั้งปี พร้อมเสริมเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเพิ่มเสน่ห์คนชนเผ่าผ่านหัวข้อ “นิทานชนเผ่า” และนักท่องเที่ยวสามารถหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับคนชนเผ่าโดยการคลิก “แผนที่ชนเผ่าออนไลน์” เพื่อเชื่อมต่อไปโครงการพิพิธภัณฑ์ชาวเขาออนไลน์หนึ่งใน

โครงการของมูลนิธิที่จะนำเสนอข้อมูลเชิงชาติพันธุ์วรรณนาและการเก็บข้อมูลภาคสนามที่เกิดจากประสบการณ์ทำงานของมูลนิธิหุ่นเงากับชาวเขา

เวปไซค์มีการนำเสนอเรื่องเล่าของแขกผู้เคยเยือนผ่านการเขียนบทความเสนอภาพลักษณ์โฮมสเตย์อย่างบนประสบการณ์จริงของนักท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นความปรารถนา นักท่องเที่ยวให้เดินทางท่องเที่ยวไปกับโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าเที่ยว ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของโครงการที่ปรากฏขึ้นบนบทความจึงในลักษณะเป็นการเดินทางสามารถพิสูจน์ถึงการต่อสู้ของนักท่องเที่ยวอันแสดงถึงความภาคภูมิใจบนความสำเร็จจากเดินป่าผ่านเส้นทางยากลำบาก และเป็นการเดินทางแห่งมิตรภาพจากการร่วมพักบ้าน โฮมสเตย์ดังที่ผู้บทความเขียนว่า **“สุดท้ายสิ่งที่เก็บมาคือรอยยิ้มของเจ้าบ้าน”** นอกจากนี้ผู้จัดทำยังจัดทำกระดานข่าวแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามการกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชนเผ่าและเสนอเวปเครือข่ายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวธรรมชาติและชาวเขา เป็นการแสดงถึงจุดยืนว่าผู้เข้าชมเวปไซค์พบกลุ่มบุคคลผู้สนใจการท่องเที่ยวแบบประเภทเดียวกัน

ส่วนประกอบสุดท้ายของเวปไซค์ hilltribetour คือแนะนำโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า โดยเริ่มจากอธิบายถึงที่มาของโครงการว่าเป็นการดำเนินการของมูลนิธิหุ่นเงาจากการเกริ่นนำถึงมูลนิธิหุ่นเงาว่าเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานกับพี่น้องชนเผ่าในตำบลแม่ยาว อ.เมือง จังหวัดเชียงราย ตำบลแม่ยาว ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศเป็นหุบเขาสลับซับซ้อน มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติป่าเขาวิเวททัศน์ที่งดงาม อุดมด้วยความหลากหลายทางความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบชนเผ่าดั้งเดิมของพี่น้องชนเผ่า ล่าหู่, อาข่า, เย้า และภายใต้สภาพภูมิประเทศของตำบลแม่ยาวดังกล่าวแสดงถึงลักษณะเด่นของพื้นที่นั้นเหมาะแก่การท่องเที่ยวตามข้อความมูลนิธิหุ่นเงาได้นำเสนอบนเวปไซค์ว่า **“เป็นเสน่ห์อีกรูปแบบหนึ่งของภาคเหนือตอนบน”** จึงเป็นที่มาการประสานร่วมมือระหว่างมูลนิธิหุ่นเงา และพี่น้องชาวไทยภูเขา บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลแม่ยาว ในการดำเนินจัดตั้งโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าขึ้น ซึ่งให้พี่น้องชนเผ่ามีส่วนร่วมจากการดำเนินจัดการท่องเที่ยว โดยตัวชุมชนเอง ส่วนวัตถุประสงค์ของโครงการผู้จัดทำเสนอว่ามีความตั้งใจก่อให้เกิดการสร้างงาน กระจายรายได้แก่คนในชุมชน และชุมชนสามารถฟื้นฟู อนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม นอกจากนี้ผู้จัดทำได้เพิ่มความน่าสนใจต่อรูปแบบการท่องเที่ยวของโครงการว่ามีลักษณะเฉพาะก่อนการปิดท้ายโดยการเชิญนักท่องเที่ยวที่ชอบรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม ให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับโครงการว่า

“รูปแบบการดำเนินงานการท่องเที่ยวชนเผ่าเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน อันยึดแนวคิด นักท่องเที่ยวเป็นดังเพื่อน และญาติมิตรชุมชน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดการฟื้นฟู และอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชนเผ่า และยังช่วยประชาสัมพันธ์ขยายแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อันเป็นการเร่งสร้างกำลังคนที่เป็นคนในชุมชน ให้เข้ามามีบทบาทในการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากที่สุดพร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอันเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น”

ส่วนเนื้อหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดูนั้นคือหัวข้อ “โปรแกรมการท่องเที่ยว” และกำกับขยายภาพโฮมสเตย์โดยการแทรกความเป็นชาติพันธุ์ลานูในหัวข้อ “อาหารคนชนเผ่า” “ปฏิทินวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา” และ “นิทานชนเผ่า” พร้อมรูปภาพหมู่บ้านยะดูแทรกกระจายในหน้าเวปเพจ โดยหัวข้อ “โปรแกรมทัวร์” เป็นการนำเสนอโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดูด้วยตรงที่แทรกอยู่ในโปรแกรมเคาท์ดาว์น เคล้าทะเลหมอก บ้านยะดู ช่วงวันที่ 31 ธันวาคม 2552 ถึง วันที่ 2 มกราคม 2553 โดยเริ่มจากนัดรวมตัว ณ สถานที่ขนส่งจังหวัดเชียงรายในช่วงเช้าของวันที่ 31 ธันวาคม 2552 ซึ่งจะมีทีมงานของมูลนิธิไปรับพร้อมพาไปเที่ยวชมวัดร่องขุนและสักการะอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย ก่อนจะพานักท่องเที่ยวเข้ามาที่มูลนิธิหุบเงา เพื่อเตรียมตัวกันก่อนเดินทางขึ้นดอย และออกเดินทางในช่วงบ่ายโดยการนั่งช้างจากบ้านรวมมิตรมุ่งสู่บ้านยะดูและเดินเท้าต่อไปจุดชมวิวทะเลหมอกบ้านยะดูเพื่อคืนนี้จะกางเต็นท์นอนดูดาวและเคาท์ดาว์นนับถอยหลังต้อนรับปีใหม่ ส่วนวันที่ 1 มกราคม 2553 เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ดำเนินในโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดูตลอดทั้งวันทั้งคืน ซึ่งผู้จัดทำนำเสนอ โปรแกรมทัวร์ผ่านการใช้ภาษาพูดและเป็นกันเองแบ่งโปรแกรมเป็นสามช่วงเวลาดังนี้

ช่วงเช้า ผู้ชักชวนให้ชมจุดเด่นของโปรแกรมนี้คือการชมทะเลหมอกยามและถึงความสนใจเข้าสู่บ้านยะดูว่าเป็นหมู่บ้านชาวลานูที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตดั้งเดิมและมีโอกาสร่วมกิจกรรม กับชาวบ้าน โดยเสนอเป็นข้อความบนเวปไซด์ดังนี้

“สาย ๆ หน่อยเดินทางเท้าลงมาตามเส้นทางเดิมที่ใช้เดินขึ้นไปจุดชมวิว เราจะเดินย้อนกลับลงมายังบ้านยะดู เพื่อมาเรียนรู้วิถีที่น้องชนเผ่าชาวลานูที่ยังนับถือวิถีแบบดั้งเดิมอยู่ถึงบ้านยะดู เก็บของสำภาระของท่านเข้าบ้านพักให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว รับประทานอาหารมือเที่ยงกันให้อร่อยนะครับ ท่านใดอยากจะทำกับข้าวฝีมือของตัวเองก็เรียนเชิญได้เลยนะครับเข้าครัวไปทำกับข้าวร่วมกับชาวบ้าน”

ช่วงบ่าย นำเสนอจุดเด่นกิจกรรมช่วงบ่ายในบ้านยะดูคือนักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมหมู่บ้านและชักชวนให้สวมชุดชาวลาหู่ผ่านการพูดคุยกับชาวลาหู่ในหมู่บ้าน เสริมด้วยการบรรยายอากาศในหมู่บ้านนั้นเสนอแนะโดยเสนอเป็นข้อความบนเวปไซด์ดังนี้

“ช่วงบ่ายนี้ผมจะให้ท่านได้เยี่ยมชมหมู่บ้านและ สอบถามข้อมูลที่ท่านอยากรู้กับชาวบ้าน ยะดูกันเองเลยครับ ท่านใดอยากจะใส่ชุด ลาหู่ ก็ลองสอบถามดูนะครับ เพราะคืนนี้ท่าน อาจจะต้องได้ใส่ชุดประจำเผ่าลาหู่ช่วงเวลานี้เชิญท่านตามอธยาศรียเลขนะครับ แต่เก็บแรงไว้สำหรับคืนนี้ด้วยนะครับ เพราะจะมีการแสดงของพี่น้องลาหู่ ของบ้านยะดูให้ท่านได้ชม และร่วมวงด้วย อย่าลืมให้รีบอาบน้ำแต่หัววันนะครับ เพราะค่าคืนเย็นย่ำ อากาศหนาวครับ”

ช่วงค่ำ จุดสนใจที่ผู้จัดทำเสนอคือ เต็นจะคี บนการนำเสนอว่าเป็นประเพณีและความเชื่อของชาวลาหู่มาแต่ดั้งเดิม และชักชวนเพิ่มบรรยากาศให้สวมชุดชาวลาหู่โดยเสนอเป็นข้อความบนเวปไซด์ดังนี้

“ค่ำคืน เตรียมตัวชมการแสดงเต็นจะคี ซึ่งเป็นการแสดงการเต้นรอบกองไฟประจำเผ่าลาหู่การเต้นจะคีเป็นการเต้นตามประเพณีและความเชื่อของพี่น้องชาวลาหู่มาแต่ดั้งเดิม จะใช้เป็นประจำในประเพณี กินวอ หรือปีใหม่ของพี่น้องชาวลาหู่ครับแต่ในค่ำคืนนี้จะเป็นการแสดงให้ท่านได้ชมและร่วมเต้นจะคีด้วย คืนนี้ท่านคงต้องได้ใส่ชุดของพี่น้องลาหู่กันแล้วหละครับเพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของการเต้นจะคีและเป็นการให้เกียรติกับประเพณีของพี่น้องชาวลาหู่ด้วยครับ เสร็จจากการเต้นจะคีแล้ว ท่านใดอยากจะพักผ่อนก็เรียนเชิญพักผ่อนกันได้ครับ”

ส่วนในวันที่ 2 มกราคม 2553 รายละเอียดที่นำเสนอเป็นการเดินทางกลับพร้อมแวะชม น้ำตกห้วยพิพิธภัณฑ์ชนเผ่า และกลับเข้าสู่มูลนิธิหุ่นเงาพร้อมส่งนักท่องเที่ยวกลับสถานนีขนส่ง เชียงรายถือว่าเป็นการปิดโปรแกรมทัวร์เคาท์ดาวัน เล้าทะเลหมอก บ้านยะดู

จากการนำเสนอในหัวข้อ“โปรแกรมการท่องเที่ยว” บนเวปไซด์ ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูปรากฏนั้นเป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่ผ่อนคลายดูเป็นกันเองมากกว่าบริษัททัวร์ เพราะผู้จัดทำเลือกใช้ภาษาพูดแบบง่ายๆแล้วใช้สรรพนามสื่อสารพูดคุยกับผู้ชม อีกทั้งการเดินทางก็มีใช่เป็นการผจญภัยค้นหาหมู่บ้านที่มีใครรู้จักมากนักเพราะนักท่องเที่ยวทราบถึงเป้าหมายเดินทางที่แน่นอนและมีความรู้สึกอุ่นใจจากการที่เวปไซด์มีการระบุชื่อหมู่บ้านยะดูพร้อมการเดินทางร่วมไปกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ่นเงา แต่ถึงอย่างไรภาพลักษณ์ที่ปรากฏในโปรแกรมทัวร์โฮมสเตย์ชาวลาหู่

บ้านยะคูมีลักษณะที่คล้ายการนำเสนอของบริษัททัวร์ในการนำเสนอบ้านยะคูนี้อยู่ห่างไกลใช้เวลาเดินทางตั้งแต่ช่วงเวลาบ่ายจนถึงช่วงเย็นบนเส้นทางทุระกันดารผ่านการใช้พาหนะเฉพาะรถกระบะของมูลนิธิ นั่งช้าง การเดินเท้าเท่านั้น แต่ทางภูมิทัศน์มีภาพลักษณ์โดดเด่นกว่าบริษัททัวร์ เพราะมีการจัดการระบายสีภาพที่ตั้งหมู่บ้านยะคูให้มีความงดงามผ่านการสื่อสารในโปรแกรมทัวร์ว่ามีที่ตั้งในบริเวณเดียวกับจุดชมวิวยะลุมอกภายใต้ชื่อ “จุดชมวิวยะลุมอกบ้านยะคู” ที่เต็มไปด้วยดวงดาวเต็มท้องฟ้าในยามค่ำคืนและอากาศหนาวเย็น ตามข้อความที่ผู้จัดทำเตือนต่อนักท่องเที่ยวให้อาบน้ำว่า **“อย่าลืมให้รีบอาบน้ำแต่หัววันนะครับ เพราะค่ำคืนเย็นย่ำอากาศหนาวครับ”** ส่วนภาพลักษณ์ชาวลาหู่บ้านยะคูที่ปรากฏนั้นมีลักษณะเป็นเสมือนญาติมิตรกับนักท่องเที่ยวผ่านการเลือกใช้สรรพนามเรียกว่าชาวบ้านว่า “พี่น้องชนเผ่าชาวลาหู่” คืออารมณ์ร่วมนักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกที่บ้านยะคูเป็นหมู่บ้านเปิดและได้รับอนุญาตจากพี่น้องชนเผ่าให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวหรือเยี่ยมพัก บนความยินดีต้อนรับพร้อมเปิดโอกาสสอบถามถึงวิถีชีวิตและร่วมกิจกรรมกับชาวลาหู่ได้อย่างเป็นมิตรและไม่รบกวนความเป็นอยู่แต่อย่างใด ดังเช่นผู้จัดทำเสนอว่า **“ท่านใดอยากจะทำกับข้าวฝีมือของตัวเองก็เรียนเชิญได้เลย..... ช่วงบ่ายนี้ผมจะให้ท่านได้ดื่มชมหมู่บ้านและ สอบถามข้อมูลที่ท่านอยากรู้กับชาวบ้านยะคูกันเองเลยครับ ท่านใดอยากจะใส่ชุด ลาหู่ ก็ลองสอบถามดูนะครับ”**

นอกจากนั้นภาพปรากฏชาวลาหู่บ้านยะคูยังถูกนำเสนอว่ามีเอกลักษณ์ประจำตัวชาวลาหู่ คือ การเต้นจะคีให้ เป็นสัญลักษณ์ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสประเพณีความเชื่อของชาวลาหู่พร้อมอธิบายเพิ่มน้ำหนักระบุเป็นประเพณีสำคัญดังการนำเสนอข้อความนี้ **“การเต้นจะคี เป็นการเต้นตามประเพณีและความเชื่อของพี่น้องชาวลาหู่มาแต่ดั้งเดิม จะใช้เป็นประจำในประเพณี กินวอหรือปีใหม่ของพี่น้องชาวลาหู่ครับ”** ทั้งนี้ภาพลักษณ์วิถีชีวิตชาวลาหู่ที่ปรากฏนั้นเป็นลักษณะวิถีชีวิตดั้งเดิมเพราะผู้จัดทำเลือกใช้ว่า **“วิถีพี่น้องชนเผ่าชาวลาหู่ที่ยังนับถือวิถีแบบดั้งเดิมอยู่”** เน้นย้ำและครอบคลุมเข้าใจถึงวิถีชีวิตชาวลาหู่ทั้งหมดที่ปรากฏในหน้าเวปเพจโปรแกรมทัวร์

ส่วนหัวข้อ “อาหารคนชนเผ่า” “ปฏิทินวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา” และ “นิทานชนเผ่า” ได้ขยายเสริมต่อลักษณะทางชาติพันธุ์ให้ภาพลักษณ์ชาวลาหู่บ้านยะคู เป็นพี่น้องชนเผ่าที่มีการกินการอยู่ที่เรียบง่ายจากการปลูกข้าวไร่และเก็บผักและสมุนไพรตามป่า มีวิถีชีวิตโดยรวมแบบไม่ฟุ้งเฟ้อไม่พึ่งพาความทันสมัยแต่สอดคล้องพึ่งพาพื้นป่าและธรรมชาติ ดังการเสนอข้อความในหัวข้อ “อาหารคนชนเผ่า” พร้อมแทรกภาพกลุ่มหญิงชาวเขาสวมชุดประจำเผ่า นั่งมัดพืชผักวางบนใบตองและภาพแขวงเนื้อหมูบนหิ้งบูชาเทศกาลกินวอภายในบ้านดังนี้

“อาหารตามแบบฉบับของชาวอาข่าและลาหู่ จะเน้นการทานอาหารประเภทข้าว พืชผัก สมุนไพร แมลง สัตว์เล็กชนิดต่างๆ ที่หาได้ตามฤดูกาล ชนเผ่าจะปลูกข้าว ในฤดู เก็บเกี่ยวจะเก็บไว้ใช้กินตลอดทั้งปี ผักและสมุนไพรก็จะหาเก็บได้ตามป่า ห้วยน้ำ หรือ ปลูกไว้บริเวณหมู่บ้าน อาหารส่วนใหญ่จะเป็นประเภทต้ม และไม่ใช้น้ำมันพืช หรือ เครื่องปรุงรสที่ฟุ่มเฟือยโดยปกติแล้วในแต่ละมื้อจะไม่มีเนื้อสัตว์ นอกจากนี้ในช่วงที่มี งานเทศกาล หรืองานพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การเสียผี การทำผัดประเพณี การไหว้การ บวงสรวงผี และบรรพบุรุษ ก็จะมีการฆ่าหมู ไก่ หรือ แพะ หลังจากการบวงสรวงจะนำ เนื้อสัตว์ที่เหลือ จะนำมาประกอบอาหาร ด้วยวิถีชีวิตที่พึ่งพาป่าและธรรมชาติเช่นนี้เอง จึงทำให้ชาวลาหู่มีสุขภาพดี”

นอกจากภาพลักษณ์วิถีชีวิตกินอยู่เรียบง่ายพึ่งพาธรรมชาติ ชาวลาหู่บ้านยะดู่ยังถูก อธิบายเพิ่มในด้านวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมของชาวลาหู่ว่าเป็นชนเผ่าที่ดำเนินชีวิตสอดคล้อง ไปกับการประกอบพิธีและประเพณีความเชื่อตามแบบฉบับชาวลาหู่โดยจัดเสนอให้เป็นภาพลักษณ์ ชุติสำเร็จรูปจับ “วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ชาวลาหู่” และ “วัฒนธรรม” เป็น กลุ่มขนาดจัดหมวดแบ่งตาม เดือนพร้อมเพิ่มบรรยากาศโดยภาพประกอบธรรมชาติป่าเขา ภาพชาวลาหู่สวมชุดประจำเผ่าทำไร่ ทำนาและประกอบพิธีกรรม ดังตัวอย่างกิจกรรมเดือนตุลาคมที่นำเสนอว่า “วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ชาว ลาหู่จะเกี่ยวข้าวคอก เก็บพืชผลในไร่และหาหนอนไม้ไผ่,หาหน่อไม้ไร่ “วัฒนธรรม” จะมีประเพณี จัดพิธีกินข้าวใหม่” เป็นต้น ส่วนหัวข้อ“นิทานชนเผ่า” นั้นก็เป็นการเสริมภาพลักษณ์ชาวลาหู่เป็น กลุ่มพี่น้องชนเผ่าที่มีภูมิปัญญาใช้เรื่องเล่านิทานที่มีเนื้อหาอุปมาจะเกี่ยวกับคน สัตว์ พืช ภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อม หรือสิ่งอยู่จริงพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน มาเป็นพื้นฐานสร้างระบบความเชื่อ ของชาวลาหู่ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างผู้อาวุโสในการนำนิทานอุปมาใช้เป็นเครื่องมือในการ อธิบายเพื่ออ้างอิงถึงกฎเกณฑ์ในการดำรงชีวิตแก่ลูกหลานชาวลาหู่

ทั้งนี้ ภาพลักษณ์ชาวลาหู่บ้านยะดู่มีใจจำกัดแค่การเสนอของโปรแกรมทัวร์ และการขยาย ข้อมูลชาติพันธุ์ทางด้านอาหารวิถีชีวิตและวัฒนธรรมข้างต้นเท่านั้น ภาพลักษณ์นั้นยังมิ ความสัมพันธ์กับการนำเสนอของเว็บไซต์ ที่เน้นมุ่งเสนอการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เป็นสำคัญมุ่ง หมู่บ้านยะดู่จึงมิใช่หมู่บ้านชาวลาหู่ทั่วไป แต่ถูกฉายภาพปรากฏเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวแบบโฮมส เตย์บนความเป็นชาวลาหู่ที่มีวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตประจำวันแตกต่างจากชีวิตของนักท่องเที่ยว อันเป็นจุดเด่นของหมู่บ้าน และพร้อมเปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติร่วมการดำเนิน ชีวิตประจำวันของชาวลาหู่ดังที่ผู้จัดทำเสนอข้อความเชื่อเชิญนักท่องเที่ยวว่า “นักท่องเที่ยวจะได้ ปฏิบัติตนเหมือนกับชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ได้รับประทานอาหาร ท้องถิ่น กันเอง และได้

เรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนที่ต่างไปจากที่เราเป็นอยู่” ทั้งนี้ภายใต้ยึดปฏิบัติตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะคูจึงมีความหมายเพิ่มเป็นชุมชนชาวลานูที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน อันสามารถจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติวัฒนธรรม บวกกับการการนำเสนอหัวข้อ “เกี่ยวกับโครงการการท่องเที่ยวชนเผ่า” ของมูลนิธิหุ่นเงาเข้ามาเน้นย้ำการมีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชน พร้อมเสริมความว่าการดำเนินโฮมสเตย์บ้านชาวลานูบ้านยะคูจะเป็นตัวช่วยกระจายรายได้แก่ชุมชนและส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดการฟื้นฟู และอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชนเผ่า บ้านยะคูจึงกลายเป็นหมู่บ้านชาวลานูที่ทรงคุณค่าตามแบบฉบับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุดมด้วยประโยชน์ต่อสังคมตามแนวการทำงานของมูลนิธิหุ่นเงา และเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยือนย่อมต้องปฏิบัติตนเรียนรู้วิถีชีวิตอย่างเข้าใจ และเคารพต่อชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ต่อวัฒนธรรมชาวลานู

นอกจากนั้นภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะคูยังคล้ายตามรูปภาพประกอบบนเว็บไซต์ ชาวลานูจึงเป็นชนที่มีที่ตั่งบนป่าเขาเขียวจาง มีชีวิตผูกติดกับการทำไร่ ดำรงไว้ซึ่งประเพณีความเชื่อดั้งเดิมและสวมชุดประจำเผ่าประกอบกิจกรรมต่างในชีวิตประจำท่ามกลางความสมัครสมานสามัคคีในการร่วมกิจกรรมชุมชนและประกอบพิธีกรรมของชุมชน ตามภาพประกอบที่ผู้จัดทำเลือกนำเสนอ ทั้งนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ในเว็บไซต์ยังเพิ่มขยายภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะคูให้หลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น การนำเสนอเรื่องเล่าของแขกผู้เคยเยือนผ่านการเขียนบทความอ้างบนประสบการณ์จริงเพื่อกระตุ้นความปรารถนานักท่องเที่ยวให้เดินทางท่องเที่ยวเสริมภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะคูให้มีความน่าชมแสนประทับใจ คุสนุกสนานและทำทายมากขึ้น ผ่านการคัดเลือกเสนอแต่รูปภาพแสนประทับใจและบทความนักท่องเที่ยวซึ่งมีแต่เนื้อหาความสนุก นอกจากนี้ทางมูลนิธิหุ่นเงายังจัดทำเว็บไซต์ภาคภาษาอังกฤษแยกอีกหนึ่งเว็บไซต์เพื่อนำเสนอเฉพาะกลุ่มชาวต่างชาติด้วยเฉพาะรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 3.3 การจัดรูปแบบนำเสนอหน้าหลักเว็บไซต์ภาคภาษาอังกฤษ

เนื้อหา ที่นำเสนอชาวต่างชาติจะมีลักษณะที่แตกต่างจากการนำเสนอแก่ชาวไทยโดย การอธิบายเกี่ยวกับชาวเขาจะมีการนำเสนอที่ละเอียดมากกว่าแต่ก็วางอยู่บนข้อมูลทางชาติพันธุ์ เหมือนกันเว็บไซต์ภาคภาษาไทยตามนำเสนอไปแล้ว ดังนี้

ภาพที่ 3.4 การอธิบายเกี่ยวกับชาวเขานบน เว็บไซต์ภาคภาษาอังกฤษ

3.2 ภาพเสนอผ่านปฏิบัติการโปรแกรมท่องเที่ยว

3.2.1 การเดินทางของทัวร์ป่า

จินตนาการบนหน้ากระดาษและเว็บไซต์ได้เริ่มถูกสานต่อเพียงแค่นักท่องเที่ยวก้าวเท้า เดินท่องป่าผจญภัยตาม โปรแกรมทัวร์ โดยเส้นทาง “แบกบริษัททัวร์” นั้นเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงเวลา หลังอาหารเช้าตามนัดหมายเพื่อรวมตัว ณ หน้าร้านทัวร์หรือบางครั้งอาจมีบริการพิเศษจากบริษัท ทัวร์นำรถกระบะมารับถึงเกสต์เฮาส์ทั้งนี้อาจมีเพื่อนรวมกลุ่มประมาณ 5-6 คนเป็นตัวหารลดค่าทัวร์ ให้ถูกลงในราคาประมาณ 1800-3000 บาท ซึ่งก่อนเดินทางไกด์ป่าที่ทางร้านจัดให้ก็จะเริ่ม โปรแกรมโดยการแนะนำตัวภายใต้ชื่อแฝงที่มีกลิ่นคำภาษาอังกฤษพอให้นักท่องเที่ยวจดจำได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็น โทนี่ หรือ หอมมี เป็นต้น

หลังจากนั้น ไกด์ป่าจึงนำกลุ่มนักท่องเที่ยว “แบกบริษัททัวร์” นั่งเรือนหางยาวจากตัวเมือง เชียงรายล่องแม่น้ำกกพุ่งสู่หมู่บ้านกระเหรี่ยงรวมมิตร รับประทานอาหารกลางวันและนั่งช้างเพื่อ

³ ผู้ศึกษาเลือกใช้ “ไกด์ป่า” ตามคำนิยามที่ใช้เรียกเฉพาะมัคคุเทศก์นำเที่ยวทัวร์ป่าเพื่อมิให้เกิดความสับสนกับมัคคุเทศก์ทั่วไป อันมีนัยนำไปหาเที่ยวเฉพาะในเขตเมืองเท่านั้น

เดินทางท่องเที่ยวป่ามุงสู่บ้านมุเซอ⁴ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินป่าหรือนั่งช้าง โดยเส้นทางเดินป่าและทิวไร่ช้างสู่บ้านมุเซอนั้นมีเส้นขนาดความกว้างเท่ากับหนึ่งคนเดิน และผ่านพื้นที่นาปรางชาวกระเหรี่ยง ช้างห้วยน้ำ เดินเข้าเขตป่า ได้ระดับสูงขึ้นสู่สันคอย เดินผ่านไร่ข้าวชาวมุเซอ และเดินเข้าสู่บ้านยะคูนี่ที่สุดในที่สุด รวมเป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร และใช้ระยะเวลาเดินเท้าหรือนั่งช้างประมาณ 2 ชั่วโมง

ตลอดระยะเวลาที่เดินทางนั้นบทพูดของไกด์ป่าจะมีเพียงเล็กน้อย ไม่มีคำอธิบายถึงกำหนดการเดินทาง ลักษณะเส้นทาง ขอบเขตพื้นที่ป่า แม้กระทั่งจุดหมายปลายทางและอาจมีการอธิบายบ้างว่า *“เราจะเดินทางเข้าป่าและนอนบ้านมุเซอในคืนนี้”* โดยมีได้ระบุถึงชื่อหมู่บ้านหรืออธิบายลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวลานูแม่แต่อย่างใด หลังจากนั้นไกด์ป่าจะใช้เวลาส่วนใหญ่กับการเดินนำ และปล่อยให้นักท่องเที่ยวเดินตามเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ชมธรรมชาติและทำความรู้จักกับเพื่อนรวมกลุ่ม ทั้งนี้ไกด์ป่าผู้นำทางอาจหยุดพักเพื่อตรวจนับจำนวนนักท่องเที่ยวหรือชี้ชวนให้ดูต้นไม้ สัตว์ป่า และผืนไร่ข้าวแทนค่าเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงการดำรงชีวิตชาวมุเซอโดยการทำไร่ข้าวและพึ่งพาธรรมชาติ หลังจากนั้นบทอธิบายถึงบ้านมุเซอจากปากไกด์ป่าอาจเริ่มต้นขึ้นอีกครั้ง เมื่อเริ่มเข้าใกล้หมู่บ้าน ณ บริเวณที่ตั้งศาลาทำพิธีเพื่อแนะนำชื่อชนเผ่า ลักษณะจุดเด่นบ้านมุเซอ ผ่านการอธิบายให้ศาลาทำพิธีเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเชื่อเรื่องผี ดังตัวอย่างคำพูดของพี่โจ้ ไกด์ป่าอธิบายถึงบ้านมุเซอว่า *“ศาลานี้เป็นที่ทำพิธีบวงสรวงพระเจ้าให้ตนหายจากโรคภัยชาวบ้านหมู่บ้านนี้มีประเพณีดั้งเดิมและยังคงการนับถือผีอยู่”* หลังจากนั้นจึงพาแขกเข้าพักในหมู่บ้านในเวลาประมาณบ่ายสี่โมงโดยเลือกพักเฉพาะ *“บ้านแขกประจำ”* ขึ้นอยู่กับบริษัททัวร์และไกด์ป่าได้ประสานบ้านใดไว้ก่อนแล้ว

3.2.2 การเดินทางของมูลนิธิหุ่เงา

ส่วน *“แขกหุ่เงา”* หลังจากกรรรับมูลนิธิรับนักท่องเที่ยวจากจุดนัดหมายที่สถานีขนส่งในตัวเมืองเชียงรายในเวลาเช้าแล้ว โปรแกรมการท่องเที่ยวก็จะเริ่มขึ้น ณ มูลนิธิหุ่เงาโดยวิธีการเปิดฉายวีดิทัศน์แนะนำมูลนิธิหุ่เงาในนามของหน่วยงานที่ทำงานพัฒนากับชาวเขาในพื้นที่พร้อมทั้งแนะนำโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าว่าเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบการอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชุมชน นอกจากนี้ทางมูลนิธิยังเสริมกิจกรรมพิเศษเพื่อเตรียมความพร้อมนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าไปท่องเที่ยวชนเผ่าผ่านวิธีการบรรยายแบบเป็นกันเองจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิโดยการเปิดหน้าจอคอมพิวเตอร์เสนอภาพประกอบกิจกรรมพร้อมคำบรรยายแบบสั้นภายใต้หัวข้อว่า *“Do & Don’t”*

⁴ การอธิบายถึงการท่องเที่ยวของ *“แขกบริษัททัวร์”* นี้ ผู้ศึกษาจะเลือกใช้คำว่า *“มุเซอ”* แทนคำว่า *“ชาวลานู”* ตามคำเรียกของไกด์ป่าและบริษัททัวร์ เพื่อแสดงให้เห็นการเสนอภาพลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภายใต้กรอบการนำเสนอเฉพาะ *“แขกบริษัททัวร์”* ส่วน *“บ้านมุเซอ”* ในบริบทนี้จึงหมายถึงหมู่บ้านยะคูนี่เอง

ผสมเทคนิคแก้มอารมณ์ขันสร้างบรรยากาศผ่อนคลายดังคำตอบของเจ้าหน้าที่มูลนิธิพุตติงการเตรียมตัวนักท่องเที่ยวว่า

“ให้สมกับอารมณ์ผ่อนคลายไม่ใช่วิชาการตึงเครียด เพราะว่าเขามาเที่ยวไม่มาทำงาน วิชาการนะจ๊ะ แทรกคำพูดติดตลกไปนิดหน่อย สิ่งที่ไม่ don't ก็คือไม่ให้ควรมีเพศสปีในบ้าน ขออนุญาตก่อนถ่ายรูป เก็บขยะพลาสติกใส่ถุงเองเพราะชาวบ้านเขาไม่ทิ้งกำจัด แต่งกายให้สุภาพ อะไรทำนองนี้ ส่วนDoเราก็จะชวนว่าถ้าขึ้นไปคุณอาจช่วยทำงานบ้านได้นะ หรือเลือกที่จะเดินเล่นชมหมู่บ้านและเล่นกับเด็กก็ได้ และอย่าลืมอุดหนุนสินค้าหัตถกรรมของชาวด้วยละกัน ประมาณนี้”

ภาพที่ 3.5 ภาพประกอบกิจกรรม“Do & Don't” ข้อห้ามมีเพศสัมพันธ์ในบ้านพักโฮมสเตย์

และจบกิจกรรมการเตรียมตัวโดยการแนะนำตัว “ไกด์หุ่นเงา”⁵ ผู้นำทางและเจ้าหน้าที่โครงการชนเผ่าผู้ช่วยดูแลพร้อมออกเดินทางจากมูลนิธิหุ่นเงาเดินคอยไปยังหมู่บ้านอาพักซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอาข่าอนพักหนึ่งคืน เช้าวันที่สองจึงเริ่มเดินทางต่อ แวะเข้าชมพิพิธภัณฑ์ชนเผ่าบ้านดิน และเดินขึ้นคอยต่อดังบ้านยะดูในเวลาประมาณบ่ายสาม โมงพร้อมเข้าพัก“บ้านแขกหุ่นเงา” ตามลำดับคิวที่ชาวบ้านจัดลำดับไว้ ทั้งนี้เส้นทางเดินป่าของมูลนิธิจะมีลักษณะเช่นเดียวกับบริษัททัวร์นั่นคือ เดินเลาะผืนไร่เข้าสู่แนวป่าและขึ้นคอยสูงอันมีเป้าหมายทำนองเดียวกันตามคำอธิบายถึงสาเหตุที่มาของเส้นทางของเจ้าหน้าที่โครงการท่องเที่ยวชนเผ่าว่า “เป็นการท่องเที่ยวแบบนิเวศ

⁵ “ไกด์หุ่นเงา” หมายถึง มีคุณเทศก์ท้องถิ่นในพื้นที่การทำงานของมูลนิธิมีทั้งชาวลาหู่และชาวอาข่าที่ผ่านการอบรมจากมูลนิธิเพื่อทำหน้าที่นำเที่ยวในโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า

ต้องเดินป่าดูธรรมชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชาวเขาโดยให้ไกด์ของเราอธิบายผ่านสิ่งที่พบเห็นระหว่างทาง อย่างเช่นเจอปืชสมุนไพรก็หยิบจับและอธิบายให้นักท่องเที่ยวทันที”

สิ่งที่แตกต่างคือ “ไกด์หุ้เงา” จุดแวะชมและเป้าหมายการเดินทางจะเป็นหมู่บ้านและผู้คนที่มีมูลนิธิเข้าไปสนับสนุนทั้งสิ้น ส่วนบรรยากาศระหว่างเดินทางส่วนมากเป็นเสียงบทสนทนา ระหว่างนักท่องเที่ยวมากกว่าบทพูดของ “ไกด์หุ้เงา” อาจมีบ้างที่ยืมกลับคืน เมื่อ โคนนักท่องเที่ยว แฉวถาม “ไม่พูดบ้างหรือพี่” หรือ “อีกไกลไหมพี่” บทอธิบายยาวยาวอาจเผยออกมาบ้างเมื่อเจ้าหน้าที่มูลนิธิซักถาม ดังตัวอย่างปฏิบัติการของ “จะลี” ไกด์หุ้เงาที่รับฟังไปไม่ไกลตัวหลังสิ้นเสียงตะ โคนของเจ้าหน้าที่มูลนิธิ “นี่ใบสาบเลื้อ ใช้รักษาแผลเมื่อเลือดไหลเอาปะแผลให้มันหยุด” พูดจบประโยค “จะลี” ก็หันหลังเดินนำทางต่อทันที

3.2.3 ภูมิทัศน์บ้านยะดู

หลังจากเดินป่าตลอดทั้งวัน ภาพแรกที่ปะทะสายตาและคึงอารมณ์ร่วมของนักท่องเที่ยว “แจกทัวร์” และ “แจกหุ้เงา”ทันทีที่เดินเข้ามาถึงหมู่บ้านยะดูนั้น คือ สภาพภูมิทัศน์ของหมู่บ้านอัน เกาะกลุ่มกันและตั้งถิ่นฐานบนเทือกเขาล้อมรอบไปโดยเนินคอยและไร่ข้าว ตรงกลางหมู่บ้านมีห้วย น้ำไหลผ่านถึงสองสาย ส่วนบ้านเรือนนั้นมีการปลูกสร้างไ้ระดับตามเนินเขาและรวมตัวกันเป็น กลุ่มใหญ่เรียงขนานตามสันเขาด้านบน สภาพบ้านเรือนทุกหลังคาเรือนเป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นสูง พื้นเรือนและฝาบ้านสร้างจากฟากไม้ไผ่ ส่วนหลังคานั้นทำจากหญ้าคา มีบ้านประมาณ 3 หลังคา เท่านั้นที่เริ่มมีการประยุกต์ใช้สาคอนกรีตแทนเสา ไม้และปูหลังคาเป็นกระเบื้องแทนหญ้าคา

ภาพที่ 3.6 ภูมิทัศน์หมู่บ้านชาวล่าหุ้บ้านยะดู

แต่ทั้งนี้มิอาจทำให้บรรยากาศหมู่บ้านไม่โผล่หลุดหายไปเพราะลักษณะบ้านตามรูปภาพ นำเสนอชายโตะทัวร์และเวปไซค์มีจำนวนมากกว่าได้ครอบครองภาพเหมารวมของหมู่บ้านไว้หมดแล้ว นอกจากนั้นภูมิทัศน์ของหมู่บ้านมีองค์ประกอบอันสำคัญคือชาวลาหู่ทั้งชายหญิงสวมชุด เสื้อยืดกางเกงและผ้าถุงสีหม่นแก่กึ่งหน้ากึ่งตาทำกิจวัตรประจำวันทั้งทอผ้า นั่งเล่น สูบบุหรี่ ล้างจาน เลี้ยงลูก แยกพื้นกลับจากไร่ ให้อาหารสัตว์ เป็นต้น บ้างครั้งอาจมีเด็กน้อยหน้าตา จะมุกจะมอมวิ่งเล่นสวนทางไปมา และมีหมูดอยสีดำ ไก่บ้าน สุนัข เดินวนอยู่ใต้ถุนเป็น องค์ประกอบเสริม อันเป็นภาพชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นตลอดการเดินทางตลอดการเดินทางแต่ ละหลังเพื่อเดินไปเข้าบ้านพักโฮมสเตย์

3.2.4 กิจกรรมท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

1) นักท่องเที่ยวบริษัททัวร์

“แขกบริษัททัวร์” นั้นไกด์ป่าผู้นำทางจะพาเข้าพัก “บ้านแขกประจำ” ส่วนการดูแล นักท่องเที่ยว เป็นหน้าที่ของไกด์ป่าทั้งหมด เจ้าของบ้านมีเพียงหน้าที่จัดเครื่องนอนพร้อมสถานที่ และหุงข้าวให้พอจำนวนนักท่องเที่ยวเท่านั้น เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึง “บ้านแขกประจำ” ไกด์ป่าจะ ดำเนินการแนะนำส่วนนอนพัก ห้องน้ำ และชี้แนะให้นักท่องเที่ยวอาบน้ำชำระส่วนตัว พักผ่อน เดินเล่นเที่ยวชมหมู่บ้าน หรือถ่ายรูปได้ตามอัชฌาศัย ช่วงเวลาพักผ่อนดังกล่าวไกด์ป่าจะปลีกตัวมา ประกอบอาหารเย็นอันมีลูกหาบยัดตุ๋นเตรียมมาให้แล้ว ส่วนกับข้าวที่ทำให้นักท่องเที่ยว รับประทานมักเป็นเมนูเค็มๆที่ชาวต่างชาติพอรับประทานได้อันได้แก่ ผัดผักรวม ต้มซุปมันฝรั่งใส่ มะเขือเทศ และแกงกระหรี่ เมื่อถึงเวลาหัวค่ำไกด์จึงเรียกนักท่องเที่ยวมารับประทานอาหารมื้อเย็น แยกกลุ่มต่างหากกับเจ้าของบ้าน หลังจากมื้ออาหารไกด์อาจเชียร์แขกให้ซื้อ เบียร์ น้ำอัดลม ของที่ ระลึกหรือให้รับบริการนวดจากเจ้าของบ้าน กิจกรรมหลังจากนั้นอาจเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชม การแสดงเต้นจะคี หรือแบ่งช่วงเวลาปล่อยให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาส่วนตัว สนทนาพูดคุยระหว่าง กลุ่ม อ่านหนังสือ นั่งชมบรรยากาศ หรือชักชวนนักท่องเที่ยวดื่มเบียร์สร้างความสนุกสนานเฮฮา จนถึงดึกแล้วเข้านอน ตื่นนอนอีกครั้งในช่วงเวลาเปิด โมงเช้าพร้อมรับประทานอาหารเช้าที่ไกด์จัด ให้ประกอบด้วย กาแฟขนมปัง เนย แยมผลไม้ และในเวลาสิบ โมงจึงเริ่มออกเดินทางไปหมู่บ้าน ต่อ ไป หรือแวะน้ำตกห้วยแม่ซ้ายและกลับเข้าตัวเมืองทันที ซึ่งตลอดระยะเวลาที่พัก “บ้านแขก ประจำ” นักท่องเที่ยวแทบไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของบ้าน การสื่อสารพูดคุยอยู่เฉพาะเพื่อนร่วมทาง และไกด์ป่าเท่านั้น

2) นักท่องเที่ยวหุนเงา

ส่วนบ้านพักโฮมสเตย์ “แขกหุนเงา” จะถูกจัดให้เข้าพัก “บ้านแขกหุนเงา” โดยมีเจ้าของ บ้านทำหน้าที่ดูแล เมื่อไกด์หุนเงาส่งแขกถึงตัวบ้านพร้อมแนะนำให้อาบน้ำพักผ่อนรับประทาน

อาหารเย็นและแจ้งกำหนดการแสดงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นเจ้าของบ้านจะรับช่วงต่อในการดูแลนักท่องเที่ยวทั้งหมด ตั้งแต่พาไปชี้จุดนอนบริเวณกลางบ้านริมเตาไฟ รวมถึงประกอบอาหารเย็นทั้งนี้นักท่องเที่ยวอาจเข้ามาช่วยประกอบอาหารและสอบถามพูดคุยด้วยแต่ส่วนมากเจ้าของบ้านมักพูดคุยเพียงเล็กน้อยและจะอ้อมอ้อมเป็นคำตอบ หลังจากนั้นเมื่อทำอาหารเสร็จแล้วเจ้าของบ้านจะยกขัน โถกหวยเสริฟอาหารพร้อมน้ำชาในกระบอกไม้ไผ่ ซึ่งเมนูอาหารจะประกอบไปด้วย แกงและผัดผักตามฤดูกาล ไข่เจียว และน้ำพริกลาหู่ ทั้งนี้ส่วนมากจะมีตัวแทนเจ้าของบ้านเพียงหนึ่งคนเท่านั้นที่รับประทานอาหารร่วมกับนักท่องเที่ยว ส่วนบรรยากาศระหว่างรับประทานอาหารอาจมีบทพูดสนทนาไม่มากนัก เนื่องจากเจ้าของบ้านจะตอบคำถามสั้นๆหรือเลือกใช้วิธีสบตาโยนประเด็นให้ไกด์หุ่นเงาตอบคำถามแทน หรือบางครั้งก็มียอมตอบแต่ใช้วิธียิ้มตอบรับแบบเสียบนั่งแทน

ภาพที่ 3.6 รายการอาหาร “นักท่องเที่ยวหุ่นเงา”

หลังมื้ออาหารเย็นเจ้าของบ้าน “แขกหุ่นเงา”ก็จะดำเนินการเตรียมชุดลาหู่ซึ่งชวนสะกิดผ่านไกด์หุ่นเงาสื่อสารให้นักท่องเที่ยวสวมใส่เพื่อร่วมเดินจะคี่ซึ่งระหว่างรอการแสดงนั้น เจ้าของบ้านและเพื่อนบ้านอาจมาเสนอขายของที่ระลึกทั้ง ผ้าปัก กระเป๋าทอ เสื้อลาหู่ เมื่อเสียงกลองดังขึ้นไกด์หุ่นเงาจะเชิญนักท่องเที่ยวไปชมการแสดงและร่วมเดินจะคี่รอบกองไฟ ณ ลานกลางหมู่บ้าน ทั้งนี้กลุ่มผู้แสดงเดินจะคี่จะสวมชุดลาหู่ทั้งหมดอันประกอบด้วยผู้ชายผู้ตีกลองและเป่าแคนจำนวน

สองคนและเด็กหญิงสาวประมาณ 5-6 คน การเต้นจะเริ่มขึ้นทันทีเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงโดยปราศจากคำพูดและเสียงคำอธิบาย หรือแสดงท่าทีถึงการชักชวนให้นักท่องเที่ยวร่วมเต้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่มูลนิธิต้องใช้วิธีการกระซิบบอกนักท่องเที่ยวว่าสามารถร่วมเต้นได้ รูปแบบการเต้นระหว่างนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้แสดงจึงเป็นการเลียนแบบท่าทางคนตีกลองเคลื่อนตามเป็นวงกลมแต่เป็นวงกลมที่มีสองเส้นแบ่งกลุ่มเป็นนักท่องเที่ยวและผู้แสดงอย่างชัดเจน ความสุขและเสียงหัวเราะอันเกิดจากการเต้นที่ไร้บทสนทนาระหว่างนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้แสดงจึงเป็นเพียงความสนุกซึ่งถูกก่อตัวขึ้นเองจากการเต้นที่ผิดจังหวะและบทพูดแซวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 3.8 กิจกรรมเต้นจะลี

เมื่อการเต้นสิ้นสุดลงกลุ่มนักท่องเที่ยวจึงแยกย้ายกลับไปบ้านพักโฮมสเตย์ของตนและเข้านอนในเวลาประมาณสองทุ่ม โปรแกรมในเช้าวันใหม่คือการเริ่มต้นนอนในเวลาประมาณตีห้า เดินเท้าขึ้นดอยชมทะเลหมอก ณ ที่พักจุดชมวิวในไร่ข้าวซึ่งชาวบ้านรวมสร้างกับมูลนิธิหุนเงาพร้อมรับประทานอาหารเช้าเป็นข้าวหุงในกระบอกไม้ไผ่เสิร์ฟพร้อมอาหารบนใบตอง เวลาประมาณเก้านาฬิกาจึงเริ่มเดินกลับเข้าบ้านพักเก็บของและล่าลาเจ้าของบ้านซึ่งอาจมีพิธีกรรมเล็กน้อย คือเจ้าของบ้านอาจผูกข้อมือให้นักท่องเที่ยวและมีการถ่ายรูปร่วมกันพอเป็นพิธี ต่อจากนั้นไกด์หุนเงาจะออกนำเดินลงดอย เพื่อแวะน้ำตกห้วยแม่ซ้ายและข้าวเหนียวห่อใบตองรับประทานกับไก่ทอดเป็นอาหารกลางวันมื้อสุดท้าย ก่อนที่รถมูลนิธิหุนเงาจะมารับกลับเพื่อประเมินผลการทำงานของเที่ยวเป็นการปิดท้ายโปรแกรมทัวร์

3.3 ภาพลักษณ์การนักท่องเที่ยว

เมื่อนักท่องเที่ยวได้ชื่นชม สัมผัสและมีส่วนร่วมเข้าไปในโลกท่องเที่ยวตามกระบวนการดังกล่าวแล้ว พวกเขาได้สะท้อนจินตนาการต่อชาวลาหู่ในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตามเส้นทางท่องเที่ยวที่พวกเขาถูกกระตุ้นให้เลือกเดิน นักท่องเที่ยวกลุ่ม “แขกบริษัททัวร์” ผู้เลือกเส้นทางรับจินตนาการภาพจากคู่มือ โต๊ะทัวร์ ไกด์ป่า และนอนหลับในบ้านยะดูเพียงหนึ่งคืน “จอห์น” นักท่องเที่ยวชาวอเมริกาสะท้อนหมู่บ้านยะดูที่เขาพบว่าเป็นชีวิตดำรงอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ใจดี เอื้ออาทรอันแตกต่างจากวิถีชีวิตตนผ่านถ้อยคำว่า

“มันเป็นอะไรที่น่าสนใจที่ฉัน ได้พบเห็นผู้คนที่มีดำเนินชีวิตแตกต่างออกไปจากประเทศที่พวกเราอาศัยอยู่อย่างมาก ช่างน่าประทับใจในการต้อนรับของพวกเขาและไม่ปฏิเสธที่จะไม่ดูแลพวกเรา สิ่งที่ได้พบเห็นมันช่างเป็นทิวทัศน์อันสวยงาม และรู้สึกดีมากที่พวกเขายังสามารถป้องกันควบคุมป่าไม้ให้คงความสมบูรณ์”

หรือความคิดเห็น “*เฟรดริก*”⁶ นักท่องเที่ยวชายชาวแคนาดา ผู้มีอาชีพ ผู้เชี่ยวชาญด้านสมองมนุษย์ อายุประมาณ 40 เดินทางเข้ามาพักบ้านยะดูพร้อมการนำทางของบริษัททัวร์ไกลเดนที่ ได้แลกเปลี่ยนการรับรู้เกี่ยวกับชาวเขากับผู้ศึกษาว่า

“รู้จัก ชาวเขา ที่แคนาดาที่มีแต่ที่นั่นเรียกว่า Minority ชาวเขาก็จะเป็น Minority เหมือนที่แคนาดา แต่ Minority ที่แคนาดาไม่มีที่อยู่อาศัย โคนผลักให้ไปขายขอบนอก เมือง เนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี พวกเขาจึงถูกกีดกันออกจากที่ทำกิน อพยพไปที่รัฐบาลจัดสรร และไม่สามารถเพาะปลูกได้ ดังนั้น Minority ต้องใช้จ่ายเงิน ชื่อของมาบริโลกอย่างเดียวไม่สามารถประกอบการเกษตรได้”

ส่วนความคิดเห็นต่อบ้านยะดู Frederic กล่าว “สำหรับที่นี่แล้วเปรียบเทียบกับแคนาดา ไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มากกว่าที่สำคัญที่นี่ดีเลิศมาก (*prefect*) เพราะที่นี่ชาวเขามีอิสรภาพในการอยู่อาศัย มีที่ทำกิน มีหน้าขายไม่ต้องใช้จ่ายเงิน พวกเขาสามารถทำการเกษตรของตนเอง เสื้อผ้าหรือสิ่งต่างๆ ก็ได้ซื้อหา ท่อใช้ผลิตเองหมด ที่สำคัญหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่เงียบสงบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ฉันต้องการ”

⁶ นามสมมติ

⁷ นามสมมติ

ดังนั้นภาพลักษณ์: ชาวลาหู่สำหรับ Frederic แล้วเป็นชนกลุ่มน้อยที่อิสรภาพอยู่ในหมู่บ้านที่เงียบสงบ ไร้ซึ่งความวุ่นวายเสียงดังผู้คนแบบสังคมเมือง นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มชนที่สามารถช่วยตนเองได้ไม่พึ่งเทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจเพราะมีที่ทำกินทำการเกษตร และระบบการผลิตพื้นบ้านผลิตเองโดยไม่ใช้เงิน หรือมีความเป็นอยู่สุขสบายไม่คืนวันเดือนคร้อนดังสังคมเมือง

ส่วนนักท่องเที่ยวผู้ผ่านเส้นทางท่องเที่ยวที่ถูกผสมเข้ากับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการพัฒนาชาวเขาของมูลนิธิหุบเขาได้แสดงถึงภาพลักษณ์ในทำนองเดียวกันกับแขกบริษัททัวร์ ตามถ้อยคำสนทนาของ “แอนนี่” นักท่องเที่ยวหุบเขาชาวอังกฤษว่า

“อยากอยู่ที่นี้ไปนานๆ เพราะไม่ต้องใช้เงิน ฉันชอบบ้านนี้ทำด้วยไม้ไผ่ หลังคาและสิ่งต่างๆทำมาจากไม้ไผ่ธรรมชาติทั้งนั้น ผู้คนที่นี้ยิ้มตลอดเวลาต่างจากคนอังกฤษมาก ฉันชอบเที่ยวแบบนี้ อยากรู้ว่าพวกเขา อยู่กินกันอย่างไร นอนกันอย่างไร ฉันชอบเรียนรู้วิถีชีวิตที่แตกต่างออกไป ถ้าให้ฉันอยู่ที่นี้นานๆฉันก็จะอยู่”

แต่ทั้งนี้สำหรับนักท่องเที่ยวหุบเขาอาจมีการสร้างความหมายเพิ่มบนการมองว่าชาวลาหู่บ้านยะดู่เป็นบุคคลน่าสงสารและควรค่าได้รับการส่งเสริมพัฒนาอย่างยิ่ง ตามถ้อยคำสนทนาของ “ทีตัก” นักท่องเที่ยวชาวไทยกล่าวว่า “พี่ว่านะพวกเขาน่าสงสาร กลับไปที่จะไปซื้อหนังสือเสื้อผ้าดีๆส่งกลับมาให้ ไปเอานะ พี่จะส่งไปให้ที่มูลนิธิกันเข้าไปเอาละ”

แม้ว่าภาพลักษณ์การรับรู้ต่อชาวลาหู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวโฮมสเตย์ข้างต้น ผู้ศึกษาจะยกมาเพียงบางส่วนของข้อมูลภาคสนาม แต่เป้าหมายการยกถ้อยคำดังกล่าวผู้ศึกษาต้องการสะท้อนว่าชาวลาหู่ในบ้านยะดู่ถูกสร้างความหมายให้แตกต่างกันไปสอดคล้องตามเส้นทางท่องเที่ยวทั้งเส้นทางของบริษัททัวร์และมูลนิธิหุบเขา ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ปรากฏตามสื่อประชาสัมพันธ์และทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงตัวตนชาวลาหู่ดังคำพูดของ “แอนนี่” นักท่องเที่ยวหุบเขาว่า “ก่อนที่จะมาที่นี่ฉันไม่รู้จักลาหู่ รู้จักแต่ชาวเขาจากหนังสือคู่มือท่องเที่ยวอย่างเช่น *Lonely Plannet* หรือเว็บไซต์ไอโซน แต่รู้จักชาวลาหู่จากพิพิธภัณฑ์ที่ฉันแวะดูแต่สำหรับฉันแล้วฉันแยกไม่ออกว่าอันไหนลาหู่อันไหนอา่า”

แต่ทั้งนี้ความหมายโดยรวมที่นักท่องเที่ยวส่วนมากสะท้อนกลับต่อผู้ศึกษาทำให้ผู้ศึกษาค้นพบว่าภาพลักษณ์การรับรู้ของนักท่องเที่ยวในโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู่มีความหมายทางชาติพันธุ์ลาหู่อย่างตรงตัว แต่กลับเป็นภาพรวมบนความหมายว่า “ชาวเขา” ดังนั้น ภาพลักษณ์หรือลักษณะสินค้าของโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู่จึงเป็นหมู่บ้านชาวเขา ที่ดำรงชีพตามวิถีชาวลาหู่ดั้งเดิมอันแปลกและแตกต่างจากชีวิตของนักท่องเที่ยว อาศัยอยู่ในบ้านไม้ไผ่ หาเลี้ยงชีพจากการทำไร่

ฟังฟังและอาศัยธรรมชาติท่ามกลางป่าที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ชาวบ้านมีมิตรไมตรีแบ่งปันพื้นที่บ้านให้นักท่องเที่ยวพักพร้อมเปิดโอกาสให้เรียนรู้ร่วมกิจกรรมชีวิตประจำวันด้วยความยินดี ชุมชนลาหู่มีความน่าสงสารและใสซื่อบริสุทธิ์อันขาด โอกาสทางสังคมควรค่าต่อการได้รับความช่วยเหลือและส่งเสริมชุมชนชาวลาหู่ผู้สามัคคีมีใจนุรักษ์วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมซึ่งมากโดยความสามารถจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้โดยตนเอง

แต่ทว่าภาพลักษณ์ที่ถูกผลิตจากนักท่องเที่ยวยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่นักท่องเที่ยวประสบตามเส้นทางท่องเที่ยวซึ่งอาจแทบจะไม่สะท้อนว่าความเป็นชาติพันธุ์ชาวลาหู่บ้านยะคูคือใครหรือแม้กระทั่งความหมายรวมว่า “ชาวเขา” ก็ตาม ดังจะเห็นได้จากส่วนหนึ่งของบทสนทนา นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษซึ่งสะท้อนออกมาว่า **“ฉันไม่รู้จักชาวเขา หรือหมู่บ้านนี้ แต่ก่อนที่ฉันมาค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับไทยทางอินเทอร์เน็ต ไซ...ฉันรู้จักข้าง และฉันก็เริ่มเที่ยวทะเลก่อน ต่อจากนั้นฉันก็ขึ้นมาทางเหนือ ไกด์ก็พาฉันนั่งช้าง! ไม่พูดอะไรนะและก็มาถึงหมู่บ้านนี้ ชื่ออะไรนะ..แต่ฉันชอบเงียบสงบดี”** นอกจากนั้นผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าภาพลักษณ์บนภาพรวมความเป็น “ชาวเขา” ดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับปฏิบัติการรับแขกจากชาวลาหู่บ้านยะคูซึ่งที่นำเสนอไปแล้วว่าพวกเขาแทบจะไม่มีปฏิสัมพันธ์พูดคุยกับนักท่องเที่ยวดังเช่นกรณี “บ้านแขกประจำ” หรือไม่มีการพูดคุยอธิบายถึงความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ดังเช่นการต้อนรับแขก “บ้านหุ่เงา” แต่การต้อนรับแขกที่ไร้เสียงนั้นเป็นปฏิบัติการซึ่งอนุญาตให้นักท่องเที่ยวพล่อยจินตนาการจับคู่กับสัญลักษณ์ทั้งตัวบ้านไม้ไผ่ ป่าไม้ ไร่ข้าว รวมถึงท่าทีของชาวลาหู่อันนิ่งเงียบ ต่อจากนั้นนักท่องเที่ยวจะนำการจับคู่ดังกล่าวไปผสมผสานกับข้อมูลที่ได้รับผ่านสื่อออดิโอสื่อความหมายเป็นภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวรับรู้

ทั้งนี้ตลอดเส้นทางท่องเที่ยวตามที่ได้เสนอไปข้างต้นทั้งหมดนั้น ได้แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะคูที่ถูกผลิตปรากฏในสื่อประชาสัมพันธ์ได้ถูกนำเสนอโดยตัวชาวลาหู่บ้านยะคูเอง แต่มีตัวแทนการท่องเที่ยวทั้งบริษัททัวร์และมูลนิธิหุ่เงาเป็นผู้ปะติดภาพมโนทัศน์เสนอขายให้กับนักท่องเที่ยว แต่การถูกนำเสนอผ่านตัวแทนขายการท่องเที่ยวดังกล่าวก็มีใช้ประทับตรากำหนดภาพลักษณ์ของหมู่บ้านยะคูทั้งหมด ภาพลักษณ์นั้นยังสัมพันธ์กับกระบวนการแปรวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเสนอภาพลักษณ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวต่อสถานที่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวจะกระตุ้นให้เกิดการรวมความรู้สึกจินตนาการต่อพื้นที่ท่องเที่ยวและเกิดการสร้างภาพลักษณ์ขึ้น โดยแสดงออกมาในรูปแบบตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ในพื้นที่ (symbolic representation of space) (Meethan, 2001) รูปภาพตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของโฮมสเตย์บ้านยะคูจากการรับรู้ของนักท่องเที่ยวจึงไม่ใช่แค่ขึ้นกับกระบวนการนำเสนอภาพลักษณ์ทางสื่อประชาสัมพันธ์เท่านั้น แต่รวมถึงประสบการณ์และการตัดสินใจของ

นักท่องเที่ยวต่อบ้านยะดูเมื่อนักท่องเที่ยวปะทะมีสัมพันธ์กับชาวลาหู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวแล้วถึงผลิตความหมายของภาพลักษณ์ขึ้นมาในแบบฉบับของตน หรือกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูนั้น มีความสัมพันธ์กับกระบวนการแปรวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าตลอดทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ภาพที่ถูกนำเสนอในสื่อประชาสัมพันธ์ รูปแบบหรือกิจกรรมท่องเที่ยว สถานที่ที่ตั้ง ผู้คนชาวลาหู่บ้านยะดูและการบริการแบบ โฮมสเตย์ รวมถึงภาพลักษณ์การรับรู้หลังจากมีประสบการณ์ร่วมในพื้นที่

3.4 ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ ภาพลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่

เมื่อมองย้อนกลับไปพิจารณาตามเส้นเดินทางการท่องเที่ยวของ โฮมสเตย์บ้านยะดูแล้วสามารถสะท้อนภาพการเดินทางท่องเที่ยวว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ที่อยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมหรือปฏิบัติการในการท่องเที่ยวโฮมสเตย์

กระบวนการประชาสัมพันธ์จะเป็นตัวกระตุ้นความเข้าใจ ในเชิงเชื้อเชิญบนการบรรยายภาพสร้างมโนทัศน์ให้นักท่องเที่ยวเกิดภาพจินตนาการต่อบ้านยะดู ตามเนื้อหาที่ผู้จัดต้องการนำเสนอ บนสื่อที่แตกต่างกันไประหว่างบริษัททัวร์และมูลนิธิหุ่นเงา แต่สิ่งหนึ่งที่คล้ายคลึงกันคือการพยายามเลือกหยิบความเป็นชาวเขาและความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่มาเฉพาะบ้างลักษณะ ให้ตรงจุดที่นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ป่าไม้ ช้าง บ้านและแต่งกายของชาวเขา เป็นต้น ให้เป็นสัญลักษณ์ในการนำเสนอทั้งในรูปแบบ ถ้อยคำ รูปภาพ หรือแผนที่ ทั้งนี้อาจมีเทคนิคพิเศษใช้คำคุณศัพท์เพิ่มน้ำหนักความหมายของสัญลักษณ์ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งกระบวนการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวก็สะท้อนภาพถึงกระบวนการสร้างภาพตัวแทน ที่ลดรูปความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ให้เป็นเพียงสัญลักษณ์ เพื่อสร้างความหมายให้ในเชิงเน้นจุดขาย ให้มีน้ำหนักโดดเด่นจุดตรงใจลูกค้าที่รักสัมผัสวิถีชนเผ่าที่ต่างจากตน แต่ถึงกระนั้นบริษัททัวร์และมูลนิธิหุ่นเงาอาจมีการแทรกเนื้อหาเพิ่มน้ำหนักที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายแต่ละคน

ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยว ถึงแม้เป็นลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งเดินป่า ชี่ช้าง นั่งเรือ ถ่ายรูป ท่องชมวิถีชีวิตชาวลาหู่ที่เคลื่อนไหว และยังสามารถได้เข้าไปสัมผัสจากการมีประสบการณ์ตรง ทั้งการนอนบ้านชาวเขา รับประทานอาหารลาหู่ หรือบางครั้งอาจได้สนทนากับเจ้าของบ้าน จนถึงขั้นมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติจริงในการช่วยทำอาหารหรือช่วยงานในการดำเนินชีวิตของชาวลาหู่ แต่หากเรามองย้อนกลับไปถึงปฏิบัติการท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านยะดูเราก็พบว่าช่วงเวลาการท่องเที่ยวนั้น อยู่ในกรอบเวลาที่โปรแกรมท่องเที่ยวกำหนด ฉะนั้นการที่นักท่องเที่ยวจะสัมผัสวิถีชีวิตทั้งหมดของชาวลาหู่ในช่วงเวลาอันจำกัดแทบเป็นไม่ได้ และด้วยเหตุ

เงื่อนไขของเวลา การท่องเที่ยวจึงเป็นหยุดชมเพียงบางจุด เช่น เดินผ่านพื้นป่า หยุดดูพื้นไร่ ศาลาพิธิ ส่วนการร่วมกิจกรรมนักท่องเที่ยวจะเพียงได้สัมผัสเพียงเฉพาะกิจกรรม เช่น การเดินจะคี การนอนพักในบ้าน การรับประทานอาหาร ซึ่งถือว่าเป็นบางกิจกรรมที่เป็นเศษเสี้ยวของการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งหมดของชาวลาหู่เท่านั้นเอง แต่กิจกรรมดังกล่าวก็ถือมีจุดเด่น อันสามารถเป็นตัวแทนความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ตามการนำเสนอในกระบวนการประชาสัมพันธ์ภายใต้กรอบเวลาที่จำกัด ฉะนั้นถึงแม้ว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านยะคูมิได้เสนอภาพการสื่อภาพสัญลักษณ์อย่างตรงอย่างเช่นการประชาสัมพันธ์ในโลกสื่อ แต่การดำเนินกิจกรรมตามโปรแกรมท่องเที่ยวดังกล่าวก็เสนอภาพถึงกระบวนการสร้างภาพตัวแทนเชิงปฏิบัติการ ที่เลือกบ้างมุม นำเสนอเพียงบางจุด อันสะท้อนถึงระบบสัญลักษณ์เช่นกัน แต่กิจกรรมท่องเที่ยวนั้นจะมีความเนบเนียบมากกว่า โดยการใช้เทคนิคเชิงปฏิบัติการ ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงเท่านั้นเอง

ถึงแม้ว่าการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์จะเป็นเพียงกระบวนการสร้างภาพตัวแทนแสดงผ่านสัญลักษณ์เท่านั้น แต่หากมองตามที่ Hall เสนอว่า กระบวนการสร้างภาพตัวแทนในฐานะตัวแทนทางวัฒนธรรมและปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์นั้น มีอำนาจในการครอบงำทางอุดมการณ์ ในการสร้างระบบความคิด อุดมการณ์ และวัฒนธรรมให้กลายเป็นระบบหลักของสังคม อีกทั้งยังเบียดระบบความคิดอื่นให้เป็นสิ่งมิชอบธรรม โดยใช้วิธีผ่านระบบกลไลต่างๆ โดยเฉพาะด้านสื่อผ่านการนำแนวคิด อุดมการณ์ สอดแทรกเข้าไปในการสื่อสารอย่างเนบเนียบ และไม่เกิดข้อสงสัย จนในที่สุดก็กลายเป็นเรื่องสามัญทั่วไป ทั้งนี้การสร้างอำนาจครอบงำ จะปฏิบัติการผ่านการเลือกภาพหรือความคิดบางอย่าง แล้วสร้างภาพตัวแทนขึ้นมา และเมื่อระบบนั้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ก็มักจะกลายเป็นภาพหรือความหมายรวม ที่เรียกว่าปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ อันเป็นสิ่งสำคัญของการสร้างภาพแทนที่นำไปสู่ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในสังคม (Hall, 1997)

ดังนั้น สิ่งที่นักท่องเที่ยวสัมผัสเพียงผิวสัญลักษณ์ดังกล่าว ก็มีผลต่อการสร้างความหมายภาพลักษณ์โฮมสเตย์บ้านยะคูทั้งหมด และยังมีพลังส่งผลควบคุมความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ของบ้านยะคูอีกด้วย นั่นก็สามารถสะท้อนได้ว่าความหมายของตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ในพื้นที่ที่ถูกผลิตอย่างหลากหลายตลอดเส้นทางท่องเที่ยวข้างต้นนั้นก็ได้แสดงอำนาจเป็นตราประทับกำหนดควบคุมภาพลักษณ์ชาวลาหู่บ้านยะคูไปแล้ว ดังกล่าวทั้งนี้กระบวนการสื่อและสร้างความหมายให้กับภาพลักษณ์โฮมสเตย์บ้านยะคูบนความสัมพันธ์ระหว่าง

บทที่ 4

ผู้ถูกกำกับควบคุมภายใต้การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงสิ่งที่พวกเขาบริโภคนั้นคือ การเดินมองท่องเที่ยวชม สถานที่ ผู้คน ตามคำโปรยเสนอภาพเด่นจากสื่อที่พวกเขาได้รับรู้ และร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมทัวร์หรือตามแผนที่ตนวางไว้เพื่อสามารถเสพบรรยากาศของจุดหมายปลายทางตามถ้อยคำแนะนำจากตัวแทนการท่องเที่ยว มักุเทศก์ เพื่อน หรือบุคคลผู้เคยสัมผัสมาก่อน พร้อมทั้งค่อยๆ ซึมซับสภาพแวดล้อมจนถึง ณ ช่วงเวลาพักผ่อน ค้นหาภาพประทับใจบนความสนใจของตน ก่อร่างภาพจินตนาการเก็บเป็นความทรงจำ ที่อาจส่งต่อให้ผู้คนที่อื่นหรืออาจเลื่อนหายตามกาลเวลา กระนั้นภาพลักษณ์เหล่านั้นก็ยังคงตรึงอยู่กับสถานที่ ได้รับความนิยมนภาพลักษณ์ที่ปรากฏขึ้นอาจขยายสรรพคุณตอบสนองความปรารถนา กลายเป็นป้ายประทับกำกับประจำตัวเรียกกวักให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสอย่างไม่รู้จบ

โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูเป็นเช่นนั้น สถานที่ท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ที่มีภาพลักษณ์ติดตัวตามการนำเสนอในบทที่ 3 และมีอาจสลดหตุภาพลักษณ์ดังกล่าวออกไปได้ มิเช่นนั้นนักท่องเที่ยวจะหายหน้าขาดลูกค้าคนสำคัญผู้หล่อเลี้ยงโฮมสเตย์ชาวบ้านยะดูให้ดำรงอยู่ การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ต่อชาวลาหู่บ้านยะดูจึงมิใช่เป็นเพียงการส่งเสริมรายได้และพัฒนาศักยภาพของชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ในการพยายามรักษาภาพลักษณ์หรือคุณภาพสินค้าให้คงความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว นั่นหมายถึงว่าชาวลาหู่บ้านยะดูได้ถูกกำกับและควบคุมความเป็นชาติพันธุ์ขยับเข้าถึงในระดับชีวิตประจำวันซึ่งผู้ศึกษาจะนำเสนอในบทที่ 4 นี้

4.1 บริษัททัวร์ ทุนเดิม ความสัมพันธ์บ้านยะดู

บริษัททัวร์ใน ณ ที่นี้ที่มีความสัมพันธ์กับโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูโดยตรง คือบริษัทที่เปิดบริการประเภททัวร์นำเที่ยวเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่รักการผจญภัยท่องเที่ยวไพร่ซึ้งชอบการสัมผัสป่าเขตรธรรมชาติ และอยากรู้ อยากชมวิถีชนเผ่าบนความแปลกที่ต่างจากตนเอง บริษัททัวร์ป่าถือว่าเป็นกลุ่มผู้บุกเบิกการท่องเที่ยวเดินป่านอนพักบ้านชาวเขาเป็นกลุ่มแรกในพื้นที่จังหวัดเชียงราย และถือว่าเป็นกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวกลุ่มแรกที่เข้ามากระตุ้นให้ชาวลาหู่บ้านยะดูยอมเปิดพื้นที่บ้านให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้แปลกหน้าเข้าพักผ่านการชักนำมาของไกด์ป่าผู้นำทาง และสร้างรายได้ให้กับบ้านยะดูได้อย่างเป็นกอบเป็นกำในช่วง 20 ปีที่แล้วถึงแม้จะได้ค่าที่พักคืนละ 20 บาทก็ตาม ดังคำบอกเล่าของ นานะ “ตะก่อนนักท่องเที่ยวมาน้องเต็มทุกหลังชายผ้าขายคร้วมวนขนาด บ่เดียวขายบ่ได้ ตะอนขายวันหนึ่งได้วันละสี่ห้าพันก่อนหนา” ถึงแม้ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจาก

บริษัททัวร์จะหายไปและเข้ามาพักเฉพาะ “บ้านแขกประจำ” สามหลังเท่านั้น แต่การเข้ามาของนักท่องเที่ยวผ่านบริษัททัวร์ป่าตั้งแต่อดีตร่วมเป็นระยะเวลา 30 ปี ก็ยังส่งผลต่อการปรับตัวของชาวลาหู่บ้านยะดูในเรื่องการต้อนรับแขก การจัดบ้าน การนำเสนอการแสดงเต้นจะก็ การขายของที่ระลึกและเครื่องดื่ม รวมถึงการเตรียมตัวรับเพื่อสนองความต้องการตามความประสงค์ของมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยว

ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัททัวร์และหมู่บ้านยะดูนั้นเป็นลักษณะเชิงธุรกิจในการเปิดบริการแบบทัวร์บริการแก่นักท่องเที่ยว บริษัททำหน้าที่การตลาดประชาสัมพันธ์เสนอขายแพคเกจทัวร์ให้นักท่องเที่ยวตามที่นำเสนอในบทที่สาม โดยมีไกด์ป่าหรือมัคคุเทศก์เป็นสื่อกลางในการประสานงานขอเข้าพักในบ้านชาวเขาพร้อมทั้งต่อรองจ่ายเงินค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของบ้าน ส่วนชาวบ้านยะดูที่ได้รับสัมพันธ์ติดต่อทางธุรกิจให้นักท่องเที่ยวเข้าพักก็จะเตรียมการเปิดบ้านคอยให้บริการตามไกด์ที่เข้ามาติดต่อ บ้านที่เปิดรับนักท่องเที่ยวต้องพยายามดูแลเอาใจนักท่องเที่ยวและไกด์ให้เกิดความประทับใจพร้อมป้อนมิให้ไกด์ไปพักบ้านอื่น ทั้งนี้อำนาจการตัดสินใจการนำแขกเข้ามาพักอยู่ที่ไกด์และบริษัททัวร์เป็นหลัก และเมื่อไกด์ป่าหายไปเจ้าของบ้านก็จะมีรายได้อาจหรือหานักท่องเที่ยวเข้ามาพักได้ เพราะมิได้ดำเนินการตลาดเองแต่พึ่งพิงการหาลูกค้าจากบริษัททัวร์เป็นหลัก บริษัททัวร์จึงมีอำนาจเหนือกว่าจากการส่งนักท่องเที่ยวเข้าพัก ถัดลงมาก็คือไกด์ป่าผู้พานักท่องเที่ยวมาเป็นผู้อำนาจในการเลือกพักบ้านใดที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ตน ชาวลาหู่บ้านยะดูที่เปิดรับแขกทัวร์จึงตกอยู่ในสถานะ “ผู้ปฏิบัติตาม” สนองความต้องการกลัวเสียลูกค้าและรายได้

4.2 มุลนิธิหุ่นเงา “นักพัฒนา” และ บ้านยะดู “ชาวลาหู่ผู้ถูกพัฒนา”

การดำเนินงานการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของชาวลาหู่บ้านยะดูในปัจจุบันนั้นอยู่ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิหุ่นเงา ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก เป้าหมายและภารกิจการพัฒนาของมูลนิธิหุ่นเงา เหตุที่มาของความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ปัญหาระหว่างมูลนิธิต่อชาวลาหู่บ้านยะดูตลอดจนเทคนิคการทำงานและการปฏิบัติเพื่อสร้างความเชื่อมั่น อันก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา

มูลนิธิหุ่นเงาเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2534 เพื่อทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการใน หลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านเด็กและสตรี ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งส่วนแล้วแต่เป็นงานด้านให้ความช่วยเหลือต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งสิ้น ซึ่งจุดเด่นในการดำเนินงานของมูลนิธิหุ่นเงานั้นคือ การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนา และการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไป เข้า

มาเป็นอาสาสมัครเพื่อเรียนรู้และพัฒนาชุมชนในพื้นที่ทำงาน ทั้งนี้เป้าหมายการทำงานขององค์กรก็คือ เพื่อสร้างสังคมและชุมชนที่เข้มแข็งบนวิสัยทัศน์ต่อสังคมว่า **“เราอยากเห็นสังคมมีส่วนร่วม มีสติปัญญาในการป้องกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและมีความสุข”** โดยมูลนิธิหุ่นเงาได้จัดวางบทบาทหน้าที่ขององค์กรให้เป็นเสมือนตัวสะท้อนเรื่องราวความเป็นจริงของสังคม และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยการเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต ผ่านการดำเนินงานทั้งในพื้นที่สังคมเมืองและสังคมชนบทตลอดจนพื้นที่บนสังคมออนไลน์ (internet)

ปัจจุบันมูลนิธิหุ่นเงามีพื้นที่ปฏิบัติงานสองแห่ง คือ มูลนิธิหุ่นเงาสำนักงานกรุงเทพและสำนักงานจังหวัดภาคเหนือ ซึ่งหมู่บ้านชาวลาหู่บ้านยะดู่อยู่ส่วนการดำเนินงานสำนักงานจังหวัดภาคเหนือ อันมีภารกิจหลักคือ ให้การช่วยเหลือส่งเสริมพัฒนาประชาชนและชุมชนบนพื้นที่สูงพร้อมสร้างโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาในฐานะอาสาสมัครผ่าน โครงการต่างๆของสำนักงาน

ในส่วนการจัดตั้งของมูลนิธิหุ่นเงาสำนักงานจังหวัดภาคเหนือแห่งนี้ เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2541 อันมีจุดเริ่มต้นจากความปรารถนาของกลุ่มเพื่อนหนุ่มสาวคนพัฒนา ที่ต้องการแสวงหาบ้านพักเพื่อหลีกเลี่ยงความวุ่นวายจากกรุงเทพฯเท่านั้น แต่เมื่อพวกเขาได้เลือกตัดสินใจ ฟ่านัก ฅ ตำบลแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย ก็ได้ประสบพบภาพชาวเขาในตำบลแห่งนี้ ถูกขับออกจากพื้นที่ป่าสงวน ด้วยสำนักผู้ใจมีรักงานพัฒนา และมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสเป็นทุนเดิม หนุ่มสาวคนพัฒนากลุ่มนี้ จึงมีอาจจะเลยภาพเหตุการณ์ดังกล่าวได้ จึงก่อความคิดเพื่อดำเนินช่วยเหลือชาวเขาเหล่านั้น บนการนิยามความหมายจัดหมวดหมู่ให้อยู่ในกลุ่มผู้ขาดโอกาสทางสังคม ตามประโยคคำพูดของผู้ก่อตั้งมูลนิธิหุ่นเงาสำนักงานจังหวัดภาคเหนือต่อภาพการอพยพชาวเขาเมื่อครั้งนั้น ว่า **“มาครั้งแรกเลย เราก็ไม่รู้จักเขา เริ่มศึกษาเรียนรู้กับเขา เราทำในพื้นที่ตรงนี้ เพียงแต่กลุ่มที่ขาดโอกาส มักเป็นพี่น้องชนเผ่า”**

จะนั้นจากความตั้งใจสร้างบ้านพักยามแก่ชราของกลุ่มหนุ่มคนพัฒนา จึงกลายเป็นเรื่องการทำงานพัฒนาโดยการก่อตั้งมูลนิธิหุ่นเงา สำนักงานจังหวัดภาคเหนือขึ้น ใน พ.ศ. 2547 เพื่อจัดทำโครงการช่วยเหลือกลุ่มชาวเขา รอบ ๆ ตำบลบ้านพัก และจัดสรรสภาพแวดล้อมรอบตัวพวกเขา ให้น่าอยู่ บนการวิเคราะห์ปัญหาและมองสภาพชุมชนชาวเขาตำบล ฅ ขณะนั้น ว่าเป็นช่วงเวลาวิกฤตชุมชนมีสภาพอ่อนแอ ตามรายงานสรุปของมูลนิธิหุ่นเงา อธิบายเหตุที่มาของการก่อตั้งมูลนิธิหุ่นเงาว่า

“ปัญหาที่ชาวเขาในพื้นที่ที่ต้องประสบในช่วงนั้น คือ การประกาศนโยบายขยายพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งเขตต้นน้ำ ส่งผลทำให้ชุมชนต้องถูกโยกย้ายออกจากป่าและจำกัดพื้นที่ทำกิน ซึ่งทางมูลนิธิมองว่า การโยกย้ายชุมชนส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งด้านจิตใจและความไม่มั่นคงในชีวิตความเป็นอยู่และสืบเนื่องการเดินทางสะดวกมากขึ้นทำให้เกิดการอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองเป็นจำนวนมาก แต่ด้วยความไม่พร้อมทางการศึกษาการอพยพเข้าไปในเมืองทำให้ชาวเขาต้องประสบปัญหาการถูกเอาเปรียบและถูกลอกลงไปขายแรงงานหลงเข้าไปในกับดักของขบวนการค้ำมนุษย์ในที่สุด พร้อมกันนั้นในช่วงเวลาเดียวกันชุมชนต้องเผชิญการแพร่ระบาดของยาเสพติด นักท่องเที่ยวก็ขาดหาย ชุมชนชาวเขา ณ ช่วงเวลานั้นจึงมีสภาพอ่อนแอจารีตดั้งเดิมที่เคยใช้ในการจัดการชุมชน ถูกเหมารวมเป็นความล้มหลังอันถือว่าเป็นช่วงเวลาวิกฤตของชุมชน”

การวิเคราะห์ชุมชนชาวเขาว่ามีสถานะชุมชนอ่อนแอดังกล่าว มูลนิธิหุ้เงาจึงลงมือช่วยเหลือ ด้วยความมุ่งหวังพัฒนาชาวเขาเหล่านี้ ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงสังคมปัจจุบัน ดำเนินงานผ่าน โครงการต่างๆ(และใช้ยุทธวิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็น การลงพื้นที่ภาคสนามพักอาศัยรวมอยู่กับชาวบ้าน และลงมือทำงานปฏิบัติจริง พร้อมๆ กับพยายามผูกมิตรสร้างสัมพันธ์เสมือนพี่น้องและเป็นกันเอง เพื่อลดความเป็นอื่น และแสดงถึงความจริงใจ บริสุทธิ์ใจในการช่วยเหลือบนความเชื่อใจกันและกัน ภายใต้การเลือกใช้คำว่า “พี่น้องชนเผ่า” แทนคำว่า “ชาวเขา”

การดำเนินงานแบบลงพื้นที่ภาคสนามจริงและเน้นการผูกมิตร ก่อเกิดความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างมูลนิธิและชาวเขาในตำบล และส่งผลทำให้มูลนิธิเรียนสามารถเรียนรู้และวิเคราะห์ปัญหาขยายไปประเด็น อื่น ๆ อันนำไปสู่การจัดโครงการช่วยเหลือในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โครงการแก้ไขปัญหาเด็กไร้สัญชาติช่วยเหลือพี่น้องชนเผ่าได้รับสิทธิในฐานะพลเมือง ตลอดจนร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและชุมชนแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านการณรงค์และนำชาวบ้านไปบำบัดยาเสพติด หรือการเสริมสร้างรายได้ผ่านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชนเผ่าเปิดการตลาดขายในพื้นที่ออนไลน์ รวมถึงส่งเสริมอาชีพเศรษฐกิจชุมชนเพื่อป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานเด็กและหญิงนำเพื่อการค้ำมนุษย์

การดำเนินโครงการตามประเด็นปัญหาจากการลงพื้นที่บนยุทธวิธีดังกล่าวสามารถดำเนินแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนได้อย่างสัมฤทธิ์ผลจนชาวเขา ณ ตำบลแห่งนี้เกิดความเชื่อมั่นว่าการเข้ามาของมูลนิธิหุ้เงาจะทำให้คุณภาพชีวิตของตนดีขึ้น ไม่ถูกละเลยหรือปฏิบัติบนความเป็นอื่น หากเปรียบเทียบกับกรณีดำเนินภาครัฐ ซึ่งความเชื่อมั่นต่อการทำงานพัฒนาของมูลนิธิหุ้เงา

ดังกล่าวได้กระจายตัวไปพร้อมกับการทำงานของมูลนิธิในหมู่บ้านชาวอื่นๆ ในตำบล อันรวมไปถึงบ้านยะดูพื้นที่ศึกษาอีกด้วย ซึ่งผลสำเร็จจากการดำเนินงาน ณ ครั้งนั้น สามารถสะท้อนจากทัศนคติในเชิงบวกต่อมูลนิธิหุ้เงาจากคำพูดของสมาชิกบ้านยะดูว่า **“หุ้เงาพาเราไปเลิกยา เรามีสีวิตใหม่ก็หุ้เงาพาไปเลิก(นาลา)”** หรือ **“หุ้เงาเฮารู้จัก พี่หมอใจดี พี่หมอเคยมานอนบ้านเฮาแล้วนะ บัตรประชาชนนี้กรจกเงาก็ช่วยเอามาให้ไม่เสียเงินนะ พวกเค้าจ่ายเงินเป็นหมื่น”**

ทัศนคติต่อองค์กรในเชิงบวก ผนวกการถูกสร้างเชื่อมั่นจากกรดำเนิน โครงการต่าง ได้ส่งผลต่อผู้นำและคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านยะดู ตัดสินใจให้ความร่วมมือ พร้อมขันอาสาเป็นผู้ช่วยให้โครงการของมูลนิธิประสบความสำเร็จและให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน บนการปรารถนาจะให้บ้านยะดูได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ตามข้อคำตอบจาก “ยะติ” ชาวลาหมู่บ้านยะดูหนึ่งในทีมผู้ช่วยโครงการมูลนิธิ หรือ “ไคด์หุ้เงา” ณ ปัจจุบัน ที่เผยให้เห็นถึงเหตุของการตัดสินใจในการช่วยทำงานครั้งนั้นว่า **“เพราะคำเดี่ยวนี๊กะ คำว่าพัฒนานี๊ละ เฮาถึงช่วย”**

ส่วนความเชื่อใจในการทำงานของมูลนิธิครั้งสำคัญนั้นคือ เหตุการณ์ที่มูลนิธิสามารถนำเด็กสาวบ้ายยะดูที่โดนหลอกค้ามนุษย์กลับมาได้ กรอบกับองค์กรได้รับการส่งเสริมโครงการป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานและค้ามนุษย์ของ ส่วนบ้านยะดูองก็ประสบกับปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวหดหาย ความมั่นใจในฝีมือการพัฒนาและความเชื่อใจจากเหตุการณ์ให้ความช่วยเหลือเด็กสาวในหมู่บ้าน จึงเหมือนใบเบิกทางอนุญาตให้มูลนิธิเข้ามาแก้ไขปัญหาคารท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว โดยการยื่นมือเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นเครื่องมือสร้างรายได้แก่ชุมชน เพื่อหยุดการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ทำให้ชุมชนต้องเผชิญภาวะเสี่ยงในการค้ามนุษย์จากการไม่รู้เท่าทัน

มูลนิธิหุ้เงาจึงลงมือพัฒนาและวิเคราะห์สภาพปัญหาพร้อมกับชุมชน และประเมินสถานการณ์ บ้านยะดู ณ ขณะนั้น ว่า มีความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมต้องเร่งรีบช่วยเหลือดังนี้

“มีปัญหาทั้งความเสื่อม โทรมด้านวัฒนธรรม ความเสื่อมโทรมพื้นที่ มีการทะเลาะกันจัดการเรื่องเงินไม่ได้ มีปัญหาการแย่งแขก เพราะปัญหาเรื่องพวกนี้ ก็เริ่มไม่มีแขกเลยนะ เขามีเต็นท์รำ แต่มีนักท่องเที่ยวมาเขาก็ไม่เต็นนะ มันไม่มีระบบจัดการ เขาไม่ได้มองเป็นเรื่องของชุมชน แต่มองว่าบ้านนี้มีรายได้แค่เป็นหลังเดียว ฉันทึไม่ต้องยุ่ง ฉะนั้นขยะก็จะเต็มหมู่บ้าน อันนี้คือปัญหาที่เราเจอตอนนั้น”

พี่หมอ¹ เจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ้เงา

¹ นามสมมติ สัมภาษณ์ 30 ก.ค. 52

ส่วนแนวทางการพัฒนามูลนิธิหุ้เงาได้เลือกใช้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยว โสมสเศย์ ซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับการส่งเสริมที่แพร่หลาย ณ ขณะนั้น ว่าเป็นหนทาง สร้างรายได้แก่ชุมชนอันนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและสามารถพัฒนาศักยภาพชุมชนได้ ทั้งนี้ ทางมูลนิธิได้ดำเนินปรับปรุงแนวคิดให้เหมาะสมพื้นที่ ภายใต้ชื่อโครงการว่าการท่องเที่ยวชนเผ่า ดำเนินการใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาบ้านยะดุมมาถึงปัจจุบัน บนการประกาศสร้างความเชื่อมั่นว่า “มูลนิธิจะนำการท่องเที่ยวกลับมา”

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างมูลนิธิหุ้เงาและบ้านยะดุมดังกล่าว ได้เปิดเผยให้เห็น เบื้องหลังการจัดฉากการท่องเที่ยวแบบ โสมสเศย์ว่า มีกระบวนการจัดเตรียมสร้างพื้นที่ท่องเที่ยว อันอยู่ ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่าง มูลนิธิหุ้เงา ในตำแหน่ง “นักพัฒนา” และ ชาวลาหู่บ้านยะดุม ใน ตำแหน่ง “ผู้ถูกพัฒนา” การพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านยะดุมจึงมีจุดเริ่มต้นและอยู่บนมุมมองที่ว่า ชาว ลาหู่บ้านยะดุม นั้น “เป็นผู้อ่อนแอ” สมควรอย่างยิ่ง หรือกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องอันชอบธรรมที่จะได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิหุ้เงา ส่วนความตระหนักของชาวลาหู่บ้านยะดุมก็เป็นผลจากการ ดำเนินงานของมูลนิธิ ทำให้พวกเขาเชื่อมั่นว่า นักพัฒนาอย่างเช่นมูลนิธิหุ้เงา จะทำให้ชีวิต ของตนมีความมั่นคงและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังข้อยืนยันของมูลนิธิหุ้เงา เมื่อตอนเริ่มโครงการ ท่องเที่ยวชนเผ่าว่า “โครงการจะนำนักท่องเที่ยวคืนมา”

4.3 โสมสเศย์ “การท่องเที่ยว” และ “การพัฒนา”

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยว โสมสเศย์ ที่ทางมูลนิธิหุ้เงานำมาใช้ใน การแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์โดยการป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานนั้น เป็นผลสืบเนื่องกับ ความสัมพันธ์กับกระแสความนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับโลก อันเป็นที่มาของการก่อ รูปการท่องเที่ยวโสมสเศย์ในประเทศไทย ซึ่งมีเป้าหมายของแนวคิด ลักษณะเฉพาะ มาตรการ ควบคุมการดำเนินงาน

รูปแบบการท่องเที่ยว โสมสเศย์ เป็นแนวคิดที่ก่อรูปภายใต้กระแสโลกแนวคิดการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับโลก ในช่วง คริสต์ทศวรรษ1990 ที่ทั้งโลกให้ความสนใจต่อปัญหาการ ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อทิศทางการท่องเที่ยวหันไปตระหนักถึง “การพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” (Sustainable Tourism) บนการคำนึงถึงการใชัทรัพยากรธรรมชาติ ของคนปัจจุบันให้ยืนยาวไปจนถึงคนรุ่นลูกหลานในอนาคต และเริ่มมีการพูดถึง การท่องเที่ยวเชิง นิเวศ(Ecotourism) การท่องเที่ยวโดยชุมชน(Community Base Tourism : CBT) การท่องเที่ยวเพื่อ แก้ไขปัญหาความยากจน(Pro Poor Tourism:PPT) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(Culture Tourism) และการท่องเที่ยวทางเลือกอื่นๆ (พจนานุกรม,2550) ซึ่งล้วนแล้วแต่ถูกนำไปพัฒนาในเชิง

รูปธรรม ที่ก่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวอันหลากหลาย ทั้งการนำไปใช้ทั้งเป็นเครื่องมือการพัฒนาชุมชน และรวมถึงเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว ที่หัน ไปสนใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมมากขึ้น

ส่วนกระบวนการก่อรูปของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในประเทศไทยก็มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว โดยมีแนวการปฏิบัติตามกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นสำคัญ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (กรมประชาสัมพันธ์, 2543)

การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในประเทศไทยมีความเป็นมาตั้งแต่ที่ประเทศไทยเริ่มต้นพัฒนาการท่องเที่ยว อันสามารถสะท้อนถึงเป้าหมายของการนำใช้ ทั้งในด้านการสร้างจุดขายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และลดจนการถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนจุดเริ่มต้นของโฮมสเตย์ในประเทศไทยนั้น ก่อตัวขึ้นในปี พ.ศ. 2503-2525 โดยเริ่มต้นจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นิยมพักร้อนพักบ้านชาวเขา และกลุ่มนักศึกษาที่ต้องการเข้าไปในชุมชนถิ่นทุรกันดารเพื่อพัฒนา ช่วยเหลือ และเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยขณะนั้นเรียกกันว่า ค่ายอาสาพัฒนา ต่อมาในปี พ.ศ. 2526-2536 การท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้รับความนิยมมากขึ้น การพักค้างในบ้านชาวเขาจึงได้รับการพัฒนารูปแบบดำเนินกิจการเชิงพาณิชย์ และกระจายไปยังหมู่บ้านชาวเขาที่กว้างขวางมากขึ้น(สำนักงานพัฒนาท่องเที่ยว, 2549)

หลังจากนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2537-2539 เกิดกระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน บนการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) จึงเริ่มพัฒนาโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ(REST)ขึ้นมาในชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา เพื่อดึงดูดความสนใจบุคคลทั่วไปให้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตชนบทและเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีเป้าหมายเป็นการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยรูปแบบการท่องเที่ยวของโครงการเมื่อตอนนั้น คือ การให้นักท่องเที่ยวเข้าพักอยู่ร่วมกับครอบครัวของท้องถิ่น และให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการรับรองแขก ตลอดจนร่วมกันพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวเสนอวิถีชีวิตท้องถิ่นเพื่อแบ่งปันให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ร่วม

ในช่วงเวลาต่อมาทางโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ(REST) ได้ดำเนินขยายเครือข่ายการทำงาน โดยการเดินหน้านำสนับสนุนให้ชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน อื่นๆ นำรูปแบบของโครงการดังกล่าว ไปใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน จนกระทั่งสามารถพัฒนาเป็น “เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทย” ผลจากความสำเร็จดังกล่าว สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)จึงเข้าสนับสนุนและพยายามที่จะสร้างพื้นที่ตลาดท่องเที่ยว โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนา เผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวไทย ตัวแทนภาครัฐ ตลอดจนสถาบันศึกษาและชุมชนอื่นๆ ในเครือข่ายการวิจัยของสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ความร่วมมือระหว่างสององค์กรดังกล่าว ส่งผลทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเข้าพักร่วมคนท้องถิ่น หรือ โฮมสเตย์ กลายเป็นที่รู้จักกระจายตัวถึงชุมชนอื่นๆ และขยายถึงในระดับหน่วยงานของรัฐ ภายใต้ชื่อแนวคิดว่า “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” (ปีเตอร์ ริชาร์ด ,2550) และในปี พ.ศ 2539 จึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว โดยการนำเสนอรูปแบบการเข้าพักร่วมกับชาวบ้าน ผสมผสานกันระหว่าง กับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบผจญภัย (Adventure Ecotourism) เพื่อตอบสนองกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มาแรงในช่วงนั้น ส่งผลทำให้ คำว่า โฮมสเตย์ จึงเป็นที่รู้จักและแพร่หลายมากขึ้น(ชนะบุล แจ่มกระจ่าง และ คณะ , 2553)

ปี พ.ศ 2541-2545 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รัฐบาลได้ประกาศเป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) และหันมาทบทวนนโยบายและทิศทางที่เหมาะสมในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น จึงดำเนินการให้ทุกหน่วยงานของภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และนำการท่องเที่ยว โฮมสเตย์ เข้าไปเป็นรูปแบบกิจกรรมหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน จึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยว โฮมสเตย์เพิ่มจำนวนมากขึ้น จนขยายถึงพื้นที่ชนกลุ่มน้อย หมู่บ้านชาวเขาก็ได้รับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ ด้วยเช่นกัน(กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2543)

ปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทยเริ่มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นทั้งในกลุ่มชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่งผลทำให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงหลายๆชุมชนในประเทศไทยนำการท่องเที่ยวโฮมสเตย์เข้าไปเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวหนึ่งของชุมชน พร้อมทั้งมีการปรับปรุงเพิ่มเติมกิจกรรมที่น่าสนใจและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนคติของท้องถิ่นได้อย่างหลากหลายมากขึ้น (สำนักงานพัฒนาท่องเที่ยว, 2549)และถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จะมีเป้าหมายต่างกันตามองค์กรที่เข้ามาสนับสนุน แต่ว่าการท่องเที่ยวโฮม

เตี้ยก็มีจุดขายในโลกตลาดท่องเที่ยวร่วมกัน ดังจะพิจารณาได้จากค่านิยมความหมาย ลักษณะและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ดังนี้

ภาพรวมลักษณะรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในประเทศไทย ตามค่านิยมของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถสรุป ได้ดังนี้ว่า การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยึดบ้านพักเป็นศูนย์กลาง และให้นักท่องเที่ยวเข้าพักค้างแรมในบ้านพักเดียวกับเจ้าของบ้าน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงการอยู่ การกิน การดำรงชีวิตประจำวัน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นชีวิตจริง โดยเจ้าของบ้านจะต้องเต็มใจถ่ายทอดวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความรู้พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว และได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม ทั้งนี้เจ้าของบ้านโฮมสเตย์จะต้องพึงระลึกอยู่เสมอว่ารายได้จากบ้านพักโฮมสเตย์นั้น เป็นเพียงรายได้เสริมมิใช่อาชีพหลัก และในส่วนดำเนินการนั้นการบริหารจัดการบ้านพักโฮมสเตย์ต้องเป็นรูปแบบการบริหารจัดการโดยชุมชน ที่สมาชิกกลุ่มและสมาชิกในชุมชนต้องเข้าใจ มีส่วนร่วมในการจัดบ้าน(พรเพ็ญ วิจัยกมลประเสริฐ และ คณะ, 2548:1,44-45)และร่วมมือในพัฒนาสภาพแวดล้อมหมู่บ้าน ให้มีความน่าสนใจสามารถดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ชุมชนควรกิจกรรมเสริมที่สามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการจัดฉากแต่อย่างใด(สำนักงานพัฒนาท่องเที่ยว, 2549)

ดังนั้นการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ จึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความหมายมากกว่าที่พัก และมีมิใช่เรื่องการจัดการเฉพาะเจ้าของบ้านเท่านั้น แต่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยึดที่พักเป็นศูนย์กลาง และมีการจัดกิจกรรมในด้านต่างๆที่เน้น การกิน การอยู่ การดำรงชีวิตประจำวัน ประเพณีวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบท ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว บนการบริหารจัดการของคนทั้งชุมชน

หากมองตามลักษณะการท่องเที่ยวคือระบบการผลิตอุตสาหกรรมบริการที่ผลิตสินค้าให้นักท่องเที่ยวบริโภคความสุข ความฝัน และประสบการณ์ ที่แตกต่างจากชีวิตประจำวัน จากการเดินทางในเชิงธุรกิจแล้ว (Campbell ,1987 ,รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, 2532, สมหมาย ชินนาค, 2541,) ค่านิยมของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ข้างต้น จึงสามารถสะท้อนได้ว่าสิ่งที่เชื่อเชิมนักท่องเที่ยวให้สัมผัสรวมกิจกรรม ทั้งตัวบ้านพัก การเรียนรู้ถึงการอยู่ การกิน หรือการดำรงชีวิตประจำวัน รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนการต้อนรับของเจ้าของบ้านและชาวบ้านในชุมชน ล้วนแล้วแต่เป็นจุดขายและสินค้าของการท่องเที่ยวประเภทนี้

นอกจากนั้น ด้วยลักษณะการท่องเที่ยวเป็นการผลิตเพื่อผู้บริโภค สินค้าหรือวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว(Campbell, 1987 อ้างใน Shaw and Williams, 2004) ดังนั้น ผู้ผลิตต้องรักษาคุณภาพให้ตรงตามใจนักท่องเที่ยว การ

ท่องเที่ยวโฮมสเตย์จึงมาตรการเพื่อควบคุมมาตรฐานคงไว้ซึ่งคุณภาพสินค้า ทั้งนี้จะมีแนวทางปฏิบัติหรือมาตรฐานให้ชุมชนแตกต่างกันไปตามองค์กรผู้สนับสนุน

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นั้นยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นจุดขายอยู่ที่วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจและสร้างความพึงพอใจและความประทับใจให้กับแขกผู้มาพัก ดังนั้น หลักการบริหารจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยบัญญัติ 10 ประการ ดังนี้ 1) เตียงนอนที่สบายราคาสมเหตุสมผล 2) ห้องอาบน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด 3) อาหารพื้นบ้านปรุงอย่างถูกสุขลักษณะ 4) ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สงบและสวยงาม 5) ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น 6) กิจกรรมการท่องเที่ยว 7) ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายของที่ระลึก 8) ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 9) ความบันเทิง เช่น การละเล่น ดนตรีพื้นบ้าน 10) ความเป็นมิตรรอยยิ้มของเจ้าของบ้าน

ส่วนหน่วยงานอื่นๆ อย่างเช่น องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานวิชาการ รวมไปถึงแวดวงการศึกษาวิจัย การส่งเสริมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จะมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนหลักการบริหารจัดการจึงยึดตามแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และการวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นตัวทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้ง มีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยการคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยอ้างใน พรเพ็ญ วิจัย 2548:2)

นับจากจุดเชื่อมโยงกับแนวคิดเชิงนิเวศและที่มาของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ไทย สามารถแสดงได้ว่าการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในประเทศไทยมิได้ก่อรูปขึ้นได้โดยตัวมันเอง แต่มันเชื่อมต่อกับแนวคิดระดับโลกและสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่นำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาปรับใช้ จนทำให้เกิดการสร้างจุดเด่นของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่สามารถทำให้การท่องเที่ยวสามารถอยู่ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนได้

กระนั้นโดยการยึดรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ผลิตออกรูปมาเป็นการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ต่างๆ ในประเทศไทย จึงมีจุดร่วมเดียวกันคือการผลิตเพื่อระบบตลาดท่องเที่ยวตามกระบวนการแปรวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า ที่มีลักษณะการผลิตเช่นเดียวกับ

อุตสาหกรรมทั่วไปอันประกอบด้วย คือ 1) โรงงานหรือสถานที่ท่องเที่ยว 2) วัตถุประสงค์ที่จะชักจูงให้นักท่องเที่ยวสนใจ 3) การบริการอำนวยความสะดวก 4) การใช้แรงงานผลิตสินค้าและบริการ 5) ผลผลิตหรือสินค้าที่ประกอบเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 6) การส่งเสริมประชาสัมพันธ์ (Urry, 1991)

ดังนั้น สำหรับแนวคิดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์แล้ว พื้นที่ชนบท ชุมชน หมู่บ้าน บ้าน คือ โรงงานหรืออาณาบริเวณที่นักท่องเที่ยวมาเยือน ส่วนบ้าน ชีวิตประจำวัน ประเพณี สภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน คือ วัตถุประสงค์หรือทรัพยากรที่ชักจูงให้นักท่องเที่ยวสนใจ และในส่วนของบ้านสมาชิกในชุมชน คือผู้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว สุดท้ายคือผลผลิตหรือตัวสินค้า คือองค์ประกอบทั้งหมดผลิตออกมาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์นั่นเอง ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้ก็สามารถสะท้อนได้ว่า บ้าน ชีวิตประจำวัน การกิน การอยู่ ในพื้นที่ชนบทไทยนั้น ได้ถูกผลิตเป็นสินค้าในพื้นที่ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และท่ามกลางการถูกจัดตำแหน่งให้เป็นสินค้านี้ ส่งผลทำให้ชุมชนที่ตอบรับแนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ต้องถูกควบคุมในระดับการดำเนินชีวิตประจำวันตามมาตรการที่นำเสนอข้างต้น

4.4 โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า

ปี พ.ศ 2547 สำนักงานส่งเสริมการวิจัยแห่งชาติ(สกว.) ได้เข้ามาส่งเสริมแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมกับแนะนำรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ให้เป็นเครื่องมือการวิจัยเชิงพัฒนาให้แก่ชาวบ้าน องค์กรและหน่วยงานต่างๆในตำบล รูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์จึงกลายเป็นทางเลือกหนึ่งของมูลนิธิหุ่นเงาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านชาวลำหู่บ้านยะดู แต่ทว่ามูลนิธิหุ่นเงามีได้นำรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์มาเป็นรูปแบบพัฒนาทั้งหมด มูลนิธิหุ่นเงามีการปรับปรุงประยุกต์แนวคิดเชิงนิเวศและรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตชนเผ่าในพื้นที่ ภายใต้โครงการที่ชื่อว่า “โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า” ลงมือพัฒนาใน 3 หมู่บ้าน² อันได้แก่ ชาวลำหู่บ้านยะดู บ้านหยุดแล และชาวอาข่าบ้านอาพัก อันมีรายละเอียดโครงการและปฏิบัติการจัดระเบียบการท่องเที่ยว ที่สามารถสะท้อนถึงเบื้องหลังการเตรียมพื้นที่ และพื้นฐานการมองว่าลักษณะชาติพันธุ์มีคุณสมบัติอันเหมาะสมต่อการเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว ที่สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ อันนำมาสู่การสร้างรายได้และสามารถพัฒนาศักยภาพชาวเขาทั้ง 3 หมู่บ้าน ดังนี้

4.4.1 หลักการท่องเที่ยวชนเผ่า

แนวคิดหลักในการดำเนินงาน โครงการท่องเที่ยวชนเผ่าคือแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่ง มูลนิธิหุ่นเงามองว่าเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับเงื่อนไขของชุมชน ตรงกรอบคิดสำคัญที่ว่า เป็น

² ชื่อหมู่บ้านทั้งสาม อันได้แก่ บ้านยะดู บ้านหยุดแล บ้านอาพัก ล้วนแล้วแต่เป็นนามสมมติ

รูปแบบการเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และ ธรรมชาติด้วยความรับผิดชอบต่อเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นท้องถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ ระบบนิเวศน์ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการจัดการของ ชุมชน ขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับประชาชนท้องถิ่น

ขณะเดียวกันมูลนิธิหุ่นเงาก็มองว่าบ้านยะคูก็มีคุณสมบัติเหมาะสม ในเชิงทรัพยากร ท่องเที่ยว ดังนี้

“เรามีอยู่แล้วและเป็นเรื่องวัฒนธรรม ตรงนี้มันหน้าสนใจ ถ้าทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะคนไม่รู้จักจนเฝ้า พุดถึงชาวเขาไหนก็พุดตามหนัง อีก็้อ มูเซอ กระเหรี่ยง ม้ง แต่ คนภายนอกแถบไม่รู้จัก ตามสื่อออกไปอย่างเช่น กระเหรี่ยงตกคอยแต่ใส่ชุดม้ง วัฒนธรรมตรงนี้ก็เพี้ยนไป มันต้องจัดกลุ่มและคนภายนอกสนใจ อยากมาควิถีจริงคือ อะไร มันก็สามารถทำได้มันก็เป็นจุดขายได้ จึงเป็นที่มาของจุดขายที่นี้”³

ทั้งนี้มูลนิธิหุ่นเงาได้นำกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว ปรับเป็นแนวคิด หลักการของโครงการโดยกล่าวว่าในรายงานสรุปบทเรียนว่า

“หรือกล่าวได้ว่าโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อมหรือทำให้ธรรมชาติเสื่อมโทรม และเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เน้นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งนอกจากจะได้ความพึงพอใจแล้ว ยังเป็นการ เสริมสร้างความเคารพต่อความแตกต่างที่หลากหลายที่ดำรงอยู่ในสังคมโลก ทั้งนี้จะเน้น การคงไว้ซึ่งธรรมชาติ ไม่เน้นการเสริมแต่ง การพัฒนาพื้นที่ และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แต่เป็นการเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การ กระจายประโยชน์สู่ชุมชน และความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ”

ส่วนวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น คือ การทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง สร้างงานและให้เกิดรายได้กระจายแก่คนในชุมชน เสริมสร้างเศรษฐกิจใน ชุมชน และเพื่อลดการเคลื่อนย้ายแรงงานชาวเขาเข้าสู่เมือง ซึ่งจะทำให้เกิดการเสี่ยงต่อการเข้าสู่

³ พี่อ้อ นามสมมติ ผู้อำนวยการมูลนิธิหุ่นเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2552

กระบวนการเทศพาณิชย์ ทั้งนี้ยังเป็นการฟื้นฟู และอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม

ทั้งนี้การดำเนินโครงการจะเป็นการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยว(นี้)และ รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวคือ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยวโดยคนใน ชุมชน โดยการจัดตั้งอบรมเสริมทักษะคนกลุ่มต่างๆ 2) ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมจากนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักแนวคิดนักท่องเที่ยวเป็น “เพื่อน”ญาติมิตร(คือสร้างความหมายใหม่ให้นักท่องเที่ยว เพื่อให้ยะตู่ตระหนัก และปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวตามความรู้สึกดังกล่าว) 3)ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่าง ชนเผ่า(ชนเผ่าของหุบเงาคือ)4)ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของคนไทย เพื่อขยายแนวคิด ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

จากข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าโครงการดังกล่าวต้องปรับการท่องเที่ยวบ้านยะตู่ให้เป็นไปตาม รูปการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอุดมคติของมูลนิธิคือทั้งอนุรักษ์และพัฒนาได้/ ซึ่ง จากนิยามของโครงการก็สามารถสะท้อนได้การดึงวัฒนธรรม ธรรมชาติให้เป็นส่วนประกอบสร้าง พื้นที่ โดยวิธีการที่จะให้ไปไปตามนั้นคือการอนุรักษ์

4.4.2 วิเคราะห์ปัญหาและปรับเตรียมความขัดชุมชน

เบื้องต้นมูลนิธิดำเนินสร้างความคุ้นเคย และหาแนวร่วม โดยการสร้างความคุ้นเคย เชื่อมโยงความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ดังคำพูดของเจ้าหน้าที่มูลนิธิหุบเงาถึงวิธีสร้างสัมพันธ์เพื่อค้นหา ปัญหาเมื่อเริ่มโครงการว่า

“สำหรับพี่เหมือน ไปคุยกับพี่น้อง เหมือนเยี่ยมญาติ พี่หมจะมีพ่อแม่อยู่ทุกบ้าน พ่อ โต โบที่เป็นบ้าไม่มีใครกล้าไปนอนบ้านแก่หรือ พี่ไปนอนบ้านนั้น และจะมีบ้านจาเปียว พี่ก็เลือกไปนอนบ้านเพราะลำบากที่สุด เวลาที่เราไปนอน ถ้าอยากรู้จักชาวบ้านเราก้ นอนบ้านผู้นำ เปลี่ยนไปนอนบ้านผู้นำทางศาสนา ไปนอนบ้านคนที่ลำบาก เราก้จะรู้ ปัญหา”

พี่หมอ เจ้าหน้าที่มูลนิธิหุบเงา⁴

ผลจากการลงพื้นที่คลุกคลีกับคนกลุ่มต่างๆ มูลนิธิหุบเงาสามารถสร้างสัมพันธ์กลุ่มผู้นำ คนรุ่นใหม่ และ“พี่สมชาย” อดีตมัคคุเทศก์หรือไกด์ป่ามืออาชีพให้เป็นแนวร่วม สร้างทีมวิจัยเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและจุดเด่นพื้นที่ที่สามารถนำมาใช้เป็น

⁴ พี่หมอ นามสมมติหัวหน้าโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า มูลนิธิหุบเงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2553

ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ ซึ่งผลจากการศึกษา สามารถประเมินสถานการณ์ท่องเที่ยว บ้านยะคู ณ ขณะนั้น ว่า มีความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรมต้องเร่งรีบช่วยเหลือดังนี้

“ตอนที่เราเข้าไปทำ สมัยนั้นในพื้นที่มันแย่มากไม่มีใครมาเที่ยว นักท่องเที่ยวไปที่อื่นกันหมด มันมีปัญหาทั้งความเสื่อมโทรมด้านวัฒนธรรม ความเสื่อมโทรมพื้นที่การเดินทาง มีความเสื่อมโทรมในการทะเลาะกัน จัดการเงินไม่ได้ จัดการไม่ได้ขยะก็เต็มหมู่บ้าน มีปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการแย่งแขก เพราะปัญหาเรื่องพวกนี้ ก็เริ่มไม่แขกเลยนะเขามีเต็นท์ร้านแต่มีนักท่องเที่ยวมาเขาก็ไม่เต็นท์นะ มันไม่มีระบบจัดการ เข้าใจไหมมันแย่งแขกแย่งลูกค้า เขาไม่ได้มองการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของชุมชน แต่มองว่าบ้านนี้มีรายได้แต่เป็นหลังคาเดียว ฉันทึ่ไม่ต้องยุ่ง เพราะฉะนั้นขยะก็จะเต็มหมู่บ้าน ก็ไม่มีใครสนใจ เวลาจะลงแรง ไม่มีใครทำ อันนี้คือปัญหาที่เราเจอตอนนั้น”

พื้หมอ เจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ่่นเงา

และถึงแม้ว่าชาวลาหู่บ้านยะคูมีประสบการณ์การรับนักท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าอยู่แล้ว แต่ทางมูลนิธิก็มองกลับว่าเป็นรูปแบบที่ไร้ระเบียบ ขาดความร่วมมือร่วมใจในมิติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังจะแสดงได้จากคำพูดของเจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ่่นเงาว่า

“เขามีเต็นท์ร้านแต่มีนักท่องเที่ยวมาเขาก็ไม่เต็นท์นะ มันไม่มีระบบจัดการ เข้าใจไหมมันแย่งแขกแย่งลูกค้าเขาไม่ได้มองการท่องเที่ยวเป็นเรื่องของชุมชน แต่มองว่าบ้านนี้มีรายได้จากมีรายได้แต่หลังคาเดียวฉันทึ่ไม่ต้องยุ่ง เพราะฉะนั้นขยะก็จะเต็มหมู่บ้าน ก็ไม่มีใครสนใจ เวลาจะลงแรง ไม่มีอะไรที่ทำอะไรได้ ไม่มีใครทำ อันนี้คือปัญหาที่เราเจอ”

พื้หมอเจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ่่นเงา

ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาคความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม หรือจัดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของการท่องเที่ยวออกไป มูลนิธิหุ่่นเงาจึงดำเนินการปรับแนวคิชุมชนเป็นอันดับแรก เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตะหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตลอดจนเน้นย้ำความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านการจัดสัมมนาเปิดโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าในระดับตำบล เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้แก่ ผู้นำและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในการประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ ทั้ง ร้านค้า รถสองแถว ชาวบ้านที่จัดบ้านพัก กลุ่มผู้เลี้ยงช้าง ผลจากการสัมมนาดังกล่าว มูลนิธิหุ่่นเงาสามารถกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ จัดตั้ง “ประชาคมท่องเที่ยว” เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นมา

หลังจากนั้น ผู้นำชุมชนกับมูลนิธิหุ่นเงา จึงจัดประชุมสร้างความเข้าใจโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าในระดับชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน เน้นย้ำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นว่า “โครงการจะนำนักท่องเที่ยวกลับคืนมา” โดยใช้วิธีให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ และใช้กลวิธีคลุกคลีกับคนกลุ่มต่างในชุมชนเข้าเสริม หาโอกาสในการพูดคุยในลักษณะการเสวนาเพื่อชี้ชวนให้ชาวบ้านเห็นถึงแนวทาง วิธีการและศักยภาพของชุมชนในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548: หน้า 41) ผลจากการดำเนินงานปรับเตรียมความคิดชุมชนสามารถกระตุ้นให้ชาวลาหู่บ้านยะดูและหมู่บ้านอื่นๆ ร่วมมือกับโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า จัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวและวางแผนจัดการชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมและปรับสร้างภูมิทัศน์ท่องเที่ยวในการต้อนรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น

4.5 ปรับสร้างภูมิทัศน์ท่องเที่ยว

4.5.1 ยาเสพติด และขยะเรื่อง “นำอับอายขายหน้า”

งานแรกของโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าคือการขจัดปัญหาเรื่อง “นำอับอายขายหน้า” ของชุมชนออกไป ซึ่งจากการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับชาวบ้านพบว่า เรื่องขยะและยาเสพติด เป็นเรื่องที่ไม่ใ้สภาพสำหรับการท่องเที่ยว ต้องรีบแก้ไขและสร้างภาพลักษณ์ใหม่แก่ชุมชน มูลนิธิหุ่นเงาและชาวลาหู่บ้านยะดูจึงร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะและบำบัดยาเสพติดให้แก่ชุมชน

ปัญหาขยะ เจ้าหน้าที่มูลนิธิมองว่าชุมชนยังขาดระบบและวิธีที่เหมาะสมในการจัดการขยะสมัยใหม่เช่น ขวดแก้ว กระจ้องโลหะและพลาสติก ชาวบ้านยังคงทิ้งขยะเหล่านี้เกลื่อนกราดเหมือนทิ้งใบตองที่ชุมชนเคยทำแต่เดิม ด้วยเหตุนี้ทางเจ้าหน้าที่โครงการจึงกำหนดกระบวนการขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาขยะอย่างจริงจัง รมรงค์และอบรมชุมชนในเรื่อง “การกำจัดขยะในชุมชน” หลังประชุมชาวบ้านสามารถแยกขยะและนำไปขายได้ สภาพชุมชนก็ดูสะอาดมากขึ้นกว่าเดิม

ส่วนยาเสพติดทางมูลนิธิกล่าวว่า “การควบคุมยาเสพติด ชี้ถึงปัญหาให้ชาวบ้านเห็นชาวบ้านถึงรู้ว่าปัญหาเสพติดนี้ถ้ามันรุนแรงนั้นมันทำให้หมู่บ้านเสื่อมไม่สร้างรายได้” จากนำมาการเชื่อมโยงปัญหาเสพติดให้เป็นสาเหตุทำให้รายท่องเที่ยวลดลง ทำให้ชาวลาหู่บ้านยะดูและบ้านอื่นๆ ในโครงการให้ความร่วมมือมูลนิธิหุ่นเงากับหน่วยงานภาครัฐทั้งบำบัดยาเสพติดให้แก่ชุมชน

การบำบัดยาเสพติดครั้งนั้นถือว่าประสบความสำเร็จ ชุมชนให้ความร่วมมือถึงขั้นตั้งกฎหมู่บ้านเพื่อป้องกันปรามมิให้ยาเสพติดกลับมา โดยกำหนดมาตรการเด็ดขาดว่า **“ถ้าใครยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดกลับมาเผยแพร่อีก ไม่ว่าจะเป็นผู้ค้าหรือผู้เสพ ผู้นั้นจะถูกขับไล่และรื้อบ้านออกจากชุมชน”**

⁵ สัมภาษณ์ พี่สมชาย(นามสมมติ)เจ้าหน้าที่โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2552

(พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548: หน้า 45) ส่วนชาวบ้านยะดู่ก็มีทัศนคติเชิงบวกต่อมูลนิธิหุ่นเงา ที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้เป็นชุมชนไร้ยาเสพติดได้ ดังจะแสดงได้จากคำพูดของ “นาลา” หนึ่งในสมาชิกของบ้านยะดู่ที่ว่า **“แต่ก่อนเราก็นอน... นอนสูบยาฝิ่น... หุ่นเงานี้ลิ เฮาถึงเลิกยาได้ ก็หุ่นเงานี้ละ เรามีนชีวิตใหม่ก็หุ่นเงา”**

ฉะนั้นขั้นตอนการขจัดปัญหาเรื่อง “น้าอับอายขายหน้า” จึงเป็นปฏิบัติการหนึ่งของโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าที่สร้างภูมิทัศน์ท่องเที่ยวหมู่บ้านยะดู่ ให้กลายเป็นหมู่บ้านไร้ยาเสพติดไร้ขยะซึ่งสิ่งสกปรก ส่วนชาวบ้านก็มีภาพลักษณ์ใหม่เป็นชาวลาหู่ที่ใสบริสุทธิ์ไร้การข้องเกี่ยวซึ่งยาเสพติดเช่นกัน

4.5.2 การค้นหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน คือ อีกหนึ่งปฏิบัติการของโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า ซึ่งมูลนิธิมองว่าอันที่จริงแล้ว ณ ตำบลแห่งนี้มีท่องเที่ยวมากมายซ่อนอยู่ ไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี พิธีกรรม การละเล่นพื้นบ้าน และงานหัตถกรรม ทรัพยากรด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เช่น ถ้ำโบราณ รูปวาดตามผนัง ลูกปัดโบราณ หรือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตก ทุ่งดอกไม้ โขดหิน และทะเลหมอก เป็นต้น เพียงแต่ว่าชาวบ้านไม่รับรู้ ไม่สังเกต และเคยชิน จึงไม่เฉลียวใจถึงคุณค่าของทรัพยากรเหล่านั้น ในช่วงแรกจากการดำเนินการขอคำปรึกษาหารือจากชาวบ้านจึงแทบไม่มีข้อเสนอใด นอกจากการบอกถึงสิ่งที่มีอยู่เดิม เช่น น้ำตก การเดินรำชนเผ่า ประเพณีปีใหม่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่โครงการจึงร่วมกับ “พี่สมชาย” อดีตไกด์ป่ามืออาชีพลงมือสำรวจด้วยตนเอง โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้นำทางและลงแรงในการพัฒนาจัดสร้างและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว(พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548: หน้า 45)

แหล่งท่องเที่ยวที่เจ้าหน้าที่ค้นหาและพัฒนา มีทั้งปรับปรุงและสร้างขึ้นมาใหม่ แบ่งเป็นสถานที่ในชุมชนและนอกชุมชน “สถานที่ในชุมชน” มุ่งปรับปรุงและสร้างสถานที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า ซึ่งสถานที่ถูกปรับปรุงคือ “ลานวัฒนธรรม” และ “ประตูทางเข้าหมู่บ้าน” ของชาวอาข่าบ้านอาพัก ทางมูลนิธิหุ่นเงากล่าวถึงที่มาของการฟื้นฟูลานวัฒนธรรมว่าชาวอาข่าบ้านอาพักนั้นต้องการปรับปรุงลานวัฒนธรรมให้มีชีวิตชีวาเพื่อป้องกันการถูกลบเลือนวัฒนธรรมอันดีงาม จากการศึกษาที่คนหนุ่มสาวใช้เวลาดูโทรทัศน์มากกว่าการพบปะบนลานวัฒนธรรมชาวบ้านส่วน “ประตูทางเข้าหมู่บ้าน” ชาวบ้านต้องการปรับปรุงให้สถานที่ให้นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้สัญลักษณ์ต่างๆของชาวอาข่า

ส่วนสถานที่จัดสร้างขึ้นมาใหม่ในชุมชนนั้นคือ “พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านหุดแล” และ “หอพิธีกรรม” ในหมู่บ้านชาวลาหู่บ้านหุดแลนั้น มูลนิธิหุ่นเงาได้เสนอถึงที่มาว่าชาวบ้านต้องนำเสนอข้อมูลชาวลาหู่ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว การสร้างพิพิธภัณฑ์จึงเริ่มจากส่งชาวบ้านหุดแลไปดูงาน

พิพิธภัณฑ์ชุมชนและการสร้างบ้านดินจากหน่วยงานพัฒนาทางภาคอีสานเพื่อนำมาเป็นแบบ “พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านหยุดแล” หลังจากนั้นทางมูลนิธิหุ่นเงาจึงจัดหาสถาปนิกมาออกแบบตาม เจตจำนงของชาวบ้านและจัดให้มีการก่อสร้างด้วยแรงงานและฝีมือชาวบ้านเอง

ส่วนสถานที่ภายนอกชุมชนคือ “ปรับปรุงห้วยแม่เช่า” และสำรวจพร้อมสร้าง “จุดชมวิว บ้านยะดู” ซึ่งการจัดสร้าง“จุดชมวิวบ้านยะดู” นั้น ทางมูลนิธิหุ่นเงาให้เหตุผลว่า บ้านยะดูมีทำเล ที่ตั้งบนภูเขาสูงสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของภูเขาสลับซับซ้อนโดยรอบเมืองเชียงราย ฉะนั้นมูลนิธิ หุ่นเงาจึงชักชวนชาวลาหู่บ้านยะดูร่วมสำรวจและจัดสร้างจุดชมวิว ภายใต้งบประมาณตามคำกล่าวของ “จะสอ” เด็กหนุ่มชาวลาหู่บ้านยะดูวัย 21 ว่า “*กระท่อมจุดชมวิวหลังนี้ หุ่นเงาชวนสร้างนะ เขาบอก ว่าใครอยากเปิดบ้านทำโฮมสเตย์ต้องมาช่วยกันสร้าง ส่วนคนที่ไม่ช่วยสร้างตั้งแต่แรกให้จ่ายเงิน ส้มครเพิ่มเอา*” *ความร่วมมือระหว่าง* ชาวลาหู่บ้านยะดูกับเจ้าหน้าที่โครงการสามารถค้นพบจุดชม วิว 2 จุด แห่งแรก คือ บนยอดคดอยเหนือหมู่บ้านหรือจุดชมวิวบ้านยะดูแหล่งท่องเที่ยวอันมีชื่อเสียง ของตำบลในปัจจุบันส่วนแห่งที่สอง คือ บริเวณไร่ข้าวของ “จะวะ” หรือสถานที่รับประทานอาหารเช้าพร้อมดูแลทะเลหมอกตามโปรแกรมทัวร์ของโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าในปัจจุบันนั่นเอง

การค้นหาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเดียวดังกล่าว จึงสะท้อนถึงสถานที่ท่องเที่ยวและจุด หยุดพัก ตามเส้นทางท่องเที่ยวดังที่เสนอไปในบทที่ 3 ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูนั้น มี กระบวนการปรับ ปรุงและประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ ให้การเดินทางสัมผัสชีวิตนั้นสีสันและข้อมูลทาง ชาติพันธุ์อย่างไม่รู้ตัว

4.5.3 จัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยว

ปฏิบัติการต่อไปคือกระตุ้นให้ชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวที่จำเป็นในการต้อนรับ นักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีพาแกนนำไปดูงานหมู่บ้านเข้มแข็งและหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในเขตจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย เพื่อต้องการชี้ให้เห็นพลังชุมชนใน การพัฒนาและเห็นความเป็นไปได้ในการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน อันจะนำไปสู่แรงบันดาลใจในการกลับมาสร้างสรรค์การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนตนเอง(พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548: หน้า 45) หลังจากศึกษาดูงานชุมชนตัวอย่างแล้ว เมื่อกลับมาทางมูลนิธิใช้วิธีจัดประชุมสรุปบทเรียน กระตุ้นให้ชาวบ้านจัดการท่องเที่ยวขึ้นมา ดังนี้

“พาชาวบ้านไปศึกษาดูงาน ไปหมู่บ้านที่เขาประสบความสำเร็จ แล้วก็จัดอบรมให้ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ว่าการท่องเที่ยวเป็นอะไร การสร้างกฎระเบียบ การสร้าง การควบคุมดูแล กันในชุมชนการสร้างเข้มแข็ง.....จนชาวบ้านดูงาน จนชาวบ้าน เกิดเข้าใจ และให้จัดประชุมให้วางกฎเกณฑ์มาตรฐานต่างๆในหมู่บ้าน จัดกลุ่มจัดอะไร ขึ้นมา ...แต่หลังจากที่เราพาแกนนำและชาวบ้านไปดูงาน ชาวบ้านเห็นโฮมสเตย์และอี

โคทัวร์เป็นการจัดการท่องเที่ยวชาวบ้านที่มีส่วนร่วมสามารถกระจายรายได้ให้ทุกคนมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร การกระจายรายได้เป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร แบ่งปันผลประโยชน์เป็นอย่างไร การสร้างกฎเกณฑ์เป็นอย่างไร อันนี้ละครับเป็นการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา....”

พีสมชาย⁶

วิธีการกระตุ้นดังกล่าวนี้สำคัญที่สุดจริง หลังกลับมาจากการศึกษาดูงานชาวบ้านก็ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวทันที ทั้งกลุ่มงานบริการและกลุ่มกิจกรรมที่อาศัยภูมิปัญญาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มมัคคุเทศก์ชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มการแสดง วัฒนธรรม กลุ่มลูกหาบ และกลุ่มครุทอผ้า เมื่อชาวบ้านจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวขึ้นมา ทางโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าก็ได้ดำเนินการจัดอบรม ดูงานเพื่อเสริมความรู้และศักยภาพให้แก่กลุ่มต่างๆ ซึ่งกลุ่มท่องเที่ยวที่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากที่สุดคือ กลุ่มโฮมสเตย์และกลุ่มมัคคุเทศก์ ดำเนินการใช้วิธีทั้งการอบรมทางโครงการจึงมุ่งเน้นในการเสริมทักษะสองกลุ่มนี้

การพัฒนาของกลุ่มโฮมสเตย์นั้น มูลนิธิหุ่นเงาใช้ทั้งวิธีการจัดเชิงปฏิบัติเป็นรูปแบบเชิงวิทยากรจากสำนักงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาและสถาบันวิชาการท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความรู้ในเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวชุมชน” ที่เนื้อหาสำคัญดังนี้ คือการจัดที่นอน การรับแขก และการทำอาหาร ในการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อปรับปรุงมาตรฐานต้อนรับของชุมชนให้มีคุณภาพมากขึ้น (พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548: หน้า 45) นอกจากนั้นมูลนิธิยังพากลุ่มโฮมสเตย์ไปศึกษาดูงาน อีกทั้งเจ้าหน้าที่โครงการยังลงมือสอนด้วยตนเองและให้ชาวลาหู่บ้านยะดูลงมือปฏิบัติจริง ดังคำพูดของหัวหน้าโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าที่กล่าวถึงวิธีการดูงานครั้งนั้นว่า

“โฮมสเตย์ก็อบรมเหมือนกันเอาราชภัฏมาอบรมให้ เอาชาวบ้านลงไปอบรมที่จะแล มีเอาไปอบรมที่ราชภัฏก็มี ไปดูงานก็มี ไปดูงานที่แม่กำปอง ไปดูงานกันหลายที่ค่ะ เรื่องการขายสินค้าก็ทำให้พาไปดูงาน พาไปเดินเที่ยวไนท์พลาซ่า ไปดูสินค้ารูปแบบหลากหลาย พาไปแม่สาย ไปสินค้าที่ไนท์พลาซ่าที่เชียงใหม่ ไปดูความหลากหลายของรูปแบบสินค้า ส่งคนไปอบรมเรื่องคุณภาพสินค้า เรื่องงานออกแบบดีไซน์เราก็ทำ การบริการแขกในส่วนของโฮมสเตย์มีสอนเรื่องการทำอาหาร เรื่องการรับแขก เรื่องการดูแลนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมอื่นๆภายในบ้าน ที่พอจะให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมได้ เรื่องความสะอาด เรื่องก็ทำหลายอย่างแต่ก็แบ่งเป็นหัวข้อไป”

พีหมอ

⁶ นามสมมติ พีสมชาย ผู้จัดการโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า

ส่วนกลุ่มมัคคุเทศก์นั้น เป็นการอบรมที่ทางโครงการร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้แก่อาสาสมัครท่องเที่ยวชุมชน ให้สามารถออกนำท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง ตามระเบียบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสามารถเป็นมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานต่อไป การอบรมดังกล่าวมีนักวิชาการจากหลายแห่งมาร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ชาวบ้านด้วยกันคือ สถาบันราชภัฏเชียงราย สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดเชียงราย และผู้จัดการโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า จากมูลนิธิหุ้เงา การอบรมครั้งนี้มีผู้สมัครเข้ารับการอบรมมากถึง 40 คน

นอกจากนั้นการอบรมต่อเนื่องให้แก่มัคคุเทศก์ชุมชนของโครงการ ทุกตอนบ่ายวันศุกร์ ทางโครงการได้จัดให้มีการอบรมแก่อาสาสมัครมัคคุเทศก์ชุมชน ที่ร่วมทำงานในพื้นที่เป้าหมายให้กับโครงการ เนื้อหาการอบรมที่สำคัญคือการอบรมภาษาอังกฤษสำหรับนักท่องเที่ยว ที่ทำการสอนโดยอาสาสมัครชาวต่างชาติประเทศของมูลนิธิหุ้เงา วัตถุประสงค์ของการอบรมก็เพื่อฝึกฝนมัคคุเทศก์ชุมชนให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการนำเที่ยวได้อย่างคล่องแคล่ว นอกจากนั้นในช่วงท้ายของชั่วโมงการอบรม ทางโครงการได้จัดให้เป็นช่วงเวลาของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้มัคคุเทศก์ชุมชนได้นำปัญหาที่พบในระหว่างการนำเที่ยวมาแลกเปลี่ยนและให้เพื่อนและผู้จัดการโครงการให้ข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหา(พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548: หน้า 45

มาถึงจุดนี้เราจะเห็นได้ว่าเป็นปฏิบัติการจัดเตรียมพื้นที่ท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของมูลนิธิหุ้เงาอยู่ในระดับการจัดรูปให้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวโดยใช้วิธีค้นหา ปรับรูป หรือสร้างใหม่ (ซึ่ง)แต่กระบวนการดังกล่าวก็สะท้อนได้ว่ามีความพยายามในลักษณะแยกจัดหมวดหมู่ให้อยู่ในตำแหน่งทรัพยากรท่องเที่ยวที่พร้อมจะนำประกอบสร้างให้เป็น แต่ยังไม่ได้อักรูปร่างเป็นสินค้า ซึ่งมูลนิธิจะดำเนินบทบาทเป็นตัวเชื่อมกลางในการประกอบสร้างในหัวข้อถัดไป

4.5.4 การประกอบสร้างพื้นที่โดยโปรแกรมทัวร์

เพื่อให้เกิดการเชื่อมทรัพยากรท่องเที่ยวให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในอุดมคติและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการกระจายรายได้สู่ชุมชน มูลนิธิหุ้เงาจึงทำหน้าที่เชื่อมประสานให้บ้านยะดู่เป็นการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ โดยการกำหนดรูปแบบ โปรแกรมทัวร์ สร้างตลาดและประชาสัมพันธ์ และควบคุมมาตรฐานโดยระบบการประเมิน และควมูนนักท่องเที่ยว ดังนี้

การค้นหาทรัพยากรนั้นยังแยกส่วนและมีได้ประกอบสร้างเป็นรูปแบบท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ มูลนิธิหุ้เงาจึงดำเนินการเชื่อมต่อทรัพยากรเหล่านี้ โดยการดึงตัวที่สมชายอดิศักดิ์ป่าผู้คร่ำหวอดวงการทัวร์ป่ามาถึง 35 ปีเข้าร่วมทีมในตำแหน่งผู้จัดการโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า นำประสบการณ์ทำงานทัวร์ป่ามาสร้างสีสันให้การท่องเที่ยวชนเผ่าตามข้อเสนอของพี่สมชาติที่ว่า

“นักท่องเที่ยวนั้นต้องการดูชีวิตจริงไม่ได้จัดฉากแสดงขึ้น” รูปแบบโปรแกรมของโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างทัวร์ป่าและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(โครงหลักแบบทัวร์ป่าแต่ตัวเนื้อหาเป็นส่งเสริมให้เกิดเรื่องราวสร้างสัมพันธภาพการเรียนรู้ตามแนวคิดเชิงนิเวศ) จนกลายเป็นรูปแบบเฉพาะของมูลนิธิหุ้เงา ในรูปโปรแกรมการท่องเที่ยวชนเผ่าที่เน้นการสื่อสารกับชุมชน การสร้างการเรียนรู้ และการสร้างประโยชน์แก่ชุมชน ดังนั้นโปรแกรมท่องเที่ยวชนเผ่าจึงมิใช่สิ่งที่เป็นทางค้นหาแบบไม่ทิศทาง แต่มีเบื้องหลังเป็นการแผนจัดระบบให้เป็นกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน อันสามารถสะท้อนได้จากคำพูดของที่สมชายผู้จัดสร้างโปรแกรมทัวร์ว่ามีหลักการดังนี้**“ผมเป็นคนคิดและวางโปรแกรม เพราะว่ามาจากประสบการณ์ของผม มีการวางแผนการท่องเที่ยวให้มันเข้ากันและเหมาะสมอย่างไร วางเป็นขั้นเป็นตอน จะเริ่มที่ไหนจะจบที่ไหนมันต้องมีการวางแผน เราต้องคิดไว้ เพราะการวางแผนโปรแกรมทัวร์ต้องมีการคิดว่าคืนนี้จะจบอย่างไร”** โดยหลักการใหญ่ของการวางแผนการเชื่อมโยงทรัพยากรท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวโฮมสเตย์นั้นคือให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตชนเผ่าชาวเขา ดังคำพูดของพี่ไ้ค้ค้เจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ้เงาว่า

“โฮมสเตย์คือการไปนอน ไปพักไปอยู่ไปดูการกินการอยู่ของชาวบ้านเท่านั้นเอง แต่ระหว่าง ทางมันมีเรื่องเล่าเท่านั้นเองเริ่มตั้งแต่ที่เราจะไป ชนเผ่าที่เราจะไปนั่นคืออะไร และคุณจะลงเดินตรงนี่คืออะไร เส้นทางที่เดินคุณต้องบอกเรื่องนี้ได้ เรื่องราวซึ่งเจอเรื่องราวที่เจอ คือ ว่า อาข่ามาจากไหนเป็นใครทำมาอยู่ตรงนี้วิถีเขาเป็นอย่างไรวิถีชีวิตเขาสอดคล้องกันอย่างไร ในบ้านมีแต่ไม้ไผ่ไม้ไผ่เลยมันเป็นเรื่องราวได้เลยก็พูดไปถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมได้”

แต่ทั้งนี้โดยกรอบเวลาอันจำกัดทางมูลนิธิจึงกำหนดจุดท่องเที่ยวและกิจกรรมหลักๆที่ดึงมาเป็นระบบสัญลักษณ์เพียงบางส่วนของชีวิตลาหู่เท่านั้น ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีเหตุที่มาดังนี้

การเดินทางป่าถือว่ากิจกรรมหนึ่งในการเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านยะดู ซึ่งใช้เวลาเดินทางทั้งหมดประมาณเส้นทางเดินป่า ทั้งหมดประมาณ 4-5 ชั่วโมง ทั้งนี้สาเหตุหลักของมูลนิธิหุ้เงาพานักท่องเที่ยวเดินป่านั้น คือ ความต้องการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนการสะท้อนให้นักท่องเที่ยวรับรู้ว่าชาวลาหู่บ้านยะดูและชาวเขานั้นมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ อันมีรายละเอียดตามบทพูดของพี่สมชายผู้คิดโปรแกรมการท่องเที่ยวชนเผ่าดังนี้

“แท้จริงผมจะเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม คือ ระบบป่าสมุนไพร วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนเผ่า มันไม่ใช่แค่เรื่อง โสมสเดย์ เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีการเดินป่าแน่นอน การเดินป่าต้องมีการพูดถึงระบบนิเวศ ต้องมีการพูดถึงการทำไร้อะไรของชาวบ้าน ระหว่างทางมีเรื่องราวมากมาย ตลอดเส้นทางก็จะมี เช่น สมุนไพรหญ้าดอกขาว โอ้อันนี้ใช้สมุนไพรบำบัดเลือดป้องกันการอักเสบ สามารถทำให้นักท่องเที่ยวติดตามและให้ความสนใจได้หมด ผ่านไร้อะไรผ่านทุกครั้งแม้ในไร้อะไรก็จะมีเรื่องราววิถีการทำไร้อะไรอยู่ภายในนั้น เช่น การทำไร้อะไรที่เรากำลังพูดถึง วิถีชีวิตผสมผสานที่จริงวิถีชนเผ่ามาสองสามพันปีแล้ว ผมบอกเขา ที่จริงในไร้อะไรมีทุกอย่างที่เก็บ กินได้ไม่ว่าพริกหรือว่าหอม ทำให้คนไปแอ่วเห็นทั้งวิถีวัฒนธรรม สมุนไพรธรรมชาติ”

ทั้งนี้ตลอดเส้นทางเดินป่า โครงการท่องเที่ยวชนเผ่าได้กำหนดจุดหยุดพักให้ไกด์หุ่นเงาต้องพานักท่องเที่ยวแวะชมพิพิธภัณฑ์บ้านดินชาวลานูบ้านหยุดแล เพื่อเรียนรู้ชาติพันธุ์ชาวลานู ก่อนเข้าหมู่บ้านชาวลานูบ้านยะคู อันมีที่มาของการแวะชมพิพิธภัณฑ์ ดังนี้

“พิพิธภัณฑ์ เป็นแหล่งเก็บข้อมูล เพราะบ้าน“หยุดแล” เป็นพื้นที่ในโครงการท่องเที่ยวของ ชุมชนของเรา ซึ่งจะมี หยุดแล ยะคู อาพัก บ้านหยุดแล ไม่เหมาะกับการนอน เราเลยหาวิธีที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปให้ได้ ทุกครั้งต้องเข้าไปตรงนั้น พิพิธภัณฑ์มีเรื่องความรู้วิถีชีวิต แผนที่ มันเป็นเรื่องของแหล่งข้อมูล ทั้งแผนที่ เป็นเรื่อง ห้องเสนาอวิชิตี มันทำให้เห็นภาพรวมทั้งตำบลเลย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวได้ ก็เลยพาไปที่นั่น”

ส่วนกิจกรรมนอนบ้านพักบ้านชาวเขาที่เป็นหลักใหญ่หรือจุดขายที่สำคัญของโครงการท่องเที่ยวชนเผ่า นั้น อยู่บนสาเหตุที่ทางมูลนิธิหุ่นเงาเชื่อว่า การได้เข้าไปพักในเขตพื้นที่บ้านนั้นจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นชีวิต การกิน การอยู่ การนอน ของชาวลานูที่เป็นจริงมิใช่การจัดฉาก ทั้งนี้ยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวลานูเจ้าของบ้านคู่จตุตถภูมิตร มิใช่ในมิติของการค้าขายบริการเชิงพาณิชย์เหมือนการท่องเที่ยวที่ผ่าน อันมีรายละเอียดตามบทพูดของพี่สมชาย ผู้คิด โปรแกรมการท่องเที่ยวชนเผ่าดังนี้

“เพราะเราทำในเรื่องของ โสมสเดย์ การทำท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ โสมสเดย์ มันมีมิติเกิดความสัมพันธ์ เราจะได้เห็นวิถีชีวิตที่เป็นจริง โสมสเดย์ คือการอยู่ร่วมกับครอบครัวอยู่แล้ว เราต้องการให้เกิดความหมายนี้ขึ้นมา เกิดสัมพันธ์ ระหว่างเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวเป็นญาติมิตรกัน ไม่ใช่ไปแบบนักท่องเที่ยวไปแบบแยกกันอยู่และเซอวิส

ไม่เอา แม้จะกินข้าวเราก็บอกว่าต้องคุย ต้องบอกนักท่องเที่ยว คุณต้องเชิญเขามาให้ได้ นะคุณต้องหาวิธีการสร้างความสัมพันธ์ หรือว่าชาวบ้านทำกับข้าวคุณต้องช่วยเขาทำนะ ทำอย่างไรอันนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์ จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวคิดว่านี่เหมือน ครอบครัวเรา หรือ ให้เจ้าบ้านคิดว่าอันนี้ไม่ใช่นักท่องเที่ยวแต่เขาเป็นญาติมิตรดีกว่าเป็น นักท่องเที่ยวอย่างเดียวเขาก็จ้องจะเอาแต่เงิน แต่ถ้าเป็นญาติมิตรชาวบ้านก็จะมีน้ำใจดี น้ำใจชาวบ้านเขาชอบก็ทำอะไรให้ถ้าเขามี น้ำมันก็จะเป็นได้รูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ความสัมพันธ์ในวิถีชีวิตที่แท้จริง ได้อยู่ได้เห็นว่าเป็นได้กินได้อยู่อย่างไร นอกกัน อย่างไม่ไร ”

นอกเหนือจากการนอนพัก นักท่องเที่ยวยังได้สัมผัสอาหารชนเผ่าล่าหู่ร่วมกับเจ้าของบ้าน อีกด้วย ทั้งนี้การทำงานข้าวร่วมกันนั้น ทางมูลนิธิหุ่นเงามองว่ามันเป็นจุดสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตชาวล่าหู่ผ่านวัฒนธรรมอาหาร ดังคำพูดของพี่ไอล์เจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ่นเงาที่ว่า

“การไปกินอาหารในหมู่บ้านเขาก็จะมีอาหารแล้วเขาจะเริ่มทำไม่กินเป็นแบบนี้มันก็เป็น คำถาม และก็มีคนคุยมาคุยให้ฟังแบบนี้ มันไม่ใช่เรื่องมีอะไรก็กิน เหมือนเราไปกิน โรงแรมกินอะไรก็กินไปไม่รู้ถามใครไม่รู้ประวัติศาสตร์เรื่องอาหาร อาหารเป็น วัฒนธรรมหนึ่งของคนในการกิน เช่นกลางวันเราก็ไปหุงข้าวด้วยกระบอกลมไฟเผา กิน คือถามมันว่าอร่อยไหม คือว่ามันอยู่กับบรรยากาศ คนเรามันวิธีการเอาตัวรอดกับตรง นั้นอย่างไรมันมีเรื่องราว”

ส่วนอีกหนึ่งกิจกรรมหนึ่งที่มูลนิธิหุ่นเงากำหนด ให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมเมื่อเข้าพักใน โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู คือ การร่วมเต้นจะคีกับคนในชุมชน ณ ช่วงเวลาค่ำคืนนั่นเอง ส่วน สาเหตุของการตั้งการเต้น“จะคี” เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์นั้น คือ ชาวลาหู่บ้าน ยะดูต้องการอนุรักษ์การเต้นจะคีให้อยู่คู่ลูกหลานสืบไป ทางมูลนิธิหุ่นเงาจึงจัดระบบการแสดง เต้นจะคีใหม่จากแต่เพียงการเต้น โข่วแขกบริษัททัวร์ป่า โดยการลงมือเข้ามาส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์วัฒนธรรมลาหู่ขึ้นมา โดยมีหน้าที่รับผิดชอบนำเสนอการเต้นจะคีให้การ ท่องเที่ยวโฮมสเตย์นั้นมีความสุขสาน และสร้างเรียนรู้วัฒนธรรมลาหู่จากกิจกรรมการเต้นจะคี ทั้งนี้ผู้จัดการ โครงการท่องเที่ยวชนเผ่าได้กล่าวถึงที่มาของการกำหนดกิจกรรมเต้นจะคี ดังนี้

“สมัยก่อนนั้นมืออยู่แล้ว แต่มันต้องรอนักท่องเที่ยวข้างถ้ามากลุ่มใหญ่เขาก็จะจ้าง แต่เรา จัดตั้งขึ้นมาเพราะชาวบ้าน มักคุเทศก์ พูดกันเขากลัวละอ่อนรุ่นใหม่ไม่รู้แล้วเต้นเป็น อย่างไม่รู้จักอันนี้เขาพูดให้ฟังบ่อยการจัดประชุมและปรึกษา ผมเป็นคนตั้งขึ้นมา

เรียกว่ากลุ่มเยาวชนอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวลาหู่ขึ้นมา วัตถุประสงค์คือฝึกละอ่อนให้เอา คนใหญ่มาร่วมเดินให้เด็กเดิน มาช่วงหลังคนใหญ่ก็จะเดินไม่ให้ละอ่อนเดินคนใหญ่ก็จะ เอาเงินก็เลยไม่ให้ละอ่อนเดินแล้ว ไม่นึกว่าจะสอนลูกหลานไว้ ก็เลยกลัวมันจะสูญหายก็ เลยตั้งมันขึ้นมา”

ส่วนโปรแกรมถัดไปคือการขึ้นไปปรับประทานอาหารเช้าและข้าวกระบอกไม้ไผ่ ณ จุด ชมวิวะทะเลหมอกนั้น ผู้จัดการ โครงการกล่าวว่านอนเหนือจะได้ชมวิวะสวยและบรรยากาศทะเล หมอกแล้ว กิจกรรมนี้ก็ต้องการสะท้อนให้ถึงภูมิปัญญาของลาหู่ในการใช้ไม้ไผ่ประกอบอาหาร ดัง คำพูดที่กล่าวถึงที่มาของกิจกรรมนี้ว่า

“อันนี้เป็นวิธีของชาวบ้าน เราบอกเขา เขาก็จะทำคนเดียว เราบอกไปโปรแกรมนี้ไปว่า ทำข้าวกระบอกไม้ไผ่เนื้อ หุงข้าวโดยกระบอกไม้ไผ่เนื้อ เขาก็จัดการคนเดียว เพราะว่า เป็นวิธีที่เขาทำอยู่แล้ว เพียงแต่เราจัดใน โปรแกรม แต่เราก็มีการแนะนำว่าเมนูอะไรที่ทำ ได้บ้างได้ง่าย อย่างไข่ ไข่ไก่ลงไปอีกในกระบอกไม้ วิธีนี้อันนี้เขาก็คิดคนเดียว คำ น้ำพริกเขาก็คิดคนเดียว”

และเมื่อผ่านกระบวนการวางแผนและเชื่อมโยงประกอบสร้างแล้วการท่องเที่ยวโฮมส เตย์ชาวลาหู่จึงถูกลดทอนให้อยู่ในรูปแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวชนเผ่า แต่ทั้งนี้การเสนอภาพลักษณ์ โฮมสเตย์บ้านยะดูยังมิจบเพียงเท่านี้ และเพื่อนเป็นการชักชวนกลุ่มลูกค้าเข้ามาท่องเที่ยว ทางมูลนิธิ จึงรับมือดำเนินงานด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนบ้านยะดู

4.5.5 การกำหนดพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

การแนะนำการท่องเที่ยวเบื้องต้น ถือว่าเป็นกิจกรรมแรกของโปรแกรมการท่องเที่ยวชน เผ่า ที่นักท่องเที่ยวจะต้องเข้ามาฟังการแนะนำการท่องเที่ยวเบื้องต้นที่มูลนิธิก่อนเดินทางเข้า หมู่บ้าน เนื้อหาของกิจกรรมขั้นตอนนี้คือ การทำความเข้าใจกันระหว่างเจ้าหน้าที่โครงการ มัคเทศก์ (ไกด์หมู่บ้าน) นักท่องเที่ยว หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่โครงการจะเปิดวิดิทัศน์แนะนำมูลนิธิหมู่บ้านและ ความเป็นมาของการท่องเที่ยวชนเผ่า เสนอโปรแกรมที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัส และเตรียม ความพร้อมของนักท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอ ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยว (Do & Don't) ซึ่งขั้นตอนการแนะนำการท่องเที่ยวเบื้องต้นนี้ มูลนิธิถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นขั้นตอนนี้จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบว่ามีแนวคิดและวัตถุประสงค์เช่นไรในการ จัดการท่องเที่ยวชนเผ่าขึ้นมา ซึ่งประเด็นที่สำคัญที่สุดคือต้องการให้นักท่องเที่ยวรับรู้ ว่า โครงการ ท่องเที่ยวชนเผ่าเป็นโครงการเพื่อการพัฒนาไม่ใช่เพียงแค่ผลกำไรเข้าองค์กร (พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548) เนื้อหาของกิจกรรมแบ่งเป็นสองขั้นคือ ขั้นตอนแนะนำมูลนิธิหมู่บ้านและความเป็นมาของการ

ท่องเที่ยวชนเผ่า ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมนักท่องเที่ยวหรือข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยว (Do & Don't)

ขั้นตอนแนะนำมูลนิธินุ่เงินและความเป็นมาของการท่องเที่ยวชนเผ่าการทำความรู้จักกันระหว่างเจ้าหน้าที่โครงการ มัคคุเทศก์(ไกด์นุ่เงิน)นักท่องเที่ยว ก่อน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่โครงการจะเปิดวิดิทัศน์แนะนำมูลนิธินุ่เงินและความเป็นมาของการท่องเที่ยวชนเผ่า เสนอโปรแกรมที่นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัส ซึ่งขั้นตอนการแนะนำการท่องเที่ยวเบื้องต้นนี้ มูลนิธิดีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นขั้นตอนนี้จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบว่ามูลนิธินี้มีแนวคิดและวัตถุประสงค์เช่นไรในการจัดการท่องเที่ยวชนเผ่าขึ้นมา ซึ่งประเด็นที่สำคัญสุดคือต้องการให้นักท่องเที่ยวรับรู้ว่ โครงการท่องเที่ยวชนเผ่าเป็นโครงการเพื่อการพัฒนาไม่ใช่เพียงแค่ผลกำไรเข้าองค์กร (พรพิมล โรจน โปธิ์, 2548)คั้งนั้น จากกิจกรรมแนะนำการท่องเที่ยวเบื้องต้นก็สามารถสะท้อนว่า มูลนิธินุ่เงินนำความเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนและผลงานการทำงานนั้นมาเป็นข้อยืนยันสร้างกรอบความเชื่อมั่นต่อการเดินทางครั้งนี้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อประโยชน์ในเชิงพัฒนาได้หวังผลด้านธุรกิจ

ส่วนการจัดเตรียมนักท่องเที่ยวในข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยว (Do & Don't) แบ่งเป็นข้อไม่ควรปฏิบัติ เช่น ไม่ควรตะตองแทนบูชา ห้ามมีเพศสัมพันธ์ ไม่ดื่มสุราและมีเสพสิ่งเสพติด รวมถึงไม่แต่งกายหล่อแหลม และไม่ทิ้งขยะภายในหมู่บ้าน เป็นต้นซึ่งข้อไม่ควรปฏิบัตินี้ทางมูลนิธินุ่เงินมองว่เป็นกระบวนการสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อป้องกันการทำลายวัฒนธรรมที่ดีงามของชาวลานู่ ดังรายละเอียดของผลเหตุการณ์จัดกิจกรรมนี้ว่ “การเตรียมพร้อมแขกในเรื่องวิถีวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวข้างนอนไม่ได้รับการแนะนำที่ถูกที่ควร บ้างที่ขึ้นไปทำเรื่องผิดพลาดบ้าง บ้างครั้งก็พยายามไปหาเสพติดอยู่ โดยอำนาจเงินก็พยายามให้คนหาให้อยู่แต่มันสู้กลุ่มใหญ่ได้เนื้อ เพราะเราตั้งกฎไว้ มีข้อบังคับที่ชัดเจนอยู่”

ส่วนข้อควรปฏิบัติจะมีเนื้อหาแนะนำทิศทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับการบริการที่จัดเตรียมไว้แล้ว อย่างเช่น เมื่อถึงหมู่บ้านแล้วนักท่องเที่ยวสามารถเดินเล่นเพื่อชมวิถีชีวิตชาวลานู่ในหมู่บ้านหรือแวะเล่นสร้างความสุขสนานให้กับเด็กในชุมชน นอกจากนั้นคุณอาจควรสร้างสัมพันธ์กับเจ้าของบ้าน โดยการพูดทักทายเป็นภาษาลานู่แบบง่ายตามที่คู่มือแนะนำ หรืออาจช่วยเหลือในการทำงานบ้านและประกอบอาหาร ทั้งนี้เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนคุณควรมีการอุดหนุนงานหัตถกรรมเล็กน้อย เป็นต้น นอกจากนั้น ข้อความปฏิบัติดังกล่าวยังมีเหตุที่มาเพื่อสร้างความมั่นใจแก่บ้านยะคูอีกด้วยว่ นักท่องเที่ยวจากมูลนิธินุ่เงินที่ผ่านขั้นตอนนี้เป็นนักท่องเที่ยวที่คุณภาพคือไม่ใช่ขายจ้างที่คอยแต่ให้ชาวลานู่เป็นผู้รับใช้ แต่มาด้วยความเป็นมิตรฉันทญาติที่น่องที่จะเต็มใจเข้ามาเรียนรู้และเข้ามาซื้อสินค้าของพวกเขา ดังบทพูดของพี่สมชายที่ว่

“เพราะว่าแขกได้มาจากหุ้เงาเนื่องจากได้รับการแนะนำสร้างความเข้าใจทำให้แขกมี
ประสิทธิภาพคุณภาพ และแขกที่ขึ้น ไปก็จะสนับสนุนซื้อผลิตภัณฑ์ชาวบ้านมากกว่า เขา
เข้าใจเขาจะซื้อของมากกว่า เขาต้องการช่วยเหลือชาวบ้าน มันเลยชาวบ้านก็เลยรับแขก
หุ้เงา ชาวบ้านเขาขายของอะไรก็ได้ ที่พัก ทริปกี่ได้ มันต่างจาก แต่แขกที่มากับบริษัท
ไกด์คนอื่นมาไม่เหมือนเราไป ไกด์ที่มาใช้ชาวบ้านเหมือนลูกจ้าง แขกที่มาเป็นเจ้านาย
ต่างจากแขกเราไปเหมือนพี่น้อง มีความเคารพในวัฒนธรรมและสนับสนุนใน
ผลิตภัณฑ์”

ดังนั้น จากขั้นตอนเตรียมความพร้อมนักท่องเที่ยวดังกล่าว ก็สามารถสะท้อนการ
จัดสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวของมูลนิธิหุ้เงาไม่ได้ควบคุมเฉพาะชาวลาหู่บ้านยะดูเท่านั้น แต่มูลนิธิยังมี
กระบวนการเข้าควบคุมนักท่องเที่ยวอีกด้วย เพื่อให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นไปตาม
แนวความคิดท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบและไม่ทำลายวัฒนธรรม

นอกจากนั้นในส่วนข้อควรปฏิบัติ(Do)ก็ยังสะท้อนถึงกระบวนการกำกับนักท่องเที่ยวใน
เชิงลักษณะชี้ช่องทางหรือกำหนดทิศทางการเดินทางให้มีสอดคล้องกับทรัพยากรท่องเที่ยวที่เตรียม
ไว้ อย่างเช่น การแนะนำให้ซื้อสินค้าเป็นต้น นอกเหนือจากนั้นในส่วนของการชี้ชวนให้
นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมตามข้อปฏิบัติดังกล่าว ยังสามารถสะท้อนภาพได้ว่า ทางมูลนิธิหุ้เงานั้นได้
มีส่วนเข้ามากระตุ้นหรือแนะนำให้การเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวันชาวลาหู่ของนักท่องเที่ยวนั้นเกิดขึ้น
จริงตามที่มูลนิธิคาดหวังไว้

ดังจะพบได้จากการแนะนำให้นักท่องเที่ยวช่วยงานบ้าน หรือช่วยทำอาหาร เป็นต้น
ทั้งนี้ในส่วนข้อห้ามปฏิบัติ(Don't)นั้นนอกจะเป็นการควบคุมพฤติกรรมให้เป็นนักท่องเที่ยวเชิง
นิเวศที่ดีแล้ว ข้อห้ามดังกล่าวยังมีพลังสร้างภาพให้กับพื้นที่ว่าเป็นลาหู่อนุรักษ์วัฒนธรรม
จนกระทั่งมีผลเข้ามากำกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ที่บางครั้งก็ปฏิบัติตนแรงข่มมากกว่าชาวลาหู่บ้าน
ยะดูเสียอีก ดังเช่นพฤติกรรมที่ผู้ศึกษามักพบเห็นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักบ้านยะดู เช่น
ไม่กล้าแตะต้องศาลา หรือสิ่งของทุกอย่างที่มีเครื่องหมายตะแหวดติดไว้ หรืออาจสะท้อนได้จากบท
สนทนาระหว่างผู้ศึกษากับ “จะฮา”⁷ ไกด์หุ้เงาชาวลาหู่บ้านยะดู ถึงศาลาประกอบพิธีชาวลาหู่หน้า
ทางเข้าหมู่บ้าน ที่พูดผู้ศึกษาเริ่มพูดก่อนว่า “ศาลานี้แตะไม่ได้กะ(หรือ)” และจะฮาตอบว่า “ได้กะ
(สิ)” ผู้ศึกษาก็พูดต่ออีกว่า “อ้าวไหนหุ้เงาบอกว่าห้ามแตะ” จะฮาตอบกลับมาว่า “แตะได้ ตะได้
กะ หุ้เงาไม่ใช่อะไร เขาไม่รู้จริง”

⁷ นามสมมติ

4.6 การควบคุมภายใต้ ตำแหน่งสินค้า

ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยึดบ้านและชีวิตประจำวันให้เป็นจุดขาย บ้านของชาวลำหู่บ้านยะดูจึงถูกมูลนิธิหุ่นเงานำไปใช้ในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยว จัดตำแหน่งให้ลำหู่เจ้าของบ้านเสมือนเป็น “เจ้าภาพ” ที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวจุดตั้ง “ญาติมิตร” ปฏิบัติการดังกล่าวส่งผลทำให้ชาวลำหู่บ้านยะดู ถูกกำกับจากการทำงานร่วมกับของมูลนิธิหุ่นเงา ทั้งทางด้านการพัฒนาจัดการพื้นที่บ้านให้เป็นตามมาตรฐานของมูลนิธิ ส่วนพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านตนก็ถูกกำหนดให้พื้นที่รับรองแขก หรือแม้กระทั่งตัวของชาวลำหู่บ้านยะดูเองก็ต้องเผชิญสภาวะอึดอัดใจจากการต้อนรับแขก ดังที่ผู้ศึกษาจะนำเสนอในหัวข้อถัด

4.6.1 ความเป็นชาติพันธุ์ตามภาพลักษณ์

สืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคที่ซ่อนเร้นความคาดหวัง ความฝัน และประสบการณ์ ที่แตกต่างจากชีวิตประจำวัน วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองการบริโภค นอกจากนั้นการบริโภควัตถุประสงค์การท่องเที่ยวยังเป็นการบริโภคบนจินตนาการของนักท่องเที่ยว ที่ถูกสร้างผ่าน สื่อ โฆษณา การท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับความคาดหวัง จินตนาการที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสื่อ ไปพร้อมๆกัน (Campbell, 1987) ในเมื่อการท่องเที่ยวเป็นเรื่องการบริโภคจินตนาการผ่านสื่อ โฮมสเตย์ชาวลำหู่บ้านยะดูจึงจำเป็นพึ่งสื่อในการนำเสนอภาพลักษณ์และเมื่อนักท่องเที่ยวได้ชมสื่อย่อมเกิดความคาดหวังตามสื่อแนะนำ และเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาพักชม ณ หมู่บ้านโฮมสเตย์ชาวลำหู่บ้านยะดูถูกกำกับจากการมองและให้ความหมายจากนักท่องเที่ยวตามที่สื่อเสนอ ส่วนชาวลำหู่ต้องควบคุมตนเอง ภาพลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวจากประสบการณ์ผ่านสื่อที่เสนอขายสินค้า

ความหมายที่ชาวลำหู่บ้านยะดูถูกกำกับจากการมองนั้นมีความหมายหลากหลายทั้งตามสื่อประชาสัมพันธ์และการรับรู้ของนักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาสัมผัส การนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ได้กำกับให้ชาวลำหู่เป็นทั้ง “ชาวเขา” หรือ ชนเผ่าทางภาคเหนือของไทยที่อยู่ห่างไกล และตั้งถิ่นฐานในป่าทึบและเป็นสิ่งที่มาคู่กับการเดินป่าตามการนำเสนอของคู่มือนำเที่ยวระดับชาติ ส่วนการนำเสนอของบริษัททัวร์ในระดับจังหวัดก็เข้ามากำกับภาพให้ขยายมากขึ้น โดยควบคุมภาพชาวลำหู่บ้านยะดู คือ ชาวเขาสวมชุดประจำเผ่าอาศัยอยู่ในบ้านไม้ไผ่ที่นักท่องเที่ยวต้องเผชิญระหว่างเดินป่า เป็นชนเผ่าที่อยู่ห่างไกลต้องบุกป่าฝ่าดงลึกจึงจะค้นพบหมู่บ้านยะดูท่ามกลางภูเขาและธรรมชาติ อันประกอบไปด้วยสถานที่ธรรมชาติรายล้อม ทั้งน้ำตกแสนอ่อนคลายสดชื่น นอกจากนั้นเส้นทางเดินป่าเข้าสู่หมู่บ้านชาวลำหู่บ้านยะดูนั้นยากยิ่งต้องใช้ระยะเวลาตามกำหนดวันในโปรแกรมทัวร์และแสนไกลตามแผนที่ วิธีการเดินทางนั้นแสนลำบากผ่านทั้งทางน้ำ

โดยการล่องเรือ ผ่านพื้นที่ป่าที่สามารถเข้าถึงได้เฉพาะการนั่งช้างและการเดิน นอกจากนั้นชาวลาหู่ยังมีประเพณีอันน่าชมคือ การเดินรำของชาวลาหู่ ส่วนการนำเสนอของมูลนิธิหุ่นเงาก็เข้ามาเสริมทัพอตามรอยการนำเสนอข้างต้น แต่เพิ่มความหมายกำกับเข้าไปให้ชาวลาหู่บ้านยะดูเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บนความเป็นชาวลาหู่ที่มีวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตประจำวันแตกต่างจากการดำเนินชีวิตของนักท่องเที่ยว ที่พร้อมเปิดรับนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติร่วมการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวลาหู่ ทั้งนี้ภายใต้ยึดปฏิบัติตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว ภาพลักษณ์โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูจึงมีความหมายเพิ่มเป็นชุมชนชาวลาหู่ที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน เป็นหมู่บ้านชาวลาหู่ที่ทรงคุณค่าตามแบบฉบับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุดมด้วยประโยชน์ต่อสังคมตามแนวการทำงานของมูลนิธิหุ่นเงา และเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยือนย่อมต้องปฏิบัติตนเรียนรู้วิถีชีวิตอย่างเข้าใจและเคารพต่อชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ต่อวัฒนธรรมชาวลาหู่

ส่วนการรับรู้ภาพลักษณ์ของนักท่องเที่ยวในบทที่ 3 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูเป็นหมู่บ้านชาวลาหู่ที่ดำรงชีพตามวิถีชาวลาหู่ดั้งเดิมอันแปลกและแตกต่างจากชีวิตของนักท่องเที่ยว อาศัยอยู่ในบ้านไม้ไผ่ หาเลี้ยงชีพจากการทำไร่ พืชผักและอาศัยธรรมชาติท่ามกลางป่าที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ชาวบ้านมีมิตรไมตรีแบ่งปันพื้นที่บ้านให้นักท่องเที่ยวพักพร้อมเปิดโอกาสให้เรียนรู้ร่วมกิจกรรมชีวิตประจำวันด้วยความยินดี ชุมชนลาหู่มีความน่าสงสารและใส่ใจบริสุทธิอันขาดโอกาสทางสังคมควรค่าต่อการได้รับความช่วยเหลือ และส่งเสริมชุมชนชาวลาหู่ผู้สามัคคีมีใจอนุรักษ์วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมซึ่งมากโดยความสามารถจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้โดยตนเอง

ความหมายที่เกิดจากนักท่องเที่ยวข้างต้น ส่งผลในการควบคุมตนเองของชาวลาหู่บ้านยะดูให้คงภาพลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวจากประสบการณ์ผ่านสื่อที่เสนอขายสินค้า ไม่ว่าจะเป็นการสวมเสื้อชุดประจำเผ่าเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาพักบ้าน ดังคำบอกเล่าของ “จะเปี้ยว” ผู้ถึงสถานการณ์การสวมชุดชนเผ่าเมื่อนักท่องเที่ยวมาเยือนว่า **“บ่อดียวี่นี้ใส่ชุดบ่เก่าไปไร่ไปสวนมันอ่อน แต่ถ้าพ่อหลวงประกาศว่ามีนักท่องเที่ยวจะมาให้ใส่ชุดลาหู่เขาก็ต้องใส่”** การคงไว้ซึ่งบ้านไม้ไผ่หลังคามุงหญ้าคาตามแบบฉบับดั้งเดิมของลาหู่ ดังคำพูดของ “จะฮา” ชาวลาหู่บ้านยะดูวัย 30 ปี ว่า **“เขาจะแปงบ้านแบบนี้ จนกล่าวนักท่องเที่ยวมันจะไม่มา”**

ร่วมทั้งต้องควบคุมตนเองให้ยอมรับว่าชนเผ่าที่แปลกหลากบนสายตาของนักท่องเที่ยว ดังเหตุการณ์ขณะที่นักท่องเที่ยวเดินร่วมกับชาวบ้านที่สวมชุดลาหู่เพื่อจะไปเดินจะคีร่วมกัน และเมื่อนักท่องเที่ยวเห็นหญิงสาวชาวลาหู่บ้านยะดูสวมชุดลาหู่เดินนำอยู่เบื้องหน้า นักท่องเที่ยวผู้นั้นก็พูดกับเพื่อนเป็นสำเนียงลื้อชาวเขาพูดภาษาไทยไม่ชัดคำว่า **“ชุดอะไร ชุดอะไร แปลกดี แปลกดีไม่เคย**

เห็น” หญิงสาวชาวลาหู่บ้านยะคูที่เดินอยู่ด้านหน้านักท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถได้ยินเสียงพูดนั้นชัดเจนและสามารถเข้าใจความหมายเนื่องจากเธอลงไปศึกษาในตัวเมืองเชียงราย แต่หญิงสาวชาวลาหู่ผู้กลับนั่งเฉยเดินต่อโดยไม่ตอบโต้การถูกมองว่าแปลกและการถูกล้อสำเนียงพูดดังกล่าว

4.6.2 บ้านสะอาดภายใต้ระบบประเมิน

สืบเนื่องจาก “บ้าน” คือ จุดศูนย์กลางของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ตามแนวคิดที่เชื่อว่า “การพักบ้านร่วมกับเจ้าของบ้าน จะเป็นโอกาสที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ การกิน การอยู่ การนอน ได้มากที่สุด” ตัวบ้านและเจ้าของบ้านชาวลาหู่บ้านยะคู จึงถือเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่ถูกควบคุมจัดการมากที่สุดด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้ชาวลาหู่บ้านยะคูมิได้ปฏิบัติตามมาตรฐานโฮมสเตย์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทั้งหมด เพราะเนื่องจากทางมูลนิธิหุ่นเงาเห็นว่าไม่เหมาะสมในวิถีชีวิตชนเผ่า “เรามองคนละแบบกับ ททท. บ้านเขาต้อง มีหน้าตา มีอากาศถ่ายเท สะดวกอย่างนี้ อย่างนี้ เขาก็มีมาตรฐานของเขา ขณะที่บ้านชาวบ้านทำหน้าตาต่างลำบากนะบ้านลักษณะนั้น เรามองว่ามันก็ไม่ใช่วิถีวิถีความเป็นอยู่คนละแบบกัน” การจัดบ้านโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะคู จึงอยู่ในเกณฑ์ของมูลนิธิหุ่นเงาเป็นหลัก อันมีลักษณะไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับระดับความสะอาดตามเกณฑ์วัดจากประสบการณ์ที่มูลนิธิทำงานร่วมกับชาวลาหู่บ้านยะคู ดังนี้

“ให้มันสะอาดและดูสวยในรูปแบบของเขา(ชาวลาหู่บ้านยะคู) มีห้องน้ำและเป็นไม้ไผ่ที่สะอาด แต่อย่าให้ถึงขนาน จับหมูไป ถูน้ำลายไป ก็อย่าให้ถึงขนานนั้น นี่คือนี่เราต้องอบรมชาวบ้าน เพราะว่าเวลาการจัดการแบบโฮมสเตย์นักท่องเที่ยวจะต้องไปทำอาหารด้วย ทีนี้มันทำอะไรให้มันดูไม่ขยะแขยง มันก็ทำตามวิถีที่มันทำอยู่เขาต้องเรียนรู้อะไรเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังด้วยอะไรที่ต้องสะอาดขึ้น”

เกณฑ์การจัดบ้านมิได้ยุติลงเฉพาะช่วงอบรมให้ความรู้ในช่วงแรกของการเริ่มโครงการหรือยึดหลักการทำความสะอาดของเจ้าหน้าที่มูลนิธิเท่านั้น หลักการจัดบ้านยังควบคุมการจัดการบ้านอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านระบบการประเมินจากนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งเป็นการประเมินในด้านความสะอาดของที่พัก ด้านการบริการ การมีมนุษยสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกับเจ้าของบ้าน ด้านอาหารทั้งรสชาติ ปริมาณ ความสะอาด และการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นมาปรุงอาหาร ด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ครอบคลุมถึงความปลอดภัย ความร่วมมือของชาวบ้านในการทำกิจกรรม การกำจัดขยะและการนำเสนอประเพณีที่สามารถดึงให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนการเสนอข้อมูลต่อนักท่องเที่ยว(พรพิมล โรจนโพธิ์, 2548) และเมื่อผลการประเมินไม่เป็นไปตามมาตรฐานหรือตามการนำเสนอภาพลักษณ์ต่อนักท่องเที่ยว ทางมูลนิธิหุ่นเงาจะดำเนินการให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น(ไกด์หุ่นเงา)เข้าไปดูแลขอความร่วมมือกับชุมชน แต่ถ้าปัญหาเกิน

กำลังของมัคคุเทศก์ทางมูลนิธิจะใช้วิธีขึ้นไปพูดคุย ตักเตือน หรือร่วมประชุมกับชาวบ้านยะดู เพื่อหาทางออกและแนวปฏิบัติร่วมกัน

สำหรับชาวลาหู่บ้านยะดูแล้ว พวกเขาที่รับทราบถึงระบบควบคุมมาตรฐานดังกล่าว เพียงแต่พวกเขาถือว่าถึงระบบประเมินในตนเองเป็นพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเท่านั้นเอง ว่า **“ฝรั่งที่ฟ่อง ฝรั่งนี้นิสัยไม่ดีหนา อยู่กับเราเจียบ กลับไปมันจะไปฟ่องหู่เงา”** แต่ทั้งนี้พวกเขาก็รับรู้ถึงการหลักการจัดบ้านภายใต้ผลประเมิน และต้องปฏิบัติตามบนความหวาดกลัวว่านักท่องเที่ยวจะไม่มา ถึงแม้ว่าหลักการนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงและความเข้มงวดมากขึ้นก็ตาม ซึ่งสามารถสะท้อนจากคำพูด **“จะแฮ”** ได้ดังนี้

“ตอนแรกว่าถ้ามีที่นอนกับเสื่อก็ได้ ตอนที่เข้มาสองปีที่ผ่านมา สามสี่ปีที่แล้วไม่
เป็นไร นอนกับเสื่อได้ ไม่มีที่นอนได้ ฝรั่งมีแต่หมอนกับผ้าห่มได้ ห้องน้ำไม่มีไม่เป็นไร
เป็นธรรมชาติ ฝรั่งมาว่า(ตาหนี) ถ้าฝรั่งเขาไป ฟ้าเขาไปปุ๊บ เขาก็มีใบประเมินว่าบ้านนี้
ไปบ้านนี้เป็นจำได้ เบิ้ล(นักท่องเที่ยว)ว่าห้องน้ำไม่มี เบิ้ลก็ ประเมินๆ มา และก็หู่เฮาก็
ประชุมว่าถ้าไม่ปรับปรุงหู่ฝรั่งเขาก็ไม่มาแล้ว เฮาก็ว่าทำให้ มันดีขึ้นๆหน่อย”

ฉะนั้น เมื่อเจ้าของบ้าน ได้รับแจ้งจากไกด์หู่เงาถึงคิวการรับแขกในวันพรุ่งนี้ เจ้าของบ้านต้องรีบลงมือจัดบ้านตนเองและหยุดภารกิจการทำงานในวันรุ่งขึ้นทันที การทำความสะอาดอาจเริ่มโดยการขัดห้องน้ำ หรือเก็บเสื้อผ้าที่พาดตามแนวฝาบ้านจากที่แขวนทิ้งรวมกันเป็นหลายอาทิตย์ พื้นบ้านต้องเช็ดถู จากปกติที่เคยทำความสะอาดมากที่สุดก็แค่กวาดทิ้งลงช่องพื้นบ้านเท่านั้น บ้างบ้านอาจกลัวพื้นบ้านตนไม่สะอาดตามสายตานักท่องเที่ยว ถึงขั้นลงมือสาดน้ำล้างพื้นบ้านกันเลยทีเดียว ส่วนถ้วยจานที่เคยแช่ทิ้งไว้หลังทำงานรอบดึกถึงจะล้าง ก็ต้องลงมือจัดล้างให้สะอาดทันที พร้อมกับจัดเรียงบนชั้นวางอย่างเรียบร้อย ที่นอน ผ้าห่ม หมอน มุ้ง สมาชิกภายในบ้านอาจจะต้องลงแรงนำมตากแดด และพร้อมปูเมื่อใกล้เวลาที่นักท่องเที่ยวจะมาถึง หลังดำเนินการจัดบ้านมาครั้งก่อนวัน เจ้าของบ้านต้องรีบเดินออกไปบริเวณผืนไร่ของตน เพื่อเตรียมวัตถุดิบทำอาหารให้ตรงข้อกำหนดว่าเป็นพืชผักตามธรรมชาติหรือปลูกเอง นอกจากนั้นความสะอาดยังครอบคลุมจนถึงระดับเนื้อตัวของชาวลาหู่อีกด้วย นั่นก็คือเจ้าของต้องอาบน้ำแต่งกายให้เรียบร้อยก่อนพบแขกเพื่อป้องกันกลิ่นตัว

ดังนั้น ภายใต้ระบบการประเมินจากนักท่องเที่ยวดังกล่าว สามารถสะท้อนว่าบ้านโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวสัมผัสนั้น มีการจัดการอยู่เบื้องหลังที่เข้าไปควบคุมถึงระดับบ้านของชาวลาหู่บ้านยะดู อันมีลักษณะทิศทางเป็นการจัดเตรียมบ้านเพื่อให้นักท่องเที่ยวนั่นเอง

4.6.3 บ้านไม้ไผ่บ้าน เจ้าของบ้านเป็นผู้บริการ

เมื่อนักท่องเที่ยวมาเยือน นอกเหนือจากพื้นที่บ้านจะต้องถูกจัดเตรียมตามเกณฑ์ทำความสะดวกของมูลนิธิหุ่นเงาแล้ว พื้นที่ใช้สอยในชีวิตประจำวันของตัวบ้านก็ต้องถูกเปลี่ยนการใช้งานให้เป็นพื้นที่ต้อนรับแขก และในส่วนเจ้าของบ้านเองก็ต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้บริการแทนด้วยเช่นกัน

ด้วยลักษณะบ้านชาวลาหู่เป็นกระท่อมไม้ไผ่แบบชั้นเดียวขนาดประมาณ หกคูณเก้า ถึง หกคูณสิบสองเมตรนั้น พื้นที่ใช้สอยจึงเป็นทั้งหมดของตัวบ้าน ฉะนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพัก ขนาดพื้นที่รับแขกของ โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู จึงกินพื้นที่ใช้สอยเกือบทั้งหมดของตัวบ้าน ยกเว้นก็เพียงแต่ห้องนอนเจ้าของบ้านอันมีขนาดความกว้างพอปูที่นอนไม่เกิน 4 ฟุตเท่านั้นเอง

พื้นที่ใช้สอยภายในตัวบ้านชาวลาหู่บ้านยะดูแบ่งเป็น 4 ส่วนหลักๆ คือ ส่วนที่ 1 บริเวณชานบ้าน ใช้เป็นพื้นที่รับแขก(เพื่อนบ้าน) ชำระล้างจาน หรือบางครั้งก็เป็นพื้นที่อาบน้ำ ส่วนที่ 2 บริเวณห้องโถงในตัวบ้าน มีขนาดใหญ่มากที่สุดอันมีความกว้างยาวตลอดตัวบ้านทั้งหมด ในส่วนนี้ใช้เป็นที่ตั้งไฟเพื่อทำกับข้าว เป็นทั้งพื้นที่เก็บเครื่องใช้การเกษตร เป็นพื้นที่เก็บ ห้อยแขวน และสวมถอดเสื้อผ้าของสมาชิกทั้งหมดในบ้าน นอกจากนั้นยังเป็นที่พักผ่อน ทั้งการนอนเขียนยาวดูทีวี หรือนั่งพูดคุยรอบกองไฟคั้งน้ำชากับเพื่อนบ้านในยามหัวค่ำ ส่วนในยามดึกห้องโถงนี้ ก็เป็นที่นอนสำหรับลูกชาย ลูกสาว หรือเป็นที่นอนของเจ้าของบ้านเลยทีเดียว ถ้าบ้านหลังนั้นมีขนาดเล็ก ส่วนที่ 3 ห้องนอนหัวหน้าครอบครัว ถือว่าเป็นพื้นที่สำคัญสุดของตัวบ้านเพราะเป็นที่ตั้งแทนบูชา “เทพเจ้าก้อชา” ส่วนที่ 4 บริเวณใต้ถุนบ้าน ใช้เป็นพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ เก็บพื้น จอดจักรยานยนต์ รวมถึงเป็นที่รองรับขยะ

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง พื้นที่ใช้สอยก็ถูกเปลี่ยนหน้าที่ ส่วนชานบ้าน กลายเป็นพื้นที่นั่งรับประทานอาหารของนักท่องเที่ยว เพื่อนบ้านจึงไม่สามารถเดินมาพูดคุยกับเจ้าของบ้านได้เช่นเคย ส่วนลานโล่งกลางบ้าน ก็เต็มไปด้วยฟูกนอนประมาณสี่ผืน กินอาณาบริเวณพื้นที่พักผ่อนไปเกือบครึ่งห้องโถง ส่งผลทำให้ต้องเบียดสมาชิกภายในบ้านให้ไปดูโทรทัศน์บ้านอื่น งดการรับแขกนั่งคั้งน้ำชา หรือ มานอนดูทีวี ดังคำพูด “จ่าปี” ที่ว่า **“บ้านเฮานี้ละ เป็นอะไรไม่รู้ เด็กบ้านอื่น มัน มา... ขอบ... นอน..ดูทีวีกับเฮานี้หนา เต็มหนิ ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวอนนีนะ”**

ส่วนตัวเจ้าของบ้านนั้น ต้องทำหน้าที่ในตำแหน่งบริการในพื้นที่บ้านตนเอง เพราะจากการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษาพบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนมาก มิได้เข้ามาเรียนรู้โดยการช่วยงานบ้านหรือเตรียมกับข้าวตามรูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์เสมอไป แต่จะใช้เวลาอยู่กับเพื่อนร่วมทริปและไกด์หุ่นเงาเสียมากกว่า พอถึงเวลาอาหารพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว คือ นั่งรอ

รับบริการ หน้าที่เจ้าของบ้านจึงกลายเป็นผู้ให้บริการ ทั้งทำกับข้าว ยกอาหาร ยกน้ำ หรือปูที่นอนให้นักท่องเที่ยว

นอกจากนั้นเจ้าของบ้านยังถูกจำกัดพื้นที่ให้อยู่ในตัวบ้านตนเองเพื่อทำหน้าที่บริการตลอดระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้าพักตั้งแต่เวลาสี่โมงเย็นจนถึงประมาณเก้าโมงเช้าของวันรุ่งขึ้นถึงแม้ว่าบางบ้านอาจจะได้รับนักท่องเที่ยวที่แสดงความช่วยเหลืองานบ้าน กวาดพื้นล้างจาน หรือช่วยทำกับข้าว ตามคำแนะนำจากคู่มือหรือกิจกรรมการเตรียมความพร้อมของมูลนิธิหุ่นเงาแล้วก็ตาม แต่เมื่อนักท่องเที่ยวกลับไป เจ้าของบ้านชาวลาหู่บ้านยะดู อาจบ่นถึงภาระหน้าที่ทำการบริการของตน เพราะเนื่องจากสำหรับความรู้สึกของชาวลาหู่บ้านยะดูแล้ว นักท่องเที่ยวเป็นบุคคลที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จนทำให้พวกตนขาดอิสระ ไม่สามารถออกไปไหนได้ตลอดระยะเวลาที่แขกมาเยือน ดังคำพูดของ “นะจะ” หลังจากทำหน้าที่รับแขกกลุ่มนักศึกษาเข้าพักภายในบ้านว่า **“เหนื่อย.. พี่นะเหนื่อย.. นักศึกษามาอนบ้าน มาทำกิจกรรมโรงเรียน เหนื่อย.. ก็เหนื่อย เงินก็ไม่ได้ไปไหนก็ไม่ได้ นักศึกษามันก็ทำไม่เป็น หุงข้าวก็ไม่ได้ จะทำกับข้าว ก็จุดไฟก็ไม่มี เป็น ต้องจุดให้ ต้องนั่งรอ... นั่งเฝ้า.. อยากไปเที่ยวไปแะบ้านอื่นก็ไม่ได้”**

บางบ้านถึงกับต้องซ่อนตัวเองอยู่ในห้องนอนตลอดระยะเวลาหลังอาหารเย็นจนถึงเวลาแขกเข้านอน ดังเช่นกรณีการต้อนรับแขกของบ้าน “จะปี” ผู้ศึกษาได้ถาม “จะปี” ถึงสาเหตุการหายหน้าไปของ ภรรยา และลูกสาว และลูกเขย หลังมีอาหารเย็น และได้ยินเสียงเดินเท้าออกมาจากนอกห้องอีกครั้งหลังจากนักท่องเที่ยวคนอื่นหลับหมดแล้ว โดย “จะปี” ให้คำตอบต่อผู้ศึกษาว่า **“เมียเขา ลูกเขา ไปอยู่ในห้องน้อย ห้องนอน เพราะพูดได้ ที่เมียเขาเข้าไปห้องน้อย ไม่ใช่ไปดูทีวีนะ เพราะไม่อยากรบกวนแขก ถ้าเขาเรียก เขาเรียก ค่อยออกมาดูแล แขกมาไกล.. เขาอยากพักผ่อน ไม่อยากรบกวน”**

4.6.4 สภาวะอีต้อใจ ณ วงข้าว

การกินอาหารร่วมกันถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งของโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พูดคุยกับเจ้าของบ้าน เรียนรู้วัฒนธรรมชาวลาหู่ พูดคุยสอบถาม ถึงอาหารประจำเผ่าที่รับประทานร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมนี้สำหรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านการเตรียมตัวจากมูลนิธิหุ่นเงามาก่อน ก่อนข้างเป็นสิ่งคุ้มค่าสำหรับทริปแห่งการเดินทางที่จะได้เรียนรู้ถึงการรับประทานอาหารที่แตกต่างจากชีวิตตน แต่สำหรับชาวลาหู่ในฐานะเจ้าของบ้านแล้วกลับเป็นการต้องกับเผชิญสู่สภาวะอีต้อใจ

ผู้ศึกษาเคยสอบถามว่าชาวลาหู่บ้านยะดูว่ารู้สึกอีต้อใจไหม เมื่อต้องรับประทานอาหารร่วมกับนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ข้อคำตอบที่มักจะได้รับคือว่า **“ไม่”** แต่หากสังเกตพฤติกรรมเจ้าของบ้านขณะร่วมวงรับประทานอาหารกับนักท่องเที่ยวแล้ว ก็จะพบท่าทางภาษา

แสดงถึงการอึดอัดใจ ทั้งอาการนั่งเฉยมิพูดคุย ก้มหน้าดักข้าว หรือเขี้ยวในจาน พร้อมดวงตาสื่อแววความไม่มั่นใจ ซึ่งภาพที่ผู้ศึกษาพบเห็นเกือบทุกครั้งที่ชาวลาหู่บ้านยะดูรับประทานอาหารกับนักท่องเที่ยว คือ การนั่งเป็นอื่นอยู่ในวงข้าว เหตุโดยการพูดน้อย ตอบน้อยของเจ้าของบ้าน นักท่องเที่ยวก็พอลามเป็นพิธิ และหันหน้าพูดกันเองระหว่างวงนักท่องเที่ยว หัวเราะขำหัวเจ้าของบ้าน ไปมา ถึงแม้ว่าชาวลาหู่บ้านยะดูจะนั่งในวงข้าว แต่ก็เหมือนเป็นอื่นในวงสนทนา

หลายครั้งผู้ศึกษาพยายามเพียรหาคำตอบเฝ้าถามถึงเหตุที่มาของภาษากายดังกล่าว คำตอบที่ได้รับก็คือ **“เขาพูดไม่เป็น เขาอาย เขาเลยไม่พูด”** ซึ่งเป็นระดับพอเข้าใจได้ว่ามีปัญหาการสื่อสารเลยทำให้มีแววตาไร้ความมั่นใจ และเมื่ออยู่กับนักท่องเที่ยวจึงไม่กล้าพูดคุย เมื่อผู้ศึกษาถามต่อในคำถามเดิมๆ ก็จะได้รับคำตอบเหมือนเดิมอีกหลายๆ ครั้ง แต่เมื่อได้รับคำตอบจาก “ยะติ” จึงเข้าใจว่าระดับความอึดอัดใจมีมากกว่านั้น **“ใช่ที่ไม่พูดก็คือพูดไม่ได้ แต่อ้อย ที่ไม่พูดแต่ๆ(จริงๆ) คือเขากลัว...กลัวถูกหัวเราะใส่หน้า กลัวพูดไม่ชัดและถูกหัวเราะ เขาจึงไม่พูด”** จากคำพูดดังกล่าวจึงสะท้อนได้ว่าการนั่งร่วมกินข้าวกับแขกมันเป็นเรื่องใหญ่มากกว่าความไม่มั่นใจ แต่พวกเขาต้องทนอยู่ในสภาพที่ถูกล้อหรือเป็นตัวตลก บนความเป็นชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยว

นับแต่นั้นผู้ศึกษาจึงเฝ้าสังเกตบทสนทนาที่นักท่องเที่ยวพูดคุยกับชาวลาหู่บ้านยะดูเพื่อรับรู้ถึงบทสนทนาที่พวกเขาต้องเผชิญ จึงพบว่ามึงถ้อยคำหยอกล้อแสดงถึงความตลกขบขัน เช่น **“น่ารักคูสิ ได้แต่ยิ้ม ว่าอะไร ยิ้ม หัวเราะไม่โกรธเลย ”** หรือ **“ฮาอะ ชื่อที่เขา(เจ้าของบ้าน) จะหา จะฮา จะท้อ จะทอ อะไรชื่ออะไร ฮาดีอะ ตลกอะ พี่เขายิ้มอย่างเดียว ยกเสิร์ฟหัวเราะอะไรก็ไม่โกรธ”** นอกจากนั้นยังมีถ้อยคำที่สะท้อนถึงการรับรู้ต่อชาวลาหู่เป็นผู้ด้อยความสามารถหรือไม่เท่าทันผู้อื่นอีกด้วย **“อ้อย เธอ(เจ้าของบ้าน)ไม่รู้อะไรหรอก ต้องทำแบบนี้ เธอไม่ทันคนเขาหรอก”** หรือ **“เขาจบอะไรนะ เรียนหนังสือไหม เขียนได้ไหม พูดไทยได้ไหม”** หรือแม้แต่ถ้อยคำที่มองชาวลาหู่บนความแปลก เช่น **“แปลกอะ ใส่ชุดอะไร ไม่เคยเห็นไม่เคยรู้จัก แบบนี้ก็มี”**

นอกจากนั้น สภาวะอึดอัดใจ ยังพบได้จากพฤติกรรมกินข้าวที่สำรวมของเจ้าของบ้านไม่ว่าจะเป็น การระมัดระวังอากัปกริยาที่สกรปรกเกินกว่านักท่องเที่ยวจะรับได้ตามที่มูลนิธิแนะนำ เช่น **“การถุยน้ำลาย ก็หุบ ! เอมมือปาดๆ ลงดอง อันนี้ก็กินไป”** หรือการไม่สามารถใช้มือหยิบอาหารได้ แต่ต้องใช้ช้อนแทน ดังจะได้จากคำพูดของ “นาจะ” ที่ว่า **“พี่นี่ชอบ...กินหัวปลาหู นั่งแกะหัวไป ถ้านั่งกับฝรั่ง มันนั่งยกขาที่ไม่ได้ แกะหัวปลาแบบนี้ก็ไม่ได้”**

ดังนั้น สถานการณ์ที่นั่งรับประทานร่วมกันจึงไม่ใช่เรื่องธรรมดา แต่มันคือสิ่งที่เจ้าของบ้านต้องเผชิญสภาวะอึดอัดใจ และถึงแม้ว่าพวกเขาไม่สามารถบอกถึงความอึดอัดต่อหน้านักท่องเที่ยวได้ แต่ในบางเวลาชาวลาหู่บ้านยะดูก็จะมีกระบายสภาวะอึดอัดใจออกมาผ่านเรื่องตลกร้ายเล่ากันภายในหมู่บ้าน ลือถึงคำพูดที่พวกเขาอยากจะถูกกับนักท่องเที่ยวขณะร่วมนั่งทาน

อาหารว่า “กินข้าวหนักๆ เนอะ... กินข้าวหนักๆ เนอะ... ลูกกับเมียเฮายังไม่ได้กินเนื้อ” แต่ทั้งนี้อากัปกิริยาที่เจียบพูดน้อยมิใช่การแสดงออกถึงความอึดใจอย่างเดียว แต่จากการประสบการณ์รับนักท่องเที่ยวมากกว่ายี่สิบปี การเจียบไม่ตอบ กลับเป็นปฏิบัติการที่ทำให้ชาวลาหู่อยู่รอดภายใต้การเข้ามากำกับควบคุมถึงพื้นบ้านและชีวิตประจำวันจากการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ดังจะเสนอในหัวข้อต่อไป

ฉะนั้น ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่าง “นักพัฒนา” และผู้ถูกพัฒนา ดังกล่าว จึงเสมือนเป็นกุญแจเปิดช่อง โอกาสให้มูลนิธิหุนเงาเข้ามาจัดระเบียบการท่องเที่ยวใหม่ให้กับหมู่บ้านยะดู ผ่านการใช้แนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นเครื่องมือการพัฒนา อันแสดงให้เห็นถึงการจัดเตรียมพื้นที่ท่องเที่ยวโฮมสตั๊บ้านยะดูนั้นเป็นกระบวนการสร้างภาพตัวแทนในเชิงปฏิบัติการ ที่มีการเชื่อมโยง กับ อำนาจ ความรู้ การจัดระเบียบ ประดิษฐ์สร้าง การกำหนดความหมาย การจัดวางตำแหน่ง (Hall, 1997) ให้ชาวลาหู่บ้านยะดูถูกสร้างความหมายใหม่ตามทิศทางการนิยามของแนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ไม่ว่าจะเป็น การคัดเลือก พื้นฟู หรือสร้างสรรค์ใหม่ และนำมาลดทอนให้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือย่อส่วนชีวิตประจำวันให้อยู่ในรูปของโปรแกรมทัวร์ส่งผลต่อการกำหนดภาพลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ เป็นชาวลาหู่ผู้คงวิถีชีวิตดั้งเดิม ดำรงชีพแบบพอเพียงพึ่งพาธรรมชาติในป่าเขาอันห่างไกล พร้อมทั้งเกิดภาพลักษณ์ใหม่ว่าเป็นลาหู่ที่มากความสามารถเต็มไปด้วยศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยตนเอง เป็นต้น ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยึดบ้านและชีวิตประจำวันให้เป็นจุดขาย บ้านของชาวลาหู่บ้านยะดูจึงถูกมูลนิธิหุนเงานำไปใช้ในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยว จัดตำแหน่งให้ลาหู่เจ้าของบ้านเสมือนเป็น “เจ้าภาพ” ที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวจัดจ้าน “ญาติมิตร” ปฏิบัติการดังกล่าวส่งผลทำให้ชาวลาหู่บ้านยะดู ถูกกำกับจากการทำงานร่วมกับของมูลนิธิหุนเงา ทั้งทางด้านการพัฒนาจัดการพื้นบ้านให้เป็นตามมาตรฐานของมูลนิธิ ส่วนพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านตนก็ถูกกำหนดให้พื้นที่รับรองแขก หรือแม้กระทั่งตัวของชาวลาหู่บ้านยะดูเองก็ต้องเผชิญสภาวะอึดอัดใจจากการต้อนรับแขก ดังที่ผู้ศึกษาจะนำเสนอในหัวข้อถัด

บทที่ 5

การเมืองของสร้างภาพชาติพันธุ์ลาหู่ในการท่องเที่ยวโฮมสเตย์

นับตั้งแต่เริ่มปฐมบทการเดินทาง ผู้ศึกษาได้เสนอภาพปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เคลื่อนไหวภายในพื้นที่ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของชาวลาหู่บ้านยะดู โดยการจัดระดับช่วงเวลาอันแสดงถึงการประดิษฐ์สร้างพื้นที่ผ่านประวัติการท่องเที่ยวในอดีต จนถึงภาพปรากฏอันเป็นลักษณะสินค้าในปัจจุบันที่มีการนำบ้านและชีวิตประจำวันชาวลาหู่มาเป็นจุดขายเน้นย้ำความจริง อีกทั้งได้เปิดเผยให้เห็นภาพการจัดการควบคุมกำกับให้คงรูปสินค้าภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ แต่การเปิดเผยมิได้จบลงเพียงเท่านี้ ดังผลสะท้อนจากประวัติการท่องเที่ยวว่าชาวลาหู่บ้านยะดูเผชิญหน้านักท่องเที่ยวผู้แปลกหน้า และต้อนรับแขกผู้มาเยือนมายาวนานนับสามสิบปีซึ่งทำให้การท่องเที่ยว ค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันไปเสียแล้ว บทที่ 5 นี้ จึงมีความตั้งใจนำเสนอว่าชาวลาหู่บ้านยะดูมิใช่รับบทเป็นผู้ยอมจำนนเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโฮมสเตย์เท่านั้น แต่พวกเขายังเป็นเล่นบทผู้ปฏิบัติการคุมเกม โดยการนำความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ ตลอดจนยุทธวิธีและอุบายที่เกิดจากการสะสมในการต้อนรับแขกในชีวิตประจำวัน นำมาเลือกปฏิบัติประเมินใช้ตามสถานการณ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ ช่างซิง ต่อรอง การจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ให้ตนอยู่รอดในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ จนสามารถสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวอย่างน่าประทับใจ ทั้งนี้การนำเสนอ ณ บทนี้ จะเริ่มจากการรับรู้ของชาวบ้านยะดูต่อนักท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันแสดงถึงการประเมินตนและจัดตำแหน่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับคนอื่น การโต้ตอบกฎเกณฑ์การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ผ่านกรณี “การเดินจะลี” และการ “หลบหนีภาวะการณ์อี้อัดจากการต้อนรับแขก” รวมถึงการเสนอเทคนิคเฉพาะของชาวลาหู่บ้านยะดูในการต้อนรับแขก การจัดพื้นที่บ้าน การทำอาหาร และการเสนอภาพชีวิตประจำวันผ่านการทอผ้า ตลอดจนการเลือกใช้ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ในการสร้างภาพทางการท่องเที่ยว ส่วนอันดับสุดท้ายจะเป็นการนำเสนอถึงการเมืองภายในชุมชนอันเกี่ยวเนื่องกับการแข่งขันประกอบการบริการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

5.1 นักท่องเที่ยวคือใคร

“จำไว้เนื้อหมู่เฮา ยิ่งนักท่องเที่ยวมาหนัก หมู่เฮาก็จะได้เงินหนัก” คำพูดย้ำเตือนจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ่นเงา หลังจบการประชุมขอความร่วมมือปรับปรุงการต้อนรับแขกกับชาวลาหู่บ้านยะดู อันแสดงถึงการให้ความหมายและพยายามกระตุ้นเตือนให้สมาชิกในชุมชนรับรู้ว่

นยะดู อันแสดงถึงการให้ความหมายและพยายามกระตุ้นเตือนให้สมาชิกในชุมชนรับรู้ว่ นักท่องเที่ยวคือกลุ่มบุคคลที่จะสร้างรายได้ให้แก่ตน ซึ่งช่างต่างจากเมื่อยุคสามสิบปีที่แล้วที่ฝรั่ง (ชาวต่างชาติ) เป็นบุคคลต้องห้ามผู้แปลกหน้าที่มีควรต้อนรับเพราะเกรงกลัวอันตราย แต่เมื่อเวลาผ่านไปจวบจนถึงปัจจุบัน ฝรั่งร่างสูงใหญ่หรือบุคคลแปลกหน้าผู้พูดคนละภาษา ที่มีใช้ญาติมิตร หรือพี่น้อง ก็ถูกแปรความหมายใหม่ในรูปคำว่า “นักท่องเที่ยว” กลายเป็นกลุ่มบุคคลที่ชาวลาหู่บ้าน นยะดูยินดีต้อนรับและประสงค์ถึงขั้นอยากให้เข้ามาอนค้ำกินในพื้นที่บ้านเกือบทุกวัน

ชาวลาหู่ได้อธิบายถึงเหตุและความจำเป็นในการอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้าน และยินดีให้นักท่องเที่ยวเดินสำรวจท้องชมหรือถ่ายรูปพวกเขาขณะทำกิจวัตรประจำวัน รวมถึงยก ตำแหน่งให้บุคคลสำคัญที่ตนต้องทำหน้าที่บริการ ดังการการบ่นให้ผู้ศึกษารับทราบ เมื่อครั้งที่ จำนวนนักท่องเที่ยวลดน้อยลงเนื่องจากเหตุการณ์ไม่สงบทางการเมือง ของที่ “นาแซ” เจ้าของ กิจการบ้านแขกประจำได้ และ “ยะแต่” ใกล้เคียงกลุ่มบุคคลผู้มีรายหลักได้หลักจากการท่องเที่ยว “แบบนี้ไม่ไหวเลย ปีนี้เป็นอะไรไม่รู้ ฝรั่งไม่มาเลย นานไหนมา อาทิตย์ที่ผ่านมา ก็มาแค่สองกรุ๊ป ถ้านักท่องเที่ยวไม่มา หมู่พี่เขาก็อยู่บ่ได้ จะเอาเงินที่ไหนกิน ลูกพี่ ก็ละอ่อนอยู่ เรียนหนังสืออยู่ตั้งสองคน คนหนึ่งเรียนอาชีพวะ คนน้อยก็เรียนปูนที่ แม่อา ย แล้วจะเอาเงินที่ไหนเลี้ยงลูกส่งลูกเรียนหนังสือ”

พินาแซ

“จะลาออกแล้ว จะลาออกแล้ว จะเปลี่ยนงานใหม่แล้ว บ่ไหวๆ ไม่มีแขกแบบอี่ ...สิ่งโก้บอทยกเลิกสองเจ้าแล้วหนา ตอนนีไม่ตั้งค้กินแล้วอ้อม แล้วจะเอาที่ ไหนมากิน”

ยะแต่

ส่วนผู้มีโอกาสเปิดบ้านรับแขกเป็นครั้งๆ ไปตามการจัดสรรคิวรับแขกมูลนิธิหุ่นเงาและ แยกบริษัททัวร์ที่ญาติแบ่งให้ ดังเช่น “ปะนา” ชายชาวลาหู่วัย 32 ปี ที่สนทนากับผู้วิจัยถึงเหตุที่ตน ต้อนรับแขกจากการเปรียบเทียบกับบ้านของผู้วิจัยว่า “บ้านเรามีตังค์หนี อยู่สบายแล้ว ไม่มีคนมา แอ่วก็บ่เป็นหยั่งได้ ..บ้านเฮาเป็นคนตัก(จน)ไม่มีเงิน ไม่รับแขกมานอนบ้านบ่ได้”

แม้แต่ “นาคา” เด็กหนุ่มผู้มีชีวิตส่วนใหญ่อยู่นอกหมู่บ้านเนื่องจากเป็นบุคคลเดียวใน หมู่บ้านนยะดูที่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ณ อำเภอแม่อา ย ซึ่งในรอบปีหนึ่ง ในช่วงปิดเทอมใหญ่เท่านั้นถึงจะมีโอกาสกลับบ้าน ได้ตอบคำถามถึงความสำคัญของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อตนเองว่า “ฝรั่งมานอนแล้วได้กำไรได้เงินไปเรียนแบบนี้ครับ ถ้าฝรั่งไม่มีแบบนี้ ก็ไม่มีเงิน ไม่ได้ไปเรียน เพราะว่างานรับจ้างก็ไม่มี ที่นี้รับจ้างทำไรอย่างเดียว ค่านอน ค่าทำอะไรให้เขาแบบนี้ นะครับ เขาก็จะให้ เราก็ได้ส่วนนั้นมาเก็บเงินมาเรียน แม่เก็บให้แล้วก็ส่งให้เรียนหนังสือ”

จากการให้เหตุผลของการรับนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มที่มีรายได้ประจำจากการท่องเที่ยวอย่าง เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น บ้านแขกประจำ ตลอดจนบ้านที่รับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรายได้เสริม หรือแม่เด็กหนุ่มผู้ที่ใช้ชีวิตอยู่ภายนอกชุมชนนั้นก็แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวสำหรับชาวลาหู่บ้านนี้คือ ผู้มีกำลังทรัพย์อันเป็นคู่ค้าในเชิงธุรกิจที่สำคัญเป็นที่ปรารถนาให้เข้าพักและวางบทบาทตนเป็นผู้ให้บริการเพื่อสร้างรายได้แก่ตนสามารถดำรงอยู่ได้

แต่ทั้งนี้นักท่องเที่ยวไม่ได้เป็นผู้บทบาทสำคัญแต่ด้านเศรษฐกิจในเท่านั้น การเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาอนบ้านตนและการบริการที่น่าประทับใจยังมีมูลเหตุอันเกิดจากความต้องการสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือทั้งด้านวัสดุสิ่งของและการพึ่งพาอำนาจเพื่อช่วยเหลือในสภาวะการไร้อำนาจ เช่น การลงในพื้นที่เขตเมืองหรือการติดต่อหน่วยงานราชการ ดังคำพูดของ “จะโก” พ่อวัยกลางคนที่ต้องหาเลี้ยงลูกชายชั้นประถมหนึ่ง และ “จะบา” ไกด์หนุ่มหุนเงาผู้กำลังสร้างครอบครัว

“ให้นักท่องเที่ยวมาแอมก็ได้สตาจันนะกะ และก็จะได้เพื่อนนะกะ ก้อเพื่อนนะกะนั่งพุดนั่งคุยกันเป็นเพื่อนกัน ถ้าเบิ้ลกลับ ไปเบิ้ลก็ไม่มีกัน เป็นเพื่อนกัน มีอะไรก็ส่งมาให้ มีข้าวมีของดีๆมา ก็แบ่งให้เฮา เฮาก็เคยได้หรรอกส่งเสื่อส่งหยังมาช่วยเหลือเฮา ส่งสมุดดินสอ ของเล่น มาให้ลูกเฮา”

จะโก

“เฮานี้รู้จักคนหนักหนาอ้อม คนใหญ่คนโตเรารู้จัก แต่เราไม่บอกอ้อมว่าเป็นใครก็เฮาก็ดูแลเขา รู้จักกันตอนมานอนบ้านเฮา เพื่อวันหน้าเฮาลง ไปในเมืองตกยากเขาจะได้ช่วยเหลือ ติดต่ออะหยังเขาก็จะช่วยเหลือ เขาก็ตั้งบอกเฮาไว้หรรอก ว่ามีอะไรให้ช่วยก็บอก”

จะบา

ฉะนั้นการให้นิยามความหมายต่อ นักท่องเที่ยว ในยุคการท่องเที่ยวไฮมสเตย์ ณ ปัจจุบันจึงมิใช่เพียงแต่การให้คุณค่าว่าเป็นบุคคลที่สร้างผลประโยชน์ต่อการดำรงชีพในด้านเศรษฐกิจ ยังรวมถึงการพึ่งพาทางด้านสังคมอีกด้วย

ทั้งนี้เหตุผลด้วยการก้าวเท้าเข้ามาในบ้านยะดูของนักท่องเที่ยวเป็นเวลาถึงกว่าสามสิบปี แยก ผรั่ง หรือนักท่องเที่ยวสำหรับชาวลาหู่จึงกลายเป็นภาพคุ้นตาที่เข้ามาพักบ้านยะดูเกือบทุกเมื่อ เชื้อวัน ถึงกระนั้นชาวลาหู่ก็มีได้คูนึงเฉกกับความเคยชินที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว แต่พวกเขา

กลับเผ่าสังเกตนสามารถรับรู้ถึงจุดขายอันโดดเด่นที่จะสร้างเสน่ห์ให้กับพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นการ
ที่ตั้งของหมู่บ้านว่ามีความพร้อมเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเดินป่าตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้นำ
หมู่บ้าน

“ที่บ้านแม่กำปอง เขาจัดการดี บรรยากาศดี มีต้นไม้ ธรรมชาติ คนมาเที่ยวเยอะ
แต่ของเขา ฝรั่งเศสเที่ยวไม่เยอะเท่าที่นี่ และแม่กำปองก็เป็นทางตัน ไม่เหมือนที่นี่
มีหลายทาง ไปทางไหนก็ได้ เป็นทางแยก จะนั่งเรือจากท่าตอน จี๊ซังรวมมิตร
หรือมาจากน้ำตกในเมืองก็ได้ บ้านยะดูยังสามารถไปเที่ยวต่อที่อื่นได้อีก”

ผู้นำหมู่บ้าน

ตลอดจนสามารถประมวลผลถึงพฤติกรรม ความต้องการหรือจุดประสงค์ของการมา
เยือนผ่านถ้อยคำที่ให้ข้อมูลแก่ผู้ศึกษาดังนี้ “นักท่องเที่ยว ฝรั่งเศสเที่ยวเยอะดู นั้น ก็เพราะว่าพวกเขา
จะมาดูวิถีชีวิตและมาถ่ายรูป” หรือ “บางครั้งแขกที่มานอนที่บ้านก็ขอไปไร่ด้วยเลย ฝรั่งเศสไปดูเรา
ปลูกข้าวด้วย ตามไปดูเลย ฝรั่งเศสนี้หนามันมานอนดูมาดู คนดู มาดูวิถีชีวิต คนดู ว่าปลูกข้าว”
และ“ บ้านจะต่อ อันนี้บ้านนี้ไม่มีคนไป เพราะบ้านเขาพัฒนาแล้ว นักท่องเที่ยวไม่ชอบไป”

จนกระทั่งสามารถรับรู้ความชื่นชอบของนักท่องเที่ยวจนเกือบครบองค์ประกอบการ
ท่องเที่ยว ดังเช่นการรับรู้ถึงความชอบของนักท่องเที่ยวของ “นาเลาะ” เจ้าของบ้านแจกประจำ ที่
แสดงถึงความนิยมชมชอบของนักท่องเที่ยวต่อบ้านยะดู ทั้งทางด้านธรรมชาติ ลักษณะความเป็น
ชาติพันธุ์ของลาหู่ที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ หรือ ไม่ว่าจะเป็นการอยู่อาศัยท่ามกลางธรรมชาติ บ้านและ
การแต่งตัวแบบลาหู่ดั้งเดิม รวมถึงไปความต้องการทางด้านความปลอดภัย และปลอดภัยกรรม
ซึ่งนาเลาะสนทนาพูดคุยกับผู้ศึกษาดังนี้

“ก็เขาก็มาเที่ยวข้างรวมมิตร ขึ้นมานอนยะดู มาดูมุเซอ บ้านยะดูมุเซอ มุเซอ
ธรรมชาติ(พร้อมชี้ไปรอบบ้านเลยออกไปห้วยนอกบ้าน แสดงภาพบ้านแบบ
นี้ที่อยู่กับน้ำห้วยป่าแบบนี้ นี้และล่าหู่ธรรมชาติ) มุเซออยู่กับธรรมชาติ มุเซอ
บ้านอื่นใส่กางเกง มุเซอบ้านนี้ใส่ส้น(ผ้าถุงและซิ่นที่ตัวเอง) บ้านยะดูนี้หนา
ปลอดภัยเสพติด ปลอดภัยเสพติด ที่อื่นเขาสูบยา เขาไม่ไปเที่ยวหรอก บ้าน
ยะดูใครสูบยาเสพติดใครสูบยา ไล่ไปเลย ไปอยู่ที่อื่น”

นาเลาะ

นอกจากนั้น ชาวลาหู่ ณ หมู่บ้านท่องเที่ยวโฮมสเตย์แห่งนี้ ยังสามารถคาดการณ์ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนของแต่ละเชื้อชาติได้ เช่น “หน้าฝนนี้ฝรั่งนั้นชอบมา อิตาลีชอบมา แต่หลังสิงหาไป ญี่ปุ่นเขาจะมากันมันเป็นปิดเทอมเขา เขาจะจัดกิจกรรม หลังจากนั้นก็เป็นหมู่สิงคโปร์ ส่วนคนไทยและฝั่งนี้ชอบ..มาหน้าหนาว” หรือแม้กระทั่งสามารถสังเคราะห์ลักษณะนิสัยของนักท่องเที่ยวแต่ละชาติ ซึ่งสมาชิกของหมู่บ้านบรรยายภาพนักท่องเที่ยวประเทศต่างๆ ที่พวกเขาได้เผชิญให้ผู้ศึกษาฟังดังนี้ “อิตาลีนี้หนา ตัวมันน้อย ไม่สูง มาแล้วเสียงดัง เหมือนอีโก้หนิ แต่มันชอบกินเบียร์หนา กินหนัก ขนาน คนละ ลิบ กระป๋องปุ้น” หรือ “อิตาลี ตัวน้อย เสียงดัง มาเมื่อใดก็แก้ผ้า มันชอบแก้ผ้า อาบน้ำตรงก๊อกน้ำบ้านนาที่ปุ้น แก้ผ้า อาบน้ำ แล้วก็ไม่ว่าจะได้บ้านนั้นตามใจแขก” และชาติสิงคโปร์ที่พูดถึงว่า

“สิงคโปร์ ญี่ปุ่นนี้ใจดีขนาน หนา ชอบ ๆ ชอบซื้อผ้า และญี่ปุ่นสิงคโปร์ที่มาจากมูลนิธิหุ่นเงาดี เจามาช่วยคนดอย และเขาก็มาช่วยซื้อของละ มาเมื่อใดเอาผ้าไปขาย วันนั้นขายได้ เป็นห้าพันกว่าบ้าน ที่มานอนบ้านนะวะ เอาไรให้ดูซื้อหมด ถ้าสิงคโปร์มาต้องรีบเอาผ้าให้ดู สิงคโปร์นี้มีตั้งค้หนัก ชอบแขกสิงคโปร์ ฝรั่งไม่ค่อยซื้อและอ้อฝรั่งก็อันนั้นนะ ฝรั่งเผ่าอะไร ที่พูด “แม็กซิงกู” อันนั้นนะ อะไรนะฝรั่งเศสนี้กะ ดินะดีกว่าคนอื่น อันนั้นนิสัยดี”

และด้วยการที่ต้องรับแขกที่หลากหลาย ชาวลาหู่บ้านยะดู่ยังสามารถจัดหมวดประเภทนักท่องเที่ยวตามแหล่งสนับสนุนส่งเสริมเป็นสองกลุ่ม คือ “นักท่องเที่ยวทัวร์” และ “แขกหุ่นเงา”: ซึ่งพวกเขาพยายามสะท้อนถึงคู่สัมพันธ์และพื้นฐานปฏิบัติการที่พวกเขาจะต้องต้อนรับแตกต่างกันไป อย่างเช่น “ฝรั่งปุ้น เป็นของบ้านคนรวย บ้านแขกหนักปุ้น อันนี้ไม่ใช่ของเรา ของเขา เขาดูแล” หรือ “แขกหุ่นเงานี้แหละ ไม่กินเหล้าไม่ชอบกินเหล้า หุ่นเงาเขาห้ามไม่ขายเหล้า” เป็นต้น

ดังนั้น นับตั้งแต่ถูกดึงให้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าเมื่อสามสิบปีก่อน หรือการถูกจัดระเบียบการท่องเที่ยวใหม่ให้เป็นการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ตามอุดมคติของมูลนิธิหุ่นเงาเมื่อเจ็ดปีก่อน ดังนั้นจากการรับรู้ถึงนักท่องเที่ยวก็สามารถสะท้อนได้ว่านักท่องเที่ยวเป็นบุคคลสำคัญที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าชาวลาหู่บ้านยะดู่รับรู้ถึงจุดขายและความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อชาวลาหู่ จนกระทั่งพวกเขาสามารถคาดการณ์ถึงช่วงเวลาการมาเยือนและสังเคราะห์ลักษณะนิสัยของนักท่องเที่ยวแต่ละชาติได้ อีกทั้งจัดหมวดนักท่องเที่ยวแบ่งเป็น “นักท่องเที่ยวทัวร์” และ “แขกหุ่นเงา” ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวนำไปสู่ปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนในแบบฉบับชาวลาหู่บ้านยะดู่เนื้อหาส่วนมากของบทที่ 5 อันสัมพันธ์กับการเมืองในพื้นที่

5.2 ปฏิบัติการสร้างความประทับใจ

การรับรู้ของพวกเขามิใช่เพียงหยุดนิ่งแค่รับทราบถึงการได้ผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการประมวลผลถึงความต้องการและจุดขายของตนเท่านั้น แต่พวกเขาการสังมประสพการณ์ สังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เรียนรู้ทดลองรับคำแนะนำจากไกด์ทัวร์จากการรับแขกในชีวิตประจำวันอย่างเป็นกระบวนการ และนำไปสู่การสร้างปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนเพื่อตอบสนองความปรารถนาของนักท่องเที่ยวและนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ชาวลาหู่ต้องการ ดังนี้

5.2.1 การสร้างและจัดแบ่งพื้นที่บ้าน

บ้านถือเป็นจุดเด่นหลักของโฮมสเตย์บ้านยะดู ซึ่งจุดนี้ชาวลาหู่ก็รับรู้และนำมาเป็นข้อปฏิบัติในการสร้างและจัดบ้าน ให้บ้านนั้นยังคงรูปแบบดั้งเดิม และสามารถอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวไปพร้อมๆกันกับการตัดแปลงพื้นที่บ้านให้พวกเขาสามารถดำรงอยู่และใช้สอยในชีวิตประจำวันของพวกเขาได้ ทั้งนี้มีปฏิบัติการสร้างบ้านของชาวลาหู่บ้านยะดูยังมีความสอดคล้องกับพื้นฐานการรับรู้ความชื่นชอบของนักท่องเที่ยวดังนี้)

ทุกครั้งที่มีผู้ศึกษาสอบถามชาวลาหู่บ้านยะดูว่า “ฝรั่ง(นักท่องเที่ยว)เขาเที่ยวมาทำอะไรที่ยะดู ยะดูมีอะไรดี?” ซึ่งคำตอบที่ได้รับบ่อยที่สุดคือ “มานอนบ้าน” “มาโฮมสเตย์” หรือบ้างครั้งก็ตอบเป็นภาษากายโดยการชี้เข้าไปในบ้านให้ผู้ศึกษารับทราบในทำนองว่ามานอนบ้านหลังนี้ ฉะนั้นจึงแสดงได้ว่าชาวลาหู่บ้านยะดูรับรู้ว่าคุณค่าที่โดดเด่นที่สุดของหมู่บ้านนี้คือบ้าน ไม้ไผ่ที่เขาดำรงอยู่ทุกวันนี้เอง ซึ่งพวกเขาก็รู้ว่านักท่องเที่ยวนั้นนิยมพักบ้านแบบไหนและให้ความสนใจต่อวัสดุใดในการสร้างบ้าน ดังคำพูดของผู้นำหมู่บ้านที่กล่าวว่า **“บ้านยะคาแบบนี้(เมื่อขึ้นไปที่บ้านยะคาที่มีลักษณะเป็นบ้านเสาปูนสองชั้นและมุงหลังคากระเบื้อง)ฝรั่งเขาไม่ชอบ หมู่นี้เขาชอบบ้านไม้ไผ่ มุมคา(หญ้าคา) ถ้าแบ่งให้ฝรั่งไปนอนบ้างคนเขาไม่ยอมนอน”** หรือว่าจะเป็นคำพูดของ “นาเลาะ” บอกเล่าประสบการณ์การชื่นชมของนักท่องเที่ยวในตัวบ้านลาหู่ว่า **“ถ้าฝรั่งมา มันก็จะถาม ว่าทำอะไรได้(อย่างไร) ชอบ..ตกใจ..วะ บ้านทำจากหญ้า ทำจากไม้ไผ่ อยู่ได้จะได้ ไม่ล้มกะ ซี้ถามบนหลังคานี้ๆ ว่าทำอะไรได้ .....”**

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไม่น่าแปลกเลยที่สภาพบ้านเรือนทั้งหมดหมู่บ้านยะดูแห่งนี้ ยังคงสภาพบ้านไม้ไผ่ตามหนังสือชาติพันธุ์วรรณนาเกี่ยวกับชาวลาหู่เมื่อสี่สิบก่อน(ดังที่เสนอไปในบทที่ 2 และบทที่ 3) ทั้งนี้ก็เพราะว่าชาวลาหู่บ้านยะดูรับรู้ว่าการดำรงบ้านแบบลาหู่ดั้งเดิมนั้นจะสามารถสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตน ดังนั้นพวกเขาจึงยินดีจะสร้างบ้านไม้ไผ่แบบเดิม ดังคำพูดของ “จะฮา” ที่ว่า **“เขาจะสร้างบ้านแบบนี้..จนกล่าวนักท่องเที่ยวจะไม่มา”**

หลักการสร้างบ้านเพื่อคงไว้ซึ่งความประทับใจของนักท่องเที่ยวของชาวลาหู่บ้านยะดู สามารถแบ่งออกเป็นสองส่วนใหญ่คือ **ส่วนภายนอก**จะยึดหลักทรงบ้านแบบลาหู่ดั้งเดิมและเลือกใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างบ้านเป็นหลัก และ**ส่วนภายในตัวบ้าน** พื้นที่ใช้สอยนั้นมีการคัดแปลงพื้นที่ให้เหมาะต่อการรับแขก ทั้งนี้ชาวลาหู่มีปฏิบัติการจัดและสร้างบ้านทั้งสองส่วนดังนี้

รูปโฉมบ้านภายนอก

“บ้านแต่ก่อนก็เป็นแบบนี้ บัดเดี๋ยวนี้(ปัจจุบัน)ก็เหมือนแต่ก่อน” ประโยคคำพูดของ “จะแฮ” นี้ สามารถยืนยันถึงสภาพหมู่บ้านยะดูได้เป็นอย่างดีว่าตลอดระยะเวลาสามสิบปีรูปแบบบ้านมิเคยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งวิธีการสร้างบ้านของชาวลาหู่บ้านยะดูก็ยังคงรูปแบบเดิมเหมือนดังการเสนอของนักชาติพันธุ์วรรณาที่บันทึกการสร้างบ้านลาหู่ในอดีต(นำเสนอแล้วในบทที่ 2) ไม่ว่าจะเลือกใช้วัสดุการสร้างบ้านก็ยังคงเลือกใช้ไม้ไผ่ หรือไม้ก่อเป็นโครงสร้างบ้าน ส่วนหลังคาก็ยังคงนิยมใช้หญ้าคา ไม้ไผ่ นั้นจะมีการผ่าซีกแผ่เป็นฟาก เพื่อนำมาสร้างประกอบเป็นทั้งฝ้าบ้านและพื้นบ้าน ส่วนหญ้าคาที่มีปลูกรักษาเตรียมไว้ในพื้นไร่ของตนเองเพื่อสะดวกต่อการนำมามุงหลังซ่อมบ้านในแต่ละปี ทั้งนี้การประกอบสร้างบ้านของชาวลาหู่จะมีเทคนิคเฉพาะคือการจะไม่ใช้ตะปูในการตอกเชื่อมประสาน แต่พวกเขาจะใช้วิธีนำดอกไม้ไผ่มาผูกมัดประกอบสร้างเป็นบ้านขึ้นมา และภูมิปัญญาการสร้างบ้านโดยวัสดุธรรมชาติแบบนี้เอง จึงได้กลายเป็นหัวข้อการบรรยายหลัก อธิบายถึงลักษณะเฉพาะของชาวลาหู่ ที่โกศป่าและโกศหุ่นเงานิยมแนะนำชี้ชวนให้นักท่องเที่ยวรู้อย่างเช่น **“มามะ มาดูนี้ ชีไปทีหลังคา เห็นไหมบ้านมุงคา ใช้ดอกมัดนะ ไม้ได้ใช้ตะปูทุกอย่างใช้ไม้ไผ่หมด แปลกไม่ละ บ้านทำไม่ถึงอยู่ได้ไม่หล่ม นี้และลาหู่เก่งไปหมด”**

ฉะนั้นลักษณะบ้านชาวลาหู่บ้านยะดูที่นิยมสร้างกันจึงมีมีลักษณะไม่ต่างออกไปจากรูปภาพประกอบที่เสนอขายตามโต๊ะทัวร์ คือ เป็นกระท่อมไม้ไผ่ยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 1.50 เมตร หลังคาเป็นหญ้าคา ทรงยกสูง มีชายคายื่นออกมาจากตัวบ้านเพียงเล็กน้อย ตัวบ้านและพื้นบ้านประกอบด้วยไม้ไผ่ สร้างเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าและไม่มีหน้าต่าง ซึ่งตัวบ้านนั้นมีขนาดกว้างยาวประมาณ สี่คูณหกเมตร โดยมีบันไดทำเป็นท่อนไม้ฉากเป็นคันทันๆ พาดวางเรียงประมาณ 1-4 ขั้น

แต่ทั้งนี้ บางบ้านในหมู่บ้านยะดูจำนวน 4- 6 หลังคาเรือนอาจมีการเลือกการใช้วัสดุอื่นเปลี่ยนไปตามสมัยนิยม เข้ามาสร้างบ้านเพื่อเสริมความมั่นคงให้กับตัวบ้านโดยใช้เสาปูนแทนเสาไม้ หรือมุงหลังคาด้วยกระเบื้องแทนหญ้าคาที่เริ่มหายากขึ้นไปทุกที แต่อย่างไรก็ตามชาวลาหู่บ้านยะดูก็มีเทคนิคปิดวัสดุแปลกปลอมในสายตานักท่องเที่ยว(เพื่อสร้างภาพบ้านลาหู่ไม้ไผ่อย่างที่นักท่องเที่ยวต้องการอีกด้วย) โดยการใช้วิธีขูดดินเตรียมพื้นบ้าน ให้ลึกลงไปอีกประมาณหนึ่งเมตร

¹ คำพูด ยะคา หรือที่โทนี่ ไซอธิบายนักท่องเที่ยว

ถึงเมตรครึ่ง เมื่อนำเสาปูนลงไปปลูกเสาบ้านเหล่านั้นก็จะอยู่ในระดับเดียวกับขอบพื้นดินพอดี พอดี หลังจากนั้นจึงนำเสาไม้มาเชื่อมต่อ เพื่อสร้าง โครงสร้างบ้านและประกอบฝาบ้าน โดยไม้ไผ่ ดังนั้นเสาปูนที่ตอกลงพื้นดินในชั้นสร้างฐานรากก็จะถูกปิดมิด และถูกคบบังสายตาด้วยตัวบ้านที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติทั้งหมด ปฏิบัติการสร้างบ้านแบบนี้เราจะพบในบ้าน “นาสี” “จาอ้อโบ” และ“นาพื่อ”²(ดังเช่นภาพประกอบการสร้างบ้านของ “นาสี”)

ภาพที่ 5.1 การขุดพื้นลงเสาปูนเพื่อสร้างบ้านของ “นาสี”

ส่วนบ้านที่เปลี่ยนไปใช้กระเบื้องมุงหลังคาแทน อาจมีเพียงหลังบ้านเท่านั้นที่ไม่ใช่วัสดุธรรมชาติ เพราะฝาบ้านและพื้นบ้านทั้งหมดยังคงเป็นไม้ไผ่เป็นหลัก ซึ่งถ้าหากนักท่องเที่ยวเดินเข้ามาพักหรือเดินผ่านในระดับเดียวกับตัวบ้านก็อาจสังเกตเห็นหลังคามุงกระเบื้องที่อยู่สูงกว่าระดับสายจะจับผิดได้ ภาพปรากฏด้วยรวมของบ้านมุงคาก็ยังพออุปมาเป็นภาพบ้านลาหู่แบบเหมาะเช่นบ้านอื่นได้ แต่กระนั้นเพื่อกันป้องกันเงยหน้าดูพื้นหลังคาขณะนอนของแขก บ้านที่มุงกระเบื้องคาอย่างบ้าน “นาพื่อ” อาจมีเทคนิคสร้างหลังคาแยกส่วนพักให้นักท่องเที่ยวและเลือกใช้หญ้าคาเป็นวัสดุในการมุงหลังคา ส่วนกรณี “บ้านพ่อยะดู”อาจมีเทคนิคพิเศษที่ต่างออกไปโดยการนำหญ้าคา มาวางทับสังกะสีอีกชั้น เพื่อเป็นการป้องกันความร้อนและปิดบังเนื้อสังกะสีจากการถูกมองในมุมสูงจากถนนทางเข้าหมู่บ้านได้อีกด้วย

² นาสี จาอ้อโบ และ นาพื่อ เป็นนามสมมติ

ภาพที่ 5.2 การสร้างตัวบ้านปิดบังเสาปูน “บ้านนาสี”

ทั้งนี้ ภายใต้การขำเตือนของมูลนิธิหุ่นเงา และไคด์ป่าที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามา ชาวลาหู่ยังมีการจัดภูมิทัศน์รอบบ้านให้สะอาดเรียบร้อยและไม่ให้เสียรูปบ้านลาหู่จนมากเกินไป อย่างเช่น การทำรั้วเตี้ยระดับไม่เกินหัวเข่า เพื่อกันหมูไม่ให้ออกจากบริเวณบ้าน แต่พอเหลือพื้นที่ให้หมูวิ่งเล่นให้นักท่องเที่ยวชม โดยมีได้ดูเจตนาตั้งขังหมูเกินไปอย่างเช่นคอกหมู หนึ่งแต่ละบ้านอาจมีการจัดเรียงฟืนได้บ้านให้เป็นระเบียบวางซ้อนกันเป็นแถวไว้ได้ดูน หรือทำเป็นเพิงหรือศาลาขนาดเล็กแยกจากตัวบ้าน โขว์การจัดเรียงฟืนให้เป็นส่วนองค์ประกอบได้อย่างสวยงาม นอกจากนั้นบ้างบ้านอาจมีการจัดสวนเพิ่มเติมโดยการปักต้นไม้แทรกตามโขกหินและทางเดินทางไปห้องน้ำ หรืออาจมีการปลูกพืชที่ประกอบอาหารอย่างเช่นกระเพราประดับตามทางเดิน ดังเช่น กรณี บ้าน “จะสอ” ที่กล่าวว่า “เราไปเห็นบ้านลุ่ม(บ้านคนไทยพื้นราบ)เขาทำ มันสวยดี เขาก็เลยลองมาปลูกบ้านเฮาบ้าง”

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับพื้นที่ภายนอกบ้านนั้นก็คือ ห้องน้ำ “ห้องน้ำ เขาก็บอกมา ไคด์เขาก็บอกว่า บ้านตัว(เรอ)มีแขกมา ทำห้องน้ำห้องทำให้เขาเฮีย(ชะ) มันจะได้ดูดีดูงาม แขกมานักท่องเที่ยวเป็น(เขา)มีที่อาบน้ำเข้าห้องน้ำ” จากคำบอกเล่าถึงคำแนะนำของไคด์ป่าดังกล่าว ห้องน้ำจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดสร้างขึ้นมาสำหรับบ้านไหนที่ต้องการจะรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้การจัดสร้างห้องน้ำจะเป็นทรงสี่เหลี่ยมหลังคาเป็นเพิงหมาแหงนแบบเรียบง่ายมีขนาดกว้างยาวประมาณ เมตรครึ่งคูณเมตรครึ่ง วัสดุที่ใช้สร้างห้องน้ำก็มีต่างจากตัวบ้านนั้นก็คือใช้ไม้ไผ่เป็นฝาห้องน้ำนั่นเอง แต่ทั้งนี้จะมีเทคนิคพิเศษคือจะทำฝาไม้ไผ่สองชั้นเพื่อป้องกันการมองเห็น

เมื่อนักท่องเที่ยวเปิดไฟอาบน้ำในยามค่ำคืน(เหมือนผู้วิจัยถูกล้อจากพนักงานขับรถของมูลนิธิหุ่นเงาถึงการอาบน้ำในบ้านยคะว่า “ระวังเนื้อ(นะ)เวลาอาบน้ำตอนกลางคืนเปิดไฟข้างในมันจะสว่างกว่าข้างนอก ใครเดินผ่านเห็นเขาแก้ผ้าหมด ฮาๆ แต่ไม่ต้องกลัวบ้านยคะดูเขากันแล้วเขาทำผ้าไม่ไผ่สองชั้น...ไม่ต้องกลัวว่าจะเห็น”

แต่ปัจจุบันผนังห้องน้ำข้างบ้านอาจมีการใช้วัสดุอิฐบล็อกในการสร้าง เพราะชาวบ้านได้รับความช่วยเหลือจากผู้ลงสมัครเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านแต่ก็ถือได้ว่าการได้รับความช่วยเหลือครั้งนั้นบ้านยคะได้ผลประโยชน์เพราะทำให้มีห้องเพียงพอต่อการรับนักท่องเที่ยว) โดยพื้นที่ใช้สอยภายในห้องน้ำชาวลาหู่บ้านยคะจะเป็นแบ่งเป็นส่วนขับถ่าย ส่วนอาบน้ำ โดยโถส้วมแบบหอน่านมักจะอยู่ติดประตูทางเข้า ลึกถัดเข้าไปไปอีกกอน้ำมีระดับความสูงเหนือหัวนักท่องเที่ยวขึ้นไป เวลาอาบน้ำจึงเหมือนฝักบัวที่ไม่กระจายเป็นฝอยแต่ลงเป็นเส้นใหญ่ตามขนานของสายยางเส้นเดียว ทั้งนี้เจ้าของบ้านจัดการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวโดยการชิงเชือก หรือนำกิ่งไม้ไผ่ติดผนังเป็นที่แขวนผ้า ข้างบ้านยคะมีโตะหรือทำชั้นข้างสายยางอาบน้ำเพื่อให้นักท่องเที่ยววางอุปกรณ์อาบน้ำ

การจัดการพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน

เมื่อก้าวเท้าขึ้นสู่ตัวบ้าน ภาพพื้นที่ภายในตัวบ้านชาวลาหู่บ้านยคะก็มิต่างจากภาพประกอบในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเขาที่มักจะใช้ข้อมูลภาพประกอบของนักชาติพันธุ์เมื่อสี่สิบปีก่อน โดยสิ่งแรกที่เห็นคือชานบ้านผากไม้ไผ่มีความกว้างเท่ากับตัวบ้าน ถัดจากชานบ้านเข้าไปทางด้านในจะเป็นห้องก็เป็นห้องโถงใหญ่ที่ประตูทางเข้าค่อนข้างอยู่ทางด้านซ้าย โดยมีการจัดสร้างให้มีขนานกว้างกว่า “บ้านไม่รับแขก” มากกว่าครึ่งเท่าหรือหนึ่งเท่าตัว ห้องนี้จะเป็นพื้นที่โล่งประกอบด้วยเตาไฟตั้งอยู่บริเวณใกล้ประตูทางเข้า เหนือเตาไฟจะมีแคร่แขวนอยู่เป็นชั้นๆ ใช้สำหรับวางสิ่งของ พื้นเตาไฟ ซึ่งส่วนนี้จะถูกใช้เป็นที่ประกอบอาหารและต้มน้ำชาให้นักท่องเที่ยวและสมาชิกภายในบ้าน ถัดไปจะเป็นพื้นที่ว่างประมาณหนึ่งถึงสองช่วงเสาหรือประมาณสามเมตร พื้นที่ส่วนนี้จะถูกจัดให้เป็นพื้นที่นอนของนักท่องเที่ยว ต่อจากนั้นในส่วนท้ายสุดก็จะมีการจะห้องเล็กสำหรับตั้งหิ้งบูชาเทพเจ้า “ก้อซา” ทั้งนี้ข้างบ้านยคะหิ้งนั้นให้อยู่ในหัวหน้าครอบครัวด้วยก็ได้

ชานบ้านถือว่าเป็นพื้นที่จุดเด่นในการรับนักท่องเที่ยว เพราะถูกใช้ให้เป็นพื้นที่นั่งรับประทานอาหารของนักท่องเที่ยว ดังชานบ้านของบ้านโสมสเดย์จะมีกว้างกว่าบ้านไม่รับแขกหนึ่งเท่า ทั้งนี้ชานบ้านของบ้านโสมสเดย์ชาวลาหู่บ้านยคะ ไม่จำเป็นต้องอยู่บริเวณหน้าบ้านเสมอไป เพราะการสร้างชานบ้านของชาวลาหู่บ้านยคะนั้นจะคำนึงถึงทัศนียภาพสวยงามเพื่อให้นั่งชมบรรยากาศธรรมชาติขณะรับประทานอาหารระหว่างทานข้าว ดังเช่นถ้อยคำของ “จะฮา” ที่พูอริบายที่เหตุที่มาของการสร้างขยายพื้นที่ชานบ้านให้ผู้ศึกษาฟังว่า “เฮากำลัง จะแปลงงานบ้านเพิ่มยะ(ขยาย

ชานบ้านเพิ่มนะ)ให้นักท่องเที่ยวมันก็คิด(แคบ)ไป ขยายต่อเอาตรงนี้ จะได้เห็นวิวงาม....(พร้อมชี้มือไปแสดงภาพทิวบ้านและเทือกดอยที่อยู่เบื้องหน้า)”

จะนั้นส่วนชานบ้านชาวลาหู่จึงมีทิศทางการตั้งต่างกัน ขึ้นอยู่ว่าจะให้นักท่องเที่ยวชมวิวด้านไหน “บ้านจะนะ” ชานบ้านอาจอยู่ส่วนหน้าบ้านเพื่อจะเห็นภาพบ้านเรือนทั้งหมู่บ้าน “บ้านจะฮา” อาจเลือกขยายบริเวณชานไปทางด้านข้างของตัวบ้านเพื่อถ่ายภาพไม่ให้นักท่องเที่ยวเห็นถนนและผู้คนแต่ยินดีให้สายตาของนักท่องเที่ยวสัมผัสสภาพทิวเขาในทิศทางด้านข้างบ้านมากกว่า ส่วน “บ้านจะสอ” ตัวชานบ้านสำหรับรับประทานอาหารเช้าอยู่ตรงกลางบ้าน เพราะจุดดังกล่าว จะสอออกว่า “มันเห็นน้ำห้วยที่ไหลผ่านข้างบ้านเฮาได้ชัด..ชัด”

ภาพที่ 5.3 การปูที่นอนสำหรับนักท่องเที่ยวบริเวณห้องโถงของตัวบ้าน

จุดเด่นสำคัญอีกแห่งหนึ่งที่แสดงถึงลักษณะบ้านเฉพาะของลาหู่ตามหนังสือคู่มือท่องเที่ยวแนะนำคือ การมีเตาไฟในบริเวณบ้าน ส่วนนี้บางบ้านอาจเปิดโล่งเพื่อจงใจให้นักท่องเที่ยวเห็น หรืออาจมีการประยุกต์นำฝาไม้ไผ่มาทึบกันครึ่งห้องเพื่อป้องกันควันไปหลบกวนนักท่องเที่ยว แต่ช่องว่างที่เหลือเกือบครึ่งก็ทิ้งพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวสามารถมองว่ายังมีเตาไฟอยู่ในตัวบ้าน นอกเหนือจากนั้นเพื่อไม่ให้เห็นภาพการจัดพื้นที่ทำอาหารที่ไร้ระเบียบและไม่สะอาด ผนังด้านของเตาไฟของบ้าน โสมสเคย์จะนิยมจัดสร้างชั้นไม้ไผ่หรือเจาะฝาผนังเพื่อทำชั้นวางถ้วยจานและเครื่องปรุงให้เป็นระเบียบ จัดวางแบ่งหมวดหมู่ตามการใช้งาน

ภาพที่5.4 การสร้างชั้นวางอุปกรณ์เครื่องครัวในการประกอบอาหาร

ปฏิบัติการจัดพื้นที่ภายในบ้านข้างต้น ล้วนแต่เป็นวิธีที่เจ้าของบ้านคิดและออกแบบเอง ด้วยอาศัยหลักบนการคำนึงถึงการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวและรักษารูปแบบบ้านลาหู่ไว้ ดังจะเห็นได้จาก “บ้านจะสอ” ที่เจ้าของบ้านบอกถึงที่มาของพื้นที่ภายในบ้านที่เจ้าตัวออกแบบเอง ดังนี้

“ทำแบบนี้ เตาไฟก็มี หลังคาแบบนี้ แล้วเราก็กัดไปก็คิดมา(คิดไปคิดมา) เฮนนี่ก็ได้ มันเตาไฟอยู่ที่เดียวกับที่นอนมันน่าเกลียด ทำอาหารและกินนอนที่นั่น ก็น่าเกลียด ก็เลยย้ายเตามาข้างนอกและทำที่กินห้อง อันนี้ก็ทำที่นั่นเล่น เวลาเขานั่งทำอาหารกิน เขาก็ไม่มายุ่งเรา และก็หลังสักหน่อย ทำที่นั่งกิน ดูวิวไปด้วยกัน”³

เทคนิคจัดห้องหลบภัย

เพื่อป้องกันการรุกรานของนักท่องเที่ยวเข้าไปบริเวณห้องนอน ชาวลาหู่จะมีเทคนิคหรืออุบายในการสร้างห้องนอนให้มีความกลมกลืนกับฝาห้อง โถง คือ ส่วนของประตูห้องนอนจะถูกออกแบบให้ไว้ที่จับสำหรับเปิดห้อง และมีรูปร่างที่ถูกสร้างให้มีความคล้ายคลึงกับฝาบาน(ลายตั้งของประตูที่สร้างโดยไม้ไผ่ให้มีแนวยาวตลอดเช่นเดียวกับฝา ส่วนไม้ตามขวางของประตูที่ใช้ไม้ขนานเดียวกับบานแนวข้างของฝาให้ดูเชื่อมต่อเหมือนท่อนเดียวกัน)เสมือนว่าเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน หากเจ้าของบ้านไม่เปิดออกมาหรือมีเสียงเล็ดรอดออกมาจากห้องนอน นักท่องเที่ยวก็แทบจะไม่รู้เลยว่าด้านข้างของห้องโถงของตัวบ้านมีห้องนอนของเจ้าของบ้านขนานอยู่

³ จะสอ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2552

จากการสังเกตการณ์และสอบถามชาวลาหู่บ้านยะดู ห้องนอนที่ถูกปิดบังไว้อย่างมิดชิด หรือที่ชาวบ้านยะดูเรียกกันว่า “ห้องน้อย” นี้ นอกจากจะมีหน้าที่เป็นพื้นที่นอนของเจ้าของบ้านแล้ว “ห้องน้อย” นี้ ยัง เป็นห้องเก็บสิ่งของที่ ไม่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเห็น เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า โทรทัศน์ เครื่องเสียง เสื้อผ้าที่ใส่แล้วที่เจ้าของบ้านมักหอบกองไว้ในห้องเดียว ผ้าปูที่นอนหรือผ้าห่มที่ปีหนึ่งเจ้าของบ้านจะซักหนึ่งครั้งในช่วงพิธีกินวอ ทั้งนี้ “ห้องน้อย” ดังกล่าว ยังเป็นพื้นที่ที่ หลบภัยของลูกเมียหรือสมาชิกในครอบครัวระหว่างรอนักท่องเที่ยวเข้านอน หรืออาจเป็นพื้นที่ใช้ เวลาส่วนตัวหลีกเลี่ยงการต้อนรับนักท่องเที่ยว อย่างเช่น เข้าไปหลบเพื่อดูโทรทัศน์ หรือติดตามคุณละครทีวีที่ตนคิด จากโทรทัศน์มือถือเพื่อป้องกันเสียงเล็ดรอดออกมารบกวนนักท่องเที่ยว ความ แนบเนียนในการสร้างประตูห้องนอนจึงเป็นปฏิบัติการของชาวลาหู่บ้านที่ตั้งใจ เพื่อปกปิดสิ่ง แปลกปลอมสำหรับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และยังเป็นการสร้างพื้นที่ที่หลีกเลี่ยงจากการเข้ามา เยือนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ตัวบ้าน

อนึ่ง การสร้างพื้นที่หลบภัยของเจ้าบ้านอาจมีการใช้วิธีสร้างโรงนอนแยกต่างหาก เพื่อ ดังเช่นกรณี “บ้านแขกประจำ” ของผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งในแต่ละวันจะต้องรับแขกบริษัททัวร์มากถึงครั้ง ละ 20 – 50 คน เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวและป้องกันการรบกวนการนอนพักในเวลาค่ำคืน ของเจ้าของบ้าน “บ้านประจำ” อย่างเช่นผู้นำหมู่บ้านจึงร่วมมือกับบริษัททัวร์สร้างโรงนอนขนาน สี่ คูณแปดเมตรขึ้นมาให้นักท่องเที่ยวอนแยกต่างหาก ทั้งนี้บ้านอย่างเช่นกรณี “บ้านยะแต่” ก็มี การจัดสร้างบ้านกระท่อมไม้ไผ่แยกเฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นคู่สามีภรรยา ซึ่งเหตุที่มาของ การจัดสร้างกระท่อมของ “ยะแต่” คือ เพื่อป้องกันการทำเรื่องผิดศีลธรรมหรือมีเพศสัมพันธ์ภายใน บ้านคนอันจะนำมาสู่ความโชคร้ายตามความเชื่อของลาหู่ อันมีรายละเอียดตามคำอธิบายถึงที่มาของ กระท่อมหรือ “ห้องสวีท” ที่ยะแต่ใช้เรียก ดังนั้นว่า **“นี่ห้องสวีท ให้พวกที่ผัวเมียกันนอน เขาไม่ชอบ... ให้ใครนอนในบ้าน มีอะไรกันเดียวเขาจะชวย”**

ดังนั้นตลอดเนื้อหาที่นำเสนอถึงปฏิบัติการสร้างและจัดบ้าน ก็สามารถสะท้อนได้ว่าชาว ลาหู่บ้านยะดูนั้นรับรู้ถึงความชื่นชอบของนักท่องเที่ยว ถึงขั้นกระทั่งนำไปใช้จนกลายเป็น ปฏิบัติ การสร้างภาพตัวแทนในแบบฉบับของเขา ที่สามารถผลิตเทคนิคการสร้างบ้าน ว่าพวกเขาจะ เลือกใช้วัสดุใดให้บ้านคงรูปเดิม สร้างพื้นที่ส่วนใดในบ้านขึ้นใหม่เพื่อนักท่องเที่ยวประทับใจ หรือเลือกปิดภาพตรงไหนเพื่อมิให้นักท่องเที่ยวพบหรือใช้เป็นพื้นที่หลบภัย ทั้งนี้เทคนิคปฏิบัติการ ดังกล่าวก็เป็นผลจากการสังเกตพฤติกรรมของแขก รับฟังคำแนะนำจากไกด์ หรือเลือกที่จะให้ความ ร่วมมือในการเข้ามาจัดการของมูลนิธิหุ่นเงาหุ่นเงา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ค่อยๆ ซึมเข้าสู่ร่างกายผลิตเป็น ปฏิบัติการชีวิตประจำวันตามแนวคิดของบูดิเออร์ที่ว่า “มนุษย์นั้นมิวิธีการอันเกิดจากการสะสมทุน ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นปฏิบัติการที่มีจุดกำเนิดมาจากโครงสร้างสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่

ภายนอกร่างกายมนุษย์ แล้ว ค่อย ๆ หลอมรวมซึมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย (embodiment) และดำเนินการเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า ความโน้�นเอียงทางอุปนิสัย (disposition) ซึ่งนำไปใช้เป็นปฏิบัติการต่อสู้ดิ้นรน ท่ามกลางสนาม แข่งขันเพื่อให้เห็นหลุดพ้นจากการครอบงำของวาทกรรม” แต่อย่างไรก็ตามปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนของชาวลาหู่บ้านยะคูมิได้หยุดที่ตัวบ้านเท่านั้นมันยังรวมไปถึงวิธีการบริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย

ภาพที่5.5 การออกแบบประตูห้องนอนให้มีความคลืนกับฝาบ้าน

5.2.2 เทคนิคการบริการ

ส่วนการบริการรับแขกก็เป็นผลจากการสั่งสมประสบการณ์ สังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เรียนรู้ทดลอง รับคำแนะนำของไกด์ทัวร์ จากการรับแขกในชีวิตประจำวันเช่นกัน ซึ่งชาวลาหู่บ้านยะคูมิสามารถนำไปซื้อปฏิบัติอย่างเป็นกระบวนการและมีระบบระเบียบ จนถึงขั้นผลิตเป็นมารยาททางสังคมในการอบรมเด็ก อันนำไปสู่การสร้างปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทน เพื่อตอบสนองความปรารถนาของนักท่องเที่ยวและนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่ชาวลาหู่ต้องการ

ดังจะเริ่มจากคำบอกเล่าของ “ปะโห” บ้านแขกหุนเงา ที่สะท้อนถึงการสะสมปฏิบัติการรับแขกจากการรับนักท่องเที่ยว จนสามารถปฏิบัติได้อย่างชำนาญดังนี้

“ตอนแรก เขาก็เป็นแบบนั้น(อี๊ดอ๊ด) ไม่รู้จะทำอย่างไร แต่มาหลายครั้งก็ชิน เราก็เริ่มเตรียมของให้พร้อม ตอนแรกเขาไม่รู้ว่าเขาใช้อะไร ทำอะไร ที่เขาชอบ ทำบ่อยๆ ก็รู้แล้ว เตรียมจาน เตรียมแก้ว ที่นอน ต่อจากนั้นก็ไม่มีอี๊ดอ๊ดแล้ว สำหรับการมาดูแลแขกรู้สึกไม่มีอี๊ดอ๊ดสำหรับเขาเลย อาจจะตื่นเข้าห้อง เตรียมของหน่อย เขาก็เตรียมซื้อไว้กะ ถึงเวลาที่ทำให้อินเสีย ไม่ยาก”

เมื่อวิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยวคือสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้จากการรับมือกับนักท่องเที่ยวในแต่ละวัน รูปแบบการบริการของชาวลาหู่บ้านยะคูนัน จึงเริ่มต้นนับตั้งขึ้นตอนการเตรียมตัวก่อนที่นักท่องเที่ยวจะมาถึงเลยก็ว่าได้ ดังเช่น ของ “นาพะ”⁴ บ้านแขกหุ่เงา อันได้กล่าวถึง การบริการรับนักท่องเที่ยวหุ่เงานั้น จะต้องเริ่มจากขั้นตอนการเตรียมตัว อย่างน้อยก่อนนักท่องเที่ยวเดินทางมาหนึ่งวัน อันมีประโยชน์บรรยายถึงข้อปฏิบัติและการเลือกจังหวะเวลาในการจัดเตรียมบ้านดังนี้

“ถ้ามาเย็นนี้พรุ่งนี้ วันนี้ก็ซื้อแล้ว ซื้อมาเตรียม อะไรๆ ก็เตรียมเผื่อไว้ ฝรั่งมาต้องเก็บผ้าอะไรแถวนี้ให้หมด เสื้อแขวนพาดแถวนี้ก็เก็บให้หมด(ยื่นพร้อมชี้มือไปตามระเบียบ แสดงอาณาเขตและปริมาณผ้าที่จะต้องเก็บ) เขาบอกว่ามาวันพรุ่งนี้ เราต้องรีบ..เก็บให้หมด...พื้นก็ล้างหมด (ทำท่าเอาน้ำราดพื้นประกอบให้ดู) เช็ดหมด ล้างเองเลย ลี้อ้าคนในบ้าน ก็ให้มาช่วยแม่แต่เด็กในบ้านทั้งหมดก็ให้ช่วย”

ทั้งนี้ ประโยคคำพูด ของ “นาพะ” ข้างต้น ยังได้สะท้อนถึงหลักสำคัญในการจัดเตรียมบ้าน คือบ้านนั้นต้องสะอาดและต้องเรียบร้อยก่อนแขกจะมาถึง แม้ว่าจะต้องใช้แรงงานหมดทั้งครัวเรือนเลยก็ตาม นอกเหนือจากนั้น ด้วยเหตุของการรับรู้ของการมาเยือนของนักท่องเที่ยวของ “นาพะ” ที่ว่า “ฝรั่งนี้ใจดี ถ้าดูแลพิเศษก็เอาเงินให้ 200 บ้างครั้งเรามัดมือให้เขาก็ให้ 200 ” “นาพะ” จึงมีเทคนิคพิเศษเป็นหลักยึดในการต้อนรับแขกของเธอ เล่าบอกผู้ศึกษาด้วยน้ำเสียงอันภาคภูมิใจว่า “ถ้าแขกมานี้ละ มาถึงนี้ละ เราต้องเดินไปรับที่หน้าบ้านเลย เวลาที่บ้านเรานี้ละเราต้องออกไปรับกับข้าวดีไม่ดีไม่เป็นไร กินข้าวด้วยกัน ช่วยกันทำ แล้วก็ไปเพื่อนกัน เพื่อนกันกลับไปก็เอาของมาให้ มีเสื้อผ้าเด็ก ของเล่นเด็ก บางคนก็โทรหาบอกว่าคิดถึงอยู่นะ”

ในการต้อนรับแขกหุ่เงา นอกเหนือจาก “บ้านนาพะ” แล้ว ผู้ศึกษาขอยกตัวอย่างหลักการบริการต้อนรับแขกของ “จะเปี้ยว” บ้านรับแขกหุ่เงาเช่นกัน เหตุเพราะบ้านหลังนี้มักได้รับคำชมจากเจ้าหน้าที่หุ่เงาอยู่เสมอ ซึ่งจะเปี้ยวได้บอกเทคนิคพิเศษกับผู้ศึกษา ทั้งในเรื่อง การต้องสวมชุดลาหู่ในการรับแขกที่จะกล่าวว่า “ถ้าแขกมาเราต้องใส่ชุดนี้ (ชี้และดึงชุดลาหู่ที่สวมใส่อยู่ให้ดู) มันจะได้เหมาะจะเบิ่งดี เขามาเขาจะได้รู้ว่าเราใส่แบบใด จะได้ถ่ายรูปไว้” ตลอดจนเรื่อง การต้อนรับพูดคุยกับนักท่องเที่ยว และเทคนิคการพูดสร้างความจดจำให้แก่นักท่องเที่ยวว่า “เป็นมาเราก็ต้องนั่งด้วยนะ ไม่พูดก็ต้องนั่งฟัง เป็นนักลับก็มัดมือ..อวยพรบอกให้เป็นโชคดี บอกเป็นด้วยว่า เป็นไปเราคิดถึง ตัวไป แต่ใจอยู่กับเรานี้”

⁴ นามสมมติ

ภาพที่ 5.6 เทคนิคการสวมชุดลาหู่เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวถ่ายภาพสินค้าของ “จาเปี้ยว”

นอกจากนั้น “จาเปี้ยว” ยังได้เปิดเผยเบื้องหลังว่าเขามีการจัดระเบียบการเข้ามาขายของเพื่อบ้านอีกด้วยว่า **“เขาต้องไปบอกเขา นั่งรอ ก่อน บดี้ แยกกินข้าวอยู่ เดี่ยวเขาเรียก บอกให้นั่งเรียง เป็นระเบียบ บได้ นะ มาขายบ้านเขาทำให้ให้เรียบร้อย มันจะดีต่อนักท่องเที่ยวเป็น ”** ทั้งนี้ “จาเปี้ยว” ยังได้แสดงการจัดระเบียบการบริการแขกของ ยังขยายไปถึงการเตรียมกับเด็กรุ่นเยาว์ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร ว่า

“เราต้องบอก ต้องบอกต้องสอน ละอ่อน(เด็ก)บ้านนี้เขารู้กะ หรือเขาก็จะบอกว่าวันนี้มีแขกนะ ละอ่อนก็จะไม่มาคูทิวบ้านเขา แต่ถ้าวันไหนเด็ก ไม่รู้ว่ามีนักท่องเที่ยว ถ้าเข้ามาแล้ว เขาก็จะบอกให้เขาเงียบ อย่างวันนี้หลานของจะนะเข้ามา(ระหว่างรับแขก)มาเหมือนเดิม มาก็นั่งเงียบ เขารู้ ถ้าเด็กไม่รู้เสียงดัง..เขาก็จะบอกว่า ตัว(เธอ)ไม่รู้กะ อยู่ไม่สุข(อยู่ไม่นั่ง) อยู่บ่ม่วน(ไม่สงบเงียบ) พุดไม่ได้ยินกะ พุดพอได้ยินเสียงก็พอ หัวเราะพอได้ยินก็พอ”

อย่างไรก็ตาม การเตรียมตัวรับแขกสำหรับบ้านหุ่เงาอาจใช้เวลาหนึ่งวันเท่านั้นก็เพียงพอสำหรับกลุ่มบ้านแขกหุ่เงา แต่สำหรับ “บ้านแขกประจำ” การเตรียมบ้านอาจกลายเป็นกิจวัตรประจำวันของพวกเขาในแต่ละวันเลยทีเดียว ทั้งนี้มีสาเหตุที่มาจากบ้านกลุ่มนี้ต้องรับแขก

นอนบ้านเกือบทุกวันพวกเขาจึงต้องเตรียมพร้อมอยู่เสมอ ซึ่งนั่นอาจเป็นเหตุผลหนึ่ง แต่เมื่อได้สอบถามพูดคุยกับ กลุ่มบ้านประจำก็พบว่า โดยเหตุของการใส่ใจในการบริการและการจัดเตรียมบ้านให้พร้อมทุกในวันนี้เองจึงทำให้บ้านของพวกเขายังคงเสน่ห์ และดึงไคด์ตัวไม่ให้ไปไหนดังคำชมของไคด์ทัวร์ป่าจากเชียงใหม่ ต่อ “บ้านนาแซ” “บ้านแขกประจำ” นี้ว่า “วันนี้ย้ายไม่สบาย อ้ายเลยเลือกนอนบ้านนาแซ บ้านนี้เขาบริการดี วันนี้เราไม่มีแรง ก็คงแบ่งงานเราได้ ทำอาหารอะไรแทนเราได้ ที่ชอบบ้านนี้ เขาจัดบ้านอะไรบ้านเขาก็ดี คูลี มีส่วนห้องนอกแขกในบ้านไม่แยกอย่างบ้านผู้นำ ออกประตูมาก็เห็นหมด เห็นเตาไฟ เห็นพื้นที่บ้านลาคูหมด”

ด้วย “นาแซ” เจ้าของ “บ้านแขกประจำ” ได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนนักท่องเที่ยวมา ตลอดจนการบริการนักท่องเที่ยวที่เป็นเหตุได้รับคำชมและเป็นที่ยอมรับในแวดวงไคด์ไม่ว่าจะการลงมือทำความสะอาดเป็นกิจวัตรประจำวัน บนการคำนึงถึงสิ่งสกปรกหรือกลิ่นไม่พึงประสงค์ต่อการรับแขกเป็นหลักดังนี้

“พี่เขากวาดบ้านทุกวัน หมูนี้ไม่ขัง ปล่อยไว้ หมูไม่ขังไว้ ลุ่มบ้าน(ใต้ถุนบ้าน)ก็ไม่ให้มีซี่หมู พี่ก็รอบรั้วไว้ มีซี่หมูข้างนั้น พี่ก็ทำความสะอาดเสีย หันบ้านพี่จะแสบ มีซี่หมูก้อ ๆ แบบนี้พี่เขาอยู่ไม่ได้ซี่จะ(นำขยะแขยง)” มันเป็นแบบนี้อีลู่(เป็นเพราะเหตุนี้) เราก็นอนไม่หลับกินข้าวก็ไม่ได้ จีจะ(นำขยะแขยง)”

ส่วนเรื่องตระเตรียมเพื่อการบริการ บ้านประจำก็คำนึงถึงความสะอาด แต่อาจมีการตระเตรียมเครื่องเคมีไว้บริการเพิ่ม เพราะพวกเขาเห็นว่าแขกทัวร์ป่า ไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับดื่มสุราและยาเสพติดอย่างเช่น แขกหุ่นเงา โดยนาแซพูดถึงการเตรียมตัวก่อนนักท่องเที่ยวมาว่า “ถ้าแขกมานอนบ้านหนา เราก็ตริยมนที่นอน ปูที่นอนทำความสะอาดในบ้าน เอน้ำเอาเบียร์เอายัง และก้ต้มน้ำชาเขา และแ่งมาเราก้หุงเขา ยะกับข้าวให้เขากิน ข้าวนี้เราต้องเลี้ยง ผักนี้เขาซื้อมาไคด์เขาซื้อมา ที่นอนกับข้าวนี้เจ้าของบ้าน”

นอกเหนือจากการบริการที่ต้องคำนึงถึงความสะอาดแล้วบ้านนาแซ ยังคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบ บุคลิกภาพที่เป็นมิตร และการใส่ใจในการดูแลนักท่องเที่ยว ดังถ้อยที่แสดงถึงคำชมจากไคด์ที่ “นาแซ” พยายามสะท้อนกับผู้ศึกษาแบบเป็นกลายว่านี่และคือปฏิบัติการของเธอที่ทำให้แขกประทับใจ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมบรรยากาศให้เงียบสงบที่ไคด์ทัวร์ป่าชมว่า “เขาว่าสะดวกและไม่มีลูกน้อยโตนยและบ้านก็สะอาดดี เราไม่มีลูกน้อย และก้แมวหมาเขาก็ไม่ได้เลี้ยง เขาบอกว่าสะอาดเจียบดี” รวมทั้งคำชมนักท่องเที่ยวถึงบุคลิกอันยิ้มของเจ้าของบ้านเช่นนาแซว่า “บ้านนี้ดี นอนก้ม่วนอยู่..เจ้าของบ้านก้ดี เจ้าของบ้านยิ้ม” หรือแม้กระทั่งการบริการที่แสนพิเศษที่แสดงถึงความใส่ใจแม้แขกจะหลับตาแล้วก็ตาม เช่น “อิดอยู่! แล้วช่วงนี้หนาวเวลาล้างถ้วยก้หนาว เมื่อกัน

เราก็อารัว(ฟัน)เอาไปให้เขาจุดเขานอน ถ้าเขาไม่นอนเราก็อารัวไปตั้งไฟให้(ก่อกองไฟหรือเติมเชื้อฟัน)”

ฉะนั้น จากการบริการรับแขกของชาวลานูบ้านยะดูดังกล่าวสามารถถ่ายทอดได้ว่า พวกเขา มีพฤติกรรรับรู้ว่า การลงมือบริการนักท่องเที่ยวนั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่การเตรียมบ้านก่อน โดยมี หลักยึดของการจัดให้เป็นระเบียบและสะอาด ทั้งนี้พวกเขายังมีวิธีการต้อนรับแขกที่แต่ละบ้านใช้ วิธีแตกต่างกันไป เลือกใช้เทคนิคไหนที่จะสร้างความประทับใจนำผลประโยชน์มาสู่ตน อย่างเช่น “บ้านนาพะ”จะต้องไปรับนักท่องเที่ยวด้วยตน ต้องนั่งคุยและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวร่วม ทำกับข้าว ทั้งนี้ก็เพื่อหวังผลตอบแทนเป็นเงินค่าทริป หรือมีเครือข่ายทางสังคมที่เธอเรียกว่า “เป็น เพื่อนกัน” หรือบ้านประจำอย่างเช่น “นาแซ” เป้าหมายของการจัดเตรียมคือการรักษาลูกค้า การ บริการทั้งการจัดเตรียม เธอจะใส่ใจทำเป็นประจำทุกวัน รวมถึงการมีเทคนิคพิเศษที่หลากหลายกว่า บ้านหุ่นเงา ไม่ว่าจะเป็นการคุมบรรยากาศความสงบ การมีกรีฑาที่ยิมแยมแจ่มใส และรวมไปก็ดูแลแขกแม้ ในเวลานอน

ทั้งนี้เป้าหมายของการบริการแขกอาจมีมากกว่าสร้างความประทับใจ แต่มันยังรวมถึง การต้องการรับรู้ถึงความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่อย่างเช่นกรณี เทคนิคการใส่ชุดลาหู่เพื่อรับแขกของ “บ้านจาเปี้ยว” นอกจากนั้น การจัดเตรียมของ “บ้านจาเปี้ยว” ก็สะท้อนให้ว่าจาเปี้ยวก็มีพฤติกรร บริการนักท่องเที่ยวที่มีการจัดระเบียบในแบบฉบับของเขาอยู่เบื้องหลัง อย่างเช่น การจัดการขาย ของของเพื่อนบ้าน อันรวมไปถึงการใช้วิธีไม่ให้เด็กหรือหลานเข้ามาขณะมีนักท่องเที่ยวเพื่อควบคุม ความเงียบของ “บ้านนาแซ” หรือไม่ก็ การใช้วิธีการอบรมลูกหลานของ “จาเปี้ยว” ที่สามารถเป็น ตัวอย่างพฤติกรรของชาวลานูบ้านยะดูได้เป็นอย่างดี ว่า การเข้ามาของรูปแบบการท่องเที่ยวโสมส เตย์นั้น มีผลต่อทำให้ชาวลานูผลิตพฤติกรรสร้างภาพตัวแทนผ่านการกำหนดมารยาททางสังคม เช่น การอบรมมารยาทลูกหลานท่าทีขณะอยู่กับนักท่องเที่ยว จนเด็กชาวลานูบ้านยะดูมีพฤติกรรม สงบเงียบ ดังคำพูดของ “ยะคา” โกดี้หุ่นเงา ที่เล่าเรื่องลักษณะเด็กบ้านยะดูให้แขกฟังว่า “ลูกหลาน บ้านยะดูนี้ดี เรียบร้อย ไม่วิ่งเข้ามาหรือเข้ามารบกวนอย่างเด็กอาเข้าบ้านอาพักเห็นนักท่องเที่ยวก็วิ่ง เข้าหาวิ่งเข้าหา พ่อแม่บ้านนี้เขาสอนมาดี เด็กถูกสอนมาไม่ให้คุยกับ ไม่ให้ยุ่งรบกวนแขก” ซึ่งพลัง ของพฤติกรรสร้างภาพตัวแทนจากอบรมลูกหลานของชาวลานูบ้านยะดู สามารถทดสอบได้จาก คำพูดของ “ปาน” นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อเด็กบ้านยะดูว่า

“เด็กบ้านนี้เขาเงินนะ ไม่กล้าพูด ไม่กล้าพูดกลาง เราก็พูดกลางกับเขาด้วยมั้ง นอกจาก เราเข้าไปถามเขาว่าหนูชื่ออะไรอายุเท่าไร แต่เขาจะไม่เปิดเข้าหาเราก่อน เขาไม่ได้วิ่งเข้า หาเรา ไม่เหมือนเด็กบ้านอาข่า เข้ามาจะแะแะๆกับเรา”

5.2.3 ทำอาหารเพื่อนักท่องเที่ยว

ตามที่กล่าวไปแล้วถึงวัตถุประสงค์ของการจัดอาหารให้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยว คือ การปรารถนาให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึง การกินหรือวัฒนธรรมอาหารชาวลาหู่ผ่านการรับประทานอาหารร่วมกันนั่นเอง ทั้งนี้ชาวลาหู่บ้านยะดูในฐานะเจ้าของบ้านและผู้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการท่องเที่ยว โสมสเดย์ ก็มีวิธีจัดเตรียมอาหารแตกต่างกันไปตามประเภทนักท่องเที่ยวที่ตนจัดหมวดไว้

1)อาหารฝรั่ง อาหารแขกท้าว

นักท่องเที่ยวประเภท “แขกบริษัทท้าว” ประเภทอาหารและวัสดุที่จัดให้นักท่องเที่ยว จะขึ้นอยู่กับที่ไกด์ป่าจัดเตรียมมา แต่ชาวลาหู่บ้านยะดูนั้นรู้่านักท่องเที่ยวประเภทนี้รับประทานอาหารเพียงสามรายการหลัก ซึ่งมีประเภทอาหารตามที่ “จะสอ” อธิบายว่า **“มันสามนี้กะ อย่างหนึ่ง ต้มชุป ผัดรวม แกงกระหรี”**

แม้ว่าการประกอบอาหารให้นักท่องเที่ยวฝรั่งบริษัทท้าวเป็นหน้าที่ไกด์ป่า แต่ชาวลาหู่อย่าง “บ้านประจำ” ก็มีทักษะการทำอาหารทั้งสามรายการซึ่ง“ลาหู่บ้านหุนเงา”ทำมิได้ ดังคำตอบของ “จะสอ”เมื่อผู้ศึกษาถามว่าอาหารแขกท้าวเช่นแกงกระหรีบ้านอื่นเขาทำได้ไหม ซึ่ง “จะสอ” ก็ตอบว่า **“ปได้กำ หมูจะแสด(บ้านแขกประจำอีกหลัง) หมูเฮา(หมายถึงกลุ่มบ้านแขกประจำทั้งหมด) ทำได้อยู่ เขามีแขกหนักรับแขกนาน”**

ภาพที่ 5.7 กาแฟ ขนปัง และแยม บนชักโตก การจัดอาหารเช้า “นักท่องเที่ยวบริษัทท้าว”

การมีคุณสมบัติในการทำอาหารเช่นนี้ จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เหล่ากลุ่มบ้านประจำจึงได้รับความนิยมจากไคด์ป่า เพราะทักษะการทำอาหารจะเป็นการแบ่งเบาภาระและผ่อนแรงให้แก่ไคด์ได้ ซึ่งระดับความชำนาญในการประกอบอาหารของ “บ้านแขกประจำ” นั้นอยู่ในระดับถึงที่ไคด์ป่าสามารถทึ่งมือให้เจ้าบ้านทำอาหารแทนได้ ดังแสดงได้จากคำพูดที่ไคด์ป่าจากเชียงใหม่ที่ว่า **“มาบ้านนาแซ(บ้านประจำ) พี่ก็สบายอาหารอะไรนาแซก็ทำได้หมด วันนี้พี่ไม่สบายเป็นไข้ พี่ก็ปล่อยให้เขาทำได้”**

ทั้งนี้ทักษะการเตรียมอาหารและปรุงรสชาติของ “บ้านแขกประจำ” สามารถรับรู้ได้จากประโยคคำพูดของ “จะสอ” ที่อธิบายถึงวิธีการทำอาหารประเภทแกงกระหรีให้นักท่องเที่ยวรับประทาน ดังนี้ **“ฝรั่งนี่กะกินของหวานนี่กะ รสดีมันก็ใส่หนักนี่เขา น้ำตาลก็ใส่ แกงกระหรีก็ทำได้ ทำได้อยู่ ตั้งกะทะเลใส่กะทิ มันอะรู เครื่องปรุง เครื่องปรุงก็ใส่รสดีนี่กะ แล้วน้ำตาลใส่สักน้อย ซ้อนสองสองซ้อนนี่กะ ใบมะกรูดและนี่กะเนื้อหมู นี่กะ”**

และเมื่ออาหารปรุงเสร็จขั้นตอนต่อไปคือ ยกเสิร์ฟให้นักท่องเที่ยว ด้วยเจ้าของบ้านไม่จำเป็นต้องร่วมวงรับประทานอาหารหรือนั่งคุยกับนักท่องเที่ยวเหมือนแขกหุ่นเงา ส่วนการบรรยายและสร้างบรรยากาศเป็นหน้าที่ของไคด์ป่าทั้งหมด แต่ด้วย “บ้านแขกประจำ” รับประทานอาหารจากบริษัททัวร์ พวกเขาจึงไม่คิดเงื่อนไ้บ้านไว้สุราแบบ “บ้านหุ่นเงา” ฉะนั้นเจ้าของบ้านก็จะเสนอขายเครื่องดื่ม เช่น น้ำเปล่า น้ำอัดลมและเบียร์ หลังมื้ออาหารให้อีกด้วย

นอกจากการเตรียมอุปกรณ์เครื่องปรุงไว้รองรับแล้ว “บ้านแขกประจำ” ยังคำนึงถึงความสะอาดของนักท่องเที่ยวในการหยิบใช้ของอย่างเช่นกรณี “บ้านแขกประจำ” ของบ้านผู้นำหมู่บ้าน ก็จะมีการติดป้ายภาษาอังกฤษเหนือกระปุกน้ำตาลและครีมเทียมเพื่ออำนวยความสะดวกเมื่อนักท่องเที่ยวหยิบใช้ ส่วนการเตรียม เครื่องครัว ซ้อน และจานชาม “บ้านประจำ” อย่าง “บ้านจะสอ” ก็ยังคำนึงถึงความสะอาดมากเป็นพิเศษกว่าบ้านหลังอื่นๆ จะสอและนาละเจ้าของบ้าน จะล้างจานเช็ดให้แห้ง หลังจากนั้นก็นำไปเก็บไว้ในถุงพลาสติก เมื่อแขกมาจึงดึงออกมาเช็ดด้วยกระดาษชำระอีกครั้ง การทำความสะอาดจานของ “บ้านจะสอ” เช่นนี้ ทำให้พวกเขาถึงกับได้รับคำชมจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิหุ่นเงาว่า **“บ้านนี้สะอาดมาก ถึงกับเช็ดจานโดยกระดาษชำระ บ้านโฮมสเตย์ของเรา (บ้านแขกหุ่นเงา) ทำไม่ไม่ทำอย่างนี้”**

2) อาหารหุ่นเงา อาหารธรรมชาติ

ส่วนอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวประเภท “แขกหุ่นเงา” อาจมีคำบ่นจากชาวลาหู่ขึ้นมาบ้างถึงเงื่อนไ้ที่เจ้าของบ้านต้องเป็นผู้ประกอบอาหาร **“หุ่นเงาไม่ได้ซื้อของมา กินกับเจ้าของบ้านแขกบริษัทนั้นอีกแบบ อย่างแขกบริษัทนั้นจะซื้อกับข้าวมาหมด ชาวบ้านก็กินกับเขานั้นและ กับข้าวมันเหลือ หุ่นเงาต้องหาซื้อคนเดียว มันมาเหนื่อยตอนนั้น ไปหาผักหาอะไรมาทำนี้และ”**

แต่ทั้งนี้ชาวลาหู่บ้านยะคูก็มีความพร้อมในการเตรียมอาหารเมื่อนักท่องเที่ยวมาเยือน และพวกเขาก็รู้ว่าสำหรับ “แขกหุ่นเงา” แล้วเขาจะต้องเตรียมอาหารอะไรบ้าง ดังคำพูดเชิงสอน ของ “นาพะ” ให้ผู้ศึกษาและผู้เข้าชมเข้าใจถึงนิสัยการกินของ “นักท่องเที่ยวหุ่นเงา” **“หุ่นเงานี้แหละ กินยาก หมุกก็ไม่กินเหมือนเฮา เวลาทำก็ต้องใช้น้ำมันพืช น้ำมันหมู แบบนี้ไม่ได้ เวลาเฮาต้องทำกับข้าวให้กินให้ผ่อคู”** รวมไปถึงเธอยังสามารถบรรยายถึงรายการอาหารที่ต้องทำให้ “นักท่องเที่ยวหุ่นเงา” เหมือนดังที่มูลนิธิหุ่นเงากำหนด(ตามเนื้อหาบทที่ 4) **“กับข้าวให้หุ่นเงา ต้องมีสี่อย่าง มีไข่ทอด แกงผัก น้ำพริกลาหู่ และก็มีกับข้าวผักหนึ่งอย่าง จะต้ม จะผัดก็ได้ แต่ผักนี้ต้องเก็บเอา เอาผักตามธรรมชาติ ไม่ให้ซื้อ มีผักกุดใส่ผักกุด มีมะเขือ แคนแดงใส่ตามนั้น มีหมู มีไก่ ก็ใส่ไป ทำให้กิน หล่ำ(อร่อย)ไม่หล่ำก็ไม่รู้ณะ”** ส่วนด้านรสชาติของอาหาร แม้ชาวลาหู่จะคุ้นชินกับรสชาติเค็มจัดเผ็ดจัด แต่การทำอาหารที่รสต่างออกไป สำหรับนักท่องเที่ยวก็ไม่ยากเกินไปสำหรับการปรุงรส เพราะปัจจุบันพวกเขามีตัวช่วยอย่างผงปรุงรสสำเร็จรูป เหมือนดัง “ยะแด้” ที่เคยพูดว่า **“มันจะยากอะไร อาหารอร่อยทุกอย่าง ใส่รสดีลงไป รสดีอร่อยทุกอย่าง”** ฉะนั้นจึงเป็นไม่น่าแปลกที่ นักท่องเที่ยวหุ่นเงาจะได้สัมผัสรสชาติอาหารลาหู่ ที่มีรสชาติอร่อย ตรงมาตรฐานเหมือนรสชาติอาหารที่นักท่องเที่ยวทานที่บ้านตน และเพื่อเป็นการรักษาคุณภาพ โสมสแต่ย์ตามข้อมูลนิธิหุ่นเงาได้เตรียมไว้กับนักท่องเที่ยว ชาวลาหู่บ้านยะคูจะไม่มีการเสิร์ฟและบริการขายเครื่องดื่มทุกประเภท ด้วยใช้วิธีการดังนี้ **“แต่แขกหุ่นเงานี้ไม่ขายเหล้า ถ้ามานะ ก็จะเอากระติกซ่อน แยกฝั้วทั่วทั้งร้านก็เอาออกมาขาย”**

ส่วนขั้นตอนการยกอาหารบริการให้นักท่องเที่ยว นั้นชาวลาหู่จะมีแนวปฏิบัติตามการแนะนำของมูลนิธิ **“ต้องยกใส่ขันโตก พร้อมน้ำชากระบอกไม้ไผ่ เรียกนักท่องเที่ยวมากิน และต้องนั่งกินข้าวกับเขา”** ซึ่งการนั่งทานข้าวกับนักท่องเที่ยวตามวิธีมูลนิธิหุ่นเงานั้น แต่ละบ้านมีวิธีแก้ปัญหาต่างกัน อาจจะมีเรื่องพูดคุยบ้างหากเจ้าของบ้านนั้นเป็นโกลด์หุ่นเงา แต่ส่วนมากบ้านอื่นๆ นั้นเลือกใช้วิธีเงียบขมึม พูดบ้างเฉพาะคำแรกเช่น “กินข้าว” หรือถามคำตอบคำ บ้างครั้งก็ไม่ตอบ แต่เลือกใช้วิธีเงียบและส่งสายตาให้โกลด์หุ่นเงาตอบ

อย่างไรก็ตามขณะรับประทานอาหารท่ามกลางเสียงเงียบ ชาวลาหู่บ้านยะคูก็มีพลาดถึงจะแอบสังเกตการณ์พฤติกรรมมารับประทานอาหารของนักท่องเที่ยวไปด้วย เช่น “แม่นาฟือ” เล่าว่า **“กินบ้างไม่กินบ้างเราก็อไม่รู้ บ้างคนก็ตะ ขวนกินน้ำพริกก็ตัก แต่ก็ไม่ได้ตักเข้าปาก”** หรือกรณี “นาก่อ” และ “นาจา” พวกเขา ก็จะรู้ว่านักท่องเที่ยวนั้นชอบทานอาหารอะไร “นาก่อ” นั้นเป็นการพูดถึงนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นว่า **“แปลกอ้อ ญี่ปุ่นเมื่อก่อนชอบกินมะเขือ เราแกงมะเขือหม้อ ตักกินๆ กิน**

มะเขือจนหมด” ส่วน “นาจา” กล่าวถึงนักท่องเที่ยวฝรั่งว่า “ฝรั่งนี่มักแปลกนะ เป็นอะไรไม่รู้ชอบ.. ชอบ กินมันอะรุ(มันฝรั่ง) มาเมื่อไรต้องลงไปซื้อกิน”

ฉะนั้น ด้วยประสบการณ์จากที่เคยรับทั้ง “นักท่องเที่ยวบริษัททัวร์” และ “นักท่องเที่ยวหุนเงา” สำหรับโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดู การประกอบอาหารจึงมีการประยุกต์และสร้างรายการอาหารขึ้นมาใหม่ ที่สามารถทำให้สร้างความประทับใจในวัตถุดิบที่นักท่องเที่ยวชอบ แต่ไม่เสียรูปแบบการทำอาหารตามแบบลาหู่ ดังเช่น กรณี “บ้านนาจา” ที่รับรู้ถึงวัตถุดิบที่นักท่องเที่ยวฝรั่งนั้นนิยมรับประทานคือมันฝรั่ง เมื่อมี “นักท่องเที่ยวหุนเงา” อย่างชาวต่างชาติหรือฝรั่งเข้ามาพักบ้านในคิวของเธอ วันนั้น “นาจา” ก็เลือกที่ทำอาหารเป็นแกงตามวิถีลาหู่ ซึ่งจะใส่เครื่องปรุงอาหารเช่น ตะระไคร้ พริกและเกลือ แต่วัตถุดิบประกอบอาหารวันนั้น เธอกลับเลือกใส่มันฝรั่ง แทนผักพื้นบ้านที่มูลนิธิหุนเงากำหนด ซึ่งอาหารมื้อนั้น แกงมันฝรั่งแบบลาหู่ของนาจา ก็ได้รับการตอบรับจาก “นักท่องเที่ยวหุนเงา” เป็นอย่างดี เพราะนักท่องเที่ยวเลือกที่จะตักทานเฉพาะแกงมันฝรั่งของเธอ ทั้งที่มีรายการอาหารอื่นอีกสามรายการ

5.3 ปฏิบัติการเงียบ

การเงียบ ไม่ตอบ ไม่พูดคุย ยิ้ม..อย่างเดียว ถือเป็นลักษณะเด่นของชาวลาหู่บ้านยะดู อันแตกต่างจากหมู่บ้านโฮมสเตย์ชาวเขา ในโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าเดียวกัน อย่างเช่นชาวอาข่า “บ้านหยุดพัก” ที่มีมิตรสัมพันธ์ต้อนรับนักท่องเที่ยวมากกว่าบ้านยะดู ซึ่งลักษณะเด่นของชาวลาหู่บ้านยะดูดังกล่าวถือได้ว่าเป็น “ปฏิบัติการเงียบ” อันเป็นผลผลิตจากการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันชาวลาหู่บ้านยะดูในการต้อนรับแขกและเฝ้าสังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยวว่า “ฝรั่งสมัยนี้มันไม่พูด เดินดูถ่ายรูป ทำอะไรของมันไป” หรือว่า “มีไกด่แล้ว.....เขา(นักท่องเที่ยว)ก็พูดกับไกด่ของเขาไป.. แล้วเขาจะพูดอะไร อยากได้อะไรเขาก็บอกไกด่..ไกด่ก็บอกเรา” และ “เขาก็ตอบคำสองคำ ไกด่มันก็อธิบาย ให้ไกด่มันพูดเก่ง” ดังนั้น การเงียบนิ่งเฉย จึงเป็นอะไรที่มากกว่าการสะท้อนถึงการถูกควบคุม ดังนี้

พูดน้อย ไม่ตอบ หรือเงียบไปเลย เป็นบุคลิกที่ชาวลาหู่มักใช้เมื่ออยู่ในวงสนทนากับนักท่องเที่ยว อันเป็นวิธีการการป้องกันการหลุดพูดออกเสียงภาษาไทยไม่ชัด ดังคำพูดของ “ยะแต่้” “**ใช้ที่ไม่พูดก็คือพูดไม่ได้ แต่ไอ้ย ที่ไม่พูดแต่ๆ(จริงๆ) คือ เขากลับ... กลับถูกหัวเราะใส่หน้า กลับพูดไม่ชัดและถูกหัวเราะ เขาจึงไม่พูด”** ที่เสนอไปข้างต้น ทั้งนี้ยังเป็นวิธีปฏิบัติป้องกันคำถามนักท่องเที่ยว ที่ตนเองตอบไม่ได้ หรือรู้สึกว่าการท่องเที่ยวพูดและถามมากเกินไป ดังจะเห็นได้จากคำบ่นของพ่อหลวง(ผู้นำหมู่บ้าน)ว่า “**นักท่องเที่ยวสมัยนี้พูด นักถามนัก(พูดมากถามมาก) เหนื่อย.... เขาเลยตอบไปสั้นๆว่า ลาหู่ก็เป็นแบบนี้คำเดียวไปเลย”**

นอกจากนั้น การขี้มียิบไม่ตอบคำถาม ยังเป็นวิธีปกปิดความลับหรือกระบวนการสร้างภาพตัวแทนตามความหมายของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ ในประเด็น “การพักร่วมบ้านเดียวกันกับเจ้าของบ้าน” ดังเช่น กรณีที่ผู้ศึกษาประสบด้วยตนเอง เมื่อครั้งทดลองเป็นนักท่องเที่ยวเข้าพักโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูในควบ้านของ “นาก่อ” ซึ่งครั้งนั้นผู้ศึกษาได้ถาม “นาก่อ” ว่า **“บ้านนี้อยู่กันกี่คน แล้วพวกพี่มากันตั้งกี่คน นอนกันเต็มบ้านแบบนี้ แล้วนาก่อและลูกนอนไหน”** คำตอบที่ผู้ศึกษาได้รับจาก “นาก่อ” คือ **“สามคน”** พร้อมปิดท้ายโดยการขี้มียิบอย่างเดียว ก้มหน้าเตรียมอาหารต่อและไม่พูดอะไรตอบอีกเลย แต่เมื่อภายหลังผู้ศึกษาได้เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้วิจัยอย่างเปิดเผย ก็พบว่าบ้านหลังนั้นที่เคยมาพักเที่ยวครั้งก่อน มิใช่บ้านของ “นาก่อ” แต่เป็นบ้านของแม่ยายและพ่อตา ปฏิบัติการขี้มียิบจึงถือว่าเป็นกลวิธียุติการซักไซ้ความจริงจากนักท่องเที่ยว และเป็นวิธีปิดบังภาพอันมีต้องการให้นักท่องเที่ยวทราบ ซึ่งปฏิบัติการขี้มียิบครั้งนั้น มีพลังมากจนผู้ศึกษาและเพื่อนนักท่องเที่ยวร่วมทริป ถึงกลับถ่ายรูปเป็นที่ระลึกร่วมกับ “นาก่อ” ในฐานะเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ หลังนั้นอีกด้วย

นอกเหนือจากนั้น ปฏิบัติขี้มียิบยังถูกใช้เป็นการต่อรองกับมูลนิธินุ่งเงาอีกด้วย ดังเช่น กรณีการเดิน “จะคี” ดังมีรูปแบบการเดินที่ไม่มีกรพูดคุยแนะนำเกี่ยวกับที่มา หรือพูดชักชวนให้นักท่องเที่ยวร่วมเดิน การเดินเป็นเพียงการเดินวนด้วยหน้าที่นั่งเฉยและไร้ซึ่งรอยยิ้มแห่งความสนุกสนาน(รายละเอียดการเดินจะคีเคยเสนอไปเมื่อการรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2) ซึ่งการเดินด้วยท่าที่ดังกล่าว ทำให้ชาวลาหู่บ้านยะดูมักถูกตักเตือนจากมูลนิธิหลายครั้ง เลยถึงขั้นขึ้นมาประชุมก็หลายคราว ส่วนชาวลาหู่ที่ขี้มียิบฟังเหมือนจะตอบรับ เชื้อฟังข้อตักเตือนทุกครั้งไป แต่อาภักปกริยาการเดินต่อหน้าแขกก็ไร้รสชาติเหมือนเดิม สุดท้ายทางมูลนิธินุ่งเงาจึงตัดสินใจยกเลิกกิจกรรมการเดินจะคีไปในที่สุด แต่เมื่อสอบถามกับอดีตเจ้าหน้าที่มูลนิธินุ่งเงา ก็พบว่าสาเหตุของการเดินจะคีแบบนั้นเป็นเพราะว่า **“ชาวบ้านเขาได้เงินน้อยกัน ขอขึ้นเงินแล้วหุ่งเงาไม่ว่าจะได้(อย่างไร) สุดท้ายก็หยุดเดินจะคีไปเสีย”** นั่นก็หมายถึงว่า การขี้มียิบนั่งเฉยในวงการเดินจะคี ก็สามารถเป็นวิธีในการต่อรองต่อมูลนิธินุ่งเงาในเรื่องผลประโยชน์ค่าตอบแทนได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้นการขี้มียิบไม่พูด ยังถือว่าเป็นปฏิบัติเทียบเท่าการพูดของชาวอ่าบ้านอาพัก เพราะสามารถแสดงถึงลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์ชาวลาหู่ จนมูลนิธินุ่งเงานำไปใช้อธิบายถึงลักษณะความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่แนะนำนักท่องเที่ยวประเภทอาสาสมัครก่อนลงพื้นที่ว่า

“พฤติกรรมของลาหู่ค่อนข้างเป็นคนที่ค่อนข้างนั่งเฉย เราให้ข้อมูลนี้กับอาสาสมัครด้วย ดังนั้นพวกเขา(ลาหู่)ก็จะได้แต่ขี้มียิบ บ้างครั้งคุณเข้าไปในบ้านและคุณอาจไม่เห็นเจ้าของบ้านเขาก็จะหลบไป อยู่อีกหลังหนึ่ง แล้วก็ขี้มียิบ จะโผล่มาบ้าง เวลากินข้าวกับเรา เขามักไม่กินข้าวร่วมกับเรา เขาค่อนข้างจะอาย”

นัยความหมายความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ของประโยคนี ก็น่าตรงกับใจชาวลาหู่บ้านยะดู ดังคำพูดของ “ยะคา” ไกด์หุ่นเงาชาวลาหู่บ้านยะดูที่มักจะสื่อถึงลักษณะนิสัยประจำตัวชาวลาหู่ อันต้องการให้นักท่องเที่ยวรับรู้ภาพเชิงบวกว่า **“ลาหู่บ้านนี้ รักสงบ ไม่ชอบทะเลาะมีปากเสียงกับใคร บรรพบุรุษที่ย้ายมาข้างบนนี้ ก็ต้องการอยู่ที่ห่างไกล สงบจากคนอื่น”** ทั้งที่จริงแล้วในชีวิตประจำวันของชาวลาหู่บ้านยะดู มิใช่คนปิดปากเงียบเสมอไป แต่พวกเขากลับใช้วิธีพูดจาเล่าเรื่องราวชีวิตแต่ละวัน ในช่วงเวลาของการพักผ่อน หรือแสดงความไม่พอใจต่อเพื่อนบ้านอย่างโจ่งแจ้งในยามที่ไม่มีแขกเข้ามาพัก

5.4 การท่องเที่ยวความสัมพันธ์กับการเมืองภายในหมู่บ้าน

การเข้ามาของการท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาเกือบสี่สิบปีของบ้านยะดู มิใช่แต่เพียงเข้ากำหนดรูปแบบวิถีชีวิตประจำวันและพื้นที่บ้าน หรือทำให้ชาวลาหู่สามารถพัฒนาปฏิบัติการรับนักท่องเที่ยวได้เท่านั้น แต่การท่องเที่ยวยังแทรกซึมเข้าไปถึงระบบความสัมพันธ์และการเมืองการปกครองภายในหมู่บ้านอีกด้วย

หลักใหญ่ของการเข้ามาพัวพันการท่องเที่ยวในบ้านยะดูคือ การทำให้เกิดจุดตัดที่ปะทะประสานระหว่างความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่และผลประโยชน์เชิงธุรกิจหรือเงินตรา นักท่องเที่ยวคือบุคคลสำคัญหรือแหล่งทุนทรัพย์ที่จะก่อเงินรายได้ ส่วนบ้าน ชีวิตประจำวันและความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ก็เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวสำคัญที่จะดึงเงินตราจากนักท่องเที่ยวคนสำคัญ) อันนำไปสู่การได้รับเงินตราจากนักท่องเที่ยว

ซึ่งการเข้ามาของการท่องเที่ยวทัวร์ป่าในช่วงแรกเมื่อสามสิบปีก่อน ผลประโยชน์จากค่าตอบแทนไกด์อาจมีเฉพาะบ้านไม่กี่หลัง แต่เมื่อการท่องเที่ยวชาวเขาเติบโต ชาวลาหู่บ้านยะดูก็เริ่มเรียนรู้และเปิดบ้านรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินตราจวบครบทูลังคาเรือนในหมู่บ้าน เมื่อจำนวนบ้านรับแขกที่มากขึ้นย่อมเกิดการแข่งขันแย่งชิงไกด์และนักท่องเที่ยว ผ่านการใช้เทคนิคหรืออุบายต่างๆ ทั้งใช้ความสวยของลูกสาว การตอบสนองในเรื่องยาผีฝัน และการบริการที่คำนึงถึงความสะอาด ดัง “จาอ้อโบ” **“เมื่อก่อนแย่งแขกกัน บ้านไหนที่มีคนหนัก แสดงว่าลูกสาวงามกำพ่อแม่ไปพูดไปไกด์ให้เปลี่ยนใจ หรือว่าบ้านไหนหาผีให้แขกได้เขาก็ไปบ้านนั้น หรือไม่เช่นนั้นก็บ้านนั้นเจ้าของบ้านขยัน ขยันทำความสะอาด ขยันดูแลแขกไกด์เขาก็จะบ้านนั้นประจำ”** การแย่งชิงนักท่องเที่ยวดังกล่าว นำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งและคำต่อคำเพื่อทวงสิทธิ์ในตัวนักท่องเที่ยวคืน หลังจากนั้นจึงเกิดระบบปกป้องนักท่องเที่ยวและสงวนสิทธิ์ไกด์ป่าเฉพาะบ้านตน **“บ้านยะดูนี้นะ ไกด์นอนไปเรื่อยไม่ได้นะ(คิดไปนอนบ้านก็ไปแบบนี้ไม่ได้) ไกด์บ้านเขาก็ต้องนอนบ้านเขาแบบนี้เป็นประจำ อย่างไรก็ตามเขาก็ไม่ยอมให้ไปนอนบ้านอื่น กลัวจะกลัวเขาหาย”**

และเมื่อนักท่องเที่ยวคืออภิสิทธิ์หรืออาจเรียกได้ว่าสมบัติของบ้านใครบ้านมันแล้ว สิ่งก็ตามมาคือการกำหนดอาณานิคมการรับนักท่องเที่ยวจำกัดพื้นที่บ้านตน ดังเช่นกรณี ที่ผู้ศึกษาประสบเมื่อครั้งทดลองเป็นนักท่องเที่ยว คิววันนั้น ได้คิว “บ้านนาจา” แต่เนื่องจากเย็นวันนั้นห้องน้ำด้านทิศใต้ของ “บ้านนาจา” มีนักท่องเที่ยวรวมทริปปักอยู่ “พี้น้อย” เพื่อนรวมทริปปักกับผู้ศึกษา จึงเลือกเดินไปใช้ห้องน้ำอีกหลังที่อยู่ติดกับมุมบ้านในทิศเหนือ ในขณะที่เหลืออีกเพียงก้าวเดียว “พี้น้อย” จะถึงตัวห้องน้ำแล้ว “นาจา” รีบวิ่งมาด้วยความตระหนกและดึงแขน “พี้น้อย” ไว้ และยกมือโบกไปมาแสดงถึงการห้ามใช้ หลังจากนั้นก็งูแขน “พี้น้อย” มาที่ห้องน้ำด้านทิศเหนือดังเดิม และใช้มือชี้ย้ำสองสามครั้งแสดงถึงว่าควรใช้ห้องนี้ หลังจากนั้นไม่นานผู้ศึกษากลับบ้านยะดูอีกครั้ง ในฐานะนักวิจัย ผู้ศึกษาก็พบว่า ห้องน้ำที่ “นาจา” ห้าม “พี้น้อย” ไว้ แทนที่จริงคือห้องน้ำ “บ้านนาแซ” จึงต้องดึงแขนมิให้เข้าไป นั่นก็แสดงให้เห็นการท่องเที่ยวทำให้เกิดระบบสิทธิครอบครองทั้งตัวไกด์และนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังรวมไปถึงการแบ่งอาณาเขตการใช้สอยพื้นที่ใช้บ้านสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ทั้งนี้ ระบบการแบ่งนักท่องเที่ยวของใครมัน มิได้แสดงถึงสิทธิเฉพาะชาวบ้านด้วยกัน เมื่อนักท่องเที่ยวผู้ใดเดินเข้าและมีใช้นักท่องเที่ยวหรือไกด์ป่าบ้านตน สิ่งชาวบ้านยะดูกระทำคือการแสดงออกโดยบุคคลิกเฉยเมิน ไม่สนใจทำชีวิตประจำวันของตนเองไป พวกเขาจะเข้ามาดูแลหรือพูดคุยเมื่อนักท่องเที่ยวคนนั้นเป็นคนที่จะมาพักบ้านตนเท่านั้น.

ต่อมาในช่วงสิบกว่าปีหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงความนิยมในการท่องเที่ยวทัวร์ป่าเริ่มเสื่อมลง บริษัททัวร์ป่าในตัวจังหวัดเชียงรายคงเหลือแต่บริษัททัวร์ป่าขนาดใหญ่ ที่สามารถรักษามาตรฐานบนการคำนึงถึงบ้านชาวเขาที่รองรับนักท่องเที่ยวต้อง ความสะดวก ปลอดภัย และมีศักยภาพเพียงพอในรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ ฉะนั้นในหมู่บ้านยะดู จึงเหลือเพียงบ้านประจำสามหลังเท่านั้น ที่สามารถรักษาคุณภาพการบริการ จนบริษัททัวร์เข้ามาจับเป็นคู่ทางธุรกิจกับบริษัทตน **“ไกด์คนนี่ของเฮมันไปอยู่บริษัทอื่น บริษัทนอนที่ไหนเขาก็ให้นอนที่นั่น มันไม่ให้นอนบ้านอื่น อย่างบ้านนาแลนี่ไกด์คนก็ให้นอนนี้ ถ้านอนที่อื่นบริษัทเขาไม่ให้ไป”**

นักท่องเที่ยว สำหรับบ้านยะดู คือแหล่งสร้างรายได้ การที่นักท่องเที่ยวกระจุกอยู่แต่ “บ้านประจำ” จึงทำให้บ้านประจำสามหลังนี้ เป็นเสมือนแหล่งชุมทรัพย์ ที่สมาชิกชาวลาหู่บ้านยะดูคนอื่นๆ ที่พยายามจะเข้าถึงเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยว ทั้งการบริการนวด ขายของ หรือผูกมิตรเป็นพวกพ้องเดียวกันเพื่อหวังจะได้รับแบ่งนักท่องเที่ยวเมื่อ “บ้านประจำ” เต็ม ทั้งนี้ในส่วน “บ้านประจำ” เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของตนมิให้สูญ พวกเขาจึงมีการเงื่อนไขแลกเปลี่ยนต่อการเข้ามาของชาวบ้านยะดูหลังอื่น ไม่ว่าจะการวางเงื่อนไขให้ช่วยงานบ้านล้างจาน กวาดพื้น เก็บที่นอน หรือหาพื้น หลังจากนั้นจึงอนุญาตให้เข้ามาขายของหรือนั่งรอบริการนวดใน

บ้านได้ หรือไม่เช่นนั้นก็จะมีการเรียกเก็บส่วนแบ่งจากการขายของหรือบริการครั้งหนึ่งประมาณ 20-50 บาท ภายใต้รูปแบบกวางเงื่อนไขของบ้านประจำดังกล่าวสามารถสะท้อน ถึงการอำนาจของ “บ้านแขกประจำ” อันเป็นผลของการสามารถในการครอบครองหรือรักษานักท่องเที่ยวไว้ได้ ซึ่งอำนาจดังกล่าวชาวบ้านบ้านยะดูก็รับรู้ ดังคำพูดของ จะแสที่กล่าวถึง “บ้านประจำว่า” **“บ้านนั้นถ้ามีแขกนอน ถือว่าเป็นพระเจ้าเลย ถ้าอยากเข้าก็ต้องคบกันเป็นเพื่อนกัน ไม่ใช่เพื่อนไม่ให้เข้าเลย คนที่ทุกข์จะไม่ให้เข้าเลย คนที่เป็นเพื่อนกันนี้ให้หวนแล้วก็เก็บห้าสิบ ”**

ฉะนั้นเมื่อบ้านไหนหวังที่จะเข้าไปรับผลประโยชน์เงินรายได้จากนักท่องเที่ยวพวกเขาต้องทำตามเงื่อนไขโดยมิสามารถปฏิเสธได้ แต่สิ่งเดียวที่พวกเขาจะทำได้ก็คือการนิทานอย่างเช่น “ ว่า คนรวย นั้นมันขาว... ไม่ต้องทำงานไม่ไปไร่..อยู่ได้ด้วยไม่ต้องทำงาน เดียวก็สร้อยทองใหญ่ใส่ เขาค้ายา” หรือเล่าให้คนภายนอกฟัง “**บ้านบ้าน บ้านคนรวย แขกนัก ใครจะไปขายของต้องหาพื้นที่ให้ก่อน ใช้เฮลล้างจานล้างถ้วยให้ ถึงจะยอมให้เข้าไป**” บ้างก็ตำหนิ **“หมูนี้นี้ไม่มีน้ำใจไม่เคยช่วยเหลือใคร งานการของหมู่บ้านก็ไม่ออกมาช่วย อยู่แต่พวกตัวเองเท่านั้น”**

ทั้งนี้การระบายต่ออำนาจของ “บ้านประจำ” ได้ขยายไปถึงเมื่อมูลนิธิหุ้เงาให้ยื่นมือเข้ามาช่วย ฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะชาวบ้านยะดูจะตอบรับให้ความร่วมมือกับมูลนิธิในการปฏิบัติตาม “โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า” เพราะโครงการดังกล่าวให้ความหวังว่าเกษตรกรบ้านยะดูจะนำนักท่องเที่ยวกลับมา การร่วมมือกับมูลนิธิจึงไม่ใช่แต่เรื่องดังรายได้จากการท่องเที่ยวกลับมาเหมือนเดิมแต่มันเหมือนเป็นการยื่นมือให้พวกหลุดจากการที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขบ้านประจำ เพราะนักท่องเที่ยวมูลนิธิหุ้เงาเป็นคนละกลุ่มกับบริษัททัวร์ป่า

การเข้ามาสนับสนุนของมูลนิธิหุ้เงานอกเหนือจะเข้ามาจัดระเบียบพัฒนาการบริการเรื่องการท่องเที่ยวแล้ว ในส่วนของการบริหารจัดการท่องเที่ยวนั้นชาวลานุ้บ้านยะดูต้องดำเนินการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การรับนักท่องเที่ยวให้อยู่ในรูปแบบระบบคิวเพื่อกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้จัดตั้งกองทุนการท่องเที่ยว โสมสเดย์ขึ้นเพื่อเก็บเงินสมาชิกแรกเข้าหลังคาเรือน 800 บาทและหักเงินรายได้ร้อยละ 5 จากการรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้ง เพื่อนำมาเป็นเงินหมุนเวียนพัฒนาการท่องเที่ยวและช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิก ซึ่งรูปแบบการบริหารดังกล่าวสมาชิกกลุ่มจะต้องมีการเลือกคณะกรรมการท่องเที่ยวขึ้นมาดูแล

การดำเนินในรูปแบบการจัดการโดยชุมชนในช่วงปีแรกได้รับความสนใจจากชาวลานุ้บ้านยะดูไปอย่างดีในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนพร้อมปฏิบัติตามเงื่อนไขของ “โครงการท่องเที่ยวชนเผ่า” ยกเว้นก็เพียงแต่ กลุ่ม “บ้านแขกประจำ” ที่ไม่ให้ความร่วมมือ เพราะเข้าใจว่าการท่องเที่ยวแบบชุมชนจะเป็นตัวบีบให้ตนต้องสละนักท่องเที่ยวกระจายไปตามระบบคิว แต่ด้วยระบบการดำเนินงานของมูลนิธิหุ้เงา ที่ทำการตลาดและจัดหานักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มเครือข่ายคน

โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับแขกบริษัททัวร์ของบ้านประจำ “เราทำให้เขาเห็นว่า การนำนักท่องเที่ยวเข้ามามันคนละส่วนกัน และไม่แย่งลูกค้าทัวร์เขา เรามีกลุ่มอาสาสมัครที่เราประชาสัมพันธ์เอง เมื่อได้มาแล้วเราก็จัดให้เฉพาะสมาชิก และเมื่อชาวบ้านเห็นว่าเราสามารถหานักท่องเที่ยวได้สม่ำเสมอพวกเขาจึงมั่นใจ” หลังจากนั้นไม่นาน “บ้านแขกประจำ” จึงสมัครเข้าร่วมกองทุนโฮมสเตย์

มาถึงจุดนี้ ภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนก็มีได้เป็นหนึ่งเดียวกันทั้งชุมชนเหมือนดังที่มูลนิธิหุ้่นเงาเสนอขายในสื่อประชาสัมพันธ์ ภายในพื้นที่ “กลุ่มบ้านประจำ” ยังคงมีอำนาจในดูแลนักท่องเที่ยวของบริษัททัวร์คู่ธุรกิจตนเอง ส่วนคณะกรรมการกลุ่มบ้านโฮมสเตย์ก็มีอำนาจหน้าที่จัดคิวเฉพาะนักท่องเที่ยวจากมูลนิธิเท่านั้น ทั้งนี้ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างชาวลาหู่บ้านยะดู สำหรับมูลนิธิหุ้่นเงาแล้วก็เสมือนบริษัททัวร์ส่งลูกค้าที่พวกเขาต้องปฏิบัติเงื่อนไขเท่านั้น เพราะว่าถ้าหากมีนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนที่มีมาจากมูลนิธิของทัวร์หรือมูลนิธิ นักท่องเที่ยวกลุ่มนั้นติดต่อผ่านใคร คนนั้นก็รับสิทธิ์อำนาจในการตัดสินใจทันที โดยไม่เอาไปรวมคิดกับนักท่องเที่ยวมูลนิธิ ซึ่งส่วนมากก็จัดลงบ้านตน หากนักท่องเที่ยวมีจำนวนมาก ถึงจะกระจายให้เฉพาะญาติและเพื่อนพ้องตนเองเท่านั้น

ส่วนระบบจัดคิวรับนักท่องเที่ยวหุ้่นเงานั้น จะจัดคิวให้เฉพาะบ้านที่มีศักยภาพในการเปิดโฮมสเตย์ ส่วนบ้านที่คุณภาพไม่พร้อมอย่างเช่น หลังเล็ก มีเด็กอ่อน ไม่มีห้องน้ำ สมาชิกมีปัญหาสุขภาพจิต หรือเป็นคู่สามีภรรยาใหม่ที่ยังมิได้สร้างบ้าน จะต้องปรับบ้านให้มีความพร้อมตามเงื่อนไขที่มูลนิธิหุ้่นเงากำหนดก่อนถึงจะสมัครเข้ากลุ่มบ้านโฮมสเตย์ได้ กระนั้นในทางปฏิบัติแล้วแม้ว่าระบบการจัดระดับคิวจะสร้างประโยชน์กระจายคิดอย่างเท่าเทียมแล้ว แต่ประโยชน์ดังกล่าวยังมีเพียงพอ สำหรับบ้านยะดู พวกเขายังใช้ระบบนั้นเปิดโอกาสให้บ้านที่ไม่พร้อมเปิดโฮมสเตย์จำนวน 5 หลัง ฉวยใช้ให้ตนเองเข้าถึงประโยชน์เข้าถึงการรับคิวหุ้่นเงา ด้วยการยอมจ่ายเงินค่าแรกเข้าสมาชิก และมีใช้พื้นที่บ้านของตน แต่จะใช้บ้านญาติหรือเพื่อนบ้านในการรับนักท่องเที่ยวแทน เมื่อถึงคิวตนเอง นอกเหนือจากนั้น วิธีการเข้าถึงคิวดังกล่าว ยังเอื้อประโยชน์ให้บ้านที่ถูกยืมรับแขกได้อีกต่อ คือ เจ้าของบ้านที่ถูกยืมสามารถขอส่วนแบ่งได้คนละครั้ง ดังเช่น กรณี “คิวบ้านจะคือ” ยืมใช้ “บ้านนาพะ” รับนักท่องเที่ยวหุ้่นเงา โดย “นาพือ” อธิบายถึงการขอส่วนแบ่งรับแขกดังนี้ “**จะคือรับแขกไม่เป็น ทำกำข้าวไม่เป็น มีลูกน้อย เราเลยช่วยถึงคิว ก็ให้มาบ้านเฮา เฮาดูแลแขกให้ส่วนเขาก็ช่วยทำอาหาร ถึงเวลาดอน ก็บ้านเฮา เมื่อได้เงินแล้วเขาก็ขอแบ่งมาครั้งหนึ่ง”**

ทั้งนี้ระดับการฉวยใช้จากระบบจัดคิวถึงขั้นใช้สิทธิของผู้อื่นเพื่อนำผลประโยชน์มาสู่ตนเองอย่างเช่น กรณี “นาแซ” สิทธิคิว “บ้านนาอ้อ” บ้านที่สมาชิกครอบครัวมีปัญหาสุขภาพจิตทั้งบ้าน “นาแซ” ใช้วิธีจ่ายเงินค่าสมัครแรกเข้าให้ เมื่อถึงคิว “บ้านนาอ้อ” มี “นาแซ” รับนักท่องเที่ยวเข้าพักบ้านต้นด้วยจะไม่มีการแบ่งเงินให้ “นาอ้อ”

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเข้ามาเป็นฐานอำนาจการเมืองปกครองภายในหมู่บ้านอีกด้วย อย่างเช่น ความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวเข้าพักของ“บ้านประจำ” ยังสามารถสร้างฐานอำนาจด้านการปกครอง จน “จะแสบ” หนึ่งในเจ้าของบ้านประจำได้การยอมรับจากชาวบ้านยะดูให้ดำรงตำแหน่งผู้นำหมู่บ้านคนปัจจุบัน เพราะชาวบ้านเห็นว่าเขามีศักยภาพทางการเงิน ส่วนการรับความร่วมมือมูลนิธิในการจัดโฮมสเตย์ที่เข้ามาสมัยอดีตผู้นำอย่างเช่น “จะแสบ” ปัจจุบันแม้ผู้นำดังกล่าวมิได้ปฏิบัติหน้าที่ แต่เขาก็มีฐานอำนาจจากกาเป็นตัวเชื่อมกับมูลนิธิหุ้เงา เรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในกลุ่มบ้านหุ้เงา ชาวบ้านจะเคารพการตัดสินใจของผู้นำคนนี้เป็นหลัก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์ เรื่องการเมืองของการสร้างภาพตัวแทนทางชาติพันธุ์ในพื้นที่การท่องเที่ยว ภูมิศึกษาโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู เป็นการศึกษาที่มีมุมมองว่าการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านร่วมกับเจ้าของบ้านและร่วมกิจกรรมในชีวิตประจำวันของชาวลานูตลอดทั้งวัน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถขยับเข้าใกล้กับชีวิตเจ้าของบ้านในระดับปัจเจกได้อย่างใกล้ชิด อันนำไปสู่การตั้งข้อคำถามการวิจัยว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้เข้ามาควบคุมและกำกับการดำเนินชีวิตชาวลานูบ้านยะดูอย่างไรและชาวลานูมีปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวัน ที่แสดงให้เห็นถึงการเมืองของการสร้างภาพตัวแทนเพื่อช่วงชิง ต่อรอง จัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ให้ตนอยู่รอดในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้อย่างไรบ้าง และเพื่อเป็นการตอบคำถามการวิจัย การศึกษาครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดพื้นที่ทางสังคมที่มองว่าพื้นที่ทางสังคมนั้นเป็นการประดิษฐ์สร้างทางสังคม เป็นสิ่งที่เกิดจากปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนที่บรรจุอยู่ภายในพื้นที่ ที่ส่งผลให้พื้นที่ทางสังคมนี้นั้นเป็นพื้นที่ที่มากไปด้วยการเมือง(Lefebvre,2002)

ฉะนั้น โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู ในที่นี้ ถูกมองว่าเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว (tourist space) ที่เกี่ยวพันอยู่กับการจัดการความจริงแท้ขึ้นมา และมีปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนผ่านกระบวนการแปรชาติพันธุ์ให้เป็นสินค้า ในลักษณะเชิงการเมือง ต่อสู้ ช่วงชิง แข่งขัน และจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่าง ชาวลานู นักท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพยายามจะนิยามความหมายต่อความเป็นชาติพันธุ์ลานูไปในทิศทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ในแบบที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเองมากที่สุด

การศึกษานี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดพื้นที่ทางสังคมของ Lefebvre ที่มองว่าพื้นที่ทางสังคมนั้น เป็นการประดิษฐ์สร้างทางสังคม และเป็นสิ่งที่เกิดจากปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนอันบรรจุอยู่ภายในพื้นที่ ที่ส่งผลให้พื้นที่ทางสังคมนี้นั้นเป็นพื้นที่ที่มากไปด้วยการเมือง โฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะดู ในที่นี้ จึงถูกมองว่าเป็น พื้นที่ท่องเที่ยว ที่เกี่ยวพันอยู่กับการจัดการความจริงแท้ ซึ่งมีปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทน ผ่านกระบวนการแปรชาติพันธุ์ลานูให้เป็นสินค้า การกระทำดังกล่าวเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการเมือง และการจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง ชาวลานูบ้านยะดู นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างมูลนิธิหุ่นเงา ซึ่งเกิดขึ้นภายในความพยายามที่จะนิยามความหมายการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ในแบบที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเองมากที่สุด

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาต้องการเข้าใจภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะคูที่มีการนำชีวิตประจำวันมาเป็นสินค้าการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างภาพตัวแทน ผู้ศึกษาจึงใช้แนวคิดการสร้างภาพตัวแทนของ Stuart Hall ที่เสนอว่า การที่เราจะเข้าใจปฏิบัติการผลิตวัฒนธรรมได้นั้น เราต้องเข้าใจระบบการสร้างภาพตัวแทนของภาษา โดยการศึกษาผ่านกระบวนการเชื่อมต่อกความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งที่ปรากฏอยู่ในโลก แผน ความคิด และสัญลักษณ์ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาชีวิตประจำวันของชาวลานูซึ่งนับเป็นภาษาชนิดหนึ่ง ที่ถูกผลิตผ่านสัญลักษณ์ที่แสดงออก มาในรูปสินค้าทางการท่องเที่ยว เช่น บ้านพักโฮมสเตย์ โปรแกรมการท่องเที่ยว การบริการ การแสดง เป็นต้น เพื่อแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ที่ปรากฏและเกิดความเข้าใจรูปแบบของโฮมสเตย์ชาวลานูบ้านยะคูจากการนำชีวิตประจำวันมาเป็นสินค้า

และเพื่อแสดงให้เห็นสถานะการถูกควบคุมและกำกับกับการดำเนินชีวิตชาวลานูบ้านยะคูในระดับชีวิตประจำวัน อันเป็นผลผลิตของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่มีการนำเอาชีวิตประจำวันที่มีนัยทางชาติพันธุ์มาเป็นสินค้าภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง ชาวลานู นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน การศึกษาครั้งนี้จึงไม่จำกัดเฉพาะเรื่องของสัญลักษณ์เท่านั้น แต่จะดำเนินการศึกษาควบคู่ไปกับแนวคิดปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนในการผลิตวาทกรรมของ Michel Foucault ที่มีการเชื่อมโยงอำนาจและความรู้ กับปฏิบัติการในการจัดระเบียบ การประดิษฐ์สร้าง การกำหนดความหมาย การจัดวางตำแหน่งที่เป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นบนประวัติศาสตร์เฉพาะ

นอกจากนั้น เพื่อทำความเข้าใจกับปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนในระดับผู้กระทำ ผู้ศึกษาจึงเลือกใช้ปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวันของชาวลานูที่พบเห็นได้ในการจัดโฮมสเตย์ เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ในการศึกษาภายใต้มุมมองของแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน เพื่อค้นหาวิธีการและปฏิบัติการเฉพาะของกลุ่มชาวลานูบ้านยะคู ในการช่วงชิง ต่อรอง การจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อให้ตนอยู่รอดในพื้นที่การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ของผู้คนหลายกลุ่ม

การค้นหาคำตอบนั้นเริ่มต้นจากการศึกษาบริบทการศึกษา ทั้งความเป็นชาติพันธุ์ลานู ความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวชาวเขา และบริบทชุมชน ตลอดจนประวัติศาสตร์หมู่บ้านชาวลานูบ้านยะคู ที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว บริบทความเป็นชาติพันธุ์ จากสืบเสาะค้นหาประวัติการอพยพของชาวลานูจากอาณาจักรจีน ผ่านประเทศพม่า จนถึงไทยนั้น ก็สามารถสะท้อนได้ว่า ความเป็นชาติพันธุ์ลานูมีลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว มีการเปลี่ยนแปลงความหมายเพื่อนิยามแสดงอัตลักษณ์กลุ่ม ทั้งการถูกนิยาม หรือสร้างความหมายใหม่ ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชน

อื่นๆ อันขึ้นอยู่กับ สถานการณ์หรือบริบททางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง(Bath,1969 อ้างใน จิววรรณ ประจวบเหมาะ,2547; Keyes, 1995 อ้างใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2545; Eriksen, 1997) ที่เป็นเงื่อนไขของแต่ละพื้นที่หนึ่งที่ชาวลาหู่อพยพไปตั้งถิ่นฐาน ดังสะท้อนช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 สมัยตั้งถิ่นฐาน ณ ราชอาณาจักรจีน ชาวลาหู่ได้ถูกเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ว่า “ชาวเลาไฮ”อันระบุถึง กลุ่มชนป่าเถื่อนที่ดำรงชีพทำไร่บนพื้นที่สูง และเมื่อเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐาน ณ ประเทศพม่าในช่วง คริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวลาหู่ก็ถูกเรียกขานว่า “มูเซอ” และยังสามารถฟื้นฟูและสร้างศาสนาประจำ เผ่าและนิยามความหมายใหม่ให้กับกลุ่มตนว่า “เป็นกลุ่มชนที่เคร่งศาสนา” แต่เมื่อหลัภัยเข้าสู่ ประเทศไทย ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ชาวลาหู่กลับถูกจัดหมวดหมู่ให้มีความหมายรวมบนคำว่า “ชาวเขา” และถูกมองว่าเป็นชาวป่าชาวคอยผู้ล่าหิ้ง เป็นกลุ่มคอมมิวนิสต์หรือผู้ค้ายาเสพติดอันภัย ต่อความมั่นคงของชาติ และยังเป็นตัวการสำคัญในการทำลายป่า ตลอดจนถูกใช้ให้เป็นสินค้าใน โลกของการท่องเที่ยวอีกด้วย

การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เริ่มเข้ามาสัมพันธ์กับชาวลาหู่ในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ 2517 ผ่านกลไกของรัฐและทุน เพื่อสร้างผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยว การนำ “ชาวเขา” เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว จัดตำแหน่งให้ชาวเขาเป็นผู้ถูกมองทางการท่องเที่ยว ภายใต้การนำเสนอว่าเป็นกลุ่มชนที่แปลกประหลาด ในการพยายามสร้างภาพลักษณ์ให้ตายตัวคงไว้ ซึ่งภาพลาหู่หรือชาวเขาดังเดิมตามงานศึกษาชาติพันธุ์เมื่อสี่สิบกว่าปีก่อน

ทั้งนี้ด้วยบริบทของพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านชาวลาหู่บ้านยะคู อันมีลักษณะเป็น ภูเขาที่อุดมด้วยธรรมชาติและป่าเขา มีกลุ่มชาวเขาดั้งถิ่นอันหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็น พื้นที่ที่ถูกละเลยการพัฒนาจากรัฐ แต่อีกด้านหนึ่งกลับเป็นพื้นที่แห่งการพัฒนาที่มีองค์กรพัฒนา เอกชนเข้ามาช่วยเหลือ ฉะนั้นหมู่บ้านยะคูจึงถูกเข้าเป็นส่วนหนึ่งการท่องเที่ยวทั้งในมิติการแสวงหา ผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจและในมิติของการพัฒนา ดังยกตัวอย่างได้จาก ประวัติของชุมชนที่มี การเคลื่อนเปลี่ยนแปลงตามการเข้ามาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็น “บ้าน”หรือ“ตัวชาวลาหู่” เอง ได้ถูกดึงให้เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่าเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับเดินป่า ส่วน “ฝรั่ง”(ชาวต่างชาติ)จากบุคคลต้องห้ามอันนำหวาดกลัว ก็กลายเป็น “นักท่องเที่ยว” ที่ชาวลาหู่ บ้านยะคูยินดีต้อนรับ และปัจจุบันหมู่บ้านยะคูเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ที่มีนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างชาติเดินทางเข้ามาพักบ้านเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชาวลาหู่ตลอดเกือบทั้งปี

ฉะนั้น จากบริบทของการศึกษาทั้ง ความความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ การท่องเที่ยวชาวเขา และบริบทชุมชนบ้านยะคู ดังกล่าว สามารถสะท้อนได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่เข้ามา สัมพันธ์ต่อความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ร่วมสมัยอันแสดงนัยโลกาภิวัตน์ (Shaw and Williams, 2004) โฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะคูจึงถือเป็นรูปแบบสร้างสรรค์ในระดับท้องถิ่นประดิษฐ์สร้างเพื่อการ

ท่องเที่ยว ภายใต้กระแสโลกที่นิยมการท่องเที่ยวแบบชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผนวกกับสถานการณ์ระดับประเทศที่รัฐมองว่า “ชาวเขา” นั้นเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่จะก่อรายได้ให้แก่ประเทศ ตลอดจนการเข้ามาของมูลนิธิหุ่นเงาภายใต้การนำการท่องเที่ยว โสมสเคย์เป็นต้นแบบของการพัฒนานำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งในอุดมคติ หมู่บ้านยะดูแห่งนี้จึงเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่เสมือนตัวแทนแสดงความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่อันเป็นจินตนาการเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัส เกิดการเชื่อมโยงระหว่างชาวลาหู่บ้านยะดูกับนักท่องเที่ยวที่อยู่ในที่ห่างไกล ผ่านการบริโภคความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ ทั้งในรูปแบบการเดินทางชมวิถีชีวิตประจำวัน และการเข้าพักในระดับพื้นที่บ้าน พร้อมกับแลกเปลี่ยนตอบแทนการบริการบ้านพักและการสัมผัสเข้าชมชาวลาหู่โดยเงินตราหรือจ่ายเงินซื้อสินค้าของที่ระลึกและค่าชมการแสดงเด่นจะคี เป็นต้น ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ร่วมสมัยภายใต้มิติการท่องเที่ยวของบ้านยะดู ณ ที่นี้ จึงถูกแสดงความหมายรูปแบบที่สอดคล้องกับกลุ่ม บุคคลหรือองค์กรที่เข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์หลายกลุ่ม ทั้งนักท่องเที่ยว บริษัททัวร์ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ที่อาจปฏิบัติแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็น การสร้างเสน่ห์ให้เป็นชนเผ่าบนความแปลกประหลาด หรืออาจส่งเสริมให้อุรักษ์ สงวนฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมเพื่อนำมาใช้ในทั้งการท่องเที่ยวและการพัฒนา เป็นต้น ซึ่งจากสภาวะการณ์ภายในพื้นที่ท่องเที่ยวของ โสมสเคย์ชาวลาหู่บ้านยะดู ได้นำไปสู่ข้อค้นพบจากการศึกษาซึ่งสัมพันธ์กับความ เป็นชาติพันธุ์ลาหู่ร่วมสมัยในหัวข้อถัดไป

ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของ โสมสเคย์ชาวลาหู่แห่งนี้ที่นักท่องเที่ยวรับรู้ นั้นถูกผลิตสร้างเป็นลักษณะดังเส้นนำทางชักจูงให้เดินตามกระบวนการเสนอภาพลักษณ์จากการนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ การมีปฏิสัมพันธ์ทางตรงกับองค์กรหรือตัวแทนการท่องเที่ยว รวมถึงการปะทะกับพื้นที่และมีประสบการณ์ร่วมกับ โปรแกรมทัวร์การท่องเที่ยว ซึ่งมีผลทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ในพื้นที่ โสมสเคย์นั้นถูกกำกับให้มีความหมายที่หลากหลายตามแนวการนำเสนอ ภาพลักษณ์โสมสเคย์ ไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ชาวมูเซอแบบดั้งเดิม ภาพชาวลาหู่ผู้มีใจอนุรักษ์และมีศักยภาพจัดการท่องเที่ยว หรืออาจไม่มีความหมายทางชาติพันธุ์ลาหู่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่อาจมีความหมายเพียงหมู่บ้านที่ข่อกักค้ำระหว่างเดินทางผ่านหมู่บ้านเท่านั้นเอง

หากมองตามแนวคิดพื้นที่ทางสังคมของ Lefebvre ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่ทางสังคมนั้นเป็นการประดิษฐ์สร้างทางสังคม เป็นภาพตัวแทนทางสังคม ซึ่งแต่ละสังคมมีรูปแบบการผลิตพื้นที่ทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป Lefebvre กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคมนั้นมีลักษณะเป็นทั้ง “พื้นที่ในความคิดหรือจินตนาการ” และ “พื้นที่ทางกายภาพ” ทั้งนี้ ลักษณะพื้นที่ทั้งสองดังกล่าวจะมีปฏิบัติการทางพื้นที่ (spatial practice) หรือ การกระทำ ปฏิบัติการ การปฏิสัมพันธ์ต่างๆ เป็นสื่อกลางเชื่อมพื้นที่ทั้งสองให้เข้าหากันผสมผสานกันจนกลายมา เป็นพื้นที่ของการใช้ชีวิตจริงหรือ

พื้นที่เชิงภาพแทน(representation of space) ซึ่งในตัวพื้นที่ลักษณะนี้จะมีทั้งมิติทางกายภาพและมิติความคิดและจินตนาการที่แฝงด้วยสัญลักษณ์อันซับซ้อนที่ปรากฏในรูปร่างสัญลักษณ์อันซับซ้อน นอกจากนั้นภายในพื้นที่ทางสังคมจะมีการบรรจุการสร้างหรือการผลิตที่ซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่าง “ความสัมพันธ์ในการผลิตซ้ำ” (relation of reproduction) เช่น การผลิตความสัมพันธ์ทางเพศผ่านครอบครัว และ “ความสัมพันธ์ทางการผลิต” (relation of production) ที่เป็นปฏิกริยาระหว่างกันในความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างการผลิตทั้งสองดังกล่าวนี้ จะก่อให้เกิดขอบเขตของพื้นที่ และกำหนดความแตกต่างของพื้นที่กับสิ่งอื่นๆ หรือจำแนกประเภทให้กับพื้นที่ นอกจากนั้นภายในพื้นที่ทางสังคม มีการบรรจุกระบวนการสร้างภาพตัวแทนที่มีลักษณะกดทับ ซ่อนเร้น และมีการบิดเบือนบางอย่างออกไป แสดงออกมาเพียงบางส่วน และสร้างผลผลิตออกมาเป็นในรูปแบบภาพตัวแทนหรือสัญลักษณ์ (Lefebvre (2002:131-141)

การศึกษา โสมสเดย์ชาวลาหู่บ้านยะคูทำให้กล่าวได้ว่า พื้นที่ท่องเที่ยวแห่งนี้เป็นที่ทางสังคม ที่มีปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนหรือสร้างความหมายเชิงการเมืองอยู่ภายใน ซึ่ง สามารถสะท้อนถึงกระบวนการสร้างภาพตัวแทนหรือการสร้างความหมายต่อ บ้านและชีวิตประจำวันของชาวลาหู่บ้านยะคู ทั้งในมิติของมูลนิธิหุ่นเงาที่มองว่าเป็นเรื่องของการพัฒนา โดยนำความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่มาเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวแบบโสมสเดย์ อันส่งผลให้มีการควบคุม จัดการบ้านและชีวิตประจำวันเกิดขึ้นมา แต่ในขณะที่เดียวกันชาวลาหู่บ้านยะคูก็เรียนรู้ชีวิตประจำวันจากการรับนักท่องเที่ยว และมีการใช้ “ปฏิบัติการเงียบ” สร้างพื้นที่สร้างความหมายให้กับความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่

ทั้งนี้การสร้างความหมายเกี่ยวกับบ้านชีวิตประจำวันนั้นยังสัมพันธ์กับเป้าหมายของคนแต่ละกลุ่มที่ต่างกันอันนำไปสู่ความหมายของ “พื้นที่เชิงนามธรรม” ที่ต่างกันด้วย เช่น สิ่งของบริษัททัวร์ป่าและไกด์ป่าสิ่งต้องการคือค่าบริการจากนักท่องเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวก็ปรารถนาจะใช้ชีวิตพักผ่อนบนความหมายของความสุขสนานสัมผัสสิ่งต่างออกไปจากชีวิตประจำวันของตน ด้านมูลนิธิหุ่นเงาต้องการให้พื้นที่โสมสเดย์แห่งนี้เป็นหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งเพื่อเป็นการพิสูจน์ความสามารถขององค์กรนำมาสู่การสร้างความสำเร็จของมูลนิธิในการทำงานพัฒนาอีกด้วย สุดท้ายคือชาวลาหู่บ้านยะคูซึ่งผลประโยชน์ที่พวกเขาต้องการคือเงินรายได้เพื่อต่อชีวิตให้อยู่ได้

เมื่อพื้นที่โสมสเดย์บ้านยะคูมีลักษณะดังกล่าว คือมีความสัมพันธ์กับบุคคลมากมาย ที่วาดหวังผลประโยชน์ต่างกัน มีความคิดในจินตนาต่างกัน กระบวนการสร้างภาพตัวแทนเพื่อให้บรรลุหรือได้มาซึ่งผลประโยชน์ย่อมต่างกัน

กระบวนการสร้างภาพตัวแทนของบริษัททัวร์อาจไม่อาศัยพิธีรีตองอะไรมาก เพราะสิ่งที่เขาต้องการคือจูงใจกลุ่มลูกค้าแบ็กแพ็ค การเสนอจึงมีเพียง โตะ แผ่นพับเพื่อสื่อความเป็นกันเอง และประหยัด เนื้อหาการนำเสนอเน้นการผจญภัยเป็นหลัก ชาวเขาจึงเป็นองค์ประกอบของการสร้างความเข้าใจในการเดินทาง ความหมายของชาติพันธุ์ลาหู่จึงไม่ปรากฏกลีมีแต่รูปภาพประกอบ หรือถ้าจะเสนอรายละเอียดอาจเป็นเพียงการให้ข้อมูลเดิมของการศึกษาชาติพันธุ์เมื่อสี่สิบปีก่อน บนการเสนอรูปคงเดิมเน้นทำให้เกิดความแปลก และอยากพิสูจน์ว่า ท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ ชาวเขาตามภูเขานั้นมีจริงหรือ

มูลนิธิหุ่นงามมีเป้าประสงค์คืองานพัฒนาและสะท้อนถึงการทำงานว่าเป็นองค์กรที่มีคุณธรรมช่วยเหลือ ชาวเขาที่ด้อยโอกาส การเสนอภาพเรื่องราวเกี่ยวกับชาวลาหู่ในการทำงานของมูลนิธิทั้งในสื่อเว็บไซต์ การเตรียมตัว การเดินทางตามโปรแกรมทัวร์ และการส่งเสริมพัฒนาในพื้นที่นั้น ถึงแม้จะยึดให้ข้อมูลชาติพันธุ์วรรณนาเช่นเดียวกับบริษัททัวร์ แต่มูลนิธิจะมีการอธิบายลงลึกเป็นเชิงข้อมูลให้ความรู้ที่มากกว่าตัวรูปภาพ แต่เนื่องด้วยต้องการให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของการพัฒนาชาวเขา ภาพลาหู่ที่เป็นกลุ่มผู้ถูกกระทำจึงถูกนำเสนอคู่ไปพร้อมกับผลงานพัฒนาการทำงานของมูลนิธิเน้นย้ำถึงการท่องเที่ยวชนเผ่าของมูลนิธินั้นอุดมไปด้วยประโยชน์และสามารถช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวเขาได้ ทั้งนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของมูลนิธิอยู่บนความต้องการให้บ้านยะดูเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุดมคติ การจัดการสร้างพื้นที่ท่องเที่ยวจึงเน้นการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมลาหู่ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการให้ชาวเขามีรายได้ที่อยู่ดีกินและดำรงได้ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ส่วนตัวนักท่องเที่ยวกระบวนการสร้างภาพตัวแทนต่อโฮมสเตย์ชาวลาหู่บ้านยะดูและความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ นั้น เป็นไปในลักษณะผู้รับสื่อตามเส้นทางท่องเที่ยวที่บริษัททัวร์ มูลนิธิหุ่นงาม ไกด์หุ่นงาม ไกด์ป่า และชาวลาหู่บ้านยะดูจัดเตรียมสร้างไว้แล้ว ความหมายและความจริงแท้ของพื้นที่ต่อนักท่องเที่ยวจึงสัมพันธ์กับกระบวนการวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าของกลุ่มผู้จัดเตรียม แต่ทั้งนี้มันไม่ใช่ความจริงประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างตายตัวตามที่ Ning (1999) ได้จำแนกความจริงแท้ใน “พื้นที่การท่องเที่ยว” ไว้สามประเภท แต่ความจริงแต่ละประเภทจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ทั้งหมด มิว่าจะเป็นแนวความจริงแท้แนวประกอบสร้าง(Constructivism approach) หรือความจริงแท้ตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism approaches)และความจริงแท้ ณ ขณะหนึ่ง (Existential authenticity) ซึ่งความจริงที่สร้างขึ้นอาจสลับกัน ไปมา แล้วแต่นักท่องเที่ยวจะมีประสบการณ์ตีความข้อมูลอย่างไร เจอจังหวะปฏิบัติการในการรับแขกแต่ละบ้านที่ต่างกันอย่างไรร

สุดท้ายคือชาวลาหู่บ้านยะดู ความต้องการหลักที่ปรารถนาจากโฮมสเตย์คือเงินรายได้ อาจมีการพึ่งพาทางเครือข่ายทางสังคมแทรกมาบ้าง การสร้างความหมายพื้นที่รวมถึงความเป็นชาติพันธุ์ของพวกเขาอาจล้อตามหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน เช่น แยกทัวร์ต้องขายเครื่องดื่มเพื่อมีรายเพิ่มจากค่านอน แยกหุงเงาต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การจัดเตรียมประเภทอาหารที่มูลนิธิหุงเงา กำหนดมูลนิธิจึงยังคงส่งนักท่องเที่ยวมาให้อย่างสม่ำเสมอ แต่ทั้งนี้ด้วยชีวิตประจำวันที่เรียนรู้การรับนักท่องเที่ยวมาถึงสิบปี พวกเขาจึงรับรู้ถึงระดับการเสนอภาพความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ ว่าสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการคือ การได้สัมผัสพวกเขาในระดับความหมายของความเป็น “คนดอย” เท่านั้น นั่นก็คือนักท่องเที่ยวต้องการรู้เห็นการดำรงชีวิตการกิน การอยู่ บนภูเขาสูงของกลุ่มคนที่มีชีวิตต่างจากตนเท่านั้น ฉะนั้นในทางปฏิบัติการรับนักท่องเที่ยว สำหรับชาวลาหู่บ้านยะดูจึงไม่ต้องลงทุนถึงขั้นอธิบายว่าชาวลาหู่คือใครมีความเป็นอยู่วัฒนธรรมเป็นอย่างไร หมายความว่าหากนักท่องเที่ยวไม่สงสัยไม่ถามต่อพวกเขาก็มีจำเป็นต้องอธิบาย ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้จากการรับมือนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวขึ้นมาส่วนมากจะมีพื้นที่ส่วนตัวไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของบ้าน ชาวลาหู่จะดูแลต่างๆแบบนิ่งเงียบ การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้พวกเขาก็คงยังได้ค่าตอบแทน และเมื่อรับนักท่องเที่ยวหุงเงาพวกเขาจึงปฏิบัติเช่นนั้น

นอกเหนือจากนั้นการสร้างภาพตัวแทนที่ต่างกันแล้ว ยังมีความต่างกันในเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่นหรือความสัมพันธ์นักท่องเที่ยวแหล่งรายได้ ความสัมพันธ์เชิงธุรกิจกับบริษัททัวร์ และความสัมพันธ์นักพัฒนาและผู้ถูกพัฒนากับมูลนิธิหุงเงา ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชาวลาหู่ถูกควบคุม

อย่างเช่นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่าง “นักพัฒนา” และผู้ถูกพัฒนา อันเสมือนเป็นกุญแจเปิดช่องโอกาสให้มูลนิธิหุงเงาเข้ามาจัดระเบียบการท่องเที่ยวใหม่ให้กับหมู่บ้านยะดู ผ่านการใช้แนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นเครื่องมือการพัฒนา อันแสดงให้เห็นถึงการเตรียมพื้นที่ท่องเที่ยวโฮมสตั้บ้านยะดูนั้นเป็นกระบวนการสร้างภาพตัวแทนในเชิงปฏิบัติการ ที่มีการเชื่อมโยง กับ อำนาจ ความรู้ การจัดระเบียบ ประดิษฐ์สร้าง การกำหนดความหมาย การจัดวางตำแหน่ง (Hall, 1997) ให้ชาวลาหู่บ้านยะดูถูกสร้างความหมายใหม่ตามทิศทางการนิยามของแนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ไม่ว่าจะเป็น การคัดเลือก พื้นฟู หรือสร้างสรรค์ใหม่ และนำมาลดทอนให้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือย่อส่วนชีวิตประจำวันให้อยู่ในรูปของโปรแกรมทัวร์ส่งผลต่อการกำหนดภาพลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ เป็นชาวลาหู่ผู้คงวิถีชีวิตดั้งเดิม ดำรงชีพแบบพอเพียงพึ่งพาธรรมชาติในป่าเขาอันห่างไกล พร้อมทั้งเกิดภาพลักษณ์ใหม่ว่าเป็นลาหู่ที่มากความสามารถเต็มไปด้วยศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยตนเอง เป็นต้น นอกจากนั้นภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยึดบ้านและชีวิตประจำวันให้เป็นจุดขาย

บ้านของชาวลานูบ้านยะจิ่งถูกมูลนิธิหุ่นเงานำไปใช้ในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยว จัดตำแหน่งให้ลานูเจ้าของบ้านเสมือนเป็น “เจ้าภาพ” ที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวจุดจัด “ญาติมิตร” ปฏิบัติการดังกล่าวส่งผลทำให้ชาวลานูบ้านยะจิ่ง ถูกกำกับจากการทำงานร่วมกับของมูลนิธิหุ่นเงา ทั้งทางด้านการพัฒนาจัดการพื้นที่บ้านให้เป็นตามมาตรฐานของมูลนิธิ ส่วนพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านตนก็ถูกกำหนดให้พื้นที่รับรองแขก หรือแม้กระทั่งตัวของชาวลานูบ้านยะจิ่งเองก็ต้องเผชิญสภาวะอึดอัดใจจากการต้อนรับแขก

แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การควบคุมภายในพื้นที่ท่องเที่ยวโฮมสเตย์ผู้ศึกษาก็ค้นพบว่า ปฏิบัติการของชาวลานูบ้านยะจิ่งนั้น เป็นผลมาจากการสะสมปฏิบัติการระดับชีวิตประจำวันในการต้อนรับนักท่องเที่ยวมายาวนานถึงสามสิบปี ทำให้ชาวลานูในหมู่บ้านแห่งนี้ มีเทคนิควิธีการและอูบาย การจัดบ้าน การบริการ การทำอาหาร ในการสร้างความประทับใจทั้งนักท่องเที่ยวทัวร์ป่าและอาสาสมัครจากองค์กรพัฒนาเอกชน จนพวกเขาสามารถผลิต “ปฏิบัติเสียบ” ให้เป็นปฏิบัติการสร้างภาพตัวแทนทั้งการปกปิดภาพไม่พึงประสงค์ เป็นวิธีการป้องกันในการเผชิญสภาวะอึดอัด หรือเป็นวิธีการต่อรองกับการควบคุมขององค์กรพัฒนาเอกชน และที่สำคัญชาวลานูหมู่บ้านแห่งนี้ยังสามารถใช้ “ปฏิบัติเสียบ” สร้างความหมายความเป็นชาติพันธุ์ลานู ให้เป็น “ชาวลานูผู้รักความสงบ” ได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. 2540. คู่มือปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
บนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวง
แรงงานและสวัสดิการสังคม.
- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชคและคณะ. 2550. รายงานการวิจัยโครงการการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้าง
เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดเชียงราย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย(สกว).
- จันบุรณ์ สุทธิ. 2527. ข่าวสารสถาบันวิจัยชาวเขา. 8(3): 25-26.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. 2547. “ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ ข้ามยุคสมัยกับการศึกษา
ในสังคมไทย”. ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร(องค์กรมมหาชน).
- ชลดา มนตรีวัต. 2544. รายงานการวิจัยเรื่องชีวิตความเจ็บปวดของลูกสาวชาวเขาผู้ถูกขาย:
กรณีศึกษาลูกสาวลาหู่ที่ถูกครอบครัวยายเป็นสินค้า. โครงการฝึกอบรมนักวิจัยด้าน
สตรีศึกษา รุ่นที่4 พ.ศ. 2542 – 2544 ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.
- ชลธิจันทร์ ทองคำชู. 2549. “การสร้างภาพลักษณ์ของธุรกิจการท่องเที่ยวโฮมสเตย์”. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตภาษาไทยเพื่อการสื่อสารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2540. วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2548. โครงสร้าง-ผู้กระทำการ. กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ไชยรัตน์ เจริญโอพาร. 2543. วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และ
ความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ณัฐณิย์ ทวีพล. 2546. “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนป่าเมี่ยง กรณีศึกษา: บ้านแม่คำ
ปอง ต.ห้วยแก้ว จ.เชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตพัฒนาสังคม.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวิช จตุรพุกภัย. 2548. รายงานการวิจัยเรื่องพรมแดน อัตลักษณ์และกระบวนการกลายเป็น
สินค้า: การเมืองเรื่องวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริบทท่องเที่ยว. โครงการ
อำนาจ พื้นที่ และ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองเชิงวัฒนธรรมของรัฐชาติใน

สังคมไทย. เชียงใหม่:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).

ธนบูรณ์ แจ่มกระจ่าง และคณะ. 2553. **โสมสเคย์นำเที่ยวทั่วไทย**. กรุงเทพฯ:

พงษ์วารินการพิมพ์

ปนัดดา บุญยสาระนัย และ หมี่ยิ้ม เซอมีอ. 2549. **ลาหู่: หลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง**.

เชียงใหม่:ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. 2541. วาทกรรมว่าด้วย“ชาวเขา”. **วารสารสังคมศาสตร์**. 11(1):

92 – 129.

ปีเตอร์ ริชาร์ดส์. 2550. การตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบการณ์ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยสำนักงานภาค เอกสารประกอบในการฝึกอบรม“การพัฒนาผู้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชนรุ่นที่ 1”ระหว่างวันที่ 1-8 มิถุนายน 2550 ณ เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนและวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น.

พจนนา สวนศรี. 2550. สถานการณ์การท่องเที่ยวโลก เอกสารประกอบในการฝึกอบรม“การพัฒนาผู้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชนรุ่นที่ 1”ระหว่างวันที่ 1-8 มิถุนายน 2550 ณ เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนและวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น.

พนิตตา สิงห์ครา. (2544). “ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโสมสเคย์”. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรพิมล โรจนโพธิ์. 2548. **บทเรียนโครงการท่องเที่ยวชนเผ่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน**.

เชียงใหม่

พรเพ็ญ วิกฤษณ์ประเสริฐ. 2548. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและบ้านพักแบบโสมสเคย์**.

เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. 2548. **รายงานการวิจัยเรื่องอำเภอในท่าบอการ การค้ากับความเป็นชาติพันธุ์**.

โครงการ อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองเชิงวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. 2532. **การศึกษา ทุนนิยม และ โลกานูวัตร์**. กรุงเทพฯ.

วัฒนา สุกัณศีล. 2548. **โลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.

ศยามล ไกยูรวงศ์,อัญชลี ผลเกลี้ยง และ สมนึก เบญจวิทยาธรรม. 2535. **คู่มืออาสาสมัครส่งเสริม**

ลัทธิลัทธิชาวเขา. สมาคมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน(สสส.).

- ศุภชัย สติรศิลป์. 2527. **คู่มือการทำงานกับชาวเขาเผ่ามูเซอ**. สถาบันวิจัยเขา กรม
 ประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย.
- สมบัติ บุญคำแข็ง. 2540. “ปัญหาการนิยามความหมายของป่าและการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่:
 กรณีศึกษาชาวลาหู่”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมหมาย ชินนาค. 2541. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบต่อชุมชนด้านการ
 ผลิตซ้ำอุดมการณ์ ชายเป็นใหญ่ผ่านพิธีกรรมความเชื่อ กรณีศึกษา: พิธีกรรมความเชื่อ
 เรื่องผีประจำของชาวไทย-กวย (ส่วย) เลียงซ่าง จังหวัดสุรินทร์**. อุบลราชธานี :
 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สินธุ์ สโรบล และคณะ. 2546. **การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.
 เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)**.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. 2549. **การบริหารจัดการโฮมสเตย์ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย.
 โครงการที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบท(Home Stay)พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและสินค้า
 OTP**.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. 2548. “แนวคิดฮาปัทส ของ ปีแอร์ บูร์ดีเยอ กับ ทฤษฎีทางมานุษยวิทยา”.
 วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา
 มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- สุธาริน คุณผล. 2550. “เรื่องของ ชีวิตประจำวัน”. **รัฐศาสตร์สาร**. 28(2)/2550 : 113 – 140.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. 2546. **อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ :
 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2548. “ความเป็นชาติพันธุ์”. **แนวคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม**.
 พิมพ์ครั้งที่2. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2549. “การต่อสู้เพื่อความเป็นคนชายขอบในสังคมไทย”. **อยู่อย่างชาย
 ขอบ มองลดความรู้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- Baldwin, Elaine. 2004. “Topgeographies of Culture : Geography, Power and Representation”.
Introducing Cultural Studies. Peking University Press.
- Buzinde, Christine N and Santos, Carla Almeida. 2006. “Ethnic Representations: Destination
 Imagery”. **Annals of Tourism Research**. University of Illinois Press.

- Cohen , Erik. 1999. **Thai Tourism Hill Tribes, Islands and Open – Ended Prostitution.**
The Hebrew University of Jerusalem Press.
- Eriksen, Thomas Hylland. 1999. “Ethnicity, Race and Nation”. **The Ethnicity Reader.**
Cambridge: Polity Press.
- Friedman ,Jonathan. 1990. “Being in The World: Globalization and Localization”. **Theory
Culture and Society Vol. 7.**
- Hall, Stuart. 1997. “Introduction”. **Representation: Cultural Representation and Signifying
Practice.** London: Sage.
- Hall, Stuart. 1997. “The Work of Representation”. **Representation: Cultural
Representation and Signifying Practice.** London: Sage.
- Jeong, Sunny and Santos, Carla Almeida. 2004. “Cultural Politics and Contested Place Identity”.
Annals of Tourism Research. University of Illinois Press.
- Lefebvre, Henri. 2002. “The Production of Space”. **The space of Postmodernity.**
Massachusetts: Blackwell.
- Leepreecha,Prasit. 2008. “ The Politics of Ethnic Tourism in Northern Thailand”. **Mekong
Tourism Competitiveness & Opportunities.** Chiang Mai: Within Design.
- Lewis, Paul and Lewis, Elaine. 1984. **Peoples of the Golden Triangle.** London: Thames and
Hudson.
- Shaw, Gareth and Williams Allan M. 2004. **Tourism and Tourism Space.** London: Sage.
- Nichimoto, Yoichi. 2000. **Lahu Narratives of Inferiority: Christianity and Minority in
Minority in Ethnic Power Relation.** Chiangrai: Rajabhat Institute Press.
- Smith, Melanie K. 2003. “Indigenous Culture Tourism”. **Issues in Cultural Tourism Studies.**
London: Rutledge.
- Urry, John. 1991. **The Tourist Gaze : Leisure and Travel in Contemporary Societies.**
London: Sage .
- Walker ,Anthony R. 1975. “ The Lahu People : An Introduction”. **Farmers in The Hill:
Upland People of North Thailand.** Malaysia: Phoenix Press.
- Walker ,Anthony R. 1983. “ The Lahu People : An Introduction”. **Highlanders of Thailand.**
Kuala Lumpur: Oxford University Press.

Walker ,Anthony R. 2003. **Merit and the Millennium: Routine and Crisis in the Ritual Lives of the Lahu People**. New Delhi: Hindustan Publishing.

Wang, Yu. 2007. “Customized Authenticity Being at Home”. **Annals of Tourism Research**. USA: Duke University Press.

Wang, Ning. 1999. “Rethinking Authenticity in Tourism Experience”. **Annals of tourism Research**. China: Zhongshan University Press.

Wood, Robert E. 1997. “Tourism and The State: Ethic Options and Constructions of Otherness”. **Tourism, Ethnicity and The State in Asian and Pacific Societies**. Honolulu: University of Hawaii Press.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวสาริณี ภาสยะวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	31 มกราคม 2522
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2539 มัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2543 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
ทุนการศึกษา	โครงการวิจัยทุนมหาบัณฑิตสำนักงานส่งเสริมการทำวิจัย(สกว.) ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved